RAHMET ve REYYAN KAPISI

Necdet İçel

RAHMET ve REYYAN KAPISI

Necdet İçel

2003 - İstanbul

IŞIK YAYINLARI©

Rahmet ve Reyyan Kapısı

Yayın Numarası: 101

ISBN: 975-8775-16-2

ADRES: Bulgurlu Mahallesi Bağlar Caddesi No: 5 34696

Tel: 0(216) 522 11 88 Fax: 0(216) 522 11 99 Üsküdar/İstanbul

http://www. isikyayinlari. com

İçindekiler

Birinci Bölüm

Ramazan Ayının Manası, Fazilet ve Hikmetleri

İkinci Bölüm

Orucun Hikmetleri

Üçüncü Bölüm

Mübârek Geceler

Takdim

Kâinattaki hiç bir varlık başıboş, tesadüfî yaratılmamıştır. Her varlık mutlaka belli hikmetlere binaen yaratılmıştır. Bu hikmetleri kısaca Allah'ın esmâsına ayine olmak ve insana hizmet etmek başlığı altında toplayabiliriz. Eşref-i mahlûkat olan insana hizmet etmek diğer varlıklar için bir şereftir. Elbetteki bütün varlıkların kendisine hizmet ettiği insanın da, kendine yakışan bir vazifesi olmalıdır. Biz o vazifeyi: "Ben insanları ve cinleri ancak, Bana ibadet etsinler diye yarattım." İfadesinden öğreniriz.

İnsan, bu evrene yakışan bir varlıktır. O olmadan kâinatın pek bir manası kalmayacaktır. İşte bu insana yakışan en önemli lütuf ve görev elbetteki ibadettir. İbadetler içerisinde de namazdan sonra oruç, insanı meleklerin makamından bile daha ulvî makamlara yükselten bir ibadettir.

Oruç, İslâm'ın temel unsurlarından biridir.Oruç sadece İslam Ümmetine değil, İslamdan önceki diğer ümmetlere de farz kılınmıştır. Allah orucu kendi zatına izafe eder ve "Onun mükâfatını Ben vereceğim" buyurur. Efendimiz'de (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Oruçlunun ağız kokusu, Allah katında miskten daha değerlidir." buyurarak, orucun ehemmiyetini İfade eder.

Her işin ve ibadetin bir yeri, zamanı olduğu gibi orucun da bir vakti vardır ki, biz o zaman dilimine "Ramazan Ayı" diyoruz.

Allah (celle celâluhu), bütün isimlerinin yanında Allah ismine, peygamberler içinde Hz. Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) kitaplar içinde Kur'ân'a, evler içinde Kâbe'ye farklı bir değer verdiği gibi zamanlar içinde de Ramazan Ayı'na ayrı bir değer izafe eder ki, bunun nişanesi olarak da o ayda oruç tutturur, Kur'ân'ını o ayda nâzil etmeye başlar, cennetin kapılarını ardına kadar bu ayda

açar, cehennem kapılarını kapatır ve azgın şeytanları zincire vurur.

Zevkle okuyacağınıza inandığımız bu eser, muhterem Necdet İÇEL Hocamızın, İzmir, Herkül radyosunda "Ramazan Ayı ve Oruç" ile alâkalı konuşma kasetlerinden deşifre edilip, bir seneye yakın süren bir çalışmanın neticesinde meydana getirilmiştir.

İstifade ve istifâze etmeniz, ettirmeniz duasıyla...

Hüseyin VAROL
Ferhat SARIKAYA
İzmir-2001

Önsöz

Allah'ın Celal ve Cemal tecellileri neticesinde, kâinatta her şey çift yaratılmıştır. Zıtlıklarıyla yaratılan âlem; bütün varlıklar akıp akıp, kayıp kayıp başka bir âleme doğru gidiyorlar. Ahiret âleminde tasfiyeye tabii tutulacaklar, Cemâlisinden cennet, Celâlisinden cehennem bütün dehşetiyle zuhur edecektir.

Bu âlemde her şey zıttıyla varlığını devam ettiriyor. Hayır-şer, iyi-kötü, tatlı-acı, beyaz-siyah, melek-şeytan, mü'min-kâfir gibi...

İnsan kâinat ve varlıkların hülâsası olduğundan, bütün bu zıtlıkların özetidir. İnsan hayırlı olabilir, şerli olabilir. Mü'min veya kâfir olabilir. Melek veya şeytan olabilir.

Melekleşmek, hatta onları arkada bırakmak, mü'minin en büyük arzu ve idealidir. Melekleşmek için melekler gibi, yemeyi, içmeyi -muvakkaten de olsa- terk etmek lâzımdır. Oruç, açlık sayesinde insanın şer ve şeytanî kabiliyetlerini kökten keser, hayır ve melekî duygularının, inkişâfına sebebiyet verir.

Beşeri zaaf ve kaprislerden ârî olmak için de orucun büyük bir faydası vardır.

Kuvve-i şehevviyenin, kuvve-i gadabiyenin, kuvve-i akliyenin ifrat ve tefritinden kurtulmak, hatt-ı vasatı temsil edip, sırat-ı müstakimde hidayeti bulmak ve sonuna kadar devam ettirebilmek için yine oruç tutmak gerekir. Bu kuvvelerin ifrat ve tefritlerini kökünden kazıyıp, vasatını inkişâf ettirecek en büyük ve câmî ibadet, oruç ibadetidir.

Oruç bedenin zekâtıdır. Oruç insan ruhuna gıdadır. Binlerce faydası vardır. Ruhu ve ruhun bütün ünitelerini inkişâf ettirip, insanı, insan-ı kâmil ufkuna sevk eden en câmî ibadet oruçtur.

İmanın mahalli kalptir. Oruç, kalbi olgunlaştırmak suretiyle, kalbî kemalâtı sağlar. Kalbî hayatı inkişâf eden, Allah'a (celle celâluhu) en yakın insan, noksanlıklardan, arızalardan uzaklaşmış mükemmel insandır.

Peygamber için mu'cize, veli için kerâmet, ümmet için bereket esastır. Oruç, vücudumuza, rızkımıza, hayatımıza, ömrümüze bereket kazandırır. Oruç, bereketin en büyük dâîsidir.

Yaratılış gayelerimizden biri ilimdir. Hz. Âdem'in (aleyhisselâm) meleğe üstünlüğü ilmindendir. Oruç insanın ilminin artmasına, ilim tahsil etmesine bu hususta hız kazanmasına imkan sağlar. Oruç ilim elde etmeyi kolaylaştırır. Lokman Hekim oğluna nasihatinde: "Oğlum, eğer mideni daima doldurursan, aklın ve fikrin uyur, hikmet söner, tembellik verir..." demiştir.

Mü'minin en büyük arzularından birisi de çok sevap kazanmaktır. Zira, ahiret âleminde sevabımız günahımıza galip olursa, biz kurtulacağız. Sevabımızın çok olmasının yolu, çok oruç tutmaktır. Çünkü, Allah: "Oruç benim içindir. Onun mükâfatını Ben vereceğim..." buyurmuştur.

İnsan şerefiyle yaşamak ister. İzzetinin rencide olmasını istemez. Bunun için de minnet altına girmeyi arzu etmez. Dilencilikle, yüz suyu dökmeyi kabul etmez. Bütün bunlar için kanaat, iktisat ve tasarruf esastır. Oruç, insanı, tutumlu olmaya alıştırır. İktisatlı yaşama talimi yaptırır. Kanaat eden izzet bulur.

Oruç, ibâdetler içinde en ağırı olduğundan, evvelâ en hafifi olan namaz, sonra nispeten hafif olan zekât ibadeti emredilmiştir. Bunları yapabilenler, daha ağırını da yapabilirler hikmetine uygun olarak, oruç ibadeti namaz ve zekâttan sonra emredilmiştir. Oruç ibadetini yapabilenler, diğer ibadetleri daha rahat yapabileceklerdir.

İnsanı sair mahlûkattan ayıran en müstesna yönlerinden biri de şefkat ve merhamettir. Oruç kadar, şefkat ve merhametimizi tahrik edip geliştiren başka bir ibadet yoktur.

Oruç cehennem ateşine karşı kalkandır, siperdir. Oruçlu nefsine mağlup olmaz. Şeytana aldanmaz.Zira o kötülüklere siper, neticede cehenneme kalkandır.

Orucun verdiği murakabe hissi ve inancı ile mü'min daima, "Allah beni görüyor ya..." şuuruyla yaşadığından, oruç imanı kuvvetlendirir.

Aynı anda sahur, iftar ve teravihler ile oruç toplum için bir nizam ve ahenk eğitimidir.

Orucun sayamayacağımız ve aklımızın idrak edemeyeceği kadar çok faydası vardır. Dünyada şahsımıza, ailemize, cemiyetimize pek çok menfaati vardır. Ahirette de bir çok faydaları görülecektir Allah'ın izniyle.

Ancak; ihlâsımızın gereği bizler, böyle faydaları var diye oruç tutmayız. Sadece Allah (celle celâluhu) emrettiği için oruç tutar, neticesinde O'nun rızasını esas alırız. "İbadetlerin dâîsi, emr-i İlâhî, neticesi rızay-ı Hak'tır." prensibini yaşarız.

Bu kitapta farklı bir kalem, farklı bir üslup ile, İslâm'ın beş esasından biri olan oruç ibadetini hikmetleriyle açmaya çalıştık. Elbette Ramazan Ayının mânâ ve mahiyetine, rahmet ve bereketine de bir bakışta bulunmaya çalıştık. Kandil gecelerini de bereket olsun diye buraya kaydetme lüzumunu duyduk. Arkasından bayramı beraber yaşadık.

Kitap üç bölüm olarak tertip edilmiştir.

1- Ramazan Ayının mana ve hikmetleri,

2- Oruç tutmanın hikmetleri,

3- Mübarek Kandil geceleri, ehemmiyet ve manaları...

Özellikle, "Miraç gecesi" bahsinde, Miraç akademik bir şekilde ortaya konulmaya çalışıldı. Miraç ruhanî mi? Cismanî mi? Yoksa, Ruhanî ve Cismanî mi? Veya, Mescid-i Aksa'ya kadar cismanî, daha sonra gökler ötesi âlemlere seyahati ruhanî mi? Sorularına ilmî açılardan cevaplar arandı. Bu bakışlar Selef-i Salihinin mütealâa ve tespitleriyle ortaya konulmaya çalışıldı.

Arkasına, Mescid-i Aksa ile alâkalı münakaşa ve mütealâlar da ilâve edildi.

Ayrıca; "Miraç'ta Efendimiz (aleyhisselâm), Allah'ı (celle celâluhu) gördü mü?" diye münakaşası olan ciddî bir mevzua da yer verildi.

Maksadım, ayrı bir soluk ve kâlem ile, okurların Ramazan Ayına, Oruç ibadetine iştiyakını arttırmak;bu ayda ihlâslı, samimî ve hikmetini kavrayarak gönüllerince ibadet yapmalarına imkan sağlamaktadır.

Bütün bunlar ile sevap kazanmak, böylece dinime hizmet etmek arzusuyla bu kitâbı kâleme aldım.

Muhakkak her teşebbüsün, her işin noksanlıkları olacaktır. Noksanlıklardan ve kusurlardan münezzeh olan, sadece ve sadece Hz. Allah'tır (celle celâluhu).

Noksanlıklar bizden, güzellikler Allah'tandır.

Bu kitabın hazırlanışı sırasında bana yardımcı olan ve mesâilerini ayıran çok değerli kardeşlerim Hüseyin VAROL, Ferhat SARIKAYA'ya ve özellikle yazımında emeği geçen Mustafa PERVER'e ve Lütfi KOÇ'a teşekkürü borç bilirim.

Siz kıymetli okuyucularımdan da tenkit ve tavsiyelerle beraber dua beklerim.

Hepiniz Allah'a (celle celâluhu) emanet olun der, saâdet-i dâreynler niyaz ederim.

Necdet İÇEL
28.05.2001
İZMİR

BİRİNCİ BÖLÜM

Ramazan Ayının Manası, Fazîlet ve Hikmetleri

Giriş

"Başı rahmet, ortası mağfiret ve sonu da cehennem ateşinden kurtuluş olan"[1] Mübârek, muazzez, müteyemmin Ramazan-ı Şerif ayını bize lütfeden, bizleri ve her şeyi yaratan ve yarattığı her şeyi bizim emrimize veren, bizi âlemlere sultan yapan, mübarek ayları, geceleri bize ihsan eden; Vehhab-ı Kerim olan Hz. Allah'a (celle celâluhu) binlerce hamd ve sena ederiz.

Bu nimetlerin bize ulaşmasında en büyük vesile olan Hz. Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) binlerce salât-u selâm ederiz. O (sallallâhu aleyhi ve sellem) olmasaydı âlemler olmayacaktı, dolayısıyla bizler de olmayacaktık. Aynı zamanda; O, (sallallâhu aleyhi ve sellem) duası, niyazı ve Allah'a (celle celâluhu) yakarışıyla diğer âlemin de yaratılmasına ve açılmasına vesile olacaktır.

Allah'ın (celle celâluhu) Verdiği Lütuflar

Sonsuz nimetleri bize bahşeden Hz. Allah'tır (celle celâluhu). Bu nimetler karşısında da bizim Allah'a (celle celâluhu) hiç durmadan ibadet etmemiz gerekirdi. Bu bizim O'na karşı vefa borcumuzdu, bu insan olmamızın gereğiydi. Halbuki böyle yapmadığımız ortadadır.

Eğer Allah (celle celâluhu) adâleti ile tecelli etseydi bize derdi ki; "Ben size yirmi dört saat verdim, yirmi dört saat sizden ibadet bekliyorum." Fakat Allah adâleti ile değil de Rahmâniyet ve Rahimiyetiyle bize muamele ederek diyor ki; "Günde sadece beş vakitte bana teveccüh edin, haftada bir cumada bana teveccüh edin ve senede bir ay Ramazan-ı Şerif de bana teveccüh edin."

İbadetler ve Vakitlerin Tanzimi

---

[1] Münzirî, et-Terğib ve't-Terhib, 2/94, 95.

Pekâla neden ibadetler bu şekilde dönemlere ve vakitlere taksim edilmiştir. Burada da Allah'ın (celle celâluhu) ayrı bir Rahmeti söz konusudur. Çünkü günde beş vakit namaz hayatımıza nur serpen, bizi zapt-u rabt altına alan, bizi disipline eden, kendi aralarındaki günahlara keffâret[2] olan bir ibadettir. Beş vakit namazla günahlarından temizlenmeyen kimselerin o günahla ölüp de cehenneme girmesini istemeyen Cenab-ı Hak haftada bir cumayı rahmet olarak imdatlarına göndermiştir.

Lânetlenen Üç Sınıf İnsan

Âlemlere rahmet olarak gönderilen, hayatında hiç lânet etmeyen, bedduaya amîn demeyen

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلاَّ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ

"Biz seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik."[3] kudsî ifadesi ile serfirâz olan Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) üç sınıf insana lânet ediyor:

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) minbere çıkınca üç kere "âmîn, âmîn, âmîn" dedi. "Ey Allah'ın (celle celâluhu) Resulu niye amîn dedin?" dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: Bana Cebrail geldi ve şöyle dedi.

"Ey Muhammed, senin adın anılıp da sana salâvat getirmeyen kişinin burnu yere sürtülsün." Sonra ilâve etti; "âmîn de" ben de, "âmîn" dedim."

Sonra şöyle dedi; "Ramazan Ayı girip de çıktığı hâlde kendini bağışlatamamış olan kimsenin burnu yere sürtülsün." Ve ilâve etti, "âmîn de" ben, "âmîn" dedim.

---

[2] Münzirî, et-Terğib ve't-Terhib, 2/219, H. No: 1426.
[3] Enbiya 21/107

Sonra şöyle dedi; "Anne ve babasına ya da onlardan birine ulaşıp da kendisini cennete girdirmeyenin burnu yere sürtülsün." Ve ilâve etti, "âmîn de" ben, "âmîn" dedim.[4]

Peygamber Efendimizin teessüfüne, bedduasına maruz kalmak ne demek? Bunu iyi tahlil etmek gerekir. O'nun en küçük itâbının bile o itâba maruz kalanlar için ne büyük felâket olduğunu şu küçük örnekle daha iyi anlarız. İslâm'a dâvet mektubunu yırtan Perviz denilen Fars padişahına "Ya Rab! Nasıl mektubumu paraladı. Sen de onu ve mülkünü parça parça et"[5] diye beddua etti. İşte bu bedduanın tesiri iledir ki, Perviz'in oğlu Şireveyh hançer ile onu parçaladı.[6] İşte bu sebeple onun bedduasından kaçınmak gerekir.

Ramazan Günahlara Keffâret Ayıdır

İşte Nebiler Sultanı "Kim ki Ramazan-ı Şerifte günahını affettiremezse ona lânet olsun." buyurarak bu ayın ne kadar mühim bir ay olduğunu ve ne yapıp edip, bu ayda günahlarımızdan kurtulmamız lâzım geldiğini ifade buyuruyor. Onun için selef-i Sâlihîn, Ramazan-ı Şerif ayını beklerdi. Özellikle Ramazan-ı Şerif'in bitmesine yakın bir hüzün kaplar;

Elvedâ bizden sana ey şehr-u rahmet elvedâ

Sen gidersin illâ bizi yaktı hasret elvedâ.

türküleriyle onu uğurlarlardı.

Hayat insanı günahlara sokuyor. Özellikle bu asırda günahlara girmemek mümkün değil, bu günahlardan kurtulmanın en güzel zamanlarından biri de Ramazan-ı Şerif'tir.

---

[4] İbn Kesîr, Hadislerle Kur'an-ı Kerîm Tefsiri, 9/4720; Münzirî, et-Terğib ve't-Terhib, 2/222, H. No: 1428-29

[5] Buhari, İlim 7, Cihad 101; Müsned, 1/243, 305; İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, 1/260

[6] İbn Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, 1/71; Taberi, Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülûk, 2/315; İbn Kesîr, el-Bidâye, 10/369

Ramazan-ı Şerif'in Manası

Ramazan-ı Şerif'i tam manasıyla idrak edebilmemiz için Ramazan-ı Şerif'in kelime manâsı hakkında malumât sahibi olmamız gerektiği kanaatindeyim.

Birincisi; Ramazan-ı Şerîf, "son bahar yağmuru" anlamını ihtiva eder ki; yaz aylarında sağda solda kalmış çürümüş bitki artıkları, pislikleri, birikintileri yazın şiddetli sıcağıyla toprakta cayır cayır yanar ve bunlarda bir taaffün, bir kokuşma başlar. Allah sonbaharda yağdırdığı sağnak sağnak yağmurlarla her türlü pisliği, erâcifi temizler.

Bizim, irademizle veya irademizin dışında işlemiş olduğumuz, kalbî hayatımızı, aklımızı, hissiyatımızı telvis eden günah çöplerimiz ve pisliklerimiz vardır. Bu günahlardan bizi temizleyecek olan da Ramazan-ı Şerif ayının yümnü, bereketi ve bu ayda üzerimize sağnak sağnak boşalan rahmet yağmurlarıdır.

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) namaz ve abdestle alâkalı bir hadis-i şerifte, ashabına şöyle buyuruyor: "Sizden birinizin evinin önünden bir ırmak aksa ve siz onda günde beş defa yıkansanız, sizde bir kir kalır mı?" Ashabı; "Kalmaz Ya Resulallah" cevabını verince Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem): "İşte beş vakit namaz böyledir."[7] diye buyurur. Namaz; manevîyat merkezi olan kalbin de, günah kirlerinden arınmasına vesiledir. Ramazan ise beş defa ırmağa girme manasını içinde taşır. Başı rahmet, ortası mağfiret, sonu cehennemden kurtuluş olan Ramazan-ı Şerif'te oruçla beraber beş vakit namazla bu ayı değerlendirip teravih, teheccüt ve nafilelerimizle yıkanmaya çalışırsak, bu ayın kendine has rahmet deryasına dalıp, sonbahar yağmuru mesâbesindeki bu mânâ ile tertemiz güvercinler gibi olabiliriz.

İkincisi; Ramazan-ı Şerif'in diğer bir mânası da şudur: Arap insanı Ağustos sıcağının taşa toprağa vurduğu

[7] Müslim, Mesacid 284; Darimi, Salat 1; Muvatta, Sefer 91

âna "Ramida" der. "Ramazan" "Ramida" kökünden güneşin bütün haşmetiyle ve şiddetli hararetiyle çıkıp taşı toprağı cayır cayır yakması demektir.

Yakıcı, kavurucu ateş mânâsına gelen Ramazan Ayında Rahmet-i İlahiyenin de günahları yakıcı ve temizleyici olması sebebiyle belki de bir sene içinde işlediğimiz bütün günahlar eriyor ve biz manen temizleniyoruz.

Bir kudsî hadiste Allah (celle celâluhu); "İki emniyeti bir arada vermem, iki korkuyu da bir arada vermem"[8] buyuruyor. Dünyada Allah (celle celâluhu) için aç ve susuz kalanın öbür âlemde aç ve susuz kalmayacağı şu ayetle sabittir:

"كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئاً بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الأَيَّامِ الْخَالِيَةِ : Onlara şöyle denir; Geçmiş günlerinizde yaptığınız güzel işlerden dolayı afiyetle yiyin, için"[9], yani, dünyada yiyip içmediğiniz günlere bedel, bu gün işte cennet nimetleri yiyin, için denilecektir.

Üçüncüsü; Ramazan-ı Şerifin diğer bir manasını da Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadisinden anlıyoruz. Efendimiz şöyle buyuruyor: Ramazan-ı Şerif ayı geldiği zaman "Ramazan geldi, Ramazan gitti demeyiniz. Çünkü Ramazan Allah'ın isimlerinden bir isimdir."[10] Ayet-i kerimede de Ramazan denmiyor "Şehr-u Ramazan-(Ramazan Ayı)"[11] deniyor. Ramazan Allah'ın isimlerinden biri olması hasebiyle farklı bir mana ifade eder.

Ramazan Ayında, Allah'ın (celle celâluhu) Rahmetinin Gazabını Geçmesi

Cenab-ı Hakk'ın, iki türlü Esmâ tecellisi vardır. Cemâli tecelliler yani Allah'ın Rahmanî ve Rahîmî tecellileri; Ce-

---

[8] Münzirî, et-Terğib ve't-Terhib, 4/261
[9] Hâkka 69/24
[10] Buhari, İman, 28, Leyletü'l-Kadr 1, Savm 6; Müslim, Sıyam 204, Musafirin 175; İbn Mace, Sıyam 2, 33
[11] Bakara 2/185

lâli tecelliler ise Allah'ın Gazap ve Kahrına ait olan tecellileridir. Bir kudsî hadiste Allah (celle celâluhu) şöyle buyuruyor; "Rahmetimle Gazabım yarışa çıktı, rahmetim gazabımı geçti."[12] Ramazan Ayının dışındaki zamanlarda Allah (celle celâluhu) Cemâliyle tecelli ettiği gibi Celâliyle de tecelli edebilir. Ramazan Ayında ise Allah'ın Gazabı tamamen silinir de Ramazan Ayı boyunca Cemâli ile tecelli eder.

Bu mübarek ayda âdeta Allah (celle celâluhu), isimleri ile değil, gazabı ile değil, zatına bakan Rahmaniyeti ve Rahîmiyeti ile tecelli ediyor ki, Ramazan-ı Şerif, mâna itibariyle işte bunu ifade ediyor. Bu noktadan bakılırsa Ramazan Ayı elbette bir Rahmet ayıdır. Burada Efendimizin sözünü tekrar edecek olursak: "Onun başı Rahmettir, ortasında mağfiret vardır; sonunda ise cehennemden kurtuluş var."[13] Evet başındaki rahmet, ortasındaki mağfiretin ve cehennem ateşinden kurtuluşun görüntüsüdür. Buna göre Ramazanın başındaki rahmete erişemeyen, ortasındaki mağfiretten nasiplenemez ve sonundaki cehennemden kurtuluş nimetine eremez. Bundan dolayı Ramazanın ilk on günü çok mühimdir.

Ramazanın manası hakkında genel bir değerlendirme yapacak olursak Ramazan; bir senelik günah kirlerimizi temizleyen bir sonbahar yağmuru, günahlarımızı eritip yok eden kavurucu bir ateş ve Allah'ın Rahmâniyetini ve Rahîmiyetini ifade eden (zayıf bir hâdise göre) Allah'ın (celle celâluhu) isimlerinden biridir.[14]

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadisinde şöyle buyuruyor: "Kim ki Ramazanı idrak edip bu ayı nefis muhasebesi yaparak geçirirse, Allah (celle celâluhu) onun bütün günahlarını bağışlar."[15]

Allah cümlemizi Ramazanın manasını tam idrak edenlerden eylesin!.

---

[12] Nevevi, Riyazü's-Salihin, 1/454, H. No: 422
[13] Münzirî, et-Terğib ve't-Terhib, 2/94-95
[14] Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, 1/643-644
[15] Münzirî, et-Terğib ve't-Terhib, 2/217

Ramazan-ı Şerif'in Rahmet Oluşu

Ramazan-ı Şerîf ayı her yönüyle gerçekten çok farklı ve bereketlidir. Zira nübüvvet bu ayda başlamıştır. Kur'ân bu ayda nazil olmaya başlamıştır. Yine Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) cihad için bu ayda izin verilmiştir. Bedir harbi Ramazanda olmuştur. Ayrıca İslâm dünyasındaki bütün büyük fetihler Ramazan Ayı içerisinde olmuştur. Bütün bunların Ramazan Ayı içerisinde olması çok dikkat çekicidir.

Kur'ân'ın bu ayda indirilmeye başlanması sebebiyle Ramazan için Kur'ân ayıdır da denilebilir. Efendimizin nübüvvetle bu ayda vazifelendirilmesi dolayısıyla da Ramazan Ayı Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) de ayıdır diyebiliriz. Yine bu ayda Allah'ın (celle celâluhu) gazabının silinip tamamen Rahmetinin tecelli etmesi ile Allah'ın ayıdır da diyebiliriz. Yani;

Şehr-u Ramazan; şehrullah'tır,

Şehr-u Ramazan; şehr-u Muhammed'dir (sallallâhu aleyhi ve sellem),

Şehr-u Ramazan; şehru'l Kur'ân'dır.

" وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلاَّ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ : Biz seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik."[16] ayeti ile serfiraz olan Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), âlemlere rahmet olarak gelmiştir. Allah ne kadar Rahman ve Rahim ise elçisi de O nispette O'nun temsilcisidir.

Tevbe suresinin son ayetlerinde Cenab-ı Hak Efendimiz'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) tanımlarken "O mü'minlere karşı çok Raûf ve Rahimdir"[17] demektedir. Ayrıca Kur'ân-ı Kerim için de; "Biz Kur'ân'ı başka bir şey için değil, sadece mü'minler için rahmet ve şifa olsun diye inzal ettik"[18] buyruluyor. Dikkat edilirse Ramazan-ı Şerîf üst üste bü-

[16] Enbiya 21/107
[17] Tevbe 9/128
[18] İsrâ 17/82

yük rahmetlerin, sağnak sağnak yağdığı ve dalgalandığı bir rahmet ayıdır. Fakat biz bundan ne kadar istifâde ve istifâze edebiliyoruz?

Senenin Bütün Günlerinin Ramazan Ayı ve Orucu İle Şereflenmesi

İslâm, âlem-şümul bir din olduğu için, Allah her yerdeki Müslümanlara adâleti ile tecelli ederek orucu kamerî aylara bağlamıştır. Bu şekilde İslâm dünyasının ve insanlık âleminin tamamında belli bir adâlet içersinde oruç tutulmakta ve bir mizan denge olmaktadır.

Ramazan-ı Şerifin her sene on bir gün önce gelmesi itibariyle de zamana şeref dağıtması açısından Allah'ın ayrı bir adâleti ve rahmeti tecelli etmektedir. Böylelikle her ay Ramazan Ayının şerefinden hissesini almış olacaktır. Belki de İslâm dünyasının ömrü içersinde bütün günlere birer Kadir gecesi, birer Regâib gecesi, birer Miraç gecesi düşmek suretiyle bütün geceler ve zamanlar bu kutsî geceler ve zamanlar ile şereflenmiş olacaktır. Ramazan-ı Şerif de bir rahmettir. Rahmetin de en büyük görüntüsü adâlettir. Adl-ü adâlettir. Bundan dolayı Allah'ın Ramazan-ı Şerif rahmetinde adâletinin nasıl tecelli ettiğini görüyor ve büyük bir hayret içerisinde "سُبْحَانَ مَنْ تَحَيَّرَ فِي صُنْعِهِ الْعُقُولُ : (Allah'ım!) Seni kusurlardan tenzih ederiz, bu yaptığın şeyler karşısında akıllar hayran" deyip Allah'ı bir defa daha tenzih, tesbih, takdis ve hamd ederek hatırlıyoruz.

Ramazan Ayı Kur'ân Ayıdır

Ramazan-ı Şerif Ayı haddizatında Kur'ân ayıdır. Kur'ân-ı Kerîm de Allah kelâmıdır. Et ve kemiğin iç içe girmesi gibi Ramazan Ayı ile Kur'ân-ı Kerim iç içedir. Ramazan-ı Şerifi mübarek kılan o ayda Kur'ân'ın indirilmesidir. Bunu şu ayet ifade eder.

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى
وَالْفُرْقَانِ

O Ramazan Ayı ki, insanlığa bir rehber olan, onları doğru yola götüren ve hakkı batıldan ayıran en açık ve parlak delilleri ihtiva eden Kur'ân o ayda indirildi."[19] Ramazan zarfının mazrufu Kur'ân'dır. Zarftan çok, içindeki mektup önemlidir. Ramazanın on yedinci gecesinde Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Gâr-ı Hira'dan inerken Cibril-i Emîn eliyle "اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ : Yaratan Rabbinin adıyla oku"[20] ile başlayan ayeti kerimeler geldi. Belki de Kur'ân-ı Kerim O ayda semaya toplu olarak indi ve yine O ayetler Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) kalbine, Ramazan Ayında inmeye başladı.

Enes b. Malik diyor ki: Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bol Kur'ân okurdu. Öncelikle Berâat gecesinden sonra çok fazla okuyor ve kendinden geçiyordu. Ramazan Ayında ise Kur'ân ile bütünleşir diğer şeylerle alâkasını keserdi.

Ramazanda Cibril ile Efendimiz Kur'ân'ı mukâbele şeklinde okurlardı. Son yıl bu mukabeleyi iki defa yaptılar.[21] Biz de o sünneti devam ettiriyoruz. Meselâ Ebu Hanife hazretleri Ramazan da Kur'ân-ı Kerim'i altmış defa hatmedermiş. Yedi bin defa onu hatmettiği söylenir.[22]

Kur'ân okumak âdeta Allah ile konuşmak gibidir. Hani dünyada makam sahibi insanlar bize iltifat edince ayaklarımız yerden kesilir, şeref duyarız. Halbuki Kur'ân okuyan Allah ile konuşuyor demektir. Bu ne şeref, bu ne huzur kaynağıdır. Cennet ni'metlerinden daha büyük olan nîmet Rabbimizin bizimle:

" سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ : Selâm olsun sizlere, ne mutlu size. Haydi, ebedîyyen kalmak üzere, giriniz oraya!"[23] ayetiyle ifade edilen konuşmayı yapmasıdır.

[19] Bakara 2/185
[20] Alâk 96/1
[21] Buhari, Fazailü'l-Kur'an 7
[22] İbn Hacer el-Heysemî (Çeviri: Ahmet Karadut), Menâkıb-ı İmam-ı Azam, s. 96-97
[23] Zümer 39/73

Onun fevkinde de O'nun (celle celâluhu) cemâlini görmektir. Halbuki biz dünyada iken Kur'ân okuyarak bu şerefi bir nebze yaşayabiliriz.

Kur'ân bizim için semadan inmiş bir iptir.[24] Hangi millet Kur'ân'a tutunmuşsa o nispette ilerlemiştir. Bir hadiste Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); "Bu Kur'ân bir ucu Allah'ın elinde, bir ucu da sizin ellerinizde olan bir vasıtadır. Ona sımsıkı sarılın. Tâ ki, ondan sonra ebediyen sapmayasınız ve helâk de olmayasınız"[25] Aynen Yusuf (aleyhisselâm) gibi. O kuyunun dibindeydi. Bir kervancı kuyuya ipi salınca Yusuf (aleyhisselâm) tutundu ona, çeken de güçlü olunca kolayca dışarı çıktı. Sonra da Aziz-i Mısır oldu.

Bizde şu an kuyunun dibindeyiz. Ama yerimizin burası olmadığında ittifak ediyoruz. Tekrar çıkmak ve Aziz-i Mısır olmak istiyorsak Kur'ân'a sımsıkı sarılmak mecburiyetindeyiz. Ne zaman Kur'ân'a sarıldı isek aziz olmuşuz, ne zaman bıraktı isek zelil olmuşuzdur.

Bilirsiniz Osman Gazi bir gece Şeyh Edebâli'nın evinde kalır. Fakat kaldığı odada Kur'ân asılıdır. Tabi yatıp uzanmaz ve Kur'ân'ı alıp okur. Öyle dalar ki kaç saat okuduğunun farkında değildir. Sabah erkenden, dergâhtan birisi, onu sabah namazına uyandırmak için kapısını vurup odasına girdiğinde bakar ki daha yorganının örtüsü bozulmamıştır.

-Der ki: "Hazret hiç yatmadınız mı?"

Osman Gazi: -Kur'ân karşısında yatmaktan haya ettim.

Sonra pencereye yaklaşır, perdeyi açar, kulağına uzaktan ezan sesleri gelmektedir. Ezan sesleri ile beraber kulağına hafiften şu sesler gelir:

-"Ya Osman, madem ki sen bizim kelâmımızı böyle ta'zim ettin, Biz de seni, senin neslini ta'zime mazhar kılacağız."

---

[24] Bakara 2/256

[25] İbn Hıbban, Sahih, 1/166, H. No: 122

Derler ki Osman Gazi, o gece, altı saat Kur'ân okumuştur. O altı saate mukabil altı asır muhteşem bir saltanat meydana gelmiştir.

İngiltere Avam kamarasında müstemleke Nazırı Gladston eline Kur'ân'ı alarak: "Bunu Müslümanların elinden almalı ya da onları Kur'ân'dan soğutmalıyız ki onları yenebilelim" diyerek bunu tatbike koyulur. Maalesef bunu da başardılar. Kur'ân'ı okuduk ama anlamadık. Yani sulandırılmış bir İslâm'ı yaşadık. En sonunda da Kur'ân'dan elimizi çektik. Bu da bizim yıkılışımıza ve derbederliğimize sebebiyet verdi.

Kur'ân-ı Kerim bizim için Urvetü'l-Vüskâ'dır.[26] Allah, peygamber emanetidir. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyuruyor ki "Ben size öyle büyük iki şey bıraktım ki; onlara sımsıkı sarılırsanız, hiç bir zaman dalâlete düşmez, doğru yoldan sapıtmazsınız. O, Allah'ın (celle celâluhu) kitâbı ve Resulünün sünnetidir."[27] Bu emanetler günümüze kadar gelmiş fakat günümüzde sahip çıkılmadığı için ayaklar altında kalmıştır.

Kur'ân, bizim omuzlarımıza ihsân-ı İlahî olarak konmuştur. [28] Bunu bir lütuf kabul ederek gönülden gönüle âfâk-ı âlemde bayraklaştırmaya çalışacağız. Ramazan Ayında daha çok okuyacağız.

Allah bizi Kur'ân'a bağışlasın. Onu anlamaya, kavramaya ve yaşatmaya bizi muktedir kılsın. Coşkusunu kalbimize ilka buyursun. Şefaatini hem kabir de, hem de ahirette bize nasip eylesin, inşaallah!

Ramazan Ayı Ve Zekât

İslâm esaslarından olan zekât, mâli ibadetlerden birisidir. Hz. Âdemden Hz. Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) kadar zekât, dinî emir olarak insanlığa sunulmuştur. Bir

---

[26] Bakara 2/256

[27] Muvatta, 2/899, H. No: 3

[28] Haşr 59/22

diğer ibadet emri de namazdır. Yani Hz. Âdem'den, Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) kadar bu iki ibadetle insanlık mükellef olmuşlardır.

Zekât, Kur'ân-ı Kerim'de otuz dört yerde zikredilmiş ve namazla birlikte altı yerde farzıyeti belirtilmiştir. Meselâ; "Haydi namazı hakkıyle ifa edin, zekâtı verin ve Allah'a sımsıkı bağlanın"[29] ayeti, namaz ve zekâtın farziyetini belirten ayetlerden bir tanesidir.

İslâm'ın şartlarından biri olan zekât; bazen sadaka manasında, sadaka da bazen zekât anlamında kullanılmıştır. Sadaka genellikle zekâtın nafilesi olarak algılanabilir. Ama Kur'ân-ı Kerimde sadaka zekât manasında da kullanılmıştır. Zekâtın farz oluşu kitap ve sünnetle sabittir. İcma-ı ümmet, kıyas-ı fukuha ve bizler bu farz mükellefiyetinin ciddîyeti konusunda mutabık olduğumuza göre eksiksiz bir şekilde malımızın zekâtını vermeye çalışmalıyız.

Zekât, lügat yönüyle temizlenmek, büyümek, çoğalmak manasında kullanılmaktadır. İslâmî ıstılahta ise zekât: Şer'an zengin sayılan bir Müslümanın seneden seneye malının belli bir miktarını Müslüman fakirlere veya masrifatına[30] Allah rızası için temlik etmesi[31] ve mülkiyetine vermesidir. Zekât vermeye tezkiye, verene ise müzekki denilir. Zekât lügatta; tahâret, bereket, nemâ, zikr-i cemil manasındadır.

Malımızı her ne kadar biz kazanıyor olsak da başkalarının da kazanma sürecinde payları vardır. O kazanılan malda fakirin, muhtacın, yetimin ve mahrumun göz hakkı olduğu muhakkaktır. İşte bu yönüyle zekât için tezkiye kullanılır. Nitekim Zariat Suresinde bir ayette

وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ

[29] Hac 22/78
[30] Tevbe 9/60
[31] Ö. Nasuhi Bilmen, Büyük İslam ilmihali, s. 333

"Müminlerin mallarında dilencinin ve dilenmeyen fakirin bir hakkı vardır."[32] buyruluyor. Zengin, bu fakirin hakkını ödemek mecburiyetindedir. Zekâtı ödenmemiş bir mal temiz ve helâl olmaktan çıkar ve içinde gasp edilmiş, sahibine verilmemiş hak bulunan gayr-ı meşru bir servet hâlini alır. Ne zaman ki mü'min malının zekâtını öder, o zaman malı temizlenmiş ve gayr-ı meşrûluktan kurtulmuş olur. Efendimiz (aleyhissalâtu vesselâm) "Malınızı zekâtla temizleyiniz." buyurmuştur.

Zekât bir manasıyla da çoğalmak (nema) anlamına geldiğinden zekâtını verdiğimizde malımız maddî yönden azalmış olmaz, aksine bereketlenir ve çoğalır. Bu durum aynen şuna benziyor; ağaçları budadığımız zaman bir kısım dalları eksilir fakat belli bir müddet sonra o eksilen dallar yerine daha güzel sürgünler uzayarak onların yerini alırlar. Bu şekilde budama eksilmeye değil, aksine onun güzel bir şekilde gelişmesi ve verimliliğine sebebiyet verir. Aynen onun gibi zekât da mala bu misaldeki gibi etkili olur. Efendimiz (aleyhisselâm):

حَصِّنُوا أَمْوَالَكُمْ بِالزَّكَاةِ وَدَاوُوا أَمْرَاضَكُمْ بِالصَّدَقَةِ وَاسْتَقْبِلُوا
أَمْوَاجَ الْبَلَاءِ بِالدُّعَاءِ

"Mallarınızı zekât ile muhafaza ediniz, hastalıklarınızı sadaka ile tedavi ediniz, musibet ve belâ dalgalarına karşı da dua ile mukabelede bulununuz."[33] buyurmuştur.

Malın zekâtı verildiğinde mal eksilmeyecek ve daha da çoğalacaktır. Aksine, eğer ki zekâtımızı vermez isek, belki dünyada belki de ahiretimizde helâkimize sebebiyet verecektir ki Allah böyle bir durumdan bizleri muhafaza eylesin.

Zekâtı verildiğinde malın arttığına dair, Kur'ân-ı Kerimde ki şu ayeti delil olarak gösterebiliriz;

---

[32] Zâriyât 51/19
[33] Heysemî, Mecmeü'z-Zevâid, 3/63

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِئَةُ حَبَّةٍ وَاللهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

"Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak verip her başağında yüz dane bulunan danenin hâline benzer. Allah dilediğine kat kat fazlasını da verir. Allah ihsanı bol olan, hakkiyle bilendir."[34] Tarlaya bir mısır tohumu atılır, ondan yedi tane sömek meydana gelir. Her sömekte yüz tane mısır tanesi vardır ki bu toplam yedi yüz mısır eder. Yani bire yedi yüz verilmektedir. Demek ki Allah yolunda "bir" verince karşılığında Allah "yedi yüz" ihsan edecektir. Zekât vermekle de malı çoğalır ve bereketi artar.

Zekâtın sarf edileceği sekiz sınıf vardır. Bu yerlere zekâtımızı, sadakalarımızı mutlaka vermemiz gerekiyor. Zekât verirken en önemli kurallardan birisi verdiğimiz şahsı minnet altına almamaktır. Bununla ilgili şöyle bir ayet vardır: "Minnet ve eziyetle sadakalarınızın sevabını iptal etmeyin"[35] denilmektedir.

Minnetle ilgili bir misal söylenir: Bir talebe hocasına geçmiş zamanda bir teneke bal getirmiştir. Talebe her konuşmaya başlarken getirdiği balı hatırlatarak başlarmış. "Hani hocam size bir teneke bal hediye etmiştim ya, onu hediye etmeden bir hafta önce bu olay oldu." Başka bir zaman: "Hocam! Size bir teneke bal getirdiğimden bir ay sonra böyle bir hâdise gerçekleşmişti." diyormuş. Bu misaldeki gibi verilen bir mal veya zekât alanın başına kakılmamalı ve onunla minnet altında bırakılmamalıdır. Onun içindir ki, İtalyan tarihçi; Osmanlı'yı metheder.

Ve bu yönüyle Osmanlıya istemeye istemeye hayranlığını ifade eder. Osmanlı'da gerçekleşen müthiş bir hâdise var ki o da şudur: Yollardan giderken kenarlarda pencereler gibi kovuklar vardır. Millet sadaka ve zekâtını oraya bırakır ve fakirler ihtiyacı kadar o kovuklardan alırlar. Bu düzen emanetin,

---

[34] Bakara 2/261

[35] Bakara 2/264

güvenin, emniyetin ve toplumsal bütünlüğün bir örneğidir. Fakiri isteme utancına düşürmemek için ve onu mahcup etmemek, kim verdiyse alanı minnet altında tutmamak için zenginler sokak aralarında gezerek bacası tütmeyen, lambası yanmayan evleri tespit ederlerdi. Odunu olmayana ertesi gün bir araba odun gönderirlerdi ve onun ihtiyacını karşılayarak görevlerini yaparlardı. Bu odunu gönderene dua edilir fakat kimin gönderdiği bilinemezdi. Çok önemli olan bu husus üzerinde ciddî olarak dikkatle durulmalıdır.

İslâm'da beş türlü verme vardır:

1-Farz olan zekâtı vermektir ki; şartları ve belli nisabı vardır.

2-Sadaka olarak vermektir; Zekâtın nafilesidir.

3-Tarladan çıkan mahsulün zekâtının verilmesidir ki; öşür olarak ifade edilir.

4-Sadaka-i Fıtırdır ki; Ramazan Ayı içersinde verilir.

5-Mali cihat olarak vermedir ki; Herhangi bir nisabı yoktur. İhtiyaç olduğu sürece İslâm'ın yükselmesi i'lâ-i kelimetullah için malın Allah (celle celâluhu) yolunda harcanmasıdır.

Halkımızın çoğunluğu zekâtını genellikle Ramazan-ı Şerif'in içinde vermektedir. Bu mevzuda sıkıntıya düşülmeden zekât verilebilir. Çünkü zekât vermemek başımıza musibet ve belâ getirir, malımızın helâk olmasına, hastalıkların gelmesine veya bilmediğimiz sıkıntıların başımıza gelmesine sebebiyet verir. Dünyada da ahirette de sıkıntı çekeriz. Cenab-ı Allah'dan yapacağımız maddî ibadetleri kabul buyurarak onlar sayesinde dünyada bereket, öbür âlemde de cennet ihsan etmesini dileriz.

Efendimiz'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) İçimize Dâvet Etme

Ramazan Ayında yapmamız gereken önemli hususlardan birisi de Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) hakikî

ümmeti olmaya çalışmaktır. Onu kalbimize, evimize, beldemize ve memleketimize dâvet etmeye çalışacağız.

İnanıyoruz ki O (sallallâhu aleyhi ve sellem) içimize şerefkudüm buyuracak olursa öldü isek dirilecek, kalplerimiz söndü, his ve heyecanımızı kaybetti isek yeniden şahlanma ve canlanma imkânı bulacağız. İslâm dünyasının ve şerefli milletimizin çöküşünün mühim sebeplerinden birisi de, O'nu (sallallâhu aleyhi ve sellem) gerektiği gibi anlayamamak, sadakat elimizi uzatamamak ve elimizi O'ndan gevşetmektir. Terk eden, terk edilir. Dolayısıyla O da (sallallâhu aleyhi ve sellem) bizi terk etti. Biz de bitkin, hissi, sönük bir hale geldik. İşte Ramazan-ı Şerif ayını çok iyi değerlendirip, sadakat elimizi O'na (sallallâhu aleyhi ve sellem) uzatabilirsek o zaman bu millet yeniden ayağa kalkacak, lâyık olduğu makama yükselecektir. Bu durumu Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) mu'cizelerinde de görmek mümkündür:

Peygamberliğinden önce idi; "Kuru bir ağacın altına oturunca yer birden yeşilleniverdi. Ağacın dalları da Onun başı üzerine kıvrılarak gölge yaptı"[36]

Konuşma özürlü bir çocuk Resûl-i Ekrem'in yanına gelmişti. Çocuğa ferman etti: "Ben kimim?" Hiç konuşmayan O dilsiz çocuk: "Sen Resulullah'sın (aleyhissalâtu vesselâm)" deyip konuşmaya başlamıştır.[37]

Ebu Eyyubi'l-Ensari anlatıyor: Resul-i Ekrem'e (aleyhissalâtu vesselâm) ve Hz. Ebu Bekir'e kâfi gelecek iki kişilik yemek yaptım. Bana ferman etti. "Ensardan otuz kişi çağır" otuz adam dâvet ettim, geldiler, yediler. Sonra ferman etti: "Altmış kişi daha dâvet et." Altmış kişi geldi, yediler ve gittiler. Sonra ferman etti: "Doksan kişi daha çağır" doksan kişi daha geldi, yediler ve gittiler. Kaplarda daha yemek vardı.[38]

---

[36] Kâdı İyaz, eş-Şifâ, 2/368

[37] İbn Kesîr, el-Bidâye, 6/166-167

[38] Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 6/94

Hz. Cabir İbn Abdullahi'l–Ensarî beyan ediyor: "Biz bin beş yüz kişi Hudeybiye'de susadık. Resul-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir kap sudan abdest aldı. Sonra elini içine soktu. Gördüm ki, parmaklarından çeşme gibi su akıyor. Bin beş yüz kişi içip kaplarını doldurdular. Daha sonra Cabir'e sormuşlar; Kaç kişi idiniz? Demiş ki, yüz bin kişi de olsa kâfi gelirdi, ama biz on beş yüz (bin beş yüz) kişi idik.[39]

Hz. Ali, Hz. Cabir ve Hz. Aişe'den nakl-i sahih ile sabittir ki dağ taş, Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem);

اَلسَّلاَمُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ

"Selâm sana ey Allah'ın Resulu" diyorlardı.[40]

Bedir'in on dört şehidinden birisi olan Muaz b. Afra, Ebu Cehil ile dövüşürken, eli kesilmişti. O da elini diğer eliyle tutarak Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) getirdi. Efendimiz Onun elini eski yerine yapıştırıp, mübarek tükürüğüyle sıvadı. Eli de birden şifa buldu. O mübarek de tekrar savaşa dönüp şehit olana kadar savaştı".[41]

Hasan el Basrî haber veriyor: "Bir adam, Resul-i Ekrem'in yanına gelerek, ağlayıp sızladı ve dedi ki: Benim küçük bir kızım vardı. Şu yakın derede öldü. Resul-i Ekrem ile beraber oraya yürüdü. O ölmüş kızı çağırdı "ya fülane" dedi. Birden O ölmüş kız "Buyur, emret, emrin başım üstüne" diyerek karşılık verdi. Resul-i Ekrem: "Tekrar babanın yanına gelmeyi arzu eder misin?" Kız dedi ki: "Yok, ben onlardan daha iyisini buldum"[42]

Resul-i Ekrem'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) süt annesi Halime'nin kabilesinde kıtlık vardı. Hayvanlar zayıf idiler. Tok olana kadar da yemiyorlardı. Efendimiz'in süt anne-

---

[39] Müslim, İcare 72-73

[40] Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 2/153-154

[41] Kâdı İyaz, eş-Şifâ, 1/324

[42] A.g.e 1/320

sinin yanına gönderilince, Onun bereketi ile Halime'nin keçileri tok ve memeleri süt dolu olarak geliyorlardı.[43]

Bir defasında geceleyin, Medine-i Münevvere'nin haricinde "Düşman hücum ediyor!" gibi mühim bir hâdise yayıldı. Sonra cesur atlılar çıkıp gittiler, gördüler ki kendilerine doğru bir Zat geliyor. Baktılar ki Resul-i Ekrem'dir (sallallâhu aleyhi ve sellem). Ferman etmiş: "Bir şey yoktur." Ebu Talha'nın atına binip dönmüştü. Ebu Talha'ya ferman etmiş: "Senin atın sarsmadan gayet çabuktur." halbuki Ebu Talha'nın atı "Katûf" tabir edilen yürüyüşü yavaş olanlardandı. O geceden sonra o atı geçen olmadı.[44]

Aliyyübnü'l-Hakemin, Hendek harbinde küffarın darbesi ile ayağı kırıldı. Resul-i Ekrem meshetti. Aliyyübnü'l-Hakem dakikasında öyle şifa buldu ki, atından bile inmedi.

Bir keresinde de Umeyr İbn Sa'd'ın başına elini sürmüş ve dua etmişti. Bu duanın bereketi ile O zat vefat ederken yaşı seksen olmasına rağmen başında beyaz yoktu.[45]

Veladet-i Nebevi gecesinde annesi ve yanındakiler demişler ki: Öyle bir nur gördük ki, O'nun maşrık ve mağribi bizi aydınlattı.[46]

Bunlar gibi, onlarca mucize anlatılabilir. İnanıyoruz ki bütün mahlukatın yaratılış sebebi olan Hz. Muhammed'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) içimize dâvet ettiğimiz de biz de canlanacak ve dirileceğiz inşallah.

Tabi ki, O'nu (sallallâhu aleyhi ve sellem) çağıracağımız yer de çok önemlidir. Evi haram ve günahlarla dolu adamın yanına gelir mi? Sokakları haram ve günahlarla dolu bir cemiyete gelir mi? Sultanlar temiz yerlere gelirler, o yüzden önce kalbimizi temizlemeliyiz ki O da kalbimize gelsin, sokaklarımızı, evlerimizi tertemiz yapmalıyız. Günah-

---

[43] İbn Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, 1/171
[44] İbn Hacer, el-İsâbe fi Temyizi's-Sahâbe, 2/507
[45] Kâdı İyaz, eş-Şifâ, 1/330
[46] İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, 1/102

lardan temizlenmeliyiz ki cemiyetimize şeref-kudüm buyursun. Böylece hem dünyamız hem ukbamız ma'mur olsun inşaallah.

Rahmetten İstifade Etmenin Yolları

Buhâri'de Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) rahmetten istifade etme hususunda insanları üçe ayırır.

Birincisi: Yağmur sağanak sağanak gelir. Yeryüzünde taşlar vardır, bunlar serttir. Rahmet bunların üzerine kadar gelir. Fakat o taş ve kaya, o rahmetten, yağmurdan bir damla bile istifade edemez. Bir damlasını bile ememez.

İkincisi: Yeryüzünde kıraç ve yamaç yerler vardır. Rahmet buralara da gelir ama suyu tutamadıklarından tam istifade edemezler.

Üçüncüsü: Bir de bağrı yanık toprak vardır, bu çatlamıştır. Suya hasret toprak, rahmet geldiği zaman hiç israf etmez, hepsini sindirir. Arkasından mis gibi bir koku yayılır. Bolca da bitki çıkarır.[47] Kısaca Rahmet her yere gelir ama herkes aynı oranda istifade edemez.

Birinci örnekte anlatılmak istendiği gibi, öyle insanlar vardır ki kalpleri taş gibidir. Tıpkı Yahûdîlerin kalbi gibi.[48] Madde ile çok meşgul olduklarından lâtifeleri sönmüştür. Bunlara bir değil bin Ramazan da gelse Rahmetten nasiplerini alamayacaklardır. İnşallah biz bunlardan olmayacağız.

İkinci örnekte ifade edilmek istenen insanın vasıfları da şöyledir: Mü'mindir, normal olarak harama ve günaha bulaşmıştır, günah işlemekten de zevk alır ve yaptığı bu işten de pişman değildir. Hayattan zevk almak için çalışır, Ramazan-ı Şeriften istifade etmeye pek ihtiyaç duymaz. Bunlar Ramazan-ı Şeriften kısmen istifade etseler bile tam değerlendirmiş sayılamazlar. Bunlara fâsık ve fâcir de denilebilir.

---

[47] Buhari, İlim 20; Müslim, Fezâil 15

[48] Bakara 2/74

Üçüncü örnekte anlatılan, bağrı yanık toprak gibi mü'mindir. Günah işlemiştir ama bundan dolayı pişmandır. Günahlarının bağışlanacağını ümit eder ve Ramazanı değerlendirmek ister. Benim için günahlarımı affettireceğim bir an yok mu diye bekler. Ramazanı teravihi ile sahuru ile beş vakit namazından öte nafileleriyle bu tövbe ve istiğfarıyla büyük coşku içersinde, Kur'ân tilâvetiyle evrad-ı ezkarı ile meşgul olur. Şüpheli şeylerden dahi kaçınmasıyla; avam, havas ve ehassu'l-havassa has orucuyla böylece cismaniyetini terk edip ruhun ve kalbin derece-i hayatına çıkmak suretiyle, bu mübarek ayın bir damlasını bile israf etmeden değerlendirir, azametine uygun, rahmet çapına muvafık bir oruç tutmuş olur. Günahlarını affettirir. İnşallah biz de bu üçüncü sınıfta anlatılanlardan oluruz.

Orucun İmtihan Oluşu

Ramazan-ı Şerif bizim için çetin ve büyük imtihanlardan birisidir. İnsan, gönlündeki iman ve teslimiyetiyle bu imtihanı kazanabilir. Gönlüne iman girmemiş, tam olarak imanı oturmamış ve teslimiyeti zayıf kimseler bu imtihanı kazanamazlar. Kazanmaları oldukça güçtür.

Aslında dünya hayatı başından sonuna kadar bir imtihan meydanıdır. Allah (celle celâluhu) bizi imtihan etmek için bu dünyaya getirmiştir. Bakalım liyakatıyla cennete ehil hale mi gelecek; yoksa kömür vasıflarıyla cehenneme girmeye ehil hâle mi girecek, diye Cenab-ı Hak bizi imtihana tâbi tutmaktadır.

Mülk suresinin hemen ikinci ayetinde Cenab-ı Hak "Hanginizin daha iyi iş işlediğini belirtmek için, ölümü ve hayatı yaratan O' dur. O, aziz, hakimdir, üstün Kudret, tam Hüküm ve Hikmet sahibidir."[49] buyurarak bu hakikati ifade eder.

Bakara suresinde geçen bir ayette ise Cenab-ı Hak: "Biz mutlaka sizi biraz korku ile, biraz açlık ile yahut mala, cana veya ürünlere gelecek noksanlıkla deneriz. Sen

---

[49] Mülk 67/2

sabredenlere müjdele."[50] buyuruyor. Evet Allah bizi pek çok şeyle imtihan eder. Hayatla, ölümle, aldıklarıyla ve verdikleriyle, emirleriyle ve yasaklarıyla, iniş ve çıkışlarımızla, vs. pek çok şeyle Allah bizi imtihana tâbî tutar. Bu imtihanı kazanmanın yolu ise; Allah'a verdiği ni'metler karşısında şükretmek, musibet ve belâlar karşısında sabırla mukabele etmek, yasakladığı şeylerden kaçınmak, emrettiği şeyleri de yerine getirmektir. Ramazan-ı Şerif ayında oruç tutmak da zor imtihanlardan birisidir. Özellikle de günümüzde bu iş daha da zorlaşmıştır. Çünkü son asırlarda yemek içmek bizim için bir lüks olmuş, moda haline gelmiş. Abur cubur yemeyi alışkanlık haline getirmişizdir. İşte bu halde bizim oruç tutmamız biraz zor olacaktır. Fakat bizler imtihan gereği, bir de cehenneme girmemek için bu ibadeti yapacağız.

Eski Ümmetlerin Helâk Sebebi

Eski ümmetler bunu yapmaktan kaçındılar, dayanamadılar ve sonunda da helâk oldular. Aynı akıbete dûçar olmamak için bu emri yerine getirmemiz gerekmektedir.

Cenab-ı Hak bir kudsî hadiste şöyle buyurmaktadır; "Kim benim için bir oruç tutarsa onun mükâfatını ben vereceğim"[51] Bu, şu demektir. Onun mizanla, tartı ile ölçülmesi mümkün değildir. O yüzden mükâfatını ben vereceğim.

Yüce Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyuruyor ki: "Oruçlunun iki bayramı vardır, birincisi iftar yaptığında, ikincisi de, diğer âlemde Cenab-ı Hakk'a mülaki olduğunda."[52] Yani Allah ile karşı karşıya kalmak, O'nu görmek demektir. Allah indinde oruçlunun ağız kokusunun misklerden de daha güzel olduğu vurgulanıyor.[53] İşte bütün bu güzellikleri düşünerek oruç tutmalıyız ve mazeretlerin ar-

---

[50] Bakara 2/155

[51] Ahmet Naim, Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi, 2/227

[52] A.g.e., a.y.

[53] A.g.e., a.y.

kasına sığınmamalıyız. Yoksa bu mühim imtihanı kaybedenlerden oluruz.

Oruç İle İmtihanı Kazanma

İnsanoğlu aslında dur durak bilmeyen, sürekli hareket hâlinde olan bir yolcudur. Onun yolculuğu tâ ruhlar âleminden başlamış, baba sulbünden anne karnına, oradan da bir çocuk olarak şu dünya hayatına gelmiştir. Çocukluktan da gençliğe, ihtiyarlığa, kabre, haşre sırata ve ebedlere doğru yola çıkmıştır.[54] Bu seyir içersinde belli menzillere uğranır. Ruhlar âlemi, baba sulbü, haşir, sırat vs. hepsi birer menzildir. İşte bu menzillerden bir tanesi de dünya hayatıdır. En az, en kısa kalacağımız yerdir. Biz ruhlar âleminde ne kadar kaldık bilemiyoruz. Kabre gittiğimiz zaman orada kaç bin sene kalacağımız belli değildir. Haşir meydanın da dünya hayatının bin senesi öbür âlemin bir günü olması hesabı içinde,[55] bir rivayette üç yüz yıl bekleyeceğiz[56] cennette ise "ebedî" kelimesiyle ifade edebileceğimiz sonsuz bir hayatta kalacağız.

Dünya hayatının kısalığını anlatma sadedinde Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyuruyorlar ki: "Benim dünya ile ne alâkam var. Benim misalim bir yolcu gibidir. Yolcu uzun bir seyahate çıkmıştır. Giderken bir ağacın gölgesinde dinlenmiş, istirahat etmiştir. Sonra da yoluna devam etmiştir. İşte benim misalim bu yolcu gibidir."[57]

Bu dünya hayatı işte bu kadar zaman dilimi olmasına rağmen çok ciddî ve çetin bir imtihan meydanıdır."

إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ : "Biz Allah'a aidiz, ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz."[58] fehvasında biz Allah'tan geldik yine O'na döneceğiz. Fakat mühim olan Allah'a dönmek değildir. Çünkü her şey Allah'a döne-

[54] Hac 22/5
[55] Hac 22/47
[56] Gazali, İhyau Ulumi'd-din, (Terc. Ahmed Serdaroğlu), 4/922
[57] Tirmizi, Zühd 44
[58] Bakara 2/156

cektir. Yıldızlar kevn-ü fesat, nebatat, hayvanat, her şey Allah'a dönecektir. Önemli olan O 'nun rızasını kazanmış olarak Allah'a dönmektir. Alnı açık, yüzü ak olarak[59] huzuruna varabilmek önemlidir. Yoksa öbür âleme vardığımızda; mahcup, yüzümüz kızarmış veya simsiyah olmuş, Kur'ân'ın ifadesiyle "katare"[60] içinde, zillet içinde olma ihtimali de vardır. "Âl-i İmran" suresinde bir ayet farklı simalarda Allah'a dönüleceğinden bahseder. Bir kısım simaların simsiyah, bazılarının da bembeyaz olacağından haber verir.[61] Siması simsiyah olanlar belki dünyada iman etmiş ama Onun kadr-ü kıymetini bilememiş; imanın imdadına ibadet-ü tâatle Allah'ın emrettiği şeylerle, namazla, oruçla, zekâtla koşamamışlar ve böylece imandan ayakları kaymış, bu işi küfürle noktalamış kimselerdir. İşte bunlar öbür âlemde Allah'ın azabına maruz olacaklardır. Bu kişilere, dünyada tebrik ettiğiniz şeylere bedel buyurun bugün bu azabı tadın denecektir.

Fakat siması nurlu bembeyaz olanlar ise Allah'ın rahmetindedirler ve cennette ebedî kalacaklardır.[62] Buna ulaşmak için Allah bize belli imkânlar vermiştir. Allah'ın zatını, zatına bir vesile yapabiliriz. İsm-i Azamları, Esma-i Hüsna'yı[63], özellikle Hz. Muhammed'i (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kur'ân-ı Kerim'i ve farz ibadetleri Allah'a ulaşmada vesileler yapabiliriz. İbadetler içinde ise hâlis, riyasız özellikle safi ibadet olan oruç bu vesilelerin önemlilerindendir. Çünkü diğer ibadetlere riya karışabilir ama oruca riya karışmaz. Bir insan başkalarının yanında yemiyor olabilir ama yalnızken yiyebilir. Kısacası oruç halistir, garazsızdır, riyadan, sun'ilikten uzaktır. Biz de Onu eda etmekle Allah'ın manevî huzuruna yaklaşacağız, huzur-u Rabbü'l-Âleminde rızası ile müşerref olacağız inşallah.

---

[59] Al-i İmrân 3/106
[60] Yunus 10/26
[61] Al-i İmrân 3/108
[62] Al-i İmrân 3/107
[63] İsrâ 17/110

Orucun Fazileti Ve Geçmiş Ümmetlere De Farz Kılınışı

Kur'ân-ı Kerimde Ramazan-ı Şerif orucu ile alâkalı ayetler geçer geçmez hemen arkasından orucun sadece bize değil geçmiş ümmetlere de farz kılındığına dair ayet-i kerime gelir. Cenab-ı Hak;

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

"Ey iman edenler oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki oruç sayesinde Allah'tan çok korkarsınız."[64] buyurur. Bu ayetten orucun sadece insanlığa değil, kâinatta ne kadar varlık varsa – bir yönüyle mükellef olmasalar bile – hepsine de farz kılındığına dair işârî bir mana da sezilebilir. Çünkü her varlığın kendine göre dinlenmeye ihtiyacı vardır. Meselâ nice ağaçlar vardır ki bir sene meyve verir, bir sene vermezler. Bu kendine göre oruç tutma farzıdır. Benzeri pek çok örnek verilebilir.

Ramazan orucu, kıblenin Kâbe tarafına çevrilişinden bir ay sonra peygamberimizin Medine'ye hicretinin on sekizinci ayının başlarında Şaban ayında farz kılındı.[65] Efendimiz işitti ki Yahudiler her ayın Eyyam-i biyd denilen on üç, on dört ve on beşinci günleri oruç tutuyorlar. Peygamberimiz onlara, Niçin tuttuklarını sorunca "Hz. Musa bugünlerde oruç tutmuştur, biz de ona iktidâen oruç tutuyoruz." dediler. Efendimiz de "Ben Hz. Musa'ya sizden daha çok yakınım!" diyerek oruç tuttu ve tutturdu.[66]

Bir Peygamber bir önceki peygamberden kalan dinin doğru noktaları varsa, tasdik, tahrif edilen tarafları varsa tashih etmekle görevlidir. Bu yüzden de Efendimiz doğru nokta olan orucu tasdik etmiştir ve o günlerde oruç tutmuştur.

---

[64] Bakara 2/183

[65] İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, 1/248

[66] Buhari, Savm 69, Enbiya 22, Fedailul-Ashab 52; Müslim, Sıyâm 127; Ebu Dâvud, Savm 64

Buharî ve Müslim'de ve bütün sünen kitaplarında geçen müttefukun aleyh bir hadis-i şerifte Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem);

بُنِيَ الإِسْلاَمُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّداً
رَسُولُ اللهِ وَإِقَامِ الصَّلاَةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَالْحَجِّ وَصَوْمِ رَمَضَانَ

"İslâm beş esas üzerine bina edilmiştir. Kelime-i şahadet getirmek, namazı ikâme etmek, zekât vermek, hacca gitmek ve Ramazan-ı Şerif orucunu tutmaktır" [67] buyuruyor.

İslâm sadece bizim dinimizin adı değildir. Hz. Âdem'e kadar bütün dinlerin aslı ve adı İslâm'dır.[68] Yani Allah'ın emirlerine intisaptır. Bütün dinlerde bu beş şey esas olmuş, temel teşkil etmiştir. Sadece "Muhammedürresulullah" yerine kendi peygamberlerinin ismi getirilmiştir.

Daha Önceki Ümmetlerin Orucu Tağyir Edişi

Bütün dinlerde oruç vardır ama o dinlerin müntesipleri onu tağyir etmişlerdir. Yahudîler "Senede bir ay oruç çok fazla, bir tam gün tutalım." dediler ve bunu da senenin mutedil bir gününde sabitleştirdiler. Hristiyanlar da, "Oruç yaz mevsimine gelince bu uzun günlerde oruç tutamayız, kış gününde kırk gün tutalım." dediler sonra da bunu tağyir ettiler. Haftanın Pazar günü hariç, altı hafta birbiri ardınca oruç tuttular. Demek otuz altı gün oruç tutmuş oluyorlardı. Ve: "Bu senenin öşrüdür."[69] diyorlardı. Bu manada Yahudî tefrit, Hristiyan da ifrat etmiştir. Biz ise ümmet-i vasat olduğumuzdan bu tür bir tağyire ve aşırı gitmeye meyletmedik.

Orucun Kamerî Aylara Bağlanmasının Hikmetleri

[67] Ahmet Naim, Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi, 1/8
[68] Said Havva, İslam, s. 5
[69] Din ve Ahlak Ansiklopedisi, Oruç mad.

Cenab-ı Hakk'ın orucu farz kılması, orucun bir ay olmasının ve kamerî aylar içerisinde vaktinin de değişmesinin pek çok hikmeti vardır. Rahman sure-i celilesinde Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ، أَلاَّ تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ، وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلاَ تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ

"O göğü yükseltmiştir, tartıyı koymuştur. Artık tartıda tecavüz etmeyin, tartıyı doğru yapın, tartıyı eksik tutmayın."[70] bu ayet-i kerimede Cenab-ı Hak dört defa "mizanı" zikretmekle aslında kâinattaki muvazeneye, dengeye dikkatimizi çekiyor. Kâinat öyle ahenkle işliyor ki, bir saray gibi, . durmadan dolup boşaldığı ve bir çok, nimet girip çıktığı halde ahenk hiç bozulmuyor. Alyuvarların akyuvarların dengesi hiç bozulmuyor. Bütün bunlar bize Allah'ın Âdil-i Mutlak ve Nazzâm-ı Âlem olduğunu gösteriyor.

Allah bu dengeyi, bize farz kıldığı oruçta da gözetmektedir. Ramazan-ı Şerif orucunu kameri aylara bağlaması ve her sene on bir gün önce gelmesi ile Allah (celle celâluhu) hem zamana adâlet dağıtmıştır hem de Mekânlar içindeki bütün insanlara adâleti ile muamele etmiştir. Eğer bu şekilde değil de Hristiyan ve Yahudilerin yaptığı gibi oruç şemsî aylara bağlanarak ve senenin mutedil bir kısmında gündüzleri kısa olan bir mevsime bağlansa idi, meselâ; hep kış mevsiminde tutulsaydı bunda adâlet-i İlahî olmazdı. Çünkü; Mekke-i Mükerremede kış mevsimi mutedil geçer, halbuki kutuplara yakın memleketlerde böyle değildir. Oralarda yazın gelmesi dört gözle beklendiği halde ekvatora yakın yerlerde hiç de istenmez. Orta ve Güney Hindistan'da bahar mevsimi diye bir şey yoktur. Orada yaz, kış ve yağmur mevsimi vardır. Bütün bunlardan anlaşılacağı üzere bir bölge için rahmet olan oruç, başka bir yer için zahmet oluyor. Burada günlerin kısa olduğu bir mevsimde oruç tutarken diğer yarım kürede bu mümkün değildir. Bu şekilde bir uygulama adâlet-i îlahiye terstir.

---

[70] Rahman 55/7-9

İKİNCİ BÖLÜM

Orucun Hikmetleri

1. Oruç'ta Allah'ın Hakîm İsmi ve İhlâs

Allah beyhude, israf, faydasız bir iş yapmaz. Allah'ın bize emrettiği ibadetlerde ve yasaklarında elbette bizim için faydalar vardır. Onun için Allah'ın emirlerine itâat ve inkıyat edip yasaklarından da kaçınmak lâzımdır.

Ramazan-ı Şerif orucunun da bizim için elbette, hem maddeten, hem manen, hem şahsımıza, hem ailemize, hem cemiyete, hem de insanlığa sayılamayacak kadar faydaları vardır. Ama bizler ibadet ederken bazı faydaları var diye yapmayız. Çünkü bu ihlâs'a zıttır. Şöyle küllî bir prensip vardır ki: "İbadetlerin dâisi emr-i ilahidir. Neticesi ise Alllahın rızasını kazanmaktır".[71] Şayet bir insan bir kısım faydalarından dolayı oruç tutarsa, ancak o faydalarını görür ve sevabını alamaz.

Oruç gibi dinî farîzalarda, fert ve cemiyet için birtakım fayda ve menfaat aramak ve dini, herhangi bir felsefî veya içtimaî doktrin gibi bir faydacılık felsefesi (philosophie utilitiare) ne de bir menfaat doktrini olarak görmemelidir. (doctrine de l'interet) Din, ferdin Halikına, kendi nefsine ve diğer insanlara karşı vazifelerini bildiren İlâhî bir kanundur. Dindar olan kimse, bu kanun, emir ve nehiyleri hiç münakaşa etmeden, şek ve şüpheye düşmeden, bir fayda ve menfaat hatta mükâfat beklemeden ifâ ile mükelleftir. Aksi halde din ile faydacılık felsefesi birbirine karıştırılmış, daha doğrusu din bu felsefeye ircâ edilmiş olur.

İbadetlerin faydaları vardır. Orucun da belki yetmiş, belki yetmiş bin faydası olabilir. Ama biz ihlâsın gereği, Allah'a kul olmanın ifadesi olarak; sadece Allah'ın emri olduğu için yapmalıyız. Ama şunu da belirtelim ki faydalarını da göreceğimize inanmamız ve kabullenmemiz lâzımdır.

---

[71] Said Nursi, Mesnevi-i Nuriye, s. 207

"Dünya darûl-hizmet, ahiret darul-ücrettir, Yani dünya hizmet diyarıdır. Burada şeref ve mükâfat beklenmez. Öyle anlaşılıyor ki; kul, bol ibadetle, amel-i salih ile öbür âleme gelir. Mizanda ya da hesap gününde, Onun kayıt edilen defterinde, hasenat defterinde, kul bakar ki bu dünyada işlemiş olduğu sevaplar orada yok. Defterinde bunlar kaydedilmemiş, mizan da; bu kadar hayr-u hasenatı, ibadeti, bu kadar orucu var, ama bunlar çıkmayınca der ki;

"Ya Rabbi ben dünyada bu kadar ibadet, bu kadar oruç, bu kadar hayru hasenat yaptım. Hani bunların mükâfatı?" Mükâfatı burada yok, Allah (celle celâluhu) şöyle der;

"أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا : Bütün zevklerinizi dünya hayatınızda kullanıp tükettiniz."[72] Sen onların mükâfatlarını dünyada yedin, içtin bitirdin artık bu âleme bir şey kalmadı. Ve eğer öbür âlemde eli boş, defteri boş ve mizanımızın hafif olmasını istemiyorsak orucu ve bütün ibadetlerimizi sadece Allah için yapmalıyız.

Cabir b. Abdullah diyor ki; Ömer, elimde bir et gördü de:

" Bu nedir ya Cabir!" diye sordu. Ben: " Canım et istedi de bunu satın aldım." dedim. Bunun üzerine Ömer: "Her ne zaman canın bir şey isterse, onu satın mı alacaksın, Ya Cabir? Şu ayetten, yani: 'Dünya hayatınızda lezzetlerinizi giderdiniz... ' anlamındaki ayeti celileden korkmuyor musun?" dedi.

Hz. Ömer'in (radıyallahu anh): "Dileseydim, ben sizin en hoş yemekliniz, en güzel giyimliniz olurdum, Lâkin gördüm ki, Allah teâlâ bir kavme temiz nimetlerinin fena haberini vermiş de,

أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُم بِهَا

[72] Ahkâf 46/20

"Bütün zevklerinizi dünya hayatınızda kullanıp tükettiniz, onlarla, safa sürdünüz..."[73] buyurmuştur. Lâkin ben temiz rızkları baki kılmak istiyorum." dediği rivayet edilmiştir.

Yine Ömer İbn Hattab'dan rivayet ediliyor. Ömer (radıyallahu anh) Şam'a geldiği zaman ondan önce benzeri görülmedik bir yemek hazırlanmıştı. Bunu gören Hz. Ömer buyurdular ki:

"Bu bizim için hazırlanmıştır, acaba vefat etmiş olan fakirler, Müslümanlar için ne var? "Onlar arpa ekmeğinden doymuyorlardı." Orada hazır bulunanlardan Halid b. Velid:

"Onlara cennet var." deyince, Hz. Ömer'in gözleri doldu da

"Vallahi bizim nasibimiz böyle çok yemek olunca onlar gittiler ise Allahu âlem onlarla cennette aramız ne kadar uzak olur."[74] dedi.

Başka bir hadis-i şerif de Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ihlâslı olmayı emrederek;

هَلَكَ النَّاسُ إِلاَّ الْعَالِمُونَ وَهَلَكَ الْعَالِمُونَ إِلاَّ الْعَامِلُونَ وَهَلَكَ الْعَامِلُونَ إِلاَّ الْمُخْلِصُونَ وَالْمُخْلِصُونَ عَلَى خَطَرٍ عَظِيمٍ

"İnsanlar helâk oldu, âlimler müstesna. Âlimler helâk oldu, ilmi ile amel eden amiller müstesna. Amillerde helâk oldu, ihlâslılar müstesna. İhlâslılar da büyük tehlike içerisindedir."[75] buyuruyor. Cenab-ı Hak da Kur'ân-ı Kerim'de;

" أَلاَ لِلّٰهِ الدِّينُ الْخَالِصُ " : "İyi bilin ki halis din yalnız Allah'a yaraşır."[76] ifadesiyle ibadet-ü tâatte ihlâslı olmamız gerektiğini emrediyor ve teşvik ediyor.

---

[73] Ahkâf 46/20

[74] H. Tahsin Emiroğlu, Esbab-ı Nüzül, 2/33

[75] Acluni, Keşfu'l-Hafa, 2/312

[76] Zumer 39/3

Bu mevzuyu Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadis-i şerifiyle noktalıyoruz. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem):

مَنْ صَامَ يَوْماً فِي سَبِيلِ اللهِ جَعَلَ اللهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّارِ خَنْدَقاً كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ

"Kim Allah teâlâ yolunda bir gün oruç tutarsa, Allah onunla ateş arasına genişliği sema ile arz arasını tutan bir hendek açar."[77] buyuruyor.

2. Orucun Faydaları

a) Orucun Tıbbî Faydaları;

Her şeyin dinlenmeye ihtiyacı vardır. Bir talebe sekiz – dokuz ay ders yaptıktan sonra bir yaz tatiline, dinlenmeye ihtiyacı vardır. İnsanın dinlenmeye ihtiyacı olduğu gibi bir tarlanın da nadasa bırakılmaya, dinlenmeye ihtiyacı vardır. Bir makinenin de dinlenmeye ihtiyacı vardır. Özellikle de bedenimizin dinlenmeye daha çok ihtiyacı vardır. Zaten Cenab-ı Hak; " وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتاً : Uykunuzu dinlenme yaptık."[78] İfadesiyle geceyi dinlenebileceğimiz, rahat edebileceğimiz bir nimet olarak yarattığını bildiriyor. İşte bu çerçeveden olarak insan, yirmi dört saat, fâsılalarla yemek yiyerek midesini meşgul ettiğinden midenin dinlenmeye ihtiyacı vardır. Aksi taktirde tabiatta bulunan dinlenme kaidesine ters hareket etmiş olacaktır.

Tıp camiasında ispatlandığı üzere insan bağırsaklarına yapışan zehir bezleri üç-beş sene orada kalmaktadır ve ancak açlıkla bu bezler bertaraf olmaktadır. Bu da ancak oruçla mümkündür. Çok büyük hakikatleri çok kısa ifadelerle şerh eden Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem): " صُومُوا تَصِحُّوا : Oruç tutunuz ki sıhhat bulasınız"[79] Diğer bir ha-

[77] Tirmizi, Cihad 3
[78] Nebe' 78/9
[79] Münzirî, et-Terğib ve't-Terhib, 2/206

dis-i şerifte ise; "Mide hastalıkların evidir, perhiz de devâ ve ilâçların başıdır, her hastalığın başı mide dolgunluğudur." diye ifade edilmiştir. Nitekim birçok hastalıkların tedavisinde, doktorların hastaya perhiz ve diyet tavsiye etmeleri de bu esasa binaendir.

Meşhur Arap tabibi Kelde oğlu Hâris'e "En güzel deva nedir?" diye sormuşlar. "Açlığa devam etmektir." demiş, "Maraz ve hastalık nedir?" diye sormuşlar. "Acıkmaksızın yemek üzerine yemektir." cevabını vermiştir.

Ve bu mevzuda Muhammed Yemâni diyor ki; "Ben altı şeyi altı sınıf kimseden sordum, hepsinden de aynı cevabı aldığım için, bütün yıl oruç tutmayı tercih ettim:

Devaların en şifalısını tabiplerden,

Hikmet kazanmaya yarayan şeylerin en yardımcısını hakîmlerden,

İbadete yardım edecek şeylerin en faydalısını âbidlerden,

Zühd ve takvaya kuvvet veren şeylerin en kuvvetlisini zâhid ve muttakîlerden,

İlim öğrenmeye yarayan şeylerin en faziletlisini âlimlerden,

Katık ve gıdaların en güzelini melik ve hükümdarlardan sordum. Hepsi de 'Açlık ve az yemek' cevabını verdiler.

Büyük hakîmler "Tam akıl ve doğru fikir, sıhhatli ve sağlam adamda bulunur." demişlerdir. Oruç tutmakla ve az yemekle vücut sıhhat bulur. Kalp ve akıl nurlanır, türlü hastalıklar şifa bulur, rahat yaşanır, ömür de artar.

Haddizatında bizi tehlikeye atan iki büyük belâ vardır. Bunlar; mide şehveti ve cinsî şehvettir. Şayet insan mide şehvetini kontrol altına alamaz ise cinsî şehvetini de kontrol altına alması oldukça zorlaşacaktır. Mide şehvetine karşı koyduğumuz taktirde, cinsî şehvetten de kendimizi

korumuş, bu sayede birçok belâ ve musibetlerden kendimizi muhafaza etmiş olacağız.

Halk arasında meşhur, meşhur olduğu kadar da çok manidar olan bir kibâr-ı kelâm var; “كُلْ قَلِيلاً وَلاَتَكُنْ عَلِيلاً : Az ye, hasta olma” demektir. Manası tıbben sabittir. Çünkü bir çok hastalığın sebebi yemek üzerine yemek yemektir. Ve nice hastalığın tedavisi de az yemek yemektir, riyazet yapmaktır, oruç tutmaktır. Yukarıdaki kibâr-ı kelâmda da bu mevzu çok kısa ve özlü bir şekilde “Az ye hasta olma” diye ifade ediliyor.

Bu mevzuda eskiden beri söylenegelen bir atasözü vardır. “Az yiyen çok yer, çok yiyen az yer” yani az yemek yiyen bir insan sıhhatli olur ve sıhhatli olduğu için de ileride perhiz yapmak zorunda kalmaz, yiyeceklerde kısıtlama olmaz ve muhtemelen uzun ömürlü olur. Çok yemek yiyen, ara sıra aç kalmayan, oruç tutmayan bir insanda ise, yaşının ilerlemesiyle çeşitli hastalıklar meydana gelir. Doktor da aman şunu yeme, bunu yeme, perhiz yap diye yiyeceği şeyleri kısıtlar. Onun için “Az yiyen çok yer, çok yiyen az yer” atasözü orucun insan vücuduna faydasını ifade etmesi açısından çok anlamlıdır.

Bugün tıbbın tespit ettiği üzere insanda “şahm” denilen iç yağ depoları vardır. Bu iç yağ depolarının kullanılarak yerine yenisinin gelmesi lâzım, aksi takdirde vücutta birtakım arızalara ve hastalıklara sebebiyet verir. Onun için oruç tutarak, aç kalarak vücudumuzdaki bu iç yağların eritilmesi ve vücudumuzda bunların kullanılması lâzım. Bu mevzuyu da meşhur hikmet erbabından Eflatun’un bir sözüyle noktalıyoruz. “Cismin rahatı az yemektedir, dilin rahatı az söylemektedir, ruhun rahatı ise günah işlememektedir”

b) Orucun İçtimâî Faydaları;

Ramazan Ayı orucunun birçok hikmetlerinden bir tanesi de içtimai hayatımıza, toplum hayatımıza bakar. Cenab-ı Hak imtihan hikmetine binaen toplumda iki sınıf insan yaratmıştır. Her toplumda; bir zenginler sınıfı, bir

de fakirler sınıfı vardır. Bu iki sınıf arasında muvasalât, köprü, olduğu sürece toplumda ahenk ve huzur olacaktır. Eğer bu iki sınıfın arası açılırsa, bir köprü olmazsa, zengin daha da zenginleşecek, fakir ise daha da fakirleşecek ve iki sınıf arasında bir husûmet, düşmanlık meydana gelecek. Zaten büyük Fransız ihtilâli de, Almanya'da meydana gelen ihtilâller de bu iki sınıfın karşı karşıya gelmesinden meydana gelmiştir.

Toplumda bu iki sınıfın anlaşabilmesi, uzlaşabilmesi için zenginlerden fakirlere şefkat, merhamet, inayet ve yardım inecek. Fakirlerden de zenginlere karşı saygı, hürmet, muhabbet çıkacak. Ancak bu sayede iki sınıf arasında bir uzlaşma ve anlaşma sağlanmış olacaktır. Eğer fakir zenginden bu muameleyi göremezse, bunun karşılığında zengine karşı kin ve nefret duyguları besleyecek ve toplumda bir çatışma meydana gelecektir. Bu mesele zenginin, zekât adı altında Allah'ın verdiği nimetlerden fakirlere ihsanda bulunması sayesinde hallolacaktır. Bu sayede fakir de zengine karşı itâat, saygı ve hürmet gösterecek ve arada bir köprü tesis edilmiş olacaktır.

Son asırlarda, özellikle şarktan gelen ayrı bir cereyan olarak birtakım felsefi ekoller vardı. Bunlar: "Efendim, zenginden alıp fakire biz verelim" diyorlardı. Eşitlik gayesiyle zenginden alıp, fakire verme yoluna gittiler. Bu fikir haddizatında güzeldir ve doğrudur. Ama "mal" meyilden gelir. Bu nedenle zengin malı çok sever, onun çok sevmiş olduğu malı elinden zorla almaya kalkarsanız bu durumda zengin vermeyecek daha da sertleşecektir. Bu da vuruşmaları, anarşiyi ve kargaşayı daha da çoğaltacaktır.

Ama İslâm bunu, yani zorbalığı yapmaz; belli prensipler çerçevesinde onun kafasına gönlüne girerek onu paylaşmaya teşvik eder. Ve der ki:

Öncelikle: Bir; bu malın sahibi sen değilsin, her şeyin sahibi Mâlik'ül- Mülk olan Allah'tır.

İki: Allah bu malı sana, seni imtihan etmek için vermiştir.

Üç: Bu malda; "وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ : Mallarında isteyenlerin ve yoksulların hakkını ayırırlardı."[80] ayetinde belirtildiği üzere fakirin de miskinin de hakkı vardır.

Dört: Malını verdiğin zaman malın azalmaz, aksine daha da bereketlenir.

Beş: Fakirin duasını alacaksın ve öbür âlemde sevabını göreceksin.

Altı: Cennete gideceksin der... zengini böylece ikna eder. Zengin bu sayede malından isteyerek, severek fakire verecektir, fakir de zengine karşı sevgi ve muhabbet besleyecektir.

Ama bütün bunların da ötesinde bir husus daha var ki; zenginin fakire verebilmesi için fakirliğin ne demek olduğunu anlaması lâzım. Fakirlik ne demek, ara sıra aç kalmak ne demek, yiyememek içememek ne demek, mahrum kalmak ne demek, bir kısım şeyleri elde edememek ne demek, bunları ancak fakir bilir, zengin bilemez. Zengin de ara sıra bu hayatı yaşamalı ki fakirin halinden anlasın. İşte oruç bunu ihtar eder ve aç kalmanın, susuz kalmanın ne demek olduğunu bir nebze de olsun zengine tattırır. Bu sayede zengin, fakr-u zaruret içinde bulunan fakire daha ciddî ve seviyeli yaklaşır ve yardım eder. Bunun karşısında fakir de zengine karşı sevgi ve muhabbet besler. Oruç sayesinde bu ahenk ve huzur böylece tesis edilmiş olur.

Ayrıca toplum hayatının öteden beri en büyük iki belâsı vardır.

1-Ben tok olduktan sonra başkası açlıktan ölse bana ne.

2-Sen çalış ben yiyeyim.

İnsanlık için iki büyük belâ olan bu iki mühim hastalığı, İslâm kökünden halletmek istemiştir. Ben tok olduktan sonra başkası açlıktan ölse bana ne, hastalığına karşı Kur'ân-ı Kerim zekâtın farziyeti[81] ile gelmiş ve bu hastalığı

80 Zâriyât 51/19
81 Bakara 2/43, 83, 110

tedavi etmiş. İkinci hastalık olan "Sen çalış ben yiyeyim." düşüncesine karşı faizi haram kılarak[82] zenginin haksız yere fakirin sırtından para kazanmasına ve onu sömürmesine müsaade etmemiştir. Evet bu iki büyük emr-i İlâhî; zekâtın farz olması ve faizin haram olması, insanlığın başına dert olan bu iki hastalığın kökünü kazımıştır.

Aslında hayat bir yardımlaşmadır. Tabiata baktığımız zaman, bir bitkinin yetişmesine; güneş ışığıyla, bulut yağmuruyla yardımcı olmazsa o bitki yetişemez. Aynı şekilde bu yardımlaşma vücudumuzun organları için de geçerlidir. Bu yardımlaşma olmazsa vücudumuz dağılır, paramparça olur. İşte bütün bunlar gibi bu yardımlaşma toplum hayatında da aynen geçerlidir. Eğer yardımlaşma olmazsa, toplum hayatı diye bir şey olmaz, toplumun huzuru kalmaz ve bu toplumdan hiçbir verim alınamaz. İşte Cenab-ı Hakk Ramazan-ı Şerif orucu sayesinde toplumdaki etkileşimi, yardımlaşmayı ve köprüyü tesis ederek toplum hayatındaki huzur ve ahengi sağlamaktadır.

Şunu da ilâve etmek faydalı olacaktır ki; orucun rolü, cezası olan keffâretin şeklinden de anlaşılmaktadır. Farz orucunu kasten bozan bir insanın keffâret vermesi gerekir. Şartlar içerisinde keffâret bazen fidye olarak verilebilmektedir. Keffâretin edâsı altmış fakiri bir gün yahut bir fakiri altmış gün beslemektir.

İşte bu kefâret sayesinde, yardım ile fakirin zengine karşı kıskançlık duyguları da yatışacaktır, zengin fakirle bütünleşecektir. Bu da cemiyetin birliği ve bütünlüğü açısından oldukça mühimdir.

3. Orucun Toplumun Nizam Ve Ahengine Hizmet Etmesi

İnsanlarda, ahlâk mazbut, ma'neviyyat temiz ve yüksek olmadıkça, içtimaî nizam yolunda olmaz. Oruçla nefis ve iradelerini terbiye edenler, ahlâken mazbut olarak, Allah'ın (celle celâluhu) emirlerine itâat ve yasaklarından çe-

---

[82] Rûm 30/39

kinecekleri pek tabii olduğundan, fertler birbirlerine karşı güzel muamele edip, hoş geçinecekleri ve herkes hakkına razı olup, devlet ve millete karşı olan vazifelerini hakkıyla îfâ edeceklerinden, memleketin nizam ve ahengi yolunda gider.

Burada bilhassa şu noktayı belirtmek isteriz ki, eğer insanlar, kalplerine Allah (celle celâluhu) korkusunu yerleştirip, kötülüklerden sakınmayı kendilerine şiâr ve prensip ittihaz etseler, o zaman: hırs, haset, kin, iftira, adâvet, zulüm ve haksızlık gibi bütün fenalıklar ortadan kalkar; bunların yerine, muhabbet, şefkat, emniyet, itimat ve hürmet gibi iyilikler gelerek, ortalık süt liman olur, kavgalar, nizalar, boğuşmalar, uğraşmalar durur. Halk mahkeme kapılarında sürünmekten, cezaevlerinde perişan ve sefil çürümekten kurtulur, herkes işiyle, gücüyle, çoluk çocuğuyla meşgul olur, refah ve saâdet içinde yaşar. İşte Cenab-ı Hakk'ın, Hz. Peygamberin bütün emirlerinin ve yasaklarının hedefi ve gayesi budur, yoksa oruç tuttum diye sadece aç kalmaları değildir, üstelik mü'minlik ve Müslümanlığın ma'na ve icabları da budur.

Şu hadis-i şerifinde Hz. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem);

“لاَ يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ : Sizden biriniz tam iman etmiş olamaz, ta ki kendisi için arzu ettiğini diğer mü'min kardeşine istemedikçe...”[83] buyurmuştur ki, bu hadis-i şerif, insanların birbirlerine karşı nasıl hareket etmeleri lâzım geldiğini pek açık ve güzel gösteren mükemmel bir düsturdur.

Esasen Kur'ân-ı Kerimde:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

[83] Rûm 30/39

"Mü'minler kardeştirler, kardeş olunca öbür kardeşlerinizin aralarını düzeltiniz, Allahu teâlâ tarafından merhamet olunmalığınız için Allah'ın (celle celâluhu) emirlerine muhalefetten korkun"[84] ayet-i celilesiyle bildirdiği üzere Hz. Allah (celle celâluhu), bütün mü'minleri birbirlerine kardeş kılmıştır, çünkü mü'minler, iman ve tevhid sancağı altında birleşmiş ve toplanmış, bir ana ve bir babadan doğmuş kardeş gibidirler, böyle olunca hiçbir mesele kalmaz, zira kardeş, kardeşine hiçbir zaman fenalık etmez. Bu ayette de Cenab-ı Hak, ittikâyı, korkuyu tekrar emrediyor, görülüyor ki, bütün iyiliklerin, selâmet ve saâdetin kapısı ittika, Allah (celle celâluhu) korkusudur. Şu fâni, muvakkat olan ve her an ölüm sıramızı beklediğimiz dünya hayatında, dinimizin ve kitâbımızın, akıl ve mantığa dayanan emirlerini niçin tutmamalıyız? Son nefesimizi verip gözümüzü kapadığımız zaman elimizde ne kalacak, daha ne yapabileceğiz? Bütün iyi ve kötü emellerimiz, arzularımız, güvendiğimiz ve hırs ve tamahla çalışıp tedarik ettiğimiz dünya varlığımız, servet-i sağmanımız, hep geride kalacaktır. Götürebileceğimiz sadece birkaç metre kefen bezinden başka bir şey değildir. Üstelik de bıraktığımız mal ve servetin orada hesabını vereceğiz, nereden ve nasıl kazandığımızdan ve nerede sarf ettiğimizden sorulacağız, malın dünyada azâbı, ahirette hesâbı vardır. Böyle olunca, insafa gelip, Allah'dan (celle celâluhu) korkup, kanaatkâr olup, hırs ve tamahı, birbirimizle uğraşmayı bırakıp, güzel ahlâk sahibi olup, birbirimize iyilikle muamele ve kötülüklerden sakınarak kardeş gibi geçinmeyi kendimize prensip edinelim, böylelikle dünyamızı huzur içinde geçirmeye, ahiret için de saadet ve selâmet hazırlıklarına çalışalım.

4. Oruç Yardım Hislerini Uyandırır

Oruç tutan adam, açlığın nefsi üzerindeki acı tesirini gördükçe, çeşitli mahrumiyeterin acılarını tattıkça, yokluk içinde yaşayan fakir ve yoksulları düşünür, göz önüne getirir, onlara karşı gönlünde, merhamet ve şefkat duyguları uyandırarak fakir ve yoksullara, yetim ve

[84] Hucurât 49/10

âcizlere yardım etmek ister ki, bu, en büyük insâniyet ve fazilettir. Kendisi de bu yardımından dolayı pek büyük manevî zevk ve neş'e duyar, Allah'ın (celle celâluhu) ihsan ve mükâfatına mazhar olur.

Bu ayın bir adı da "yardım" ayıdır. Kardeşin kardeşe yardımı Allah'ın (celle celâluhu) emridir. Her kim bu ayda oruç tutan bir kimseye nafaka verir, yardım ederse, verdiği şey günahlarının affolunmasına ve cehennem ateşinden kurtulmasına sebep olacağı gibi, o oruç tutanın ecrinden hiç bir şey eksilmeksizin onun ecri kadar da ecre nail olacaktır.

Cenab-ı Hak bir tek emirle hem bize sevap kazandırmak istemiş, hem şahsî hayatımıza, hem de toplum hayatımıza bakan bir çok faydaları hedeflemiştir. O kadar çok hikmetlere mebni, o kadar çok faydaları olan Allah'ın emirleri karşısında bize düşen "Allah'ım emret yapalım" demek ve O' na itâat ve inkıyat etmektir.

5. Orucun Sabır Ve Sebata Bakan Yönü

Bir insan yaptığı işlerde muvaffak olabilmesi için o işte sebat edebilmeli ve o işin güçlüklerine ve engellerine karşı sabredebilmelidir. Eğer bir talebe derslerinde başarılı olmak istiyorsa o mevzudaki sıkıntı ve çilelere katlanmalı ve sabretmelidir. Bir kısım mahrumiyetler, bir kısım çileler görünce bırakıp giderse; ilim mevzuunda başarılı olması mümkün değildir. Yine aynı şekilde bir komutan veya bir asker, düşmanları karşısında, harp meydanlarında başarılı olmayı istiyorsa, mutlaka bunun yolu da sabırdan geçmektedir.

Bu husus çok güzel ve manidar bir sözde "Kim sabretti, o muzaffer ve muvaffak oldu." şeklinde ifade edilmektedir. Engelleri aşabilmek, manialları defedebilmek için sabır anahtarını kullanmak lâzım. Ve bu mevzuda Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); "اَلصَّبْرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ : Sabır kurtuluşun anahtarıdır."[85] demektir. Bir insanın arzu

[85] Aclunî, Keşfu'l-Hafa, 2/27, H. No: 1590

ettiği hedeflere ulaşabilmesi ancak sabır anahtarını kullanabilmesiyle mümkündür.

Sabır; insanın mahiyetinde bir çekirdek, bir tohum olarak vardır. Ancak insan sabır eğitimiyle ve sabır egzersizleriyle mevcut olan bu sabrını ortaya çıkarabilir ve geliştirebilir. Aksi taktirde sabırsız insan aceleci olur ve acele işe de şeytan karışır. Bundan dolayı sabır eğitimi yapmak lâzımdır.

Haddi zatında en büyük sabır eğitimi Ramazan-ı Şerif orucudur. Özellikle yaz aylarının uzun ve sıcak günlerinde açlığa ve susuzluğa sabretmek, sofranın başına oturup yiyeceklere el uzatmamak sadece ve sadece Allah rızası için oruç tuttuğumuz içindir. Yeme ve içme iştihalarımıza karşı kendimizi oruç sayesinde zapt-u rabt altına almamız aslında büyük bir sabır eğitimidir. Eskiden beri bütün büyüklerimiz; başarılı olmada, muvaffak olmada sabırlı olma şartını bize bir esas olarak anlatmışlardır. Cenabı Hak da Bakara sûre-i celilesinde:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ إِنَّ اللهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

"Ey iman edenler sabır göstererek ve namazı vesile kılarak Allah'tan yardım isteyin. Muhakkak ki Allah sabredenlerle beraberdir."[86] buyuruyor. Ayet-i Kerimede de ifade edildiği üzere Allah sabredenlerle beraberdir. Yani O'nun inayeti ve yardımı ancak sabreden kimseyedir. Allah'ın inayet ve yardım ettiği kimsenin de sırtı yere gelmez. Ve oruç da bir sabır eğitimidir. Bu mevzuda Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem);

لِكُلِّ شَيْءٍ زَكَاةٌ وَزَكَاةُ الْجَسَدِ الصَّوْمُ، اَلصَّوْمُ نِصْفُ الصَّبْرِ"

: Her şeyin bir zekâtı vardır (insanın) cesedinin zekâtı da oruçtur ve oruç da sabrın yarısıdır."[87] buyuruyorlar. Oruç sabrın yarısı olduğuna göre ayeti " Ey iman edenler oruç

[86] Bakara 2/153
[87] Münzirî, et-Terğib ve't-Terhib, 2/213

tutarak ve namazı vesile kılarak Allah'tan yardım dileyin..." diye de tevil edebiliriz.

Sabrın iki şekli vardır:

Bir; eleme, tahammül manasında sabır...

İkinci olarak: arzuya mukavemet ve arzularımızı yerine getirmeme manasında sabırdır. İşte oruç bu iki sabrı da kendi içerisinde toplayan bir ibadettir. Açlık ve susuzluk elemine, aynı zamanda iştihalara ve şehevî arzulara karşı sabır vardır. Evet oruç da böyle ciddî bir sabır eğitimi vardır.

Sabreden bir insan hayatında hiç ümitsizliğe kapılmaz. Hakikî bir mü'min sabır talimi sayesinde en büyük belâlara dahi tahammül edebilir. Hatta mü'min için en büyük belâlardan bir tanesi ölüm sayılabilir. Yakınının, annesinin, babasının ölümü bir insan için büyük belâ sayılır. Ama imanı ve imanından gelen sabır eğitimi sayesinde bunlara tahammül gösterebilir. Bu gibi büyük belâlara tahammül gösteren bir mü'min, diğer küçük belâlara karşı çok rahat sabır gösterir. Ve bu sayede İnayet-i İlahî ile imtihanda muvaffak olacaktır.

Ramazan-ı Şerif ayı ne müthiş bir aydır ki, mü'min bu ayda hem sabretmekte hem de şükretmede zirveye ulaşır. Sabrın ve şükrün iki doruk noktada olduğu ay oruçla geçirilen Ramazan-ı Şerif ayıdır. Gündüzleri elem ve sıkıntılara, arzu ve iştihalara karşı koyarak mü'min sabrın doruğuna çıkar. İftarda nimetlere mazhar olunca, teravih namazıyla, gece teheccüd namazıyla ve sahura kalkmasıyla Rezzak olan Allah'a şükrederek şükrün de zirvesine çıkar.

Evet bir kişinin, bir cemaatın, bir ordunun veya bir milletin yüksek gayelere ulaşması ancak sabır sayesinde olur. Ramazan-ı Şerif sayesinde sabretmesini öğrenecek, sabır eğitimi görecek ve Allah'ın inayet ve yardımıyla bütün hadiselere karşı sabırla mukâbele edecek ve mukâve-

met göstereceğiz. "Allah sabredenlerle beraberdir."[88] ayetine de tam mâsadak olacağız inşallah.

Mü'min için güzel hasletlerden biri de kanaat ve tasarruftur. Kanaat bitmeyen bir hazinedir. Kanaat ve iktisatlı yaşayan daima izzetli yaşar. Kanaatsiz ve israf içinde yaşayan bir insan ise izzetini kaybeder, zillete düşer.

Kanaat ve iktisat eden bir insan başkalarının karşısında minnet duymaz, eğilmez, dik durur ve başkalarına emredebilir, tavsiyelerde bulunabilir. Fakat lüks ve israf içinde yaşayan insanın geliri giderine yetmeyeceği için başkalarından borç para istemeye veya dilenmeye kendisini mecbur hisseder. Dilenen ve alıcı konumunda olan bir insan da izzetini kaybettiği gibi başkalarından da emir alarak yaşar. "Borç alan, emir alır" sözü meşhurdur.

Oruçlu insan nefsinden bir lokma ekmeği, bir yudum suyu esirgemek suretiyle açlığa ve susuzluğa tahammül ederek, kanaat ve tasarrufun, iktisat ve tutumluluğun manasını anlamış olur. Diğer zamanlarda da ölçülü ve kanaatkâr hareket etmeye alışmış olur. Oruç sabır eğitimidir. "Sabır cennet hazinelerinden bir hazinedir"[89]

Ramazan Ayının bir adı da "sabır ayı" dır. Çünkü sabır; muvaffâkiyet, kurtuluş ve selâmet yoludur.

6. Orucun İrade Eğitimine Bakan Yönü

İnsanı diğer mahlukattan ayıran en seçkin, en belirgin en müstesna vasfı irâdesidir. İnsan, irâdesiyle insandır. Evet mahlukat içerisinde kendi arzusuyla, kendi düşüncesiyle, kendisine has menfaatleri değerlendirip düşünerek; hangi şeyler faydalı hangi şeyler zararlı bunları tefrik ve temyiz ederek ayırt edebilen, hareket edebilen ve o mevzuda irade gücüyle ortaya çıkabilen tek varlık şüphesiz insandır. İradesi felç olmuş insanın sâir mahlukattan farkı yoktur. Onun için irade çok mühim bir husustur.

---

[88] Bakara 2/153

[89] Aclunî, Keşfu'l-Hafa, 2/27, H. No: 1589

Bütün varoluşlar, tekevvünler, teşekküller iradeye bağlıdır. İrade olmazsa hiçbir tekevvün ve teşekkül olamaz. Bu ince sırdandır ki Cenab-ı Hak Yasin-i Şerif'in sonlarında ve Kur'ân-ı Kerim'in müteaddit yerlerinde bütün varlıkları, kendi iradesine bağladığını ifade ederek:

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئاً أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ : "Bir şeyi dilediğinde Onun buyruğu, sadece 'Ol!' demektir, hemen oluverir..."[90] buyuruyor. Yani; Cenab-ı Hak bir şeyin olmasını irade ettiği zaman sadece "ol" demesini iradesine bağlayarak iradenin ehemmiyetine dikkat çekiyor. Cenab-ı Hak bütün emirlerini ve nehiylerini iradeye bağlıyor. Farz-ı muhal Cenab-ı Hakk'ın iradesi olmasaydı emirleri de olmayacaktı ve tabi ki bütün bu teşekküller, varlıklar da olmayacaktı.

Başarı, iradenin sağlam olmasına bağlıdır. Başarısızlık da iradenin zıddı olan gevşeklikten kaynaklanır. Kur'ân-ı Kerimde bir ayette;

وَلاَ تَهِنُوا وَلاَ تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ" : Gevşeklik göstermeyiniz, mahzun da olmayınız, inanıyorsanız mutlaka üstünsünüz"[91] ifadesiyle üstün olmanın şartını gevşeklik göstermemeye bağlamaktadır. Gevşek olmamak iradenin sağlam olması, azimli olmak demektir. Başarılı olanlar hep iradesi güçlü olanlardır. İradenin kıymeti ve ehemmiyeti takdirin fevkindedir. Onun için meşhur, büyük feylesof Kant da Ahlâk risalesine irade ile başlamış ve iradeyi şöyle vasfetmiştir. "Dünyanın ne dahilinde ne de haricinde irade gibi, bilâ- kayd ü şart kıymetli bir şey yoktur. Mal, câh ve sıhhat hüsn-i isti'mali şartıyla kıymetlidir. İrade ise, mutlak kıymetlidir."[92]

İnsan, ihtiyarî fiillerinde, iradesinde hürdür, iradesini sarf etmekte serbesttir. Muhitinin tesiri, iradesine mâni değildir. İnsanın iradesi diğer bütün hareketlerini ve duy-

---

[90] Yâsîn 36/82
[91] Al-i İmrân 3/139
[92] Din ve Ahlak ansiklopedisi, Oruç mad.

gularını çekip, sürükleyip götüren lokomotif bir küllî duygudur. İrade bütün fiillerin kaynağıdır.

İnsanın bütün kuvveleri uykudadır. Uyanmaları ve harekete geçmeleri iradesine bağlıdır. İlim, sanat, fen, keşifler, iradesiz bir hiçtir.

İrade öyle müthiş bir lokomotif duygudur ki, insanı hem imara sevk eder, hem de imardan alıkoyar. Her iki yönüyle irade, şerrin ve hayrın âmilidir. Doğruluk, yiğitlik, namus ve şeref iradenin eseri olduğu gibi, korkaklık, yalancılık, her türlü alçaklık da yine gevşek iradenin eseridir.

Şu halde iradeyi terbiye, mühim ve gayet kıymetli bir ameliyedir. Madem ki bu ameliye oruçtan ibarettir; oruç, onun için teşri buyrulmuştur. Orucun şeref ve kıymetini ona göre takdir etmelidir.

Yine meşhur kumandanlardan Napolyon. Bu iradesi sağlam olan insanlardan bir tanesidir. Akka Kalesi müstesna, hayatında hiç yenilgi görmemiştir. Akka Kalesini ele geçirmeye giderken söylediği "Muhammed de benim gibi bir komutandı." sözünün cezasını çekerek âdeta bir tokat yemiş ve yenilmiştir. Ve başka yenilgisi yoktur. Napolyon: bilmem diyene; "bil öğren", yapamam diyene; "çalış yap" derdi. Birgün ona; "Alp dağları geçit vermez!" demişler. O "Alp dağları yoktur." demiş.

Kendisini ve Alplerin yoklugunu telkin ettiği ordusunun güçlü iradesiyle küçük bir tepeden aşıyor gibi sarp Alp dağlarını aşarak düşmanıyla vuruşmuş ve galip gelmiştir. "Topraktan değerli kumandan yaparım" derdi. "Ruhumun kuvveti ve tesiriyle himmet ve azimetimi veririm" demek isterdi.

Aslında Kant'dan da Napolyon'dan da bahsetmeye hiç gerek yok. Çünkü bunun en güzel örneği Kur'ân-ı Kerim'de vardır. Daha ilk ayetiyle Efendimizin (sallallâhu aleyhi ve sellem) iradesine değer veriyor ve O'na hitap ediyor. Cibril (aleyhisselâm) üç defa "Oku" dedi ama Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Ben okuma bilmem ki! " diye

cevap verdi ve nihayet üçüncüsünde Allah'ın vahiy ve talimiyle okumaya başladı. Birinci sefer söylediğinde de Efendimiz Allah'ın talimiyle okuyabilirdi, ama Allah O'nun da iradesinin devreye girmesi için üç defa "Oku"emrinde bulundu. Bu da gösteriyor ki tâ vahyin başından sonuna kadar Allah, Efendimizin iradesini hesaba katmış ve değer vermiştir.

Kuvve-i mâneviyesi felç olmuş iradesiz kimseler gevşek ve miskin kimselerdir. Bunların her zaman âkıbet endişesi vardır. Ümidi her zaman yıkık ve kırık kimseler, hiçbir zaman herhangi bir iş de muvaffak olamaz. İşte Ramazan-ı Şerif orucu sayesinde irademizi kuvvetlendirip, kuvve-i manevîyemizi sağlamlaştıracağız inşaallah. Zira muâsır medeniyetler seviyesine çıkmak ve insanlığın da başına bir sultan olmak ancak güçlü ve sağlam bir iradeyle mümkündür. Ve tabi ki Ramazan-ı Şerif orucunun da bizim için güçlü bir irade eğitimi olduğunu unutmamamız gerekir. Ramazan-ı Şerif orucu sabırla beraber aynı zamanda sıkıntılara, açlığa, susuzluğa, şehvete ve arzulara karşı bir irade eğitimidir. Ve bunun da dışında öyle müthiş bir irade eğitimidir ki bu: Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadis-i şeriflerinde buyuruyor; "Birisi size hakaret ederse size vurmaya çalışırsa, sizi dövmeye çalışırsa, aleyhinizde konuşursa... siz mukabele-i bilmisilde bulunmayın, karşılık vermeyin. Ben oruçluyum, ben oruçluyum, ben oruçluyum deyin."[93] Bu hadisten anladığımız üzere Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) talimiyle oruç sayesinde, sövene dilsiz, dövene elsiz ve hakaret edene gönülsüz olarak, enfüsî dünyamızda, iç dünyamızda müthiş bir irade eğitimini elde etmiş oluyoruz. Ve özellikle irademizi aşkla, Allah ve Resul muhabbetiyle yoğurabilsek, irademizi azimle birleştirip onu da imanla bütünleştirebilsek, önümüzde hiçbir engel kalmayacak, engel gibi görünen şeyleri çok rahat aşacak ve Allah'ın inayetiyle hem şahsî, hem dünyevî, hem dînî, hem de millete müteallik bütün meselelerimizde başarılı olacağız.

[93] Ahmet Davutoğlu, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, 1/806

7. Orucun Nefis Terbiyesine Bakan Yönü

İnsan yeryüzündeki varlıkların en müstesnası ve aynı zamanda en câmisidir. İnsanda cansızlar âleminden, bitkiler âleminden, hayvanlar âleminden numûneler vardır. İnsanda şeytaniyetten olduğu gibi lâhûtî âlemden ve melekût âleminden de numûneler vardır. İnsan câmi bir varlık olması itibariyle manevî olarak yükselmeye müsait olduğu gibi basitleşip, sukut edip şeytanlardan daha aşağılara inmeye de müsaittir. Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) gibi yukarılara yükselmede Cibril'i arkada bırakabileceği gibi aşağılara inmede de şeytanı yukarıda bırakabilir.

Hz. Ali (radıyallahu anh); "وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ : Ona hayır ve şer yollarını göstermedik mi?"[94] ayetini yukarıda ifade ettiğimiz gibi insanın bu birbirine zıt iki ihtimal için de liyakat sahibi olduğu şeklinde te'vil ve tefsir etmiştir.

İnsanın manen yükselebilmesi; rûhen, fikren ve kalben yükselebilmesi o insanın önce şer duygularını kökünden kesmesine bağlıdır. Bunu yapmadan önce şer duygularının inkişâf etmesi ve melekiyetiyle zuhur edip yükselebilmesi mümkün değildir. Mutlak manada oruç, insanın şer duygularını keser ve onun kötü meyillerini kökünden kurutur. Böylece şeytanlaşmasına, şeytanın cephesinde yerini almasına ve sukut etmesine mani olur. İnsan Ramazan-ı Şerif içerisinde daha fazla Kur'ân-ı Kerim okuyup, daha çok ibadet-ü tâatte bulunması ile hayır duygularına kuvvet kazandırarak insan-ı kâmil olma yolunda adım atmış olur.

İnsan-ı kâmil olmaya en büyük engel insanın nefs-i emmâresidir. Bu nefs-i emmâre insanı Allah'a ulaşmaktan men'eder. Allah'a kul olmaktan alıkoyar ve bu yüzden diğer âlemin kaybına vesile olur. Bu nedenle Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadis-i şerifinde:

---

[94] Beled 90/10

“أَعْدَى عَدُوِّكَ نَفْسُكَ الَّتِي بَيْنَ جَنْبَيْكَ : Senin en büyük düşmanın içinde sakladığın nefsindir, nefs-i emmarendir”[95] buyuruyor.

İnsanı Allah’a götüren yollarda mutlaka engeller olacaktır. Bunlar; cinni şeytanlar, kötü arkadaşlar, dünyanın süsü, zineti, makam, şöhret vb. şeylerdir. Fakat bu engellerin en başında nefs-i emmare gelir. İnsanın onu terbiye ve tezkiye etmeden diğer engelleri aşması mümkün değildir. Onu terbiye eden kurtulur. Onun desiseleri altında kalan bir insan ise dünyasını da, ukbasını da kaybeder. Onun için Cenab-ı Hak Kur’ân-ı Kerimde Şems suresinde şöyle buyuruyor:

“قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّيهَا، وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّيهَا : Kendini arıtan saadete ermiştir. Kendini fenalıklara gömen kimse de ziyana uğramıştır.”[96]

Nefs-i emmâre neden en büyük düşmandır, denilirse, onu da şöyle cevaplarız: O en büyük düşmandır; Çünkü daima içimizdedir ve biz onu kendi elimizle büyütürüz. Yemek, içmek, uyumak gibi onun hoşuna giden şeylerle büyütürüz. Şeytan ve cinler gibi düşmanlarımızın gelemediği bazı yerler vardır-ezan okunan ve kamet getirilen yerler gibi-fakat nefis yirmi dört saat bizimle beraberdir. Kâbe’de, Arafat’ta, namazda, gece yatakta bile bizimledir. İşte bu yüzden o en büyük ve en sinsi düşmanımızdır.

Nefs-i emmâre en büyük düşmanımızdır. Çünkü, sair düşmanlarımızı üstümüze celp eden nefs-i emmaredir. Sair düşmanların işini kolaylaştıran ve onların bizim üstümüzde başarılı olmasına sebebiyet veren yine nefs-i emmaremizdir. Nefs-i emmare dış dünyada bulunan, büyük düşman olan cinni ve insi şeytanın içimizdeki ajanıdır. Dış dünyadaki düşmanlarımız kâfir ise iç dünyadaki nefs-i emmaremiz bir münâfıktır. Münâfık ise kâfirden daha şiddetli ve tehlikelidir.

[95] Aclunî, Keşfu’l-Hafa, 1/160, H. No: 412

[96] Şems 91/9-10

Nefs-i emmâreye haddini bildirmek ve onu terbiye ve tezkiye etmek lâzımdır. Bunu sağlayacak en büyük faktör onu Ramazan-ı Şerif orucu altında aç bırakmaktır. Cenab-ı Hak her şeyden evvel aklı yaratmış ve ona hitâben: "Yüzünü bana çevir." buyurmuş, akıl çevirmiş, söz tutmuştur. Daha sonra "Sen kimsin? Ben kimim?" buyurmuş, akıl cevabında "Sen benim Rabbim ve Hâlikımsın, bense zaif bir kulunum" demiş, bunun üzerine Cenab-ı Hak akla "İzzetim ve Celâlim hakkı için ben senden daha aziz, daha sevgili bir şey halk etmedim. Sen yarattıklarımın bana en makbul ve muteberisin." buyurmuş, sonra nefsi halk etmiş ve ona da hitâben: "Bana dön." buyurmuş, nefis dönmemiş ve cevap vermemiş. Sonra "Ben kimim?, Sen kimsin?" buyurmuş, nefis cevabında, "Ben benim, sen sensin" demiş. Bunun üzerine Cenab-ı Hak nefsi tam yüz sene cehennem azabıyla cezalandırdıktan sonra, aynı soruyu tekrar sormuş; o da yine aynı cevabı verince, bu sefer de yüz sene açlıkla cezalandırmış, daha sonra tekrar sorunca bu sefer de kendisinin kul olduğunu, Allah'ın da kendisinin Rabbi olduğunu ikrar etmiştir. Bu vakadan anlaşıldığına göre nefis gayet zâlim, kibirli, gururlu ve mezmun, kısacası her türlü kötülüğü kendisinde toplamış bir mahluktur. Onu ancak açlık terbiye ve ıslah eder. İşte cehennem ateşinden yılmayan ve ancak açlık ateşine dayanamayan nefsimizin terbiyesi için oruç farz kılınmıştır.[97]

Nefs-i emmareye itimat edilmez. Hz. Yusuf bile nefsine hakim bir insanken " Ben nefs-i emmareme güvenemem" der. O güzellikte zirve noktadadır, gençtir, bekardır, sıcak bir ülkede yaşamaktadır, köledir, dünyası adına kaybedeceği bir makamı yoktur. Sarayda hizmet yaparken Mısır azizi Kıtfir'in hanımı Züleyha içeriye girdi ve kapıyı arkadan sürgüledi ve Hz. Yusuf'u bazen sinirli, bazen cazibeli ifadeleriyle kendine dâvet etti.

" وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا أَنْ رَأَى بُرْهَانَ رَبِّهِ : Eğer Rabbinin burhanını görmeseydi, o da kadına meyledecekti..."[98] diye ifade ediliyor ayette. İşte bu tablo karşısında Hz. Yusuf:

[97] İhyau Ulumi'd-din Şerhi, 1/20
[98] Yusuf 12/24

"مَعَاذَ اللهِ : Allah'a sığınırım..."[99] dedi. Nefs-i emmaresine bu kadar sahip Hz. Yusuf bile şöyle der:

وَمَا أُبَرِّئُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلاَّ مَا رَحِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ

"Nefsimi temize çıkarmam. Çünkü Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevkeder. Doğrusu Rabbim Gafurdur, Rahimdir (bağışlayandır, merhamet edendir). Affı ve merhameti boldur."[100]

Biz Hz. Yusuf kadar nefsimize hakim değiliz ve sürekli nefsin baskısı altındayız. Böyle olduğu müddetçe hem dünyamız hem de ukbamız tehlikededir.

"قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّيهَا : Nefsini maddi ve manevî kirlerden arındıran felaha erer."[101] ayetinin gereğince nefsini günahlardan arındıran kurtuluşa erecektir. Bu durumda biz nefsimizi tezkiye etmek zorundayız. Bunun en iyi yolu da onu aç bırakmaktır, oruç tutmaktır. Aç bırakılınca nefis anlayacak ki, ben hiçbir şeye malik değilim. Asıl mâlik Allah'tır. "Ben hiç ender hiçim." diye düşünüp "Rahman ve Rahim olan her şeyden üstündür" diyecektir. Bu sayede Allah'ı tanımış ve O'na yaklaşmış olacaktır.

İnsan önce kendi mahiyetini bilmelidir. Bu, insan için en zor mevzulardan biridir. Kendini bilmeyen insan Rabbini bulamaz. Aristo'nun medresesinin kapısında şöyle yazılıdır: "Ey insan kendini bil, Ey insan kendini oku." Demek ki "İnsanın kendini tanıması Rabbini tanımasıdır" prensibi umumî bir prensip olmuştur. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bu hususta şöyle buyuruyor;

---

[99] Yusuf 12/23
[100] Yusuf 12/53
[101] Şems 91/9

“مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ : Nefsini bilen Rabbini bilendir.”[102]

İnsan acizdir. Yani kendi kuvvetiyle kendini düşmanlardan muhafaza edemez. Haddizatında bunu genelleyecek olursak, bütün beşer acizdir. Ruhlar âleminden anne karnına düştüğümüz günden beri iç içe girmiş yetmiş bin nevi düşmanlarımız vardır. Anne karnındaki üç karanlık oda, üç karanlık zar, bize düşmandır. Dünyaya geldiğimizde milyonlarca mikrop bize düşmandır. Açlık, susuzluk, akrep, yılan, sinek, zelzele, tufanlar, kuyruklu yıldızlar, yanardağlar vb. gibi iç içe girmiş düşmanlarımız vardır. Bunların hepsine karşı kendimizi korumamız çok zordur. Oysa ki şu ana kadar korunmuşuz demek, bizi onlardan koruyan birisi vardır ki O da Rabb-ül âlemîn olan Allah’tır (celle celâluhu).

Aczimizi anlamak, bizi Allah’a bağlar. Bu anlamanın derecesi ne kadar yüksekse Allah’a o kadar bağlanırız. Allah’ım sen büyüksün, ben hiçim deyip, el pençe divan durup, şükrümüzü eda edecek ve secdeye gitme imkânı bulacağız. Kur’ân-ı Kerim değişik yerlerde insanın aczini anlatır. Biz bunlardan bir iki tanesi ile iktifa edeceğiz:

Kur’ân-ı Kerim’de Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَاباً وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئاً لاَ يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ

“Ey insanlar! İşte size bir misal veriliyor, ona iyi kulak verin: Sizin Allah’tan başka yalvardığınız bütün sahte tanrılar güç birliği yapsalar da, bir sinek bile yaratamazlar. Hatta sinek onlardan bir şey kapsa, onu dahi kurtarıp geri alamazlar. İsteyen de, kendinden istenilen de, kaçan da kovalayan da ne kadar güçsüz!”[103]

Ey insanlar, dikkat edin, iyi kulak verin. Eğer yeryüzünde bulunan bütün insanlar toplansalar, bütün güçleriyle

---

[102] Aclunî, Keşfu’l-Hafa, 2/361, H. No: 2532

[103] Hac 22/73

toplansalar, bir sineği yaratamazlar. Bırakın sineği kanadını dahi yaratamazlar. Ancak sinek sizin bir yiyecek ve içeceğinize bir mikrop getirse bu defa da sineğin hakkından gelemezsiniz. Aynen Nemrut'un bir sineğin hakkından gelemediği gibi. Oysaki sinek de zayıf; insan da... Başka bir yerde de Cenab-ı Hak:

فَلَوْلاَ إِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ، وَأَنْتُمْ حِينَئِذٍ تَنْظُرُونَ، وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لاَ تُبْصِرُونَ

"Haydi görelim sizi, can boğaza geldiğinde, O vakit can çekişenin yanında bulunan sizler bakar durursunuz. Biz ise, ona sizden daha yakınız, ama siz göremezsiniz."[104] yani kişinin canı boğaza dayanınca ve siz o zaman bakıp kalırken, Biz O kişiye sizden daha yakınızdır, ama görmezsiniz." buyuruyor.

Sevdiğiniz kişiler ölüyor, ciğerpare evlâdınız, anneniz, babanız, sevdiğiniz devlet başkanları hatta peygamberiniz ölüyor ama sizin yapabilecek hiçbir şeyiniz yok. Toplayın bütün güç ve kuvvetinizi ama hiç bir şey yapamazsınız. İşte insanın ne kadar aciz olduğunu görün ve anlayın.

İmam-ı Şâfî hazretleri diyor ki: "Eğer Kur'ân-ı Kerim'de Cenab-ı Hakk'ın tasarrufatını anlatan başka hiçbir ayet olmasaydı şu ayet yeterdi."

قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

De ki: "Ey mülk ve hakimiyet sahibi Allah'ım! Sen mülkü dilediğine verir, dilediğinden onu çeker alırsın. Dilediğini aziz dilediğini zelil kılarsın. Her türlü hayır yalnız senin elindedir. Sen elbette her şeye kadirsin."[105]

İnsan çok fakirdir. Bu fıtrî manadaki bir fakirliktir. İnsan kendi güç ve kuvvetiyle kendi ihtiyaçlarını yaratamaz ve

[104] Vakıa 56/83-85
[105] Al-i İmrân 3/26

tedarik edemezse, o küçük insana fakir denilir. Bu tarife göre bütün beşer fakirdir. Çünkü biz en küçük ihtiyacımızı bile kendi güç ve kuvvetimizle yaratamayız. İşte biz bu fakirliğimizi anlayacak, böylece Allah'a bağlanacak, intisap edeceğiz.

Ramazan-ı Şerif orucuyla fakirlik ve aczimizi daha iyi anlamış olacağız. Özellikle iftar vaktinde, akşama kadar bir şey yiyip içmemişiz. Oysaki önümüzde de cazip yiyecekler var, içimizde de yeme isteği var ama yiyemiyoruz. Çünkü biliyoruz ki, o yemeğin hakikî sahibi biz değiliz. Hem benim, hem de onların Mâliki diyor ki; "Onları yeme!" Ben de onun güç kuvvetini kabul etmiş, Ona iman etmişim. Emirlerine de itâat ediyorum.

Oruç tutanlar bir ay gibi uzun bir süre her türlü nefsanî arzularından kendi istekleriyle ve yalnız Allah'ın (celle celâluhu) emrini yerine getirmek arzusu ve iradesiyle sabretmekle nefsine hâkim olabilirler. Nefsine hâkim olan insan, Allah'ın (celle celâluhu) emirlerine itaat eder ve ahlâka uymayan kötü işlerden kendisini korumasını bilir. İyi düşünür, iyi ve kötüyü fark eder, hakkı ve batılı, tefrik ve temyiz eder, haktan ayrılmaz, batıla sapmaz. Allah'ın (celle celâluhu) emrettiği şeyleri yapar, nefsinin arzu ve heveslerinden sakınır, en nihayet kâmil bir insan olur.

Oruç nefsin zindanı, kalbin gülistanıdır.

Oruç Allah'ın (celle celâluhu) bir hazinesidir, peygamberlik ve evliyalar yoludur.

Oruç ile gönül hanesi mâmur olur, nurlanır. Tokluk ile gönül hanesi harap olur, paslanır.

Nefis ile kalp ters orantılıdır. Kalp ne kadar nurlanırsa, nefis o nispette körlenir. Tokluk ve şehvetle nefis ne kadar parlarsa, kalp o nispette söner ve perişan olur.

İnsan doyduğu zaman her türlü arzuları uyanır, acıktığı ve aç kaldığı zaman da bu arzularından vazgeçer, nefsini tezkiye etmiş olur.

İşte bu sırlara dikkat çeken Efendimiz (aleyhissalâtu vesselâm) "Kim ki nefsinin arzu ve galeyanından korkarsa oruç tutsun, zira oruç; şehveti keser, söndürür."[106] buyurmaktadır.

Mevzumuzla alakalı şu hadis-i şerif de dikkat çekicidir. "Kim ki evlenmek külfetine gücü yeterse evlensin. Zira evlenmek gözü haramdan men eder, iffeti de o nispette muhafaza eder. Evlenmek masrafına iktidarı olmayanlar da oruç tutsun. Zira oruç, şehveti keser."[107]

Netice itibariyle oruç, insanın günahlardan, haramlardan korunmasına vesile olur. Haramdan sakınmak ise farzdır.

8. Ramazan-ı Şerif Orucunun Haşri Hatırlatması

Ramazan-ı Şerif orucunun hatırlattığı şeylerden biri de, haşir meydanıdır. Haşir şu ana kadar gördüğümüz tablolardan çok farklı bir tablodur. Kur'ân-ı Kerîm, Gâşiye suresinde bize orayı haber verir, Rabbimiz: "Her şeyi kaplayacak kıyametin haberi sana gelmedi mi? Ve sonra birtakım yüzler zillete bürünmüşlerdir. Zor işler altında bitkin düşmüşlerdir. Yakıtı ateş olan cehenneme yaslanırlar. Açlığı gidermeyen, kötü kokulu bir dikenden başka yiyecekleri yoktur onların"[108] diye o günü bize tasvir eder.

Evet O âlem " يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ : Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Gerçekten kıyamet saatinin depremi müthiştir."[109] ayetiyle anlatılan büyük sarsıntıların olacağı, çok korkunç bir gündür. Orada çok kalınacaktır. Kimilerine göre (Katede İbn-i Diâme gibi) elli bin sene kalacaklar. Tabi ki dünyanın elli

[106] Ahmet Naim, Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi, 6/303
[107] Ahmet Ziyaeddin Gümüşhanevi, Râmuzu'l-Ehadis, s. 502
[108] Gaşiye 88/1-8
[109] Hac 22/1

bin senesinin öbür âlemin bir günü olduğunu da unutmamak lâzımdır.

Orada güneş bir metreye kadar aşağı inmiş, insanlar terlemiş, terlemiş, ter boğaza kadar gelmiştir ama insanlar yanmayacaktır. Acıkacaklar ve susayacaklar. Bitkin düşecekler "su" diye inleyecekler, yemek diye bağıracaklar ama cehennemden sadece açlığı gidermeyen pis kokulu dikensi bir bitki getirilecek. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de O günü anlatırken; " مَاجَ النَّاسُ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ : İnsanlar denizin dalgaları gibi birbirine çarparak karışacaklar"[110] Bir insan seli bir taraftan diğeri başka taraftan gidip gelecek peygamberler dahi 'sellim' Allah 'sellim' diyecekler. Nefsî Nefsî çekecekler.

İşte bu ortamın dehşeti içinde bazı kimseler haşrin sıkıntılarını çekmeyecekler ve görmeyecekler. Onlar bu dünya hayatında Allah için susuzluğu ve açlığı yaşamış olan, yani oruç tutan kimseler olacaktır. Zaten Cenab-ı Hak bir kudsî hadiste;

لاَ أَجْمَعُ بَيْنَ أَمْنَيْنِ وَلاَ أَجْمَعُ بَيْنَ خَوْفَيْنِ : "İki emniyeti ve iki korkuyu bir arada vermem."[111] diyor. Bu dünyada Allah'tan tir tir titreyenler öbür âlemde rahat olacaklar. Bu hakikati ifade sadedinde El-Hakka suresinde Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

"كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئاً بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الأَيَّامِ الْخَالِيَةِ" : Geçmiş günlerinizde yaptığınız güzel işlerden dolayı afiyetle, yiyin, için!"[112] Yani dünyada yiyip içmediğiniz günlere bedel bugün buyurun istediğiniz kadar, cennet nimetlerinden yiyin, için, afiyet olsun.

Öbür âlemde mü'minler bu manada sevinecek ve bayram yapacaklardır. Bundan dolayıdır ki Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Buharî ve Müslim'in ittifakıyla naklettiği bir hadis-i şerif de buyuruyor ki; "Cennetin bir mertebesinde bir

---

[110] M. Fuad Abdülbaki, el-Lü'lüü ve'l-Mercan, 1/48, H. No: 119

[111] Münzirî, et-Terğib ve't-Terhib, 4/261

[112] Hâkka 69/24

kapı var. O kapıya Reyyan kapısı denilir. Oradan cennete sadece oruç tutanlar girecektir."[113] İnşaallah Allah bizi onlardan eyler.

9. Orucun Murâkabe Duygusunu Geliştirmesi Yönü

Bir mü'min için imandan sonra en mühim iş, en mühim vazife, ne mühim esas istikamettir. Sağa sola sapmadan, zikzak yapmadan dümdüz yaşamasıdır. Kur'ân'ın ifadesiyle "Sırat-ı müstakîm"[114] üzere yaşamasıdır. Sırat-ı müstakîm; ifrat ve tefrite sapmadan yani mağdub ve dâllin olmadan, Yahudilerin yoluna veya Nasara'nın yoluna sapmadan, Allah'ın tarif buyurduğu çerçeve içerisinde, dümdüz-ok gibi Allah'a giden yoldur. İstikamet; sırat-ı müstakîmdir. Sırat-ı müstakîm bir şehrahtır, büyük bir caddedir, nuranî ve bereketli geniş bir yoldur. Ve sırat-ı müstakîm öyle bir yoldur ki; O yolda Hz. Âdem'den, Hz. Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) kadar takribi ve tahmini yüz yirmi dört bin peygamber gitmiş ve gelmiştir. Yüz yirmi dört milyon veli gitmiş ve gelmiştir. Ve her asırda İslâm dünyasında üç yüz elli milyon insan gitmiş ve gelmiştir. Bir karıncanın küçücük ayaklarıyla gide-gele iz yaptığı yola, işte burası karınca yoludur, deriz. Aynen bunun gibi yüz yirmi dört bin peygamberin gidip geldiği ve yüz yirmi dört milyon evliyanın gittiği ve geldiği ve etrafında reflektörler gibi sınırlarını çizdiği bu işlek ve ayan beyan olan yola da sırat-ı müstakîm diyoruz.

Biz günde en az kırk defa namaz içersinde Allah'a; "Allah'ım kulluğumuzu sadece ve sadece sana arz eder ve inayeti yardımı ise sadece ve sadece senden bekleriz."[115] dedikten sonra takdir-i kelâm olarak Allah âdeta; "Benden nasıl bir yardım bekliyorsunuz?" diye soruyor ve biz de; "Allah'ım bizi sırat-ı müstakîme hidayet etme şeklinde inayet eyle!" diye isteğimize devam ediyoruz.

---

[113] Buhari, Savm 4
[114] Fatiha 1/6
[115] Fatiha 1/5

Hidayet, Allah'ın en büyük inayetidir ve hidayetimizin devamı Allah'ın en büyük yardımıdır. Ama hidayetin, hidayet olabilmesi için kendi şehvetimize, kendi arzumuza göre değil, Allah'ın tarif ettiği yol olan sırat-ı müstakîme göre olmalı. İşte buna istikamet diyoruz. Allah'ın çizdiği çerçeve içersinde giden, yani bu yolda giden insan hedefine daha rahat ve kolay bir şekilde ulaşır.

Bu yolda gitmek istikamettir. Bu yola nasıl başlanmışsa hayatının sonuna kadar öyle devam edebilmek de istikamettir. İstikamet, imandan sonra büyük bir esastır ki Kur'ân-ı Kerim'de birçok ayette geçmektedir. Fussilet suresindeki bir ayeti kerimede Cenab-ı Hak;

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلاَئِكَةُ أَلاَّ
تَخَافُوا وَلاَ تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ

"Rabbimiz Allah'tır, deyip sonra da istikamet üzere, doğru yolda yürüyenler yok mu, işte onların üzerine melekler inip: 'Hiç endişe etmeyin, hiç üzülmeyin ve size vâdedilen cennetle sevinin!' derler."[116] İşte ayette bildirilen bu rahatlığa ulaşabilmek, cennet vaat ve müjdesine nail olabilmek için imandan sonra en mühim mesele, istikamettir.

Bir insanın inandığı gibi yaşayabilmesi, müstakim olabilmesi, kendisini haramlardan, hatta mekruhlardan, müfsitlerden bile koruyabilmesi diğer bir yönüyle de Allah'ın tarif ettiği ibadet-ü tâati, kulluğu Allah'a arz edebilmesi, murakabe ufkuna yükselmesine bağlıdır. İmanda istikameti yaşamak için taklîdî bir iman yetmez, annesinden babasından görmüş, herkes 'Allah' diyor diye 'Allah' demiş, işte böyle bir imanla müstakim olunamaz. Taklîdî imandan kurtulacak, tahkikî iman noktasına gelecek, onu da aşarak imanda şuhud makamına veya imanda ihsan makamına yükselecek ve murakabe duygusuyla donatılmış bir mü'min olacaktır.

Murakabe; her an beni gören ve gözetleyen birisi var, bir Allah var inancıyla yaşamak demektir. Nisa Suresinin ilk

[116] Fussilet 41/30

ayetinin sonunda: " إِنَّ اللهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً : Allah muhakkak Rakîb'tir."[117] Rakîb, Rakîb-i Mutlak, yani mutlak gözetleyen, gören Allah Basirdir, Muheymindir.[118] Mülk suresinde geçtiği üzere:

" وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ : Sözünüzü ister içinizde gizleyin, ister açığa vurun, hepsi birdir. Zira Allah gönüllerin künhünü bile bilir."[119] diye açıkça bu ifade ediliyor.

İşte bu düşünceyle, hayalden geçenleri bilen, düşündüklerini bilen, her yerde onu gören ve gözetleyen bir Allah'ın olduğuna inanmak, imanda bu noktaya gelmek, müstakîm olmaktır. Bu şekilde hayatı haramlardan uzak, hatta ağzından kötü bir tek kelime dahi çıkmayan, lâubâlî bir tek hareketi dahi olmayan ciddî ve vakarlı bir insan olunur.

هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

"O'dur ki gökleri ve yeri altı günde yaratıp sonra arşına kuruldu. Yere gireni, yerden çıkanı, gökten ineni ve göğe yükseleni bilir. Hasılı siz nerede olursanız olun O, ilmi ve kudreti ile sizinle beraberdir. Allah bütün yaptıklarınızı görür."[120] mülâhazası ile yaşayan ve;

وَلِلهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبِ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللهِ إِنَّ اللهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

"Doğu da Batı da Allah'ındır, hangi tarafa dönerseniz, orada Allah'a itâat ve ibadet ciheti vardır. Muhakkak ki Allah'ın lütfu ve rahmeti geniştir, ilmi her şeyi kuşatır."[121]

---

[117] Nisa 4/1
[118] Haşr 59/23
[119] Mülk 67/13
[120] Hadîd 57/4
[121] Bakara 2/115

Hâşâ, Allah cihetlerden, şu tarafta, bu tarafta olmaktan münezzehtir. Yani yüzümüzü ne tarafa çevirirsek çevirelim Allah azametiyle, tasarrufâtıyla, nâmütenâhî icraat ve tecelliyatıyla "Ben buradayım!" diyor. İşte böyle bir Allah'a inanmak bizi sapasağlam, müttakî, aynı zamanda istikamet içinde bir mü'min yapacaktır. Biz buna mü'minin murâkabesi, murâkabe hissiyle yaşaması diyoruz.

İşte Ramazan-ı Şerif orucu mü'mini imanda bu hâle getirir. Bir insan namaz kılarken veya zekât verirken içinde başkalarının görmesini isteme hissini engelleyemeyebilir. Ama oruç tutarken böyle bir riyâkârlık yaparak başkası benim oruç tuttuğumu görsün diyerek oruç tutması mümkün değildir. Çünkü insanların arasında yemez, içmez fakat yalnız kalınca hem yiyebilir hem de içebilir yani oruç tutmaz. Ama bir insan hiç kimsenin olmadığı yerde de yemiyor içmiyor, orucuna devam ediyorsa; şuna inanıyor ki; "Şu anda beni gören ve beni bilen bir Allah vardır." İşte bu düşünceyle Ramazan-ı Şerif orucu mü'mini imanda ihsan makamına ulaştırır. Bu sayede "Allah beni görüyor ya" ufkuna çıkmasına sebebiyet verir.

Mümin murakâbe hissi neticesinde orucu sadece ve sadece Allah için tutar, Allah daima görüyor düşüncesiyle tutar ve tabiî bunda ihlâs vardır, samimiyet vardır. Ve "Bu orucun da sevabını sadece ben veririm." diyor Cenab-ı Hak. Bu mevzu Buharî'de geçen Ebu Hureyre'nin (radıyallahu anh) kudsî hadis olarak rivayet ettiği hadiste Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyuruyor: "Her âdemoğlunun amelleri vardır ve bu ameller kendisi içindir ancak oruç müstesna, o sadece benim içindir ve mükâfatını sadece ve sadece ben vereceğim. Ve oruç aynı zamanda bir kalkandır."[122] Haramlara karşı, günahlara karşı, gaflete karşı, şehvete karşı, beşerî zaaflara karşı, oruç aynı zamanda bir kalkandır. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu ifadesinden, orucun riyakârlığına karşı da bir kalkan olduğunu anlamak mümkündür.

---

[122] Buhari, Savm 9; Nesai, Siyam 43; İbn Huzeyme, Sahih, 3/197-198

Cüneyd-i Bağdâdî ile bir kişi arasında geçen bir hâdise var ki, bu da murâkabenin farklı bir yönünü izahı açısından çok güzel bir hadisedir. Bir gün bir adam Cüneyd-i Bağdâdî'ye gelerek:

-Ya İmam! Ben gözümü haramdan sakındıramıyorum, baktım mı bakakalıyorum. Ne yapayım ki, gözümü haramdan sakındırayım, dedi. Cüneyd-i Bağdâdî hazretleri kestirmeden buyurdu ki: "Sen harama bakmadan ve görmeden önce Allah'ın seni görmesine inanmanla haramı terk edebilirsin."

Beni gören ve bilen bir Allah var, düşüncesiyle mü'min Allah'tan korkar veya Allah'tan utanır da, ancak bu sayede günahlara ve haramlara karşı kendisini frenleyebilir. Rüşvete, hırsızlığa, kul hakkına tecavüze, milletin hakkını, hukukunu çiğnemeye karşı insanları frenleyebilecek en büyük umde, en büyük unsur murâkabe duygusudur. Yani, Allah'ın daima bizi gördüğü inancıyla yaşamaktır. Bu inancı, bu duyguyu inşallah Ramazan-ı Şerîfte, oruç tutma sayesinde kazanacağız.

Oruç en kestirme ıslah yoludur. Cemiyetin tamamı oruç tuttuğu zaman cemiyet bir yönüyle tamamen ıslah olacaktır. İmanda taklitten kurtulup, tahkîke, onun da zirvesinde ihsan makamına çıkmak, ancak oruçla mümkündür. Evet Ramazan-ı Şerîf insanda böyle bir iman, böyle bir irfan, böyle bir ihsan ve böyle bir murâkabe duygusu kazandıracağından insan için elbette faydaları çok büyüktür. Bu seviyeye ulaşmanın en kestirme yolu oruçtur.

Binaenaleyh oruç, Hakkın murâkabesini kalbe yerleştirmek ve sindirmek için hakikî ve en kestirme temrindir.

10. Ramazan-ı Şerif Orucunun Ni'metlerin Şükrüne Bakan Yönü

İnsan nimetlerden mahrum olmayınca nimetlerin kıymetlerini anlayamaz. Mün'im-i Hakîkî olan Cenab-ı Hak, insana sayısız nimetler lütfetmiş, hatta dünyadaki en zengin insan, en sağlam en mükemmel uzuvlara sahip olan insandır ve en

fakir insan da bu uzuvlardan mahrum olan insandır diyebiliriz. Gözün ne kadar büyük bir ni'met olduğunu, ne kadar değerli olduğunu az çok herkes anlar, fakat gözün gerçek değerini gözden mahrum olanlar çok daha iyi anlar. Yine koku alabilmenin ne kadar büyük ni'met olduğunu bundan mahrum kalanlar anlar. İşitmenin, konuşabilmenin, ayakta durabilmenin, yürüyebilmenin ne kadar büyük bir ni'met olduğunu ancak bu uzuvlardan mahrum olanlar hakîkî manada anlayabilir, kavrayabilir.

Ni'metlerin hepsi Allah'ın büyük bir ihsanıdır. Fakat insan devamlı bu ni'metlerle içli-dışlı olduğu ve yokluğunu görmediği için bu nimetleri gayet tabiî ve basit görür ve kıymetini bilemez. Bundan dolayı şükretme hissini, ihtiyacını duyamaz ve duymayabilir. İstediğin zaman su içebiliyorsan, istediğin zaman meyve yiyebiliyorsan, istediğin zaman yemek yiyebiliyorsan doğal olarak da bu ni'metlerin ne kadar büyük bir nimet olduğunu anlayamazsın.

Cenab-ı Hak, hususiyle Ramazan Şerif orucu sayesinde geçici de olsa bazı ni'metlerden faydalanma hususundan biraz mahrum etmiştir. "İmsaktan iftara kadara bir şey yemeyeceksin, içmeyeceksin ve cinsi münasebette bulunmayacaksın." diye emir buyurmuştur. Ve biz o saatler içersinde Allah'ın bir emri olarak bazı ni'metlerden istifade edemiyoruz. İşte oruçla gelen mahrumiyet sayesinde ni'metlerin Allah'ın bize ne kadar büyük bir lütfu, vergisi olduğunu anlayabiliyoruz. Bir su içmenin, ondan mahrum kalarak ne kadar büyük bir ni'met olduğunu anlıyoruz. Yiyeceklerin ne kadar büyük bir ni'met olduğunu bu mahrumiyet sayesinde anlıyoruz. İşte Ramazan-ı Şerif'in orucu; geçici, muvakkat da olsa, ni'metlerden mahrum oluşumuzla, Allah'ın bize lütfettiği ni'metlerin kadr-u kıymetini anlama, takdir etme imkânını bize bahşediyor. Ve neticede bu ni'metlerin ne kadar büyük ni'metler olduğunu anlayıp, ni'meti veren Zat'a karşı içimizde bir minnet duygusunun, bir şükür duygusunun gelişmesine sebebiyet veriyor. Bir insan Ramazan-ı Şerif'de hakîkî manada şâkir olur. Bütün lütfu, bütün

ni'metleri Allah'tan bilir ve şükrünü de sadece ve sadece Allah'a arz ederek:

"اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ" der ve, "Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır."[123] diyerek Allah'a karşı, verdiği ni'metlerin şükrünü eda etme gayreti, azmi içersine girer.

Bu husus Kur'ân-ı Kerim'de değişik yerlerde ifade edilmektedir. Her ni'metin aslında ne kadar büyük bir ni'met olduğu ifade ediliyor. Allah'ın bize bahşettiği ni'metleri daima hatırlatarak O' na karşı ne kadar şükretmemiz gerektiği bildiriliyor. Bu hususta Yasin-i Şerif'in otuz üç, otuz dört ve otuz beşinci ayetlerinde Cenab-ı Hak:

وَآيَةٌ لَهُمُ الأَرْضُ الْمَيْتَةُ أَحْيَيْنَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبّاً فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ، وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ، لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلاَ يَشْكُرُونَ

" Delil mi isterler? İşte ölmüş arz! Hayatı ona biz veriyoruz. Oradan onların yiyecekleri habbeleri çıkarıyoruz. Kendileri de ondan yeyip dururlar. Orada üzüm bağları ve hurmalıklar yaptık, orada pınarlar fışkırttık. Ta ki onun meyvelerinden yesinler, o meyveleri onlar yapmadılar. Hâlâ şükretmez mi onlar? "[124]

Ve Kur'ân-ı Kerimde başka bir ayet'te:

فَانْظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِي الأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَلِكَ لَمُحْيِي الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine! Ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor? İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkiyle kâdir'dir."[125] buyruluyor. Allah'ın rahmet eserlerine, ni'metlerin nâmütenâhî, sonsuz olduğuna bakın ki; Allah ölmüş arzı nasıl

[123] Fatiha 1/1
[124] Yasin 36/33-35
[125] Rûm 30/50

diriltiyor. Hayatı ona biz veriyoruz. Oradan onların yiyeceklerini, giyeceklerini, habbeleri, tohumları, bütün nebatatın tohumlarını –Allah diyor ki- biz çıkarıyoruz. Kendileri de hâlâ oradan yiyip duruyorlar. "Orada üzüm bağları ve hurmalıklar yaptık, orada pınarlar fışkırttık. Tâ ki Onun meyvelerinden yesinler. O meyveleri onlar yapmadılar..."[126]

Ve hemen ardından; "أَفَلاَ يَشْكُرُونَ : Hâlâ şükretmez mi onlar?"[127] buyurarak bu ni'metler karşısında ni'metleri veren Zat'a şükretmemiz gerektiğini bildiriyor.

İnsan o kadar acizdir ki; bir su damlasını veya bir nar tanesini dahi yaratamaz. Ama kâinatta saymaya kalksak sayamayacağımız kadar milyonlarca hatta milyarlarca ni'met var. İşte bütün bu ni'metleri veren Zât'ı tanımak ve O'na karşı şükrümüzü edâ etmek vazifemizdir. Başka zamanlarda belki ni'metlerden mahrum yaşamadığımızdan bu ni'metlerin kadr-u kıymetini bilemiyoruz. Ama oruç sayesinde bu ni'metlerin aslında ne kadar büyük birer ni'met olduğunu anlayacak ve bu ni'metleri bize veren Zât'a teşekkür etmemiz, şükretmemiz gerektiğinin bilincine varacağız İnşaallah.

Mühim bir husus daha var ki o da: Ni'metleri bize veren sebebler değil Allah'tır. Onun için ni'metlerin asıl sahibine teşekkür etmeyip, sebeplere teşekkür etmek; hizmetçisiyle büyük bir hediye gönderen büyük bir Zât'a teşekkür etmeyip de hediyeyi getiren hizmetçiye teşekkür etmeye benzer. Bu çok büyük bir gaflet ve cehâlet değil midir?

İşte Ramazan-ı Şerif ayı sayesinde "Hakîkî ni'metleri yaratan ve veren sadece ve sadece Allah'tır." deyip, bizlerin de bu ni'metlere ne kadar muhtaç olduğumuzu anlayıp, şükür hisleriyle, kabaracak, coşacak ve hayatımızın sonuna kadar bize ihsan ettiği bu ni'metler karşısında Cenab-ı Hakk'a şükredeceğiz.

---

[126] Yâsîn 36/34-35

[127] Yâsîn 36/35

Kur'ân-ı Kerimde başka bir ayet-i kerimede Cenab-ı Hak:

" لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ : Eğer şükrederseniz, Ben nimetlerimi daha da arttırırım, ama nankörlük ederseniz haberiniz olsun ki azabım pek çetindir."[128] buyurarak şükrün farklı bir yönüne, ni'metlerin artmasına vesile olacağına işaret ediyor. Eğer şükrederseniz verdiğim ni'metleri arttırırım diyor. Az ni'mete şükretmek, ni'metin çoğalmasına sebebiyet verir. Şükürsüzlük ise ni'metlerin bereketini kaldırır. Bunun en güzel örneği toplumumuzdur.

Bundan kırk elli sene önceleri, insanlar bugünkü gibi lüks bir hayat yaşamıyordu, evlere bu kadar lüks eşya girmiyordu, daha az parayla geçinilebiliyordu ve aileler mutlu ve huzurluydu. Şu anda ise evlerde eşyadan geçilmiyor, vitrinler, fabrikalar tıkabasa dolu ama toplumda bir sıkıntı var. İşte bu şükürsüzlüğümüzün bir cezasıdır.

Dikkatimizi çeken başka bir nokta da "... eğer nankörlük ederseniz muhakkak ki azabım çok çetindir." "Sizi fakir yaparım." "Malı elinizden alırım." demiyor. Mal, servet elinizde olur ama, sıkıntılardan kurtulamazsınız. Psikolojik olarak sıkıntı çekersiniz, stresten kurtulamazsınız ve bir türlü huzur ve saadeti bulamazsınız. Onun için Allah'ın verdiği ni'metlere karşı şükretmemiz gerektiğini bildiriyor.

Cenab-ı Hak Kur'ân-ı Kerim'de, Sebe suresinde Davud'u (aleyhisselâm); " إِعْمَلُوا آلَ دَاوُودَ شُكْراً وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ : Ey Davud hanedanı, şükür gayreti içinde olun. Kullarımdan gereği gibi şükredenler çok azdır"[129] diyerek şükre dâvet ediyor. Davud (aleyhisselâm), makam-ı cem'in sahibidir. Yani hem manevî âlemde, hem de maddî âlemde sultandır. Peygamber iken aynı zamanda bir hükümdardır. Ama Allah'ın ni'metleri karşısında da çokça şükreden bir insandır. Hatta bir günah işledim zannıyla

[128] İbrahim 14/7

[129] Sebe' 34/13

kefene sarılıp kırk sene tövbe eden bir insandır. Sabah akşam Zebur'u okuyup aks-i sedasıyla beraber âlemi inim inim inleten bir insandır, resüldür.

Hz. Davud (aleyhisselâm) bir gün oruç tutup, bir gün iftar eden, yani senenin altı ayını oruçlu geçiren bir insandır. Allah'ın ni'metleri karşısında bu kadar şükretmesine rağmen Hz. Davud'a (aleyhisselâm) Allah (celle celâluhu): " وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ : Kullarımdan ne kadar da az şükredenler var."[130] diyor. Cenab-ı Hak senenin altı ayını oruçlu geçiren, geceleri ayakları şişmeden yatmayan ve bir günah işledim zannıyla kırk sene tövbe edip, ağlayıp inleyen Hz. Davud'a (aleyhisselâm) eğer Kullarımdan ne kadar da az şükredenler var" diyorsa, acaba bizim ne kadar şükretmemiz gerektiğini idrak edebiliyor muyuz?

Bu mesele ile alâkalı olarak rivayet edilir ki; Hz. Ömer (radıyallahu anh) halifeliği devrinde birgün mescide girer. Sahabe-i Kiramdan birisi ibadetini bitirmiş ve ellerini kaldırmış: "Allah'ım ne olur beni az şükredenlerden eyle" diye Allah'a dua ediyor. Duasını bitirince Hz. Ömer onu dürtüyor:

-"Böyle dua mı olur ? Allah'ım beni çok şükredenlerden eyle, desene." diyor. Adam da:

-"Ya Ömer! Allah Kur'ân-ı Kerim de Hz. Davud'a (aleyhisselâm), o kadar çok oruç tuttuğu, o kadar çok ibadet ettiği ve o kadar çok şükrettiği hâlde 'Kullarımdan ne kadar da az şükredenler var.' demiyor mu? Ben de Allah'ım beni az şükredenlerden eyle demekle; beni ni'metler karşısında Hz. Davud gibi şükürde muvaffak eyle demek istiyorum. Yani Allah'tan şükrü çok talep ediyor ve şükür duası ediyorum." diyor. Bu cevaba karşılık Hz. Ömer de esefle:

-"Ya Ömer! Sen de dinini biliyorum zannediyordun. Meğer Ömer'den de daha çok bilen, daha âlim insanlar varmış." der ve ayrılır. Her ni'mete bir şükür vaciptir.

---

[130] Sebe' 34/13

İnsanlar ne kadar şükretse de yine de Allah'ın verdiği ni'metler karşısında hakkıyla şükretmiş sayılmaz. Bir nefes alıp vermede dahi Allah'ın bahşettiği iki ni'met vardır. Eğer bir insan daima şükretse bile nefes alıp vermenin şükrünü eda etmiş olamaz. Kaldı ki diğer ni'metler karşısında şükrünü eda edebilsin. Ama Ramazan-ı Şerif ayını da vesile yaparak, oruç sayesinde mahrum olduğumuz ni'metlerin de kadrini ve kıymetini anlayarak şükretme kulvarına girip, hayatımızın sonuna kadar inşallah Allah'ın bahşettiği ni'metler karşısında hakikî şâkir olarak, minnettarlığımızı, şükrümüzü, hamdimizi Allah'a sunacağız. Şükrün ve hamdin formüle edilmiş şekli namazdır. Allah'ın emrettiği şeylerdir. Allah'ın emrettiği şeyleri yaşamak suretiyle Allah'a olan şükrümüzü yerine getirmiş oluruz.

11. Orucun Takvaya Bakan Yönü

Orucun bir çok faydalarının olduğunu daha önce arz etmiştik. İşte bu faydalarından mühim bir faydası da insanı muttakî yapmasıdır, sahib-i takva yapmasıdır. Orucun farz kılınmasını bildiren ayet-i kerimede Cenab-ı Hak:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

"Ey iman edenler, sizden öncekilere farz kılındığı gibi oruç tutmak size de farz kılındı. Böylece umulur ki korunursunuz."[131] Orucun daha önceki ümmetlere farz kılındığı gibi iman edenlere de farz kılındığını ifade ettikten sonra "لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ : Umulur ki, muttaki olursunuz, Allah'tan çok korkarsınız." buyuruyor. Oruç insanda Allah'tan korkma duygusunu meydana getirir. İnsanı Azamet-i İlâhî, Kudret-i İlâhî karşısında, Allah'ın Celâli ve Ceberrûtu karşısında tir tir titreyen bir mü'min hâline getirir. Bir mü'min için en önce lâzım olan mesele takvadır. Zaten Kur'ân-ı Kerim de takvaya dikkati çekerek işe başlamıştır.

---

[131] Bakara 2/183

Daha en başında, en uzun sûre olan Bakara suresinin birinci ayetinde,

" الم، ذَلِكَ الْكِتَابُ لاَ رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ : Elif, Lam, Mim. İşte Kitap! Şüphe yoktur onda. Rehberdir müttakilere."[132] buyrulur. Kur'ân-ı Kerim'in başından sonuna kadar istifade edebilmek ve feyizlenebilmek, Kur'ân-ı Kerim'de anlatılan şeylerin insanın içine sinebilmesi, işleyebilmesi için müttaki olması yani Allah'tan çok korkması Azamet-i İlâhi karşısında tir tir titreyen bir kalbe, bir gönle sahip olması gerekiyor. Aksi halde Kur'ân-ı Kerim onun için bir yol gösterici olamaz.

Takva, namaz gibi, oruç gibi zatından bir ibadet değildir. Takvadan murad lâzımî manasıdır. Lâzımî manası ise: haramları ve günahları terk etmektir. Allah'ın istemediği, arzu etmediği şeyleri yapmamaktır. Ramazan-ı Şerif sayesinde inşallah önce kalbimizi her türlü şirkten temizleyerek, kalpte şirkten takva olacak, sonra haram ve günahlara karşı takva olacak ve biraz daha yükselerek masivaullaha karşı takvayı yakalayacağız. Yani Allah'tan başka her şeyi kesben olmasa bile kalben terk etmek suretiyle takvanın da zirvesine çıkacağız.

Evet takva özellikle büyük günahları ve sair günahları terk etmektir. Ve sonra ardından amel-i saliha gelir. Allah'ın emrettiği şeyleri, ibadet-ü tâati yapmak gelir. Takvânın mı? yoksa ibadet-i tâatın, kulluğun yani salih amellerin mi önce geldiği hep tartışılmıştır. Maliki fıkhında bir prensip vardır, bu prensip mecellede temel bir prensip hâline getirilmiştir. Derler ki " Def'i mefâsid celb-i nef'a râcihtir." Yani önce faydalı şeyleri mi sunmak çekmek lâzımdır, yoksa zararlı şeyleri mi terk etmek gerektir? Şurası muhakkaktır ki zararlı şeyleri terk etmek, faydalı şeyleri çekmekten/yapmaktan daha önce gelir. Yani önce zehri mi terk edelim, yoksa güzel bir yemek mi yiyelim? Tabi ki önce zehir terk edilir. İşte aynen bu misalde olduğu gibi önce zararlı şeyler terk edilir. Sonra da faydalı şeyler onu takip

---

[132] Bakara 2/1-2

eder. Önce haramlar ve günahlar terk edilir, sonra da arkasından salih ameller yapılır.

Kur'ân-ı Kerim'de birçok yerde,

"وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ : İman edip makbul ve güzel işleri (salih amel) yapanları müjdele..."[133] ayet-i kerimesinde olduğu gibi, imandan sonra salih amel geçse de, esas olan takvadır. Çünkü sağlam bir iman ve salih amel ancak sağlam bir takva sayesinde olabilir. Kovanın altı delik olduktan sonra üstten ne kadar doldurursan doldur hep boşa gidecektir. Yani bir insan ne kadar salih amel işlerse işlesin, takva sahibi olmazsa, haram ve günahları terk etmiyorsa, Allah'a isyan etmeye devam ediyorsa yaptığı bütün güzel amellerin hiçbir faydası olmayacaktır.

Özellikle günümüz mü'minleri için en çok lâzım olabilecek şey de yine takvadır. Hususiyle asrımızın felâket ve fecâatını bilmeyen yoktur. Eğer öbür âlemde her bir asra belli bir lakapla hitap edilecek olsa, her hâlde yirminci asra "Ey felâket ve helâket asrı" diye hitap edilecektir. Asrımız, kıyametin büyük alâmetlerinin hemen-hemen hepsinin ortaya çıktığı bir asırdır. Kitâbü'l-fiten deki bütün hadis-i şeriflerde anlatılan fitnelerin de hemen hemen bütünüyle zuhur ettiği bir asırdır. Ve bu cemiyette korkunç fitneler vardır. Buradaki fitneden maksat, imtihandır, haramlar ve günahlardır. Bu haram ve günahlarla öbür âleme gitmemek lâzım. Zira mizanda eğer bunlar ağır basarsa, işimiz bitik demektir. Bu nedenle Ramazan-ı Şerif'in bir nefis muhasebesi yapmak için günahlardan ve haramlardan sıyrılmak adına çok iyi değerlendirilmesi gerekir. Bu yönüyle de bu rahmet, bereket ve mağfiret ayını çok iyi değerlendirmeliyiz.

Günahlar bizim Allah'a ulaşmamıza ve cennete ulaşmamıza mânîdir. Büyük velî İbn Samte'nin hakkında anlatılan çok ibret verici bir kıssa vardır. Birgün İbn Samte, hutbe verirken hutbesinde bir ara Hz. Âdem'i

[133] Bakara 2/25

(aleyhisselâm) anlattığı esnada kendine dönüyor ve nefis muhasebesi yapıyor ve diyor ki nefsine- bu arada cemaat de dinliyor-

-"Hz. Âdem bir tek günah işledi cennette, - eğer günahsa- zelle ve sürçmeye maruz kaldı. Onunla cennetten mahrum oldu. Ben ise şu anda altmış küsur yaşındayım ve her gün bir tek günah işlesem, Eyvah! Bu kadar günahla ben nasıl cennete ulaşabilirim." deyip bir hay çekerek dayanamayıp oracıkta ruhunu Allah'a teslim etmiştir. İbn Samte buna dayanamamıştır.

-Ya biz ne yapmalıyız. Her gün sayamayacağımız kadar günaha giriyoruz, eğer bu kadar çok günahla öbür âleme gidersek acaba halimiz nice olur.

Eğer bu kadar seyyiatla gidersek terazimizin günah tarafı ağır basacaktır. Öyle ise bu asırda bizim yapacağımız en büyük ibadet –zaten kulluğun hakkını, ibadet-i tâatın hakkını tam olarak veremiyoruz- haram ve günahlara karşı takvayı esas alarak Allah'tan hakkıyla korkmaktır. Bu Ramazan-ı Şerif sayesinde inşallah kendimizi bu şekilde korumaya çalışmalıyız ve korumalıyız.

Bir tek haram karşısında dahi Allah'ın (celle celâluhu) gayzı ve gazabı feveran eder. Bir ayette,

تَكَادُ السَّمٰوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْ فَوْقِهِنَّ : "Öyle ki neredeyse gökler üstlerinden yarılacaklar"[134] buyrulmaktadır. Allah'ın Kahrından ve Gazabından neredeyse semavat ve arz paramparça olacaktı. Yani bir tek haram ve günah işleme karşısında Allah bu şekilde gayzlanıyorsa; bir günde, bir değil yüzlerce günah işlenen bir topluma karşı acaba Allah'ın gayzı nasıl olur? Böyle bir toplum acaba karşımıza ne gibi bir musîbet ve belâ gelecek diye endişe etmeli, tir tir titremeli. Allah nazarında yüksekliğimiz ve yüceliğimiz işte bunlara bağlıdır.

Mühim bir husus daha var ki, o da; bir haramın terki vaciptir. Bir vacibi işlemek yüz sünnet sevabı kazandırır

---

[134] Şûrâ 42/5

ve ahir zamanda bir sünneti işlemek yüz şehit sevabı kazandırır.

"مَنْ تَمَسَّكَ بِسُنَّتِي عِنْدَ فَسَادِ أُمَّتِي فَلَهُ مِائَةُ شَهِيدٍ أَجْرٍ" : Fesadı ümmetim zamanında, sünnetime temessük eden yüz şehit sevabı alır"[135] Çarşıda, pazarda, sokakta iradî olsun gayr-i iradî olsun, bir günah geldiğinde Allah'tan korkarak onu terk etmek, haram yememek, gıybet etmemek suretiyle müttaki olacağız inşallah. Ve bunlar gibi bir haramı terk etmek bizim için vaciptir. Bir vacip işlemekle yüz sünnet sevabı kazanacağımıza ve ahir zamanda işlenen bir sünnetle de yüz şehit sevabı kazanacağımıza göre bir haramı terk etmekle kazandığımız sevap, salih amellerle kazandığımız sevaplardan kat, kat fazla olacaktır. Ve bu da İnşaallah öbür âlemde kurtuluşumuza vesile olacaktır.

Allah'ın nazarında en Kerîm, en değerli insan, müttakî olan insandır. Cenab-ı Hak Kur'ân-ı Kerim'de bir yerde şöyle buyuruyor:

"إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ أَتْقَاكُمْ" : Allah'ın nazarında en değerli, en üstün olanınız, içinizden takvada (Allah'ı sayıp haramlardan sakınmada) en ileri olandır..."[136] Ve Kur'ân-ı Kerîm bizi azıklanmaya dâvet ediyor. Nasıl ki insan uzun bir seferde yol azığı bulamasa ne olur...? Bizler de uzun bir seferdeyiz; Kabirden, haşre, oradan sırata, oradan da ebedî bir hayata açılan bir kapıya doğru çok uzun bir seferimiz var. Ve bu sefer için azıklanmamamızı tavsiye ediyor Cenab-ı Hak. Ve,

"وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللّٰهُ" : Siz hayır olarak ne yaparsanız Allah mutlaka onu bilir..."[137] diyor. Ve ardından "وَتَزَوَّدُوا" : Azıklanınız..., "فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوٰى" : ve biliniz ki azığın en hayırlısı takvadır..."[138] buyuruyor ve bu uzun yolculuk için ne ile azıklanmamız gerektiğini de bildiriyor.

---

[135] İbn Mace, Mukaddime 6
[136] Hucurât 41/13
[137] Bakara 2/197
[138] Bakara 2/197

İnşallah Ramazan-ı Şerîf sayesinde en iyi azıkla, yani; takva azığı ile azıklanacak ve bu Ramazan-ı Şerif'in orucu bizi sahib-i takva yapacaktır. Bu azık ile ahir zamandaki fitne ve haramlara karşı mukabele edecek ve bu azıkla kabirde, haşirde, sıratta, bu uzun yolculukta sahil-i selâmete ereceğiz İnşaallah. Bütün bunlar iyi bir takva ile olacaktır. Bu takvayı da Ramazan-ı Şerif orucu sayesinde kazanacağız İnşaallah.

12. Orucun İmtihanı Kazandırma Yönü

Dünya hayatının bir imtihan meydanı olduğunu ve Cenab-ı Hakk'ın bizleri burada imtihan ettiğini bir an dahi aklımızdan çıkarmamalıyız. Bizler bu imtihan içinde başarılı olmaya mecburuz. Dünya hayatında az kalacağız ve aynı zamanda sonucun ne olacağı hususunda bilgimiz olmamakla birlikte istesek de istemesek de cebren bu âlemden başka âleme sevk olacağız. Kabre ve haşre gittiğimizde oradaki pişmanlıklarımız bize fayda vermeyecektir.

Kur'ân-ı Kerîm kabir ve haşirde inleyen insanları haber vermiştir. Bunlar sırasıyla şu vasıflara sahip olan kimselerdir:

Bir; dünyaya getiriliş gayesinin hakkını verememiş, niçin yaşadığını anlayamamış,

İki; dünyayı yeme, içme ve oynama yeri olarak anlayanlar,

Üç; nefs-i emmaresini tezkiye edememiş ve nefsinin baskısı, desisesi altında yaşamış,

Dört; cinnî şeytanların hatvelerine boyun eğmiş, şeytanın arkasından gitmiş,

Beş; kötü arkadaşlar edinmiş, kötü arkadaşlarıyla gündüzü demhâne, gecesi bâd-i hevâ geçmiş,

Altı; dünyanın süs ve ziynetine aldanmış, kadın, kız, şehvet ve hevesâtına boyun eğmiş,

Yedi; tûl-u emel ile hayatını gaflet içinde geçirmiş,

Sekiz; en nihayet Allah'ı tanıyamamış ve ona karşı kulluğun hakkını vermemiş,

Dokuz; Hz. Muhammed'i (aleyhisselâm) rehber ittihaz edememiş, arkasında saf bağlayıp O'na hakikî ümmet olamamış,

On; Kur'ân-ı Kerîm'e cemaat olamamış, onun ahkâmıyla amel ve ibadet yapmamış kimselerdir.

Böyle kimseler şeytan felsefesiyle yaşamış ve hayatını bâd-ı heva harap etmiş, israf etmiştir. Bunlar kabre girdikleri zaman "Keşke! Keşke!"[139] diyeceklerdir. Mü'minûn suresindeki şu ayet konumuz açısından çok dikkat çekicidir;

حَتَّى إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ، لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحاً فِيمَا تَرَكْتُ كَلاَّ

Ahireti inkâr edenlerden birine ölüm gelip çatınca, İşte o zaman: "Ya Rabbi, der, ne olur beni dünyaya geri gönder, ta ki zayi ettiğim ömrümü telafi edip iyi işler yapayım..."[140], Cenab-ı Hak da "هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ : Heyhat! heyhat! Size vâdedilen şey ne kadar da uzak!"[141] buyuracak.

"-Ben insanları dünyaya bir defa gönderir, bir defa imtihan eder ve o imtihan imkanlarını ancak bir defa bahşederim."

"İmtihanı kazandı ise kazandı; yoksa bir defa daha geriye dönüş yoktur!" buyuracak. Kur'ân-ı Kerim diğer bir ayet-i kerimede haşir meydanında inleyen insanlardan şöyle bahseder: "يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلاَناً خَلِيلاً : Eyvah! keşke falanı dost edinmeseydim!"[142]

---

[139] Ahzap 33/66, Kehf 18/42, Furkân 25/27, Hâkka 69/28, Nebe' 78/40, Fecr 89/24
[140] Mü'minûn 23/99-100
[141] Mü'minûn 23/36
[142] Furkân 25/28

Dünyada kötü arkadaşlıkları olmuş ve "Ben de herkes gibiyim" felsefesi hâkim olmuştur. Arkadaşları Allah'tan uzak yaşadıkları için onu da Allah'tan koparmışlar ve bu perişaniyet içinde kişi, bu dünya hayatında imtihanı kaybetmiştir. Öbür âlemde pişman olup dönme arzusu taşıyan kimseler "Keşke beni hakka dâvet eden arkadaşlarım olsaydı, böyle kimseleri arkadaş-dost edinseydim!" diyeceklerdir.

Bir diğer taraftan dünya hayatındaki yaşama sırrını anlamış, bu sırrın hakkını verebilmiş, dünyayı bir imtihan meydanı olarak kabul etmiş, Allah'a karşı vazifesini yerine getirmiş kimseler vardır. Allah'ın kutsî davasına sahip çıkarak sonunda onun yolunda şehit olmuş olan kimselerin durumunu da Cenab-ı Allah şöyle ifade eder: "Onlar da dünyaya gelmek istiyorlar ama başka maksatlarla bunu arzuluyorlar. Uhud'da başta Hz. Hamza olmak üzere yetmiş sahabi şehit oldu. Öbür âlemde onlara Allah (celle celâluhu) güzel rızıklarından tattırdı fakat bu şehitler şöyle bir istekte bulundular: "Ya Rabbi ne olur bizi bir defa daha dünya hayatına gönder de arkada kalan kemtâlih insanlara senin yolunda şehit olmanın kıymetini, bu âlemde neler bulduğumuzu müsaade et de anlatalım." dediler.

وَلاَ تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللهِ أَمْوَاتاً بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ

"Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü zannetme! Bilakis onlar hayatta olup, Rablerinin katında yaşarlar, rızıklanırlar."[143] denir.

Cenab-ı Hak dünya hayatında bizleri her şeyle imtihan etmektedir.Canımız, nefs-i emmaremiz -ki en dehşetlisidir-, mal, kötü arkadaşlar ve dünyanın maddî süs ve ziynetiyle imtihan etmektedir. Bütün bu engelleri Ramazan-ı Şerif'in kazandırdığı hazla ve hızla geçmeye, aşmaya çalışacağız.

---

[143] Ali İmrân 3/169

Nefs-i emmaremizi tezkiye ederek, şeytanlara gem vuracağız. Aynı zamanda çevrenin insandaki etkenliği düşünüldüğünde iyi arkadaşlara sahip olmamız gerektiği sonucuna varacağız. Hadd-i zatında insanın çevresi çok önemlidir. Meşhur bir atasözünde "Arkadaşını söyle, ne olduğunu söyleyeyim." Hükmü yakın çevrenin kişi üzerindeki etkisini anlatır. Arkadaş vardır insanı câmiye götürür, doğru istikamette hareket ettirir, arkadaş vardır ki o da insanı meyhaneye götürür, cehenneme giden yolları açar. Kur'ân-ı Kerim'de Müddessir sûresinde, bir kısım cennetlikler cehennemliklere soruyorlar: "Neydi bu cehenneme sizi sürükleyen? Onlar şöyle cevap verecekler;

-Biz namaz kılanlardan değildik,

-Fakirleri doyurmaz, onların ihtiyaçlarını gidermezdik,

-Batıl sözlere dalanlarla beraber biz de dalardık,

-Bu hesap gününü yalan sayardık,

-Ölüm bizi yakalayıncaya kadar hep böyle idik."[144] Cehennemlikler de cevaben bu önemli sebepleri sayıyorlar. Onun için iyi kimselerle arkadaşlık kurmamız, dünyada imtihanı kazanmamıza vesile olabilir.

Ümmet-i Muhammed için en dehşetli imtihanlardan birisi de dünyanın süsü, âlayişi, ziyneti ve meşgalesidir. Günümüz şartlarında dünya meşgalesi daha da artmıştır. Kapitalist sistemin getirdiği özelliklerden birisi çok çalışmak, dünya menfaatlerinden başka gözün bir şey görmemesi olmuştur. Bu meşgale imtihanı kaybetmemize sebebiyet veren faktörlerden biridir.

Amr b. Ayfel Ensarî 'den nakledilen bir hadis-i şerifte şöyle bir olay geçmiştir. "Ebu Ubeyde b. Cerrah, Bahreyn'den mühim bir mal ile dönmüştü. Ensar bunu duyunca hepsi sabah namazını efendimizle kılmaya geldiler. Efendimiz namazı kılıp dönünce onları gördü ve gülümseyerek onlara:

---

[144] Müddessir 74/42

-Öyle sanıyorum ki, Bahreyn'den gelen mallar için geldiniz. Onlar da:

-"Evet ya Resulallah" dediler. Efendimiz de buyurdu ki:

-"Sevininiz ve ileride kendinizi sevindirecek şeyler bekleyiniz. Vallahi bundan böyle sizin için fakirlikten korkmuyorum. Sizin ve ümmetimin yığın yığın dünya metâı altında ezilmenizden, bu metâın sizlerin her şeyi olmasından ve bunun sonucunda imtihanı kaybedeceğinizden korkuyorum."[145] dedi.

Kur'ân-ı Kerim'de bir ayet-i kerimede:

" وَاعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ اللّٰهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ : Biliniz ki mallarınız ve evlâtlarınız, sadece birer imtihan konusudur. Büyük mükâfat ise, ahirette Allah nezdindedir."[146], malların ve çocukların bir fitne olduğunu açıklamaktadır. Bu ayet-i kerime kişinin imtihan içinde olduğunu, yirmi birinci asırda içinde bulunulan ortamın imtihan unsurlarından olan bu ikisinin büyük bir tehlike oluşturduğunu anlatmaktadır.

İmam-ı Busayri, Kaside-i Bürdesinde şu ifadelere yer verir.

"Ey dünyanın kendisini meşgul ettiği insan

Dünyevî meşgaleler sende tûl-i emele sebebiyet verdi.

Meşgale meşgaleye sebebiyet verir ve tûl-i emeli doğurur,

İnsanoğlunun gözünü bir avuç toprak doyurur.

Tûl-i emel de insanda gafleti meydana getirir

Gaflet insanı küfre götüren bir yoldur.

Gafletin en ileri seviyesi de gaflette olduğunu bilmeme gafletidir."

---

[145] Ahmet Ziyaeddin Gümüşhanevi, Riyazü's Salihin, 1/496, H. No: 459

[146] Enfâl 8/28

Ölüm ansızın gelir, belli olmaz ne zaman geleceği; gençken, ihtiyarken, camide, meyhanede... Kabir bir amel sandığıdır, gelinin çeyiz sandığı gibi. Bu sandığı biz burada amellerimizle doldururuz.

Hadis-i Şerifte kişinin öldükten sonraki durumu da anlatılır:" Bir kimse vefat ettiğinde kendisinin arkasında üç şey vardır. malı, ehli ve amelidir. Malı ve ehli geride kalır, ameli onunla beraberdir.[147] buyuruluyor.

Kur'ân-ı Kerimde de;

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ
الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ
ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَآبِ

"Kadınlar, oğullar, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüş, güzel cins atlar, davarlar gibi nefsin hoşuna giden şeyler insanlara cazip gelmektedir. Bunlar dünya hayatının geçici bir metaından ibarettir. Asıl varılacak güzel yer ise Allah'ın katındadır."[148] Şeklinde başlayan ayet-i kerimede insanların dünyalık süsler, güzellikler karşısında ezilebileceklerini buyuruyor Allah (celle celâluhu).

Kısaca, bizler Ramazan-ı Şerif orucu sayesinde takâtimizin ölçüsünün ne kadar olduğunu anlıyoruz. Elimizi önümüzdeki ekmeğe ve suya, sahibi "Uzatma" dediği için uzatamıyoruz. Önümüzdeki rızıkların sahibi olmadığımızı, yegane rızık verenin Allah (celle celâluhu) olduğu konusundaki bilgimizi tekrar yeniliyoruz. Bu ameller sayesinde "Malikü'l-Mülk" olan Allah (celle celâluhu) önümüze sürdüğü imtihanlarda alnımız açık, yüzümüz ak bir şekilde O'nun izni ve inayeti doğrultusunda başarıya ulaşacağız. Yaratılışımızın gayesi budur ve böyle bir sonuca da mecburuz.

13. Orucun İmtihan Oluşu

[147] Müslim, Zühd 5

[148] Al-i İmrân 3/14

Bütün dinler, kendine inananların, elem ve keder evi olan bu dünyada tecrübe geçirmedikçe, ikram ve ihsan evi olan ahiretin baki nimetlerine ulaşamayacaklarını bildirmektedir.

Zira tarihe bir göz gezdirdiğimizde, şimdiye kadar gelip geçen milletlerin hayat tarihlerini tetkik ettiğimizde:

Evvelki gelenek, göreneklerin tesiri altında kalarak,

Akraba, taallukât, kabile, kavmiyet, milliyyet gayreti duyarak,

Beklediği emval, emlak, servet ve sâmânı elde edemeyerek,

Gözlediği yüksek mevki, makam ve mertebelere eremeyerek,

Emdiği sütün temiz, yediği lokmanın helâl olmadığından tabiatında kararsızlık duyarak,

Aldığı terbiyenin müsaadesi, terbiyesinde karşılaştığı serbesti ve müsamahadan cesaret alarak,

Yalancı görünüşe ve alâyişe kapılarak,

Yabancı, yalancı telkinlere uyarak,

Cehalet ve bilgisizliğin karanlıklarına dalarak,

Akıl ve mantık, tefekkür ve tedebbür ziyâlarından mahrum bulunarak; din, akide, mezhep, meslek ve meşrep değiştirmelerin çeşitlerine rastlanmakta; içi dışı bir olmayan, kalplerinde sakladıkları garaz ve kini içlerine sığdıramayan, karşısındaki topluluğu dağıtmak; toplumun vücuda getirdiği kuvvet ve kudreti, azamet ve şevkini kırmak, geçmiş -ecdat- intikamı almak, bu sayede takke kapmak gibi şeytanî düşünceler, iblisâne hareketlerle, vicdanlarına gizlemekte oldukları nifak ve şikakı aleniyyete vuran münafıklara tesadüf edilmektedir; hatta yeni dinler tesis iddiasında bulunan, hem kendilerini hem kendi yollarında gidenleri tehlikeden tehlikeye götüren, hayatlarını altüst, dünya ve ahiret saadetlerini berbat ve

perişan edip türlü türlü felâketlere düşüren yalancı peygamberlerin ve daha ileri giderek yaratıcılık iddiasında bulunan yeni "ilâhların" zuhurları görülmekte, bilinmektedir.

İşte bu sebeplerden dolayıdır ki;

"Mü'minim, iman ettim, inandım" diyenler sabır, sebât, sadakatlerinin meydana çıkması için dünyada bir imtihana tabi tutulmaktadırlar.

"Kur'ân-ı Hakîm" Ankebût suresinde bu hakikatleri şöylece bildirmektedir:

1-Tâ ki, nefis, mal, nimet, hicret, cihat, ibadet, tâat ve envâi meşakkatle imtihan edilmedikçe, mücerret "biz iman ettik" demeleriyle terk olundular mı zannettiler.[149]

2-Onlardan evvel geçen enbiya ve evliyayı, biz enva-i belâlarla imtihan, ibtilâ ve tecrübe ettik. Kimi maktûl, kimi madrup ve mecruh olup hiç biri dininden udûl ve irtidât etmedi. Bu da Allahu Teâlâ'ya cümlenin hâli mâ'lum iken imtihanla, imanda sadıkları, kâzibleri temyiz edip sadıklara sevapla, kâziplere ikabla ceza ettiğini göstermek, bildirmek içindir.[150]

3-Ol küfr ve ma'siyet işleyenler zannederler mi ki, biz onları -kuvvetle veya acizle- günahlarının cezasından vazgeçelim. Onların bu hükümleri ne kötü bir hükümdür.[151]

Bu imtihan devresinde en ağır sualler; peygamberlere, evliyalara, ulemaya tevcih olunmakta, en büyük musibetler, felâketler de yine onlara isabet etmektedir:

Tarih-i enbiya -peygamber tarihleri-, siyer kitapları tetkik edilince, peygamberlerin:

1- İstihza (alay edilmek) iftira ve isnatlarla karşılanmak,

[149] Ankebût 29/2
[150] Ankebût 29/3
[151] Ankebût 29/4

2- Dövülmek, yaralanmak, taşlanmak, aç ve susuz bırakılmak,

3- Mallarından, evlâtlarından, ailelerinden ayrılmak, yurtlarından, yuvalarından uzaklaştırılmak,

4- Kuyulara, zindanlara atılmak, köle diye satılmak,

5- Denizlerde balık karnında uzun müddet dolaştırılmak,

6- Onulmaz yaralar, çaresiz dertlere tutulmak,

7- Kesilmek, biçilmek suretiyle şehit edilmek.

Hülâsa, tahammülün fevkinde en ağır zulüm ve gadr, en şiddetli azap ve işkencelerle iptilâ ve imtihan edildikleri görülür.

Bir hadis-i şerifte de:

"أَشَدُّ النَّاسِ بَلاَءً اَلأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الأَمْثَلُ فَالأَمْثَلُ" : Dünyada en büyük musibetlere, en ağır felâketlere, tahammülü müşkül elemlere, kederlere, meşakkatlere, en çirkin muamelelere, saldırılara, savaşlara, hücumlara maruz kalanlar, birinci derecede peygamberler, sonra Allah'a yakınlıklarına göre veliler, alimler... sırasıyla derece derece milletin ileri gelenleridir, buyrulmuştur.[152]

Peygamberler, insanların en hayırlıları, ayıplardan ârî, fenalıklardan masum ve berî oldukları halde en ağır felâketlere, mahrumiyetlere, en şiddetli musibetlere giriftar olmalarının sebep ve hikmeti:

1- Allah'a kulluk etmekte, ibadet ve tâattaki sabır ve sebatlarının zuhuru,

2- Ecir ve mükâfatlarının çoğaltılması, derecelerinin yükseltilmesi, kendilerine (şefaat) hakkının tanınması,

3- İnsanların bu gibi mihnetlere, iptilâlara maruz kaldıkları zamanlarda peygamberlerin ahvalini düşünerek, çektikleri meşakkatleri hatırlayarak teselli bulmaları,

[152] Tirmizi, zühd 57, İbn Mâce, Fiten 23; Dârimî, rikak 67

4- Dünyanın bir dar-ı iptila -hüzün, keder, elem evi- olup bir dar-ı ikram ve ihsan olmadığını hatırdan çıkarmamaları,

5- Peygamberlerden birinin izhar ettiği herhangi bir mu'cizeyi görünce -Nasarânın İsa aleyhisselâm'ın uluhiyyetine kail oldukları gibi- uluhiyyetine itikat etmemeleri, çünkü uluhiyyete lâyık olan, iptila ve imtihan olunan değil iptila ve imtihan edendir,

6- Bu mucizelerin, Allah-u Zül-Celâl'in irade ve halkı ile olup âciz bir insan tarafından olmadığına itikat etmeleri,

7- Kadr ve şereflerinin artmasına sebep olan peygamberlerin de -celb-i menfaat, def'i mazarrât- hususunda sair insanlar gibi aciz kullar olduklarına inanmaları içindir.

Oruç Tutmanın En Tatlı Tarafı;

1- Nebileri hatırlama,

2- Dünyanın çile ve hüzün dünyası olduğunu hatırlama,

3- Biz küçük bir meşakkate tahammül edemiyoruz. Ya peygamberler o kadar çile ve meşakkatlere nasıl katlandılar. Peygamber olmamaları mümkün mü?

4- Oruç tutmakla kendimizin bir şeye malik olmadığını bütün kâinatın da fani olduğunu anlıyoruz.

Şu izahata dikkat edilirse görülür ki:

Bunu böylece bilip itikat eden bir mü'min, (benden bu felâketi defeder, bana bu gibi maddî, manevî ecir ve menfaat temin eder.) akide ve zihniyetiyle hiç bir kimsenin arkasına takılmaz, ona bağlanıp insanlıktan çıkmaz. En büyük felâketlere maruz kalanların, bunları def'e muktedir olmayan büyükler olduğunu düşünür.

Halık-ı Teâlâ bir ayette.

"Sizi (korku, açlık, mallarınızı, nefislerinizi, semerat-ı kalbiniz olan evlâtlarınızı tenkısdan) bir şeyle tecrübe ve imtihan ederiz. Kendilerine bir musibet isabet ettiği vakitte, 'Biz Cenab-ı Hakk'ın mahluk ve memlûküyüz, neticede yine O'na döneceğiz. ' diyerek sabredenlere müjdele."[153] buyurmuştur.

Müfessirler de buradaki (açlık) kıtlık veya Ramazan orucu, (malların tenkisi) da, telef veya zekât ve sadakadır, diye tefsir etmişlerdir.

Efendimiz'in Hz. Muaz'a Yazdığı Mektup;

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in Muaz b. Cebel'e gönderdiği şu mektup sureti de bu ayeti teşrih etmektedir. Muaz b. Cebel, şöyle naklediyor:

Bir oğlum vefat etmiş, beni elemlere gark eylemişti. Bunun üzerine peygamberimizden şu mektubu aldım: (kısaca meali)

"Allah'ın Resulu Muhammed'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) Muaz b. Cebel'e:

Cenab-ı Hak, size sabr-ı cemîl, ecr-i cezîl, şükr-i vefîr ihsan eylesin. (yani bu mükâfatlarla taltif, sabır ve tahammülün en yüksek mertebelerini ilham ve ita, şâkirînin şükrüyle merzuk eylesin).

Kendimiz, nefislerimiz, mallarımız ehl ü iyal ve evlâtlarımız ve bunların malları, kâffesi Cenab-ı Hakk'ın İlahî hazinelerinden kullarına karşı bahşişleridir. Muayyen müddet, mukadder zamana kadar faydalanmamız için emanet ve âriyettir. Muayyen ve mukadder olan vakit gelince onları kabzedecek ve alacaktır.

Şurası da malumun olsun ki:

---

[153] Bakara 2/155

Cenab-ı Hak bu nimetleri bize verdiği zamanda şükrü, aldığı zamanda -iptila ve imtihan vakitlerinde- de sabrı farz kıldı.

İşte sizin oğlunuz da, mevâhib-i İlahiyye cümlesindendir. Size emanet ve ariyet olarak bırakmış olduğu vediadır. Mukadder bir müddet onunla mağrur ve mesrur oldun, şimdi de onun yerine teslim ve iadesi üzerine Cenab-ı Hakk'dan mükâfat, ecir ve sevap bekleyerek sabır ve tahammül edersen yüksek ecirlere nail olursun.

Ya Muaz!

Nail olduğun bu sevapları, senin ağlayıp sızlaman mahvetmesin. Sonra kaybetmiş olduğun ni'metlere, mükâfatlara nâdim ve me'yus olursun, bilmiş ol ki, feryâd ve figân, ne ölüyü diriltip geriye getirebilir, ne de elem, keder ve hüznü def edebilir.

Binaenaleyh bir gün olup muhakkak surette kendi başına gelecek olan ölümü düşünerek müteselli ol! Vesselâm."

Hatta geçmiş din ululları da şöyle demişlerdir:

Cenab-ı Hak imanı, şirkten temizlenmek, namazı, kibirden arınmak; zekâtı, fukaranın rızkına, iaşesine sebep olmak; orucu da insandaki hulusu -dine bağlılıklarının derecesini- tecrübe ve imtihan için farz kılmıştır.

Oruçlu olan bir kimse, değil haram olan şeylere, helâl ve mubah olan bütün iştiha ve lezzetlere karşı sabahtan akşama kadar uzak durmak, hiç el sürmemek, nefsini bunların hepsinden men'etmek, iftar zamanını beklemek suretiyle kendisinde hasıl olan sabır ve tahammül melekesi, bir çok mahrumiyetler karşısında yılmamaya, ye'se düşmemeye tahammül kuvvetini meydana getirir. Artık dünyanın elem ve ızdırapları karşısında ye'se düşmek, üzüntü duymak, cinnet, evham kuruntu ve sair sinir hastalıkları, teverrüm, intihar gibi felâketlerden kurtulur.

Binaenaleyh dünyanın muvakkat açlık, susuzluk gibi geçici mahrumiyetlerine, meşakkatlerine, mihnet, âfet,

musîbet felâketlerine vesair ıstırap verici hallerine karşı sarsılmaz, yıkılmaz, feryât ve figâna başlamaz. Belki kemal-i sükûnet ve metanetle mukabele eder. Sabır ve tahammül gösterir. Bunların kalkması çarelerine tevessül eder, bunlardan kurtulmak için Ce-nab-ı Hakk'dan yardım talep eder, niyazda bulunur.

14. Kardeşle İmtihan ve Vahdet

a) Kardeşin Kardeşle İmtihanı

Allah'a kulluk yapanların yine Allah'a kulluk yapanlarla, İslâm'a ve Kur'ân'a hizmet edenlerin birbiri ile imtihanı ki bu en dehşetli imtihanlardandır. Cenab-ı Hak Kur'ân-ı Kerim' de üç türlü imtihandan bahseder.

قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَاباً مِنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ
أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعاً وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ

De ki: "O size tepenizden, yahut ayaklarınızın altından azap göndermeye, yahut sizi gruplar halinde birbirinize katıp kiminize kiminizin hıncını tattırmaya kadirdir..."[154]

1- Allah başınıza (semavî) üstten belâ indirmeye,

2- Ayağınızın altından (arzî) belâ fışkırtmaya,

3- Sizi parça parça yapıp bazınızı bazınıza düşürüp ondan zevk aldırmaya da Kâdir-i Muktedir'dir. Bu üçüncü belaya beşerî belâ diyebiliriz. İlk iki belâ daha önceki ümmetlerin belâsı ve imtihanı idi. Üçüncü belâ ki -beşeri- bu ümmeti Muhammed'in (aleyhissalâtu vesselâm) belâsıdır, imtihanıdır. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunu böyle anladı, dua dua yalvardı, ağladı.

---

[154] En'âm 6/65

İbn Abbas'dan gelen bir rivayette bu ayet-i kerîme nazil olunca; Efendimiz kalktı abdest aldı ve şöyle buyurdu: "Ey Allah'ım! Ümmetime üstlerinden ve altlarından azap gönderme, onları fırka fırka bölme, kiminin hıncını kimine tattırma." Bunun üzerine Cibril geldi ve "Ey Muhammed:

-Muhakkak Allahu Teâlâ, senin ümmetini üzerinden ve altlarından azap ile azaplandırmaktan korumuştur." Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) der ki:

-Ümmetin arasındaki ihtilâfı kaldırması için de Allah'a dua ettim. Allah, onu kabul buyurmadı.[155] İşte bu yüzden en dehşetli imtihan kardeşin kardeşle olan imtihanıdır. Dünya ve ukbamızı mahv-u perişan edecek olan imtihanlardandır. Efendimiz (aleyhisselâm) sahabeyi bu hususta bilgilendiriyordu. Ama tarihin gösterdiği vak'alarla anlıyoruz ki; Ümmet-i Muhammedin birbiriyle imtihanı günümüze kadar devam etmiş. Belki harp meydanlarında düşmana karşı savaşarak imtihanı kazanmak kolaydır, belki mala-mülke karşı imtihanı kazanmak da kolaydır. Ama en çetin imtihan olan, kardeşlerle imtihandır. Beşer ilk defa böyle bir imtihana tabi tutuldu ve bu manâda kaybetti.

Hz. Âdem ile beşer bir saffet devrini yakalamıştır. Hz. Âdem'e safiyullah denmesinin ana sebebi kainatın çalkalanarak özünden, hûlâsasından, kaymağından yaratılmasıdır. Bu safvetin ilk döneminde bir kardeşlik havası oluştu. Fakat Hz. Âdem'in oğullarının arasına fitne girerek bu kardeşlik havası, saffet ve saffete bağlı olan vahdet kayboldu.

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنَيْ آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَاناً فَتُقُبِّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا
وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الآخَرِ قَالَ لأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ،
لَئِنْ بَسَطْتَ إِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِي مَا أَنَا بِبَاسِطٍ يَدِيَ إِلَيْكَ لأَقْتُلَكَ إِنِّي
أَخَافُ اللهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ، إِنِّي أُرِيدُ أَنْ تَبُوءَ بِإِثْمِي وَإِثْمِكَ فَتَكُونَ
مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ

---

[155] İbn Kesîr, Hadislerle Kur'an-ı Kerîm Tefsiri, 6/2679

"Onlara Âdemin iki oğlunun gerçek olan haberini oku: onların her ikisi birer kurban takdim etmişlerdi de birininki kabul edilmiş, öbürününki kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen, kardeşine: 'Seni öldüreceğim' dedi. O da: 'Allah, ancak muttakilerden kabul buyurur, dedi. Yemin ederim ki, sen beni öldürmek için el kaldırırsan ben seni öldürmek için sana el kaldırmam. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım.' 'Ben isterim ki sen, kendi günahınla beraber benim günahımı da yüklenesin de cehennemliklerden olasın. Zalimlerin cezası işte budur!"[156] ayeti bu hadiseyi anlatıyor. Hâbil-Kâbil kıssası ile fitne çağlayanlar gibi insalık içine girmiştir.

Beşer, Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) devrinde yine bir saffet devri yakaladı. Sahabe-i Kiramın arasında, meleklerin gıpta edeceği bir kardeşlik vardı. Efendimiz bu konuda hassasiyetini devamlı muhafaza ediyordu. Hz. Ömer'in şahadetiyle sona eren bu safvet devri yerini günümüze kadar süren fitne ve fesat dünyasına bıraktı.

Hz. Ömer'in Şehadetiyle İslâm Dünyasına Giren Fitne;

Hz. Huzeyfe anlatıyor: Hz. Ömer'in yanında idik, Bize:

-"Resulullah'ın fitne hakkındaki hadisini kim kafasında tutuyor?" dedi. Ben atılıp:

-Ben biliyorum, dedim. Hz. Ömer:

-Söyle bakalım, dedi.

-Resulullah dedi ki: "Kişinin fitnesi ehlinde, malında, çocuğunda, nefsinde ve komşusundadır. Oruç, namaz, sadaka, emr-i bil ma'ruf, nehy-i anil münker bu fitneye kefâret olur." Hz. Ömer:

[156] Mâide 5/27-29

-Ben o fitneden bahsetmiyorum, ben öncelikle 'denizin dalgaları gibi bütün cemiyeti saracak' fitneleri kast etmiştim, dedi. Bunun üzerine ben:

-Ey mü'minlerin emiri, o fitne ile sizin ne alâkanız var, sizinle onun arasında kapalı bir kapı mevcut, dedim. Hz. Ömer:

-Bu kapı, kırılacak mı, açılacak mı, dedi.

-Hayır, açılmayacak, bilakis kırılacak, dedim. Hz. Ömer hayıflanarak:

-Öyleyse ebedîyen kapanmayacak buyurdu. Biz Hz. Huzeyfe'ye, Ömer bu kapının kim olduğunu biliyor muydu, diye sorduk. Evet, dedi. Yarından önce bu gecenin olacağını bildiği gibi biliyordu. Ben hadis rivayet ettim, boş söz ve efsane anlatmadım. O kapı kimdir diye soruldu. "O kapı, Hz. Ömer'di"[157], dedi. Hz. Ömer hayatta iken o fitne İslâm dünyasına girmeye cesaret edemiyordu. Onun celâdeti, şecâati ve siyaseti müthişti. Ve sonunda kâtil Firuz'un eliyle o kapı kırıldı, bir daha da kapanmadı. O günden bu yana Ümmet-i Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendi kadreşiyle çok çetin bir imtihana tabidir.

Bu imtihanı kazanma yolu sabırdan, iradeden ve samimiyetten geçmektedir. Kardeşlerimizin kusurunu görmeden ve onlara afv-u safh ile muamele ederek, bari tam ittifak edemiyorsak hiç olmazsa ihtilâfa düşmeden, iftirakı ittifaka ve onu rahmete dönüştürerek bu imtihanı kazanacağız. Herkesi kendimizden üstün göreceğiz.

"Herkes yahşi men yaman,

Herkes buğday men saman"

diyeceğiz. Kendimizin kusurlarını, başkalarının meziyetlerini göreceğiz. Arpa ağırlığınca dine hizmet eden kim varsa onu alkışlayıp, ayağının altını öperek iftihar edeceğiz ve bu imtihanı kazanacağız. Cenab-ı Hak bu imtihanda bizleri muvaffak kılsın.

---

[157] Ahmet Davutoğlu, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, 4/2218

Devrin çilekeşlerinden birisi Zübeyir Gündüzalp Bey, "Nefis Muhasebesi" adlı eserinde şöyle diyor. "Din ve dava kardeşlerinizden gelen hakareti iltifat, tokadı taktir ve tükürüğü misk-i amber kabul etmedikten sonra, sen din ve dava adamı olamazsın."

b) Kardeşin Kardeşle İmtihanı Ve Bizi Ayağa Kaldıracak Vahdet

Bir milleti ayağa kaldıracak, bir topluluğu ayakta tutabilecek önemli unsurlardan bir tanesi, o milletin fertleri arasındaki vahdet ve kardeşlik anlayışıdır. Allah (celle celâluhu) insanı yeryüzünde kendi halifesi olarak yarattı. İlk insan Hz. Âdem (aleyhisselâm) yaratılacağı zaman Allah (celle celâluhu) meleklere hitaben: "إِنِّي جَاعِلٌ فِي الأَرْضِ خَلِيفَةً : Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım."[158] demiştir. Halife, halef manasındadır ki selefin yerini tutmaktadır. Allah'ın halifesi Allah namına yeryüzünde tasarrufa sahiptir. Sahib-i selâhiyet, kâinatın ve mahlûkatın üstünde hakim olabilmeye lâyık, güçlü varlıktır. Bunun için bizler bu anlamda Allah'ın halifesiyiz. Fakat bu vasfı kazanmak belli çabalar, gayretler sonucunda ve sırat-ı müstakîm yolunda faaliyet göstererek gerçekleşir. Allah'ın halifesi olabilmek için onu temsil edebilmek lâzımdır. O Vahid ve Ehad'dır. Vahdetimizle Allah'ın Vahdaniyetine ve Ehadiyyetine ayna olabilirsek halife olabiliriz. Zira bölünmüş, parçalanmış bir milletin, toplumun, Allah'ın namına halifenin özelliklerini taşıması mümkün değildir. Millet olarak ayağa kalkıp, ben de varım demesi mümkün olmaz.

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "bizi muttakilere önder eyle" buyurmaktadır.[159] Allah da (celle celâluhu) Efendimizin ümmetine atfen, insanlığın şahidi olabilecek olan "Ümmet-i Vasat kıldık"[160] tabirini kullanmıştır. Yeryüzünde Ümmet-i Muhammed öyle bir konuma gelmeli ki icraatların ve gidişatın yöneticisi olmalıdır. Şanlı milletimiz tarihte bu temsil görevini tekerrüren temsil etmiştir.

[158] Bakara 2/30
[159] Furkân 25/ 74
[160] Bakara 2/143

Şu hâlimizle temsil konumundan uzağız. Yeniden bu görevin ufkuna yükselebilmemiz için içimizdeki vahdete dikkat etmemiz gerekiyor. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de böyle âli bir noktaya çıkmaya namzet idi. Yeryüzünde ümmetlerin de üstünde, sertâcı olacaktı. Fakat bu sebepler dairesinde birden gerçekleşecek durum olmadığı için bazı konulara hassasiyetle eğilerek bunu gerçekleştirmeye çalıştı.

Râiyetinin arasındaki kardeşlik çok mühimdi. Sahabe-i kirâmin kardeşliği üzerinde dikkatle duruyordu. Hicret ettikten sonra muhacir ve ensar arasında "îsar" kardeşliğini gerçekleştirdi. Zaten imânî bağları vardı. Fakat kardeşliğin derinliğini bularak "hillet" makamında, vefalı kardeş oldular. Bu kardeşliğin daha ileri seviyesi "îsar" kardeşliğiydi. Efendimiz bu tip kardeşliği telkin ediyordu. İşte bu kardeşliğin semeresi olarak harp meydanlarında azlar çoklara galebe çalıyordu. Birlik halinde olanlar Allah'ın inayetiyle başarıdan başarıya koşuyordu. Biiznillah Bedir'de üç yüzün, bine galebesi, Uhud'da binin, üç bine galebesi, Hendek'te üç binin, yirmi dört bine galebesi Yermük'te kırk binin, iki yüz kırk bine galebesi, Malazgirt'te elli binin, iki yüz elli bine galebesi ve Çanakkale'deki galibiyetin tek dayanak noktası vahdet ve birlik duygusudur.

Sahabi Kardeşliğine Misaller;

Muhacir ile Ensar arasındaki kardeşliğin bir örneği Abdurrahman b. Avf ile Sa'd b. Rebi arasındaki kardeşliktir. Öyle bir kardeşlik ki melekler ihtizaza gelmiş, bu olaya gıpta etmişlerdir. Henüz tesettür ayeti nazil olmamıştı. Sa'd b. Reb'i kardeşinin elinden tuttu ve evine götürdü. "Ya Abdurrahman! Sen Mekke'den her şeyini bırakarak geldin, iki hanımım var birini boşayarak onunla evlenmeni temenni ederim" demiştir. Vefalı ve civanmert bir kardeşlik sergileyen ensar meleklerin gıpta edeceği davranışı gerçekleştirmiştir. Abdurrahman b. Avf şöyle diyerek gayretin, samimiyetin ve sırf Allah'ın rızası ile hareket etmenin emaresini göstererek, hanımın ve malın sana mübarek olsun ya Sa'd b. Rebi, demiştir. Sen bana bir ip ver ve çarşının yolunu göster. Zira hayatımı bu yolla kazanabilirim, der.

Abdurrahman b. Avf hamallık yaptı ve sonra da Allah'ın verdiği ni'metlere sahip olarak zengin oldu.[161]

Bir ayetin nüzulüne sebep olan başka bir kardeşlik örneği vardır. Ebu Hureyre şöyle der: "Ben bir çok kez açlıktan dolayı bayılır, düşerdim. Bu halimi görüp de aç olduğumu anlayan Cafer b. Ebi Talib ile Peygamberimizdi (sallallâhu aleyhi ve sellem)." Mute'de Hz. Cafer şehit olunca ona en çok ağlayanlardan biri Hz. Hureyre olmuştur. Bir yönüyle babasını kaybetmiş gibi olmuştur. Ve onu anlayan sadece Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) kalmıştır. Açlık durumunu şu sözlerinden anlayabiliriz: "Bayılır, düşerdim açlıktan, beni görenler sara hastasıyım zannederlerdi." der.[162]

Birgün Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana bakıyordu ki, içinde bulunduğumuz Ramazan-ı Şerif ayı idi. Birkaç gündür bir şey yememiş, muttasıl oruç tutuyordum. Hâlimden anladı ve Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), "Bu misafiri evine götürüp doyuracak kimse yok mu ?"diye sordu. Sahabe-i Kiram böyle durumlarda en önde olma vasfına sahip olmuşlardır. Cömertlik konusunda ve diğer amellerde meleklerin gıpta edebileceği şeyleri yapıyorlardı. Fakat Sahabe servetini Allah yolunda harcadığı için fakirdi. Peygamberimizin bu sorusuna Ebu Talha cevap vererek, "Ben Ya Resulallah!" diyerek misafiri evine götürdü. Eve misafirini getirdi ve hanımına bu durumu bildirdi. Ebu Talha'nın o hâldeki durumu da diğer sahabelerin maddî durumlarından farklı değildi. Evde yiyecek olarak iki çocuğuna yetecek kadar rızk vardı. Bu durumun misafir tarafından öğrenilmesini istemediklerinden iki çocuğu avutarak uyuttular. Misafirle oturduklarında yemeğin yetmesi için Ebu Talha, mum ışığına elini çarparak söndürmüştür. Nihayet karanlıkta misafir yemeğini yerken o da boş kaşığı tabağa götürüp getirmiştir. Böylece, misafirin sıkılmadan yemesini sağlamış ve karnının doymasını temin etmiştir. Bu yapılan cömertlik, diğergâmlık ve fedakârlık öyle hoşa gitmiştir ki Allah (celle celâluhu) ayet-i kerime de bu cömertlikten bahsetmiştir. Efendimiz (sallallâhu

[161] Buhari, Nikah 7, Buyu 1, 49
[162] Buhari, Fezailü'l-Ashab10

aleyhi ve sellem) Ebu Talha'yı ertesi sabah gördüğünde sormuştur. Ya Ebu Talha bu gece ne yaptınız ki Allah hakkınızda ayet gönderdi:

"وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ : Hatta kendileri ihtiyaç duysalar bile o kardeşlerine öncelik verir, onlara verilmesini tercih ederler..."[163] inen bu ayeti kerime ile "îsar" hasleti ufkundaki bir kardeşliğin olduğunu bildirmiştir. Yine bu tür kardeşlik Sâf suresinde anlatılır.

" إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفّاً كَأَنَّهُم بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ : Allah, taşları birbirine kenetlenmiş bir bina gibi saflar hâlinde, kendi yolunda savaşanları sever."[164] Aynı zamanda Peygamber Efendimizin (sallallâhu aleyhi ve sellem) hadis-i şerifinde kardeşliğin, birlik halinde olmanın önemi belirtilir.

اَلْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ الْمَرصُوصِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضاً : "Mü'min mü'mine, tuğlaları iç içe girmiş bir bina gibi bağlıdır. Kurşunla perçinlenmiş bir bina gibi olunmalıdır."[165] Zira bir fertte hissedilen eksiklik diğer fertlere de sirayet eder.

Bir gün Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şu hadisi söylemiştir: "Komşusu açken tok yatan bizden değildir."[166] Bunu duyan sahabe pişirdiği veya yiyeceği yemeği kendisi değil komşusunun yemesi için gayret göstermiştir. Fakat öyle olmuş ki yemek komşudan komşuya intikal etmiş en sonda tekrar yemek, ilk sahibine geri dönmüştür. Aynı bu şekilde bizim de kardeşlik boyutuyla bu ölçüde olmamız gerekiyor.

c) İmtihanı Kazanma Yolları

[163] Haşr 59/9
[164] Saf 61/4
[165] Buhari, Mesacid 54, Müslim, Birr 56; Tirmizi, Birr 18, Zekat 67; Müsned 4/405, 409
[166] Hakim, Müstedrek, 2/12, H. No: 2166; Heysemî, Mecmeu'z-Zevaid, 8/306; Münzirî, et-Terğib ve't-Terhib, 3/334, H. No: 3773

Çok muhtaç olduğumuz millî ve dînî birlik ve beraberliğin olması bizlerin çaba ve gayretleriyle olabilecek bir süreçtir. Millî birliğin geliştirilmesinde çeşitli yöntemler vardır. Bu hususta Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem):

وَلاَ تَبَاغَضُوا وَلاَ تَحَاسَدُوا وَلاَ تَجَسَّسُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللهِ إِخْوَاناً " : Buğz etmeyiniz, haset etmeyiniz; tecessüs etmeyiniz, Ey Allah'ın kulları, kardeş olunuz."[167] hadisiyle kardeşliğe dikkat çekmiştir. Sadece sözde kardeş olun cümlesi satıh, sun'i bir cümle olacağından, mü'minlerin kendi aralarındaki hâl ve hareketleri de kardeşliği teşekkül ettirecek ilişkiler olmalıdır. Müminler birbirlerine buğz ediyorlarsa haset ediyorlarsa, tecessüs ediyorlarsa kardeş olamazlar. Hucurat süresinde bir ayet-i kerimede;

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيراً مِنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلاَ تَجَسَّسُوا وَلاَ يَغْتَبْ بَعْضُكُم بَعْضاً أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتاً فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللهَ إِنَّ اللهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ

"Ey iman edenler! Zandan çok sakının. Çünkü zanların bir kısmı günahtır. Birbirinizin gizli hâllerini araştırmayın. Kiminiz kiminizi gıybet etmesin. Hiç sizden biriniz ölmüş kardeşinin cesedini dişlemekten hoşlanır mı? İşte bundan hemen tiksindiniz. Öyleyse Allah'ın azabından korkun da bu çirkin işten kendinizi koruyun. Allah Tevvabdır ve Rahimdir; tevbeleri kabul eder, merhamet ve ihsanı boldur."[168] Kardeşliği zedeleyecek, millî birlik ve beraberliğin oluşumunu engelleyecek kriterlerin su-i zan olduğunu bildirmiştir. Su-i zan günahtır. Tecessüs ve gıybet en tehlikeli ameldir. Onun için mü'minler su-i zan, tecessüs ve gıybetle vazifeli, sorumlu değillerdir. Gıybet en şen'î bir davranıştır. Hem sû-i zan, gıybet ve tecessüs etmek, hem de kardeş olalım demek, perhiz ile turşuyu anlamamak kadar ilginçtir.

Bireyin davranışları dış görünüş itibariyle değerlendirilirken, hüsn-ü zan edilmeli, davranışlarını iyiye haml etme-

[167] Buhari, Edeb 57-58; Müslim, Birr, 24-28-32-34
[168] Hucurât 49/12

lidir. İmam-ı Azam bir sözünde şöyle demiştir: "Bir insan yüzde doksan dokuz küfre, yüzde bir de imana ihtimali varsa imanlı olduğuna ihtimal verin." Biz de onun mezhebindeniz. Yüzde birle bile hüsn-ü zan tarafımız ağır basmalıdır. Meselâ; cemaatle namaz kılınırken birisi çıkıp tuvalete giriyor ve tekrar namaza duruyor. Bu durumdaki şahıs hakkında ilk görenler elbette su-i zan edecekler. Adam abdestsiz namaz kılıyor diyecekler. Halbuki, bu hususta hüsn-ü zan besleyerek, zaten abdesti vardı, başkasının görmemesi gereken bir yerindeki yarasından kan veya irinin çıkıp çıkmadığına baktı ve namaza geldiğine göre kan irin çıkmamış demeliyiz. Abdestli namaz kıldığına hükmetmeliyiz. Yoksa abdestsiz namaz kıldı diye hükmetmek ve su-i zanda bulunmak ve bunu sağda solda anlatmak aradaki bağları koparabilir. Kim başkasının hakkında su-i zan ederse "Men dakka dukka-Çalma kapısını, çalar kapını." hükmünce onun da hakkında su-i zan edecek birisi çıkacaktır. Bir kimse başkası hakkında ne düşünüyorsa, başkası da onun hakkında aynısını düşünür.

Kur'ân-ı Kerim, tecessüse götüren su-i zandan nehyediyor. Biz tecessüsle değil, kusurları örtmekle mükellefiz. Aff-u safhla, mülâyemetle, kendi kusurlarımızı görmekle mükellefiz. Allah kişiye başkasının değil, yine kendi kusurlarını soracaktır. İnsan kendine karşı savcı, başkasına karşı avukat olmalıdır.

Bununla ilgili Hz. Ömer (radıyallahu anh) döneminde bir olay anlatılır. Hz. Ömer kendi hilâfeti döneminde acaba aç kalan var mı, diye dolaşırdı. Onlardan dolayı kendisine hesap sorulacağını bilirdi. Bir gün Medine'nin dış sokaklarında dolaşırken bir evin penceresinden gözü içeri ilişir. Bir adam şarkı söyleyip eğlenmektedir. Hz. Ömer bu davranışa izin vermediği için hemen pencereden içeri dalarak adamın yakasından tutar, "Demek şarkı söylersin ha!, işrette bulunursun ha!" der. O adam Hz. Ömer'e hitâben "Ya Ömer! Ben niyetlendim ama daha yapmadım, bundan bana günah yoktur. Ama sen şu anda üç günah işledin.

Bir; benim penceremden içeri baktın,

İki; hakkımda tecessüs yaptın, ve

Üç; evime pencereden girdin." demiştir. Hz. Ömer oracıkta tevbe-i istiğfar ediyor ve çekip gidiyor.

Başka bir gün minbere çıkıyor ve hutbe irad ediyor. O adam korka korka mescide giriyor ve bir tarafa oturuyor. Hz. Ömer o adamı çağırıyor ve kulağına eğilerek şöyle diyor; "Hani şu senin geçen günki halin var ya, onu kimseye söylemedim ve söylemeyeceğim." O adam da Hz. Ömer'e, "Sen gittikten sonra onu kırdım attım ve vallahi bundan sonra içmedim ve içmeyeceğim."[169] Hz. Ömer de:

-Ben seni affedersem sende beni affeder misin, dedi.

Gıybet eden adam, dünyasını ve ukbasını mahveder. Gıybet etme, bir cemaatin bitişi ve tükenişidir. Aramızdaki birliğe indirilmiş en büyük darbelerden birisidir. Gıybet denince sadece ağızla yapılanı anlaşılmamalıdır. Kaşla, gözle de gıybet yapılmış olur. Hümeze süresinin ayetleri buna işarettir: "وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ : Vay haline her hümeze ve lümezenin."[170] Mimiklerle dahi gıybetten uzak olmalıyız. Hakiki manada ittifak edilemiyorsa bari ihtilâfa düşülmemelidir. Fitneye düşmeyerek Efendimizin (aleyhisselâm) "kardeş olunuz" çağrısına uyacağız ve birliğe ulaşacağız inşaallah.

Bu hayatta Allah bizi çok şeylerle imtihan ediyor; mü'mini mü'minle, kardeşi kardeşle imtihan ediyor. Bu imtihanları kazanmak için kalbin rikkat, dimağın da nûrâ niyet kazanması gerekir. Kalbî hayatımız ne kadar çok inkişâf eder ise o nispette hakikatler insanda tecelli eder. insan esrar âlemleriyle de bütünleşir.

Dünyada her mevcut, kemâl için seyretmekte, daha mükemmeli yakalamak için çırpınıp durmaktadır. İnsanlar ruhî ve manevî kemâle ancak ve ancak riyâzat, oruç tutma ve neticede nefis muhasebesi sayesinde ulaşabilirler.

İnsan oruç ve riyâzet sayesinde cismanî ağırlıklardan, beşerî alâkalardan ve hissî engellerden kurtulabilir. Bu sayede letâfet, nurâniyet ve kalbî rikkat ile manevî âleme,

---

[169] Ali el-Muttaki, Kenzu'l-Ummal, 2/167

[170] Hümeze 104/1, 2

ruhanî varlıklara ulaşır. Hakka yaklaşır, nice hakikatler ve sırlar kendisine münkeşif olur.

Oruç sayesinde cismaniyeti, şehevî ve beşerî hislerden kurtularak ruhun ve kalbin derece-i hayatına çıkar, melekeşir. Ruhî ve kalbî safvete erer. Beşeriyet, ruhî ve kalbî safvete ermesi nispetinde vahdete ve kardeşliğe ulaşır. Kardeşin kardeşle, mü'minin mü'minle olan imtihanını kazanabilmesi de buna bağlıdır.

Kalbi bulanık, iç dünyası gıll-ü gışlardan kurtulamamış kimseler kendi aralarında fitne ve fesatlardan kurtulamayacaklardır.

15. Orucun İnsan Ruhuna Faydaları

İnsan sadece bir cesetten ibaret değildir. İnsanlık dendiği zaman akla insanın cismi gelmez. İnsan ruhu ile birlikte insandır. İnsanın cesedini ayakta tutan da ruhudur.

Ne var ki insanın ruhu ile cesedi ters orantılıdır. Ruh ne kadar kalınlaşırsa, ceset o nispette zayıflar. Ceset ne nispette kalınlaşırsa ruh o nispette zayıflar.

Mümin, ruhunu inkişâf ettirdiği nispette mü'mindir. Seyr-i sülûku daha rahat, daha kolay olur. Hoca Ahmet Veliyullah-ı Dehlevî, Hüccetullahü'l- Bâliğa adlı eserinde; "Şiddetli, behimî arzular insanda, meleklik sıfatlarının belirmesine manidir." der.

Oruç, insanda behimî arzuları kırıp, ruhun ve melekî hasletlerin inkişâfına vesile olur. Fazla dalları budanan ağaç çok çiçek açar, bol meyve verir işte aynen onun gibi, beden ve behimi arzular zayıfladıkça ruhun kuvveti artar.

İnsan oruç tutunca kötülük işlemekten utanç duyar. Çünkü oruçlu olması ona daima Allah'ı hatırlatır. Oruç fenalıktan men ederek hayra sevk eder. İman ve kulluğun hazzını tattırır.

İnsanın manevî, ruhî duygularının da her iki yöne ihtimali, meyli vardır. Şerre ve hayra. Oruç ve riyazât şer duygularını kökünden keser, hayır duygularının inkişâfına sebebiyet verir.

Bu maddî uzuvlar için de böyle değil midir? Tecrübe ile biliyoruz ki, körlerin hafızaları gözü gören adamlardan daha kuvvetli olur, hisleri keskindir. Daha çabuk ve çok ezberlerler ve daha kuvvetli duyarlar.

Mü'min Oruç tutarak, riyâzât yaparak; behîmî, hayvanî, nebatî, şeytanî duygulardan uzaklaştığı nispette zaman içinde yavaş yavaş Allah boyası ile boyanır. "Allah'ın verdiği renk, boya böyledir. Allah'ın verdiği boyadan daha güzeli var mıdır?"[171] buyrulur.

İnsan bu ufka yükselince, Allah'a tam ayna olur. Halk arasında Allahlık denen saf, berrâk, pırıl pırıl bir mü'min haline gelir. Artık ona bakan, onda onu görmez de, Allah'ı mütecelli görür.

Cenab-ı Hakk'ın kullarına bahşeylediği yükselme ve kemâlâta erme sıfatı ki buna kendi tabiriyle "kemâlleşme, ulvîleşme" denir. Bu hâle ulaşmak ve bu dereceyi bulmak için nefsi her türlü kötü ahlâk ve fena düşüncelerden temizlemek, dünya ihtiraslarından, nefsânî arzulardan uzaklaştırmak lâzımdır. İşte oruç bunlar için en birinci ve kuvvetli çaredir.

Oruçta öyle bir hassa ve kerâmet vardır ki, kalbi feyiz ve nurla doldurur, saflaştırır, gönlü arılaştırır, kötü duyguları değiştirir, ibadet ve tâate meylettirir, dünyanın fâni zevklerinden vazgeçirerek ebedî hayat olan ahiret hayatına, Allah rızasına yöneltir. Oruç ile gönül hânesi mamur olur, nurlanır, tokluk ile harap olur paslanır.

İnsanın yaratılmasından maksat, onun yalnız yiyip, içip, yatıp uyuması değil belki bütün mahlukatın mahrum bulunduğu aklın kendisine verilmesinden dolayı iyiyi kötüyü düşünüp doğruya, hakka ulaşmasıdır.

Bir mü'minin hakikate gözü açılabilmesi için, ağız ve boğazı; fazla yemek içmekten, dili de lüzumsuz yere söz söylemekten imsak etmesi gerekmektedir. Çünkü fazla yemek, lüzumsuz söz söylemek, hakikati görme hususunda göz bağıdır. Hakikate uyanamaz.

[171] Bakara 2/138

"İnsanın karnı aç olunca diğer azaları doymuş olur. Bilakis karnı tok olursa diğer azaları acıkmış olur" denilmiştir. Karın tok olursa insanın diğer azaları acıkır; aç kurtlar gibi günahlara, kötülüklere atılır. Aşkınlar, taşkınlar, sapkınlar, şaşkınlar güruhuna katılır, dinî hudutları aşar, doğru yoldan sapar, isyan, tecavüz, zulüm ve teaddîlerle etrafa sirayet eder, insanî yolları şaşırır, sefâlet ve sefâhet gibi ahlâksızlıkları taşırır, aklı baştan aldırır, Allah korkusunu kalpten kaldırır, önüne gelen mal, can, ırz ve namusa saldırır.

Mideye çok rızık koyanlar, diğer duygularının gıdasını veremezler. Mide çok aç kalınca saldırgan olunabileceği gibi manevî duygular aç kalınca da ruh anarşî içinde olur ve huzur bulunamaz.

16. Oruç Kalbi Olgunlaştırır

Kâinatta, Meylü'l-istikmâl vardır. Her varlık basitten mükemmele doğru gidiyor. Kâinat başlangıçta basit bir çekirdek, bir cevher idi. Çekirdekten bir ağaç olması gibi, kâinat da çekirdekten muhteşem bir kâinat ağacı olmuştur.

İnsanda Meylü'l-terakkî vardır. İnsan da basitten mükemmele doğru gidiyor. Bu sadece cesedin mükemmelleşmesi değildir. Ruhun, karakterin, duyguların, hislerin mükemmelleşmesidir.

İnsan ruhunun, kalbinin ve kalbî hayatına bağlı bütün duygularının inkişâfı, böylece kalbinin olgunlaşması onun en büyük arzusudur, hedefidir. Bunun için nefsini her türlü kötü ahlâk ve şeytanî kirlerden tezkiye etmesi şarttır. İşte oruç bunlar için en birinci ve kuvvetli çaredir.

Her oruç acaba nefsi tezkiye edip, ruhu, kalbi kemalâta götürür mü? Olgunlaştırır mı?

Nesâî'nin bir rivayetinde şöyle ifade edilir "Bir münâdî, her gece şöyle dua edip bağırır: "Ey hayır isteyen gel! Ey şer isteyen kendini şerden tut!"[172]

---

[172] Nesai, Savm 5

İnsan, orucu sadece ağzı ile değil, iç ve dış bütün azalarla, beden âlemiyle beraber tutmalıdır ki, işte o zaman hakkıyla ve Allah'ın muradına ve emrine göre, oruç tutmuş olsun, hayrı ve faydası da görülsün. Böyle tutulmayan oruçlar, mü'mini kalbî olgunluğa ulaştırmayacaktır.

Bu konuyla alâkalı olarak Ebu Hureyre'nin rivayeti çok dikkat çekicidir: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdular ki: "Kim yalanı ve onunla ameli terk etmezse (bilsin ki) onun yiyip içmesini bırakmasına Allah'ın ihtiyacı yoktur."[173]

-Gözünü korumak,

-Dilini korumak,

-Kulağını korumak,

-Diğer uzuvlarını korumak.

"Nice oruç tutanlar var ki tuttukları oruçtan, açlık ve susuzluktan başka kârları yoktur."[174]

Bir mü'min oruç tutmadığı zamanlarda da gözünü, dilini, kulağını, uzuvlarını haramlardan koruyorsa oruçludur.

Bir âlimin şu sözü ne kadar dikkat çekici: "Nice oruç tutanlar vardır ki oruçsuzdurlar. Nice yiyenler de vardır ki oruçludur."[175]

17. Oruç Rızkı Bereketlendirir

Ebu Hureyre'den gelen bir hadiste; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyuruyor: "Ramazan Ayı size geldi. O ay, mübarek, bereketli bir aydır ve der ki, Allah o ayda size orucu farz kıldı."[176]

---

[173] Buhari, Savm 8, Edeb 51; Ebu Dâvud, Savm 25; Tirmizi, Savm 16

[174] İbn Mâce, Siyam 21; Müsned, 2/373

[175] Gazali, İhyau Ulumi'd-Din, (Terc. Ahmed Serdaroğlu), 2/667

[176] Münzirî, et-Terğib ve't-Terhib, 2/224, H. No: 1435

Ubade Bin Sabit'in naklettiği diğer bir Hadiste ise; "Bereket ayı olan Ramazan size geldiğinde..."[177]

Bu ay bereket ayı, mübarek bir ay. Bu ayın oruç ayı olduğu da muhakkak. Bu ayın bereketinden istifade edebilmek için oruç tutmak şarttır. Oruç tutanlar işinde, gücünde, rızkında, ömründe, maddî ve manevî bütün hayatında bereket görecektir. Çünkü bu ayın diğer bir adı da "bereket" ayıdır. Hadis-i şerifte buyuruluyor ki; "Ramazan Ayı öyle bir aydır ki, mü'minlerin rızkı artar, bereketlenir."[178]

Bereket; azın çoklara yetmesi demektir. Her şeyin bereketi vardır. Ömrümüzün, ilmimizin, rızkımızın, günlük yaşantımızın, kelâmımızın, icraatımızın ...

Bir şeyin başlangıcı nasıl ise o iş sonuna kadar o şekilde gider. Oruca sabah erken sahurla başlarız. Sahur anı bereket anıdır. Sahurun kendisinde bereket vardır. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Sahura kalkınız, çünkü sahurda bereket vardır."[179] buyuruyor.

Hayatımızdan, ailemizden, işimizden maddî ve manevî bereketin kalktığı şöyle bir dönemde bereketin dâisi olan oruca, sahura ve mübarek Ramazan Ayına ne kadar çok ihtiyacımız olduğu aşikârdır.

18. Orucun İlme Hizmet Yönü

İnsanı sair mahlukattan ayıran mühim hususiyetlerden birincisi akıldır. Akıl şubeleriyle birlikte bir bütündür. Fikir, zihin, hâfıza, idrâk, zekâ, ifham, dimağ, hads (vs.) akıl fakültesinin şubelerindendir. İnsan akıl, fikir ve gönlünü uyandırabildiği nispette insandır. Ancak bu şekilde insanî fonksiyonlarını edâ edebilir.

---

[177] A.g.e., 2/225, H. No: 1436

[178] A.g.e., 2/262, H. No: 1544

[179] A.g.e., a.y.

Oruç, akıl, fikir ve gönlü uyandırır. İdrak ve zekâya, hafızaya güç, kuvvet verir. Oruç gönle, ruha ziya ve nur bahşeder. Herkesin hayatında tecrübe ile sabittir ki; süratli ve isabetli karar verdiğimiz zamanlar midemizin boş olduğu zamanlardır.

Hz. Muhammed (aleyhissalâtu vesselâm) "Açlık insanın aklını kuvvetlendirir, gönlünü uyandırır."[180]

Lokman Hekim oğluna nasihatında; "Oğlum, eğer mideni daima doldurursan akıl ve fikir uyur, hikmet söner, tembellik verir, gönlün sâfiyeti kaybolur, dua ve niyaz zevki gider, zikir ve fikir lezzeti olmaz, kalp katılaşır." demiştir.

Oruçla aklî, fikrî hassasiyet kazananlar ise, bütün keşiflerini ve ilmî mahsullerini Ramazan Ayında, oruçlu oldukları zamanlarda vermişlerdir. Nübüvvet bu ayda başlamış ve Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem), "oku" emri Ramazan Ayında verilmiştir. Öyle ise Ramazan Ayında çok okumak emr-i İlâhîdir. Kur'ân'ı oku, tefsirleri oku, kitapları oku, kendini oku, kainat kitâbını oku ...

Netice itibariyle Ramazan Ayının bereketiyle beraber insan ilimle meşgul olursa, ilimde de bereket bulacaktır. Hem ilimle meşgul olunca, sadece aklî olarak istifade değil, kalbî olarak da istifade edecektir.

Bediüzzaman nice eserlerini Ramazan Ayında vermiş, özellikle bütün eserlerinin özeti sayılan "Lemaât" isimli müthiş eseri, Ramazan Ayının bir hediyesidir.

19. Oruç'ta Pek Çok Sevap Vardır

Her şeyin efendisi, sultanı vardır. Mekânların sultanı "Ümmü'l-Kura"[181] Mekke ve civarıdır. Kitapların efendisi Kur'ân-ı Kerim'dir. Surelerin efendisi, Fatiha'dır.

---

[180] A.g.e., 2/231

[181] En'âm 6/92

Fatihatü'l-Kitaptır[182] ve Ümmü'l-Kitaptır.[183] Ayetlerin efendisi sultanı "Âyı'l-Kur'ân" olan Âyete'l-Kürsi'dir.[184]

Zamanların da sultanı vardır. Günün sultanı beş vakit namazın olduğu anlardır. Haftanın sultanı Cuma, ayların sultanı Ramazan-ı Şerif ayıdır. Ramazan Ayı, ayların sultanı olduğu için sevapları cihetiyle de muzaaftır.

Ebu Hureyre'nin (radıyallahu anh) rivayet ettiği bir hadis-i şerifte; "Âdemoğlunun her ameli katlanır. Bir iyilik on mislinden yedi yüz misline kadar katlanır. Allah (azze ve celle): "Yalnız oruç müstesna. Çünkü o, benimdir, onun mükâfatını verecek olan benim, kulum şehvetiyle taamını benim için bırakıyor." buyurmuştur. Oruçlu için iki ferah vardır: Biri; iftar zamanındaki sevinci, diğeri de, Rabbine kavuştuğu zamandaki sevinci. "Emin olun oruçlunun ağız kokusu Allah indinde misk kokusundan daha güzeldir."[185]

Daha dikkat çekici hadis-i şerif ise; Oruçlu Allah'a kavuştuğu ve Allah mükâfatını verdiği vakit sevinir.[186]

Ulema "Oruç benimdir, onun mükâfatını verecek olan da benim" cümlesinin manası üzerinde çok sözler söylemişlerdir. Hülâsa olarak, bu cümleden murat, başka ibadetlerde olduğu gibi oruçta riya bulunmamasıdır. Çünkü oruç fiille anlaşılmayan bir ibadettir. Bir kimsenin oruçlu olup olmadığını başkaları bilmez.

Sehl b. Sad'ın rivayetinde ise; "Cennette bir kapı vardır ki, ona "Reyyan" derler. Kıyâmet gününde bu kapıdan oruçlular girecekler, onlarla birlikte başka hiç kimse girmeyecektir. Oruçlular nerede denilecek. Müteâkiben bu kapıdan gireceklerdir. Oruçluların sonuncusu girdi mi kapı kapanacak bir daha ondan hiç bir kimse giremeyecektir"[187] buyurdular.

---

[182] Müslim, Salat 34

[183] Müslim, Salat 36

[184] Tirmizi, Sevâbu'l-Kur'an 2

[185] Ahmet Davutoğlu, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, 6/193, H. No: 164

[186] A.g.e., 6/194, H. No: 165

[187] A.g.e., 6/193, H. No: 166

Ebu Saidi'l-Hudri'den: Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm): "Allah yolunda bir gün oruç tutan hiçbir kul yoktur ki, o gün sebebi ile Allah onun yüzünü yetmiş sene cehennemden ırak etmesin"[188] buyurdular.

20. Oruç Kanaat Ve Tasarrufa Alıştırır

İnsanın dünyada izzetli yaşaması, kanaatkâr olmasına bağlıdır. İsrâfa alışmış birisi, geliri giderine yetmediği için teseülde (dilenme) bulunacaktır, izzeti kırılıp zillete düşecektir.

"İktisat eden maişetçe aile belâsını çekmez."[189] Hadis-i şerifin sırrıyla; iktisat eden, geçim yönüyle aile zahmet ve sıkıntısını çok çekmez. İktisat, bereketin en büyük sebebidir. İsraf ise bereketi kaldırır, geçinmeyi de zorlaştırır.

İktisatlı yaşamayan; zillete, sıkıntıya, dilenciliğe ve sefalete düşmeye mahkumdur. İsraflı yaşayanlar, neticesinde bazen haysiyetini, namusunu, ırzını rüşvet olarak vermeye mecbur kalabilirler, belki de kalıyorlar. İsraflı yaşayanlar başkalarından borç para almaya mecburdur. Borç para alanlar da, minnet altına girerek manevî olarak ezileceklerdir. Borç isteyen veya dilencilik yapanlar emir almaya da mecburdur. İsraflı hayata kapılanlar öyle bir alışkanlık kazanacaklar ki, gayr-i zarûrî olan eşyalar, onlar için zamanla zaruret hâline gelecektir. O zaruret olanları tedarik edeyim diye bazen namusu, çok defa da din ve mukaddeslerini rüşvet olarak vermeye mecbur kalacaktır.

Özellikle, Cenab-ı Hak bir kavmi, bir milleti helâk etmek isteyince, onları lükse, israfa sevk eder. Nuh'tan sonra Allah nice kavimleri israfları yüzünden helâk etmiştir.[190]

---

[188] A.g.e., 6/199, H. No: 167

[189] Ali el-Muttaki, Kenzu'l-Ummal, 3/36; Münâvi, Feyzü'l-Kadir, 5/454, H. No: 7939

[190] İsrâ 17/16-17

Şanlı Devlet-i âliye'nin yıkılışının mühim sebebi, lüks ve israftır. Sonra Avrupa'dan borç para aldı. Arkasından emir aldı. En nihayet yıkıldı gitti.

Oruç bize iktisadı anlatır, talim eder. Bizzat yaşayarak iktisada alışırız.

Her gün bol bol, hesapsız yiyip içerek israf derecesine varan kimseler, oruçlu hallerinde nefislerinden bir lokma ekmeği, bir yudum suyu esirgemek suretiyle açlığa ve susuzluğa tahammül ederek kanaat ve tasarrufun, iktisat ve tutumluluğun manasını anlamış olur. Diğer zamanlarda da ölçülü ve kanaatkâr hareket etmeye alışırlar.

21. İbadet Ve Oruç Münasebeti

İbadet, ma'bûd'un azametini kalbimize, ruhumuza ve bütün hissiyatımıza yerleştirmeyi hedef ittihaz etme ve bir nevi huşû'nun zirvesidir.

İbadet Allah'ın huzurunda, kendi kusurumuzu, aczimizi, fakrımızı, hiç ender hiç olduğumuzu görüp Allah'ın nâmütenâhî azameti karşısında hayret ve muhabbetle secde etmektir.

Bütün kâinat, zerratı ile Allah'ın büyüklüğü karşısında tekvinî bir surette teslimiyettedirler. Kur'ân- ı Kerim de:

وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ طَوْعاً وَكَرْهاً وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ

"Göklerde ve yerde kim varsa ister istemez ona teslim olmuştur."[191] buyrulmuştur. İnsan bunu bilerek nefsinde kavlî ve fiilî ile tahakkuk ettirmekle mükelleftir. Her peygamber Allah'tan ibadet emri ile gelmiş ve her ümmet ibadet etmiştir. İbadetin pek çok çeşitleri vardır. Bütün ibadetlerden maksat ruhu terbiye, nefsi tezkiye, ahlâkı tehzib, hissiyatı tasfiye'dir.

[191] Al-i İmrân 3/83

Allah Ramazan Ayında, mü'minlerin oruç tutmalarını emir buyurmuştur. Oruç emri de, diğer ibadet emirleri de mü'min kulların mesud olmaları içindir.

Oruç, en kısa yoldan ruhu terbiye, nefsi tezkiye, ahlâkı tehzib ve hissiyatı tasfiye ile bütün ibadetlerden maksud hedefi tahakkuk ettirir. Oruç emri dahil, Allah'ın bütün emirlerine tekliften daha ziyade, tekrim ve taltif demek yerinde olur.

Orucun faaliyetini ifade eden Bakara suresi yüz seksen üçyüz seksen dört ve yüz seksen beşinci ayetleri Medenîdir. Medine-i Münevver'e döneminde nazil olmuştur. Dinin bütün ahkamının te'sisinde olduğu gibi, teşrii keyfiyetinde de pek çok hikmetler vardır.

Oruç, ibadetler içinde en ağırı olduğu için evvelâ, en hafifi olan namaz, sonra nispeten hafif olan zekât emredilmiştir. Bunları yapabilenler daha ağırlarını da yapabilirler hikmetine uygun olarak oruç sonraya bırakılmıştır.

22. Oruç Şefkat Ve Merhamet Hislerini Artırır

Bizi Allah'a ulaştırabilecek en kolay yol, şefkat ve merhamet yoludur. Şefkat ve merhametli insan, Allah'ın merhametine mazhar olur. Allah'ın merhametine mazhar olan da kurtuluşa erer.

"Merhamet edin ki merhamet bulasınız." İnsanlara merhamet edene Allah merhamet eder. Bütün mahlukata merhamet edene Allah merhamet eder.

Oruç tutan adam, açlığın nefsi üzerindeki acı tesirini gördükçe, çeşit çeşit her gün mahrumiyetin, açlığın, susuzluğun acılarını tattıkça, yokluk içinde yaşayan fakir ve yoksulları düşünür, göz önüne getirir, onlara karşı gönlünde merhamet ve şefkat duyguları uyandırarak fakir ve yoksullara, yetim ve acizlere yardım etmek ister ki, bu en büyük insaniyettir, fazilettir. Kendisi de bu yardımdan dolayı pek büyük manevî zevk ve neş'e duyar, Allah'ın ihsan ve mükâfatına mazhar olur.

İhsan edin ki ihsan bulasınız, merhamet edin ki merhamet bulasınız. Allah Kur'ân'ında: "İyilikte ve takvada yardımlaşınız."[192] buyuruyor.

Takvada ne kadar ileri olursak, o nispette diğer insanlara yardımcı olabiliriz. Zaten Ramazan Ayı takva ayıdır. Oruç tutmakla insanda takvayı geliştirir. "Oruç size farz kılındı ki belki takvaya ulaşırsınız."[193] ayeti de oruç-takva münasebetine dikkat çekiyor.

Oruç ile takvamız ziyadeleşecektir. Yardımlaşma duygusu da doruk noktaya çıkacaktır. Yardımlaşma ise merhametin bir göstergesidir. İnsan hangi nispette merhametli ise, o nispette yardım edecektir.

Kâinat, yardımla ayakta duruyor. Güneş dünyamıza sürekli yardım ediyor. Bulut ve yağmur toprağa medet ediyor. Toprak bütün kuvve-i inbâtiyesiyle bitkilerin, tohumların imdadına koşuyor. Bitkiler hayvanların, nebâtât ve hayvanât da bütün gücüyle insanların imdadına koşuyor.

İnsanın vücudu da uzuvların birbirine yardımıyla ayakta duruyor. El-ayak, göz-kulak, dil-dudak vs... hep birbirine yardım ediyorlar.

Birbirine yardımcı olan bir toplum ayakta kalabilir. Yoksa yok olur.

Ramazan Ayının bir adı da "yardım ayı"dır. Kardeşin kardeşe yardımı, Allah'ın emridir. Her kim bu ayda oruç tutar, bir kimseye nafaka verir, yardım ederse verdiği şey günahlarının afvolmasına ve cehennem ateşinden kurtulmasına sebep olur.

Kim kimin orucunun açılmasına, iftar etmesine sebebiyet verirse, o oruç tutanın ecrinden hiçbir şey eksilmeksizin onun ecri kadar ecre, sevaba nail olacaktır.

---

[192] Mâide 5/2

[193] Bakara 2/183

23. Oruç Cehennem Azabına Siperdir

Hikmetine uygun tutulan oruç, mü'minin nefsini tezkiye eder. Fıtratının aslî hüviyetine dönmesini sağlar. Duygularını ifrat ve tefritten korur, sırat-ı müstakime getirir. Şehevânî, şeytânî duygularından tasaffî eder. Oruç tutan kimse nefsine boyun eğmez, şeytana aldanmaz. Böylece oruç onun için koruyucu bir kalkan olur.

Ebu Hureyre, "Ben Resulullah'ı (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyururken işittim: "Allah (celle celâluhu); Âdem oğlunun her ameli kendinindir. Yalnız oruç müstesna, o benimdir. Onun mükâfatını verecek olan da benim." buyurdu. "Muhammedin nefs-i yed-i Kudret'inde olan Allah'a yemin ederim ki oruçlunun ağız kokusu, Allah indinde misk kokusundan daha güzeldir."[194]

Ve yine Ebu Hureyre; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): " Oruç bir kalkandır"[195] buyurdular der.

Oruç, cehennem ateşine kalkandır. Dünyada; öfke, kin, nefret, şehvet ateşine karşı, israfa, lüks hayata karşı, zillete ve sefahate karşı, aramızdaki fitneye karşı, cinnî ve insî şeytanlara karşı bir kalkandır.

Orucun kalkan olması hadisinin diğer rivayetlerinde izahını bulmuştur:

Oruç bir kalkandır. Birinizin oruç tuttuğu bir gün olursa, o gün kötü söz söylemesin ve gürültü çıkarmasın. Şayet kendisine birisi söver yahut kavga ederse; "Ben oruçlu bir kimseyim, deyiversin. Muhammedin nefs-i yed-i Kudret'inde olan Allah'a yemin ederim ki oruçlunun ağız kokusu, kıyamet günü Allah indinde misk kokusundan daha güzel olacaktır. Oruçlu için sevineceği iki ferah vardır:

İftar ettiği vakit iftarına sevinir, bir de Rabbine kavuştuğu vakit orucuna sevinir".[196]

---

[194] Ahmet Davutoğlu, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, 6/191, H. No: 161

[195] A.g.e., 6/192, H. No: 162

Yukarıda zikredilen hadis-i şeriflerin ifade ettikleri manaların tahakkuku için, maksadına uygun oruç tutulması şarttır. Oruç tutmaktan maksat, nefsin terbiye ve ıslahıyla, Allah'tan korkup günahlardan ve fenalıklardan çekinmek suretiyle ahlâkı güzelleştirmek olduğuna göre nefsimizi yemekten, içmekten ve sair nefsânî isteklerden men'ettiğimiz gibi, orucun makbul ve te'sirli, kalkan olması için şu hususlara da riayet edilmesi şarttır:

1. İftarda ve sahurda, fazla yiyip mideyi tıka basa doldurmaktan çok ciddî sakınmalıyız.

2. Orucu sadece ağızla değil, iç ve dış bütün azalarımızla beraber tutmalıyız. Bu oruç hakkıyla tutulan bir oruçtur,

3. Gözümüzü Allah'ın men ettiği, haram olan şeylere bakmaktan korumalıyız,

4. Dilimizi yalan, gıybet, koğuculuk, iftira gibi çirkin ve faydasız sözlerden korumalıyız,

5. Kulağımızı, haram ve mekruh olan sözleri, gürültüleri, işitmekten men'etmeliyiz,

6. El, ayak ve diğer azalarımızı her türlü fenâlıklardan ve günahlardan korumalıyız,

7. Kalbimizi Allah'tan uzaklaştıracak kötü düşüncelerden, buğz-adâvet, kin-nefret, hased gibi çok kötü şeylerden muhafaza etmeliyiz.

Böyle tutulmayan oruçlar için Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Nice oruç tutanlar vardır ki, ancak aç kalmaktan başka nasipleri yoktur"[197] buyuruyor.

İşte o zaman oruç, kötülüklere ve cehennem ateşine kalkan olur.

24. Oruç Beden Gücünü Arttırır

[196] A.g.e., 6/192, H. No: 163

[197] Münzirî, et-Terğib ve't-Terhib, 2/270

İlkeli ve sistemli olan bir insan işlerinde başarılı olur. Disiplinsiz rastgele yaşayan bir insan da hiç bir işinde muvaffak olamaz. Bunun gibi sistemsiz; ne zaman nerede, ne yiyeceği belli olmayan kimse vücut dengesini kaybeder ve sıhhatini bozar.

Orucun çalışma gücünü azaltması fikri ve sözü sırf bir hikaye'dir. Nefsin kandırmasıdır. Oruca karşı olanların mertçe "Ben oruca karşıyım" diyemeyip münafıkâne ifade ile, dolayısıyla oruca karşı gelmek için "Oruç çalışma gücünü azaltır, beden zayıf düşer, işinizi yapamazsınız, ders çalışamazsınız" şeklinde uydurma, mesnetsiz ve ilmîlikten uzak ifadelerle hem kendilerini aldatıyorlar, hem de başkalarını aldatıyorlar.

Çalışma gücünü asıl azaltan oruç değil, içki, sefâhet, gece hayatı ve iç üzüntüsüdür. Strestir. Tembellik ve miskinlikten kaynaklanan iştahsızlıktır.

Oruç bilakisdir. Oruç hastalıksız bir vücuda tazelik ve zindelik verir. Ramazan Ayında dinlenip temizlenmiş olan vücut makinesi, senenin diğer aylarında daha çok, daha verimli çalışır. Bunu oruç tutanlar tecrübeleriyle çok iyi bilirler.

Oruç vücuda zindelik getirir. Ancak şu hususlara dikkat etmek gerekir:

1. İftar ve sahur yemeklerini az ve hafif yemeli,

2. İftar yemeğinden ve sahur yemeğinden sonra, tok olarak hemen yatmamalı,

3. Oruç gününü uyku ve uyuşukluk içinde geçirmemelidir.

Oruç ferde, vücut sağlığı verir. Her makine gibi vücut makinesinin de bir müddet durup dinlenmeye ve temizlenmeye ihtiyacı vardır. İşte oruç bunu sağlar.

Ramazan Ayında, İslâmî âdâb üzere tutulan oruç, vücut makinesinin dinlenmesini, temizlenmesini temin eder. Vücut sağlığı için bu nokta çok önemlidir.

25. Oruç İmanı Kuvvetlendirir

Oruç ibadeti, şer duygularını kökünden kesip, hayâ duygularının inkişâfını sağlar. Şeytâniyet tarafını törpüleyip melekiyet yönünün inkişâf etmesini temin eder. Dünyaya ve maddeye muhabbeti kırıp cennet ve Allah muhabbetinin ziyadeleşmesine sebebiyet verir. Bütün bunlar imanın artmasını sağlar.

Oruç tutanın uykusu ibadet, sûkutu tesbih, amelinin, fiil ve hareketlerinin sevabı iki kat, duası müstecab olduğu ne kadar isabetli beyandır. İşte bütün bu hususlar imanın ziyadeleşmesine sebebiyet verir.

Oruç tutmak, imanın kuvvetlenmesine sebebiyet verir. İmanın kuvvetlenmesi, tam ve kâmil olması Allah'a, Allah'ın azametine, ulviyetine, kudretine, hudutsuz iradesine iman etmekle olur.

İmanın kuvvetlenmesi, Allah'ın emir ve yasaklarına kat'î itâat etmekle, namazı kılmak ve orucu tutmakla, zekât ve hac farizalarını yerine getirmekle, Allah'ı daima diliyle ve kalbiyle zikretmekle ve Allah'a kayıtsız şartsız bağlılığını bütün ruhu ile yaşamakla olur.

İbadetler insanları daima iyiliğe yaklaştırır ve fenalıklardan korur.

Orucun verdiği murâkabe hissi ve inancıyla, mü'min rızkını namuslu bir surette kazanmaya, ailesine, vatanına ve milletine tam bağlı olmaya azamî bir şekilde çalışan hayırlı bir insan olur.

İşte; Ramazan Ayı ve bu ayda oruç vesâir ibadetler, yoğun bir şekilde yukarıda anlatılan meziyet ve fiiller ile, mü'minin imanının daha da güçlenmesine, kuvvetlenmesine vesile olur. Netice itibariyle oruç imanımızı kuvvetlendirir.

26. Oruç Toplumun Nizam Ve Ahengine Hizmet Eder

Oruç, imanı kuvvetlendirir. Oruç, murâkabe hissini canlı tutar. Güçlü iman ile "Her an beni gören ve bilen bir Allah var." inancı ile yaşayan insanlar, diğer insanlara saygılı olurlar. Ramazan ve orucu sayesinde, Allah hukukuna tam riayet edenler, kulların da hukukuna tam saygılı olacak ve böylece toplum nizam ve ahenk içinde olacaktır. Toplum, huzuru yakalamış olacaktır. Cennete gitmeden cennet hayatını dünyada yaşayacaktır.

Oruç, duygularımıza istikâmet kazandırmakla, güzel ahlâkın inkişâfına, artmasına da hizmet edecektir. İnsanlar ahlâken mazbut ve manevîyatları temiz olmadıkça, toplum nizamından bahsedilemez. Toplumun vicdanı ele alınmalıdır. Ahlâkî seviyesi yükseltilmelidir ki, toplum nizam ve ahengi tam gerçekleşebilsin. Orucun ve Ramazan Ayının bunda büyük dahli olacaktır.

Oruçla, nefis ve irâdelerini terbiye edenler, ahlâken mazbut olarak, Allah'ın emirlerine, itâat ve yasaklarından çekineceklerdir. Pek tabii ki, fertler birbirlerine karşı güzel muamele edip hoş geçinecekleri ve herkes hakkına razı olup, devlet ve millete karşı olan vazifelerini hakkıyla ifa edeceklerinden; memleketin, toplumun nizam ve ahenginden kimsenin tereddüdü olmayacaktır.

Zamanın müdevveriyeti içinde, mü'minler aynı anda sahura kalkacak, aynı anda iftar edecek ve aynı anda terâvih namazlarıyla disiplinize edilmiş olacaktır. Toplu hâlde hareket etme eğitimi almış olacaklardır.

Aynı hisleri duyacaklar, aynı heyecanları yaşayacaklardır. Ceset birlikteliği ile beraber ruhî ve kalbî birliktelik gerçekleşmiş olacaktır. Mukaddes, ulvî, ledünnî, manevî, tertemiz duyguların aynı anda çarptığı bir toplum, ne mübeccel, ne mukaddes bir toplumdur.

Ramazan Ayı milletimiz için âdeta bir "**Ramazan Medeniyeti**" oluşmasına imkan vermiştir. Yatsı ve teravihler için ezan okunur, herkes Allah'ın dâvetine icabet eder, müthiş bir ibadet coşkusu ile camiler lebâleb dolar ve taşar. Saflar yavaş yavaş tutulur, namaz bütün huzur ve huşu ile beraberce aynı heyecanla kılınır.

Özellikle şanlı mazimizde, belki bugün de bazı camilerimizde, imamlar teravih namazlarının bölümlerini değişik makamlarda okurlar. Yatsı namazında muayyen bir beste tâkip olunmasa da, teravihin her dört rekâtı edâ olundukça müezzinler ilahîler ve dualar okurlar.

İlk dört rekât sonunda Sabâ veya Dügah, yahut Betsinigâr okunur. İkinci dört rekâtında Hüzzam, üçüncü dört rekâtında ekseriya Ferâhnâk ve dördüncü de mutlaka Evc, beşincide de behemehâl Acem makamında ilahiler okunurdu.

İmam efendi de mihrapta okunan ilahînin makamıyla okumak zorunluluğunda olurdu. Sonradan yetişebilen cemaat de, imamın veya müezzinlerin okuduğu bestelerden, teravihin kaçıncı rekâtında olduklarını anlarlardı.

Teravihten sonra büyük bir heyecan, ruhlarda sürür, gözlerde sevinç meydana gelirdi. Ramazan ve oruç, Müslüman Türk'ün en mübârek ayı olmuştur. Ramazanı beklemek bir saadettir. İdrak etmek ayrı bir saadettir. Ayrılması da hüzünden meydana gelen farklı bir huzur kaynağıdır.

Ramazan Ayı çekip gidince

"Elveda bizden sana ey şehr-i rahmet elveda,

Sen gidersin illâ bizi yaktı hasret elveda"

Besteleri söylenir. Artık o ismi var cismi yok bir aydır. Ömürler oldukça gelecek diye beklenecektir.

Mahyaları ile selâtin camilerinde değişik yazıları ile bu mübarek ay Müslüman Türkler için "Ramazan Medeniyeti" dir. O medeniyet, ruhlara yerleşmiş olduğundan, hâlâ devam ediyor, kıyamete kadar inşallah bütün tazeliğiyle devam edecektir.

Ramazan Ayı ve oruç, her sınıf insanın benimsediği bir ay olmuştur. Herkes çocukluğundan beri gelen devamlı ve azalmayan intibalarla daha Ramazan Ayı biterken gelecek yılın Ramazan Ayına on bir ay kaldı, diye yüksek bir sevinçle büyük bir özlemle yaşar.

Askerden terhis olacak bir askerin gün sayması gibi, gelecek Ramazan için gün sayarlar. Bir yıllık ömürlerini,

geçirecekleri hoş Ramazana bağlamışlardır. Annenin askerden gelen oğlunun yolunu gözlemesi heyecanı içinde, gelecek mübarek ayı beklerler. Ölümünü bekleyen hastalar bile, şu Ramazan-ı Şerifi de göreyim ve günahlarımı dökeyim de öyle hakka kavuşayım derler. Bu özlem ile yaşarlar.

Birbirine şefkat merhametiyle, saygı ve hürmetiyle bir toplum melekleşir.

Yardım duygularının kabardığı, zekâtı ve sadakalarıyla inancın zirveleştiği bu ayda, mü'minler artık kendileri için yaşamayacak! Başka kardeşlerini düşünecek ve hissiyatını onlarda fani kılacaktır.

Melekleşen toplum, hırsızlık, uğursuzluk, kötülük, şakîlik vesaire gibi bütün kötü duygulardan tasaffi ederek, umumî nizam ve ahengini temin etmiş olacaktır. Başka yollarla kuvvet kullanmak ve baskılarla da bu ahengi temin etmenin mümkün olmadığını bütün cümle âlem görmüştür.

27. Oruç Bedenin Zekâtıdır

Zekât, tahâret, bereket, nemâ, zikr-i cemil manalarına gelir. Malın zekâtı verildiğinde, mal temizlenir. Oruç da cesedin zekâtıdır. Yani ceset oruç tuttuğu zaman hastalıklardan temizlenmiş olacaktır.

"Son zamanlarda yapılan otopsi tecrübeleriyle de görülmüştür ki, insanın bağırsak cidarlarına yapışıp üç, hatta beş sene kalan ve durmadan zehir neşreden kurumuş ifraz maddeleri mevcuttur. Bağırsakları bunlardan temizlemenin tek çaresi uzunca bir müddet oruç tutmaktır."[198]

Sokrat der ki; "İnsanlar, vahşî hayvanlar gibi yiyerek hasta olurlar. Biz de onları kuşlar gibi yemeye mecbur ederek tedavi ederiz." İbn-i Sina "Hazımdan önce yemek yemekten sakın, dahilî hastalıkların birçoğu bundan ileri gelir." diyor.

[198] Maurice Messaque, C'est la nature qui a raison, librairie Seeretan, Paris, P. 84-85

Ruh oruç ile günahlardan temizlenmiş olur. Ruhun zekâtı oruçtur. Mü'min günah işlemediği veya günahları terk ettiği nispette ruhu temizlenir.

Eflâtun: "Ruhun rahatı günahları azaltmak, günahlardan kurtulmaktır." der.

Zekâtın bir manası da berekettir. Oruç da, cismin zekâtıdır. Çünkü oruç sayesinde ceset de, ruh da berekete erer, bereketlenir, mübârekleşirler.

Zekâtın diğer bir manası da "nemâ"dır. Zekât ile malın bazıları gider, fakat mal bereketlenir, artar. Tıpkı budadığımız ağacın ve asmanın, ömrünün artması gibi.

Malın çoğalması, bereketlenmesi, temizlenmesi, zekât ile olduğu gibi, vücudun zekâtı da oruçtur. Oruç da vücudun ömrünü uzatacak ve bereketlendirecektir.

Bütün bu bu manaları muhtevi olarak Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem): " لِكُلِّ شَيْءٍ زَكَاةٌ وَزَكَاةُ الْجِسْمِ الصَّوْمُ : Her şeyin zekâtı vardır, bedenin zekâtı da oruçtur".[199] buyurmuştur.

[199] Münzirî, et-Terğib ve't-Terhib, 2/208

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MÜBÂREK GECELER

Regâib Gecesi

Receb-i Şerif ayı geldiğinde Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle dua ederdi: "Allah'ım Receb-i Şerif'i ve Şaban-ı Şerif'i hakkımızda bereketli eyle ve bizi Ramazan-ı Şerif ayına ulaştır."[200] Bu ikisi arasındaki ilişki, tıpkı abdest, namaz arasındaki ilişki gibidir. Kâmil manada bir abdest alıp ardından da, kâmil manada, sünneti eda edersek, hem madden hem de mânen temizlenmiş olacak, duygularımız tembih edilmiş, hissiyatımız hüşyar hale gelmiş, Rabb-i Teâlâya tam teveccüh etme imkânı içerisine girmiş olacağız. Aynen öyle de; Receb-i Şerif ayında madden ve manen temizlenmiş olacağız âdeta. Şaban-ı Şerif ayında ise berâat gecesinin bize vermiş olduğu hava ile Cenab-ı Hakk'a tam teveccühümüzü sağlayacak hüşyar bir kalp, hüşyar bir gönül, müthiş bir dimağla kendimizi O'nun (celle celâluhu) huzurunda imiş gibi hissedeceğiz.

İnsan, Bir Yolcudur;

İnsan hadd-i zatında bir yolcudur. Yolculuğu ise tâ ruhlar âleminden başlamıştır. Oradan dünyaya, dünyadan da âhirete gitmektedir. Yani şu ortaya çıkmakta: "Allah'tan geldik yine O' na döneceğiz."[201] İstesek de istemesek de. Fakat mühim olan Allah'a dönmek değil; önemli olan vazifemizi yapmış olarak dönmektir.[202]

"Kimi yüzlerin kararacağı, kimi yüzlerin de nurlanacağı o günde, yüzleri kara çıkanlara inandıktan sonra inkâr ettiniz öyle mi? O hâlde nankörlük etmenin cezası olarak azabı tadın denilecek.

---

[200] Aclunî, Keşfu'l-Hafa, 1/213, H. No: 554
[201] Bakara 2/156
[202] Al-i İmrân 3/106

"Fakat yüzleri ak olanlar Allah'ın rahmeti içinde olacaklar ve sonsuza dek orada kalacaklardır."[203] buyuruyor. İşte bize düşen yüzü ak olabilmektir. Yani, sahabenin söylediği "Rab olarak Allah'tan, din olarak İslâm'dan, Nebî olarak da Hz. Muhammed'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) râzı olduk."[204] sözlerini ve imanı hayatımıza geçirirsek, alnımız açık, yüzümüz ak olarak Allah'a döneceğiz inşallah.

Yolculuğumuz sür'atlice devam etmektedir, fakat biz hâlâ dünyevî meşgalelerle uğraşmaktayız. Hayatımızın, hep bu dünyada geçmeyeceğini hatırlamak, bizi gafletten uyandırmak için, bize önemli gün ve geceler ihsan ediyor. Bizim nazarlarımızı semâvî âleme ve âhirete çekiyor. Çünkü Allah'a giderken Allah'a bakmak lâzımdır. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) miraçtan dönüp, vak'ayı Ebu Cehil'e anlatmış, fakat O, kahkahalarla cevap vermiştir. Hadi öyleyse bana Mescid-i Aksayı anlat, dedi. Efendimiz ise, bir an hatırlayamadı çünkü;

"مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰى : Peygamberin gözü kaymadı, şaşmadı, aşmadı da."[205] ifadesiyle nazarı sürekli Allah'a müteveccih idi. Gözü başka bir şey görmüyordu. İşte bunun gibi, bizim nazarımız da sürekli Allah'a müteveccih olmalı.

Regâib'in Manası

Regâib, rağbetin çoğuludur. Değer ve kıymet ifade eder. Bizim için en değerli varlık Allah ve O'nun değer verdikleridir. İşte Regâib Allah'ın değer verdiği bir şeydir. Bizim de ona değer vermemiz gerekmektedir. Dünya hayatının fani olduğunu Kur'ân-ı Kerim anlatıyor."[206] Dünya hayatı ancak bir eğlence bir oyun yeridir. Yunus'un ifadesiyle:

"Mal sahibi, mülk sahibi,

---

[203] Al-i İmrân 3/107
[204] Buhari, Fiten 15
[205] Necm 53/17
[206] Ankebut 29/64

Hani bunun ilk sahibi.

Mal da yalan, mülk de yalan,

Var biraz da sen oyalan."

Aslında dünyada mutlu olmanın yolu da budur. Bir insanın nazarı Allah değilse, hayatını Allah'ın koyduğu ölçüler içersinde geçirmiyorsa, ruhî, kalbî sıkıntılardan kurtulamaz. Ancak zikrimiz ve fikrimiz Allah olduğu zaman, Allah içimize inşirah verecektir. Tâhâ suresindeki şu ayet bunu ifade eder. "Kim ki benim zikrimden yüz çevirirse ona bir sıkıntı veririz!"[207] demiyor ki; 'malını noksanlaştırırım. ' Fakat, varlıkta yokluk çeker demektir. İktisadî bakımdan zorluk çeker, şu an bizim halimizde olduğu gibi. Bunlar aslında İnşirah suresinden iktibastır. Surenin başı ile sonu arasında irtibat kurarsak: "Allah senin göğsüne bir genişlik vermedi mi?"[208] sonunda ise "Senin rağbetin daima Allah'a olsun"[209] diyor. Rağbet ve değer sadece ve sadece Allah'a olacak. Eğer bu olursa, Allah içimize inşirah verecektir.

İnsanların hedefleri, umûmî manada bir huzur ve saâdet te'min etmektir. Para kazanırken, rahat yaşamak için, ders çalışırken bir yerlere gelmek için, san'atla uğraşan huzuru yakalamak için yapar. Fakat asıl mutluluk nedir? İşte problem buradadır. Kur'ân-ı Kerim buyuruyor ki: "Dikkat edin gaflete dalmayın, kalpler ancak Allah'ı zikretmekle tatmin olur."[210] Zaten bugünkü ruh bunalımlarının altında bu yatmaktadır. Ruh doyurulması gereken şeylerle doyurulmayınca, oraya şeytanî bir kısım şeyler gelir ve doldurur. Müspet şeylerle dolmayınca menfî şeylerle dolmaktadır. Bu yüzden de ruhî sıkıntılar olmakta, intiharlar artmaktadır.

---

[207] Taha 20/124

[208] İnşirah 94/1

[209] İnşirah 94/8

[210] Ra'd 13/28

Günümüz İslâm dünyasının problemlerinden bir tanesi de hadis-i şerifin ifadesiyle "duman"ın[211] çıkmasıdır. Bu duman ahir zamanda zuhur edecek, insanların bir yönüyle ölümüne, Müslümanların da zükkâm olmalarına sebebiyet verecek olan dumandır. Zükkâm; İspanyol nezlesi demektir. Bir insanın kafasına musallat olunca, öyle başı ağrır ki başını kaldıramaz. İsabetli düşünemez, gelecek günlere ait plan ve program yapamaz. Din ile dünyayı ayıran, madde ile manayı ayıran, câmi ile dünyayı kopartan, dünyayı öbür âleme tercih ettiren, duman –ki kıyamet alâmetidir– bizim şu an en büyük problemlerimizdendir. Herkes Allah'a inandığı ölçüde haşre inanır, ahireti dünya hayatına tercih eder. Böyle yapmamak ise Kur'ân'ın ifadesiyle kafir vasfıdır. "O kâfirler ki, dünya hayatını ahiret hayatına severek ve bilerek tercih ettiler."[212] Maalesef bu vasıfla günümüz Müslümanları da vasıflanmışlardır. İnşaallah bizler, böyle mübarek gecelerde daha çok ibadet ederek onlardan olmadığımızı gösteriyoruzdur.

Ahireti Dünyaya Tercih

Bu mesele o kadar mühim ki Kur'ân-ı Kerim "Hayır, hayır onlar acil ücretin peşinde koşuyor."[213] Acil ücret, dünya demektir. Acil ücretin peşinde koşanların sonunun cehennem olacağını Kur'ân-ı Kerim şu ayette söylüyor. "Sen bir ömür boyu acil ücret peşinde koşarsın ama kazanman garanti değil."[214] Demek ki dünyadaki malı mülkü, şöhreti elde etmek elimizde değil. İrademiz, çalışmamız, gayretimiz olsa bile. Allah'ın istemesi olmaksızın bunları elde etmemiz mümkün değildir, ama, madem dünyada bunların peşinde koştun, o zaman al sana cehennem, oraya yaslan denecektir.

---

[211] Müslim, Fiten, 128-129; Ebu Davud, Melahim 12; Tirmizi, Fiten 21
[212] İbrahim 14/3
[213] Kıyamet 75/20-21
[214] İsrâ 17/18

Bunun hemen arkasından gelen ayeti kerime ise; “Kim ahireti arzu ederse dünyayı öbür âlemi kullanmada vesile yaparsa bu insan mü’mindir.”[215] Dikkat edilirse bir önceki ayette, acil ücretin peşinde koşanlar için mü’min ya da kâfir demedi ama, sonunun cehennem olduğunu söyledi. İkinciler için ise mü’min diyor, eskilerin ifadesiyle ‘Meşkûr’ olacak, amelleri makbul olacak ve günahları da İnşaallah Allah mağfiret eyleyecektir.

Bir insan ahireti dünyaya tercih ediyorsa, diğer insanlar bu sırrı yakalayamadıklarından ona deli derler. Tıpkı Hz. Nuh’a (aleyhisselâm) deli dendiği gibi. Cenab-ı Hak onun için “Delidir dediler ve incittiler.”[216] diyor. Acaba neden öyle dediler, gerçekten deli miydi, Hz. Nuh? Hâşâ. Peygamber deli olmaz. Deli dediler, çünkü, bakış zaviyeleri farklı. Hz. Nuh onların imanlarını kurtarmak için vâdi vâdi dolaşıyor, “Lâ ilâhe illallah” deyin diyor. Muhatap olanlar da, ayağına pranga vuruyorlar, tekme yiyor, tokat yiyor, ama yine de vazifesini yapmaya çalışıyordu. “Deli misin sen? Sana ne insanların inanıp inanmamasından git, yat evine.” diyorlardı. Hz. Nuh da onlara deli nazarıyla bakıyordu. Çünkü onlar da Allah’a inanmıyorlardı. Hiç ölmeyeceklermiş gibi, ahiret yokmuş gibi davranıyorlardı.

İşte öbür âlemi bu dünyaya tercih edersek hem bakış açımız, hem de yaşantımız değişecektir. Değer ölçülerimiz, amellerimiz buna göre şekillenecektir.

Dünya Hayatı Alâka-i Kalbe Değmez;

Bir ayette Cenab-ı Hak; “dünya hayatı bir metâ-ı gururdur.” Kabının çok güzel, ama altındakinin bizi yakacak, aldatıcı, bir fâniden ibaret olduğu söylenmektedir. İşte dünya hayatı aldanmaya değmez. Yine Kur’ân-ı Kerim’de Cenab-ı Hak, dünya hayatının misalini şöyle anlatıyor. “Dünya hayatının misali şuna benzer ki, Allah semadan sağnak sağnak yağmur indirmiştir. Bu yağmurlar toprakla meze olmuştur. Topraktan da buhar ve nebatat meydana

[215] İsrâ 17/19

[216] Kamer 54/9

gelmiştir ki insanlar ve hayvanlar onlardan yararlansın diye. Fakat böyle bir hengamede insanlar zanneder ki ben bunların sahibiyim. Hem hiç bitmeyecek zanneder, fakat bir anda, gece mi? gündüz mü? Belli olmayan bir belâ başlarına geliverir. Ve sonra her yer sanki hiç olmamış gibi, yerle bir olur, yok olur gider. İşte bunları onlara anlatıyoruz ki ibret alsınlar"[217], işte dünya hayatı böyledir. Ona aldanmamak lâzımdır. Cenab-ı Hak Tevbe Suresinde "Ne olurdu, onlar Allah ve Peygamberin verdiği şeylere razı olsalardı, başka bir şey aramasalardı. Allah'ın verdiği en büyük şey kitâbıdır. Onun içindekilerdir. Onlara razı olsalardı, başka şeylerin peşinde koşmasalardı, gönüllerini sadece bize verselerdi."[218] buyuruyor. İnşaallah bunları yerine getirenlerden oluruz.

Regâib, dilemek demektir. Reca içinde Allah'a dua etmek demektir. Kur'ân-ı Kerimde "Bizler ki ümit ederek, gazabından korkarak Allah'a dua ederiz."[219] diyerek Regâibe telmih vardır. İnşaallah biz de bu gecede Allah'ın mağfiretini elde etmiş olarak yarına çıkarız.

---

[217] Yunus 10/24

[218] Tevbe 9/59

[219] Enbiya 21/90

Miraç Gecesi

Miraç hâdisesi, Receb ayı içerisinde vuku' bulmuştur. Receb ayı iki fazileti içinde cem' eden bir aydır. Kur'ân-ı Kerim'de Eşhur-u hurum denen haram aylardan birisi Receb ayıdır. Ve yine halk tarafından üç aylar diye bilinen şuhur-u selâseden bir tanesi Receb ayıdır. Receb ayı haram ayların ve üç ayların ilkidir. Bu noktasıyla Receb ayı yümünlü, bereketli bir aydır.

Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Receb-i Şerif'i, Şabân-ı Şerif'i ve Ramazan-ı Şerif'i ifade ederken "Receb-i şerifin diğer aylara üstünlüğü, Kur'ân-ı Kerim'in diğer kitaplara üstünlüğü gibidir. Şaban-ı şerifin diğer aylara üstünlüğü, benim diğer peygamberlere üstünlüğüm gibidir, Ramazan-ı Şerif'in üstünlüğü, Yüce Allah'ın mahlûkâta üstünlüğü gibidir"[220] ifadesiyle bu mübarek ayların değer ve kıymetini belirtirler.

Miraç olayı, Mekke döneminde bi'setin on birinci veya on ikinci senesinde meydana gelmiştir.

Miracın Manası

Miracı hazırlayan sebepler, faktörler vardır. Fakat ilk olarak miraç nedir? Özelliği nasıldır? Onu öğrenmeliyiz.

Miraç lügatta; yükselme manasınadır ki, bu yükselme şekli bir kavis çizip sonra yukarıya doğru dikey şekilde çıkmaktır. Varabileceği en son noktaya ulaşma manasına da gelir.

Miraç kelimesinin zıttı nuzüldür. Yukarılara kadar çıktıktan sonra inmeye de nüzul denir. Tasavvufî bir ifadeyle ele alacak olursak, bir sâlikin seyr-ü süluk ederken seyrini

---

[221] Abdulkadir Geylani, Üç Aylar Ve Faziletleri (Terc: Mustafa Güler), s. 5

Allah'a doğru yapmasıyla arşı uruç yapmasıdır. Bu halktan hakka doğru gitmek demektir. Ve netice de belli bir makama ulaştıktan sonra halk içine inmesi gerçekleşir ki, buna kavs-ı nuzül denir.

Miraç İle Şakk-ı Kamer Mu'cizelerinin Farkları;

Peygamberimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) en büyük mu'cizelerinden biri Miraç diğeri Kur'ân'dır. Kur'ân-ı Kerim Peygamberimize (sallallâhu aleyhi ve sellem) verilmiş olan en büyük mu'cizedir. On dört, on beş asırdır devam ediyor ve kıyamete kadar da etkisi, evrenselliği, mu'cizevi özellikleri devam edecektir. Ve Efendimizin ikinci büyük mu'cizesi de miraçtır. Efendimiz'in (aleyhisselâm) sema ile ilgili iki tane mu'cizesi vardır.

Miraç ve Şakk-ı Kamerdir (Ayın ikiye bölünmesi). İkisi de sema ile ilgili olduğu hâlde, arada ciddî farklar vardır.

Miraç; sema ile alâkalıdır. Peygamberimizin peygamberliğini sema ehline gösterdiği bir mu'cizesidir. Ayın ikiye bölünmesi olarak bilinen Şakk-ı Kamer mu'cizesi, daha çok peygamberliğini yeryüzü sakinlerine gösterdiği bir mu'cizedir.

Miraç Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) kulluk çekirdeğinden gelişerek neşv-ü nema bulmuş, âlemde dal budak salmış ve en son cennet âlemi ile Cenab-ı Hakk'ın cemalini görme noktasına kadar inkişâf ettiği bir mu'cizedir. Miraç; efendimizin kulluk çekirdeğinden müesses olan abdiyetinin mu'cizesidir. Şakk-ı Kamer ise nübüvvetinin mu'cizesidir.

Miraç ile Şakk-ı Kamer arasındaki farklardan bir tanesi de; miraç, getirdikleriyle, semeresiyle ümmete ve insanlığa kıyamete kadar devam edecek faydalara hâvidir. Daimî olmuş ve neticesiyle bu günlere kadar gelmiştir. Şakk-ı Kamer ise def'i ve ânî olan bir mu'cizedir. Hissî ve gerçekleşmiş olduğu zamandaki ümmet için bir imtihan olmuştur.

Miracın Tarifi

Din-i mübin-i İslâm'da anlaşılan miracın tanımı şöyledir; Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), Allah'ın lütfu, inayeti ve keremiyle Mescid-i Haram'dan alınıp Mescid-i Aksa'ya getirilmesi, orada peygamberlerin ervâhına imam olduktan sonra semâvat âlemlerine seyr-ü sefer yaptırılıp O âlemlerde –Cenab-ı Hakk'ın ifadesiyle- "büyük ayetleri" görmesi ve seyr-ü seyahat yaparak Sidretü'l-Müntehâ'ya çıkması, kâb-ı kavseyn'e ulaşması, oradan da yakına ulaşıp Cenab-ı Hakk'ın Cemâli Bâkemaliyle muhatap ve müşerref olması, bu safhadan tekrar geriye döndürülmesi ve Mescid-i Haram'a indirilmesiyle son bulan bir mu'cizedir.

Miraç Mu'cizedir, Sebepler Üstüdür

Miraç; Allah'ın yarattığı bir mu'cizedir. Allah'ın gücü ile yaratıldığından dolayı biz onu rahatlıkla kabulleniyor ve inanıyoruz. Fakat bu olayı sebepler dairesinde değerlendirirsek, bir insanın sınırlı derecedeki aklının anlaması, kavraması ve kabullenmesi zor olacaktır. Ya batılı müsteşriklerin yaptığı gibi te'vile kalkışılacak, ya da Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu mu'cizeyi, ruhuyla mı, yoksa ruh ve bedenle mi, gerçekleştirdi, sorularına cevap arayacağız. Sebeplerle izahını yapamayacağımızdan inkârına sapacağız ve böylece imanımızı lekedâr etmiş olacağız.

Miraç; mu'cizedir ve fevka'l-esbaptır. Tâkât-ı beşerin ve tabiî sebeplerin çok üstündedir. Allah'ın kuvvetiyle, nâmütenahi güç ve kudretiyle meydana gelen, tabiat üstü müthiş hadisedir. Mu'cize tanım olarak şudur: peygamberler peygamberlikleri ile zuhur ettikleri zaman;

a)- Peygamberlerin elinden meydana gelen,

b)- Peygamberlerin peygamberliğine şehadet eden,

c)- Allah'ın yaratmasıyla meydana gelen,

d)- Hârikulâde hadiselerdir.

Miraç gibi şakkü'l-kamer gibi mu'cizeler tabiat üstü, hârikulâde olan ve beşerin mantığıyla ve sebepler dairesinde izah etmekten aciz kalacağımız olaylardır.

Batılı'nın Mu'cizelere Bakışı

Batıda Hz. İsa'nın mucizelerini inkâr edenler, akıl ve mantıkla bunları te'vil etmeye çalıştılar, tabiattaki câri kanunlarla, sebeplerle bunları çözmek istediler. Fakat bu çalışmada başarılı olamayan ve izahını bulamayan inkâr yolunu seçti. Mevcut ilmi kıstaslar içinde bir insanın semalara gitme imkânı yoktur. Öyleyse ya te'vil edecekler ya da inkâra sapacaklardır. Batıda David Hume'un mu'cizeleri izahı karşısında, Avrupalı Edikton ve Jean gibi kimseler Hz. İsa'nın mu'cizelerini anlatmak için, bir türlü te'vile girmişler, tekellüflere düşmüşlerdir. Meselâ; bir insan hava da uçar mı? Hz. İsa semaya yükselmiş, fakat tabiat kanunları içinde bu olayın vukûu mümkün mü? Hz. İsa'nın (aleyhisselâm) bu mucizesini inkâr ederek, Edikton ve Jean tevil yolunu takip ettiler. İnkârcılar karşısında şirin görünmek maksadıyla dediler ki: "Efendim, meselâ bir cisim havada çok süratli gidince enerjiye dönüşür. Enerjiye dönüştüğünde mahiyeti zarar görmez, ileride gittiği zamanki yerinde, tekrar kesif haline gelir. Tekrar hareket ettiğinde enerji olur. Enerji maddeye, madde enerjiye dönüşmek suretiyle bir cisim havada uçar." gibi tekellüflü te'villerle Hz. İsa'nın mu'cizelerini ele aldılar.

Maddeci mantıkla Hz. İsa'nın (aleyhisselâm) mu'cizelerini değerlendiren batılı insanlar zuhur ettiği gibi; son devirde İslâm dünyasından da müsteşrik kafasıyla düşünen, mu'cizeyi ele alan bir grup türedi. Akılla mu'cizeyi açıklayamayınca da te'vil etme lüzumunu duydular. Şarkta ve garpta nice insanlar, Molla Tahsin, Cemaleddin-i Afgânî ve Muhammed Abduh gibi ve Türkiyedeki uzantılarına kadar bu konuda maddeci bir mantıkla yaklaştılar.

Miracın mu'cize olması yönüyle değil de akıl ve mantık dairesinde te'vil edilmesi, mu'cize mantığına terstir. Çünkü mu'cize, doğrudan doğruya Allah'ın yaratmasıyla meydana gelir. Allah'ın güç ve kudretini labaratuvarın dar kalıpları arasına sokmamız; tabiat kanunları içersinde ve sebepler dairesinde değerlendirmemiz ve akılla onu anlamaya, kavramaya çalışarak tevil etmemiz doğru değildir. Bu faaliyetler hadd-i zatında Allah'ı tanıyamamak, güç ve kuvvetini tam olarak takdir edememekden kaynaklanmaktadır.

Efendimiz (aleyhisselâm) miraca, "Ben gittim" demiyor. Kur'ân-ı Kerim'de;

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ

"Bir gece kendisine bazı delillerimizi gösterelim diye kulu Muhammedi, Mescid-i Haramdan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren O zatın şanı yücedir..."[221], deniliyor. Allah'ın güç ve kudretiyle götürüldüğü ifade ediliyor. O Allah (celle celâluhu) öyle bir Allah ki her zaman "لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ" ile ifade ederiz. Güç ve kuvvetinin namütenahi olduğunu belirtiriz.

Diğer bir ayet-i kerime'de:

"وَمَا قَدَرُوا اللهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالأَرْضُ جَمِيعاً قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ

Ama onlar, Allah'ın kudret ve azametini hakkıyla takdir edemediler. Ona lâyık tazimi göstermediler. Halbuki bütün bir dünya kıyamet günü Onun avucunda, gökler âlemi de bükülmüş olarak elinin içindedir. Böyle bir azamet ve hakimiyet sahibi olan Allah, onların uydurdukları şeriklerden yücedir, münezzehtir."[222] demiştir. Benim çok

---

[221] İsrâ 17-1
[222] Zümer 39/67

rahat tesbihin tanelerini çevirdiğim gibi, Allah (celle celâluhu) kevn-ü fesat âleminde, arş ve kürsî âleminde, şehadet ve gayp âlemlerinde, ne kadar yarattıkları varsa, kabza-i tasarrufunda, tesbih taneleri gibi çevirir.

İşte bu güce ve kudrete sahip olan kudreti sonsuz olan Yüce Allah (celle celâluhu), bir gece abdini aldı, Mescid-i Haramdan mescid-i Aksa'ya götürdü. Oradan semavat âlemine seyr-ü sefer yaptırıp büyük ayetlerini gösterdi. Sidre-i müntehadan kab-ı kavseyn'e kadar gezip dolaştırdıktan sonra yeniden eski yerine getirdi. Allah (celle celâluhu) bir şeye "Ol" der oluverir.

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئاً أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ "Bir şeyi dilediğinde O'nun buyruğu, sadece 'Ol!' demektir, hemen oluverir..."[223]

Allah'a her şeyin kolay olduğunu anlıyoruz. Bu mu'cizeyi de Allah'ın güç ve kudreti noktasıyla ele almazsak, elbette ki, dar akıllarla, sebeplerin dar kalıplarıyla bu büyük hâdiseyi anlamak mümkün olmayacaktır. Ziya Paşa'nın dediği gibi:

"İdrak-i meâli bu küçük akla gerekmez.

Zira bu terazi bu kadar sîkleti çekmez."

Miracı Hazırlayan Sebepler

a) -Miracı Hazırlayan Sebeplerden Birincisi

Efendimizin (sallallâhu aleyhi ve sellem) **Çilesi;** Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) çile ve ızdırap boyutunun had safhada olmasıdır. Bu mucize gerçekleşmeden önce Hz. Peygamberimiz Mekke-i Mükerreme'deki o müthiş sıkıntılara, çilelere ve ızdırablara maruz kaldı ki, Hz. Nuh dokuz yüzelli yıllık sürede o sıkıntıyı çekmedi, Hz. Musa upuzun nübüvvet döneminde o kadar korkunç çileye maruz kalmadı. Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve

---

[223] Yâsîn 36/82

sellem), çekmediği sıkıntı, hissetmediği acı kalmadı. Ağır şartlar içinde büyük davasına lâyık olmaya çalışıyordu.

İnse ve cinne peygamber olarak gönderildi. Davasını duyurmak için yakın akrabasından başladı. Fakat akrabaları, amcaları kendisine düşman; çevresi de şartlı bakışa sahip bir kitle idi. Davasını Mekke'ye anlatacak, hicret bölgesine anlatacak, Asya'ya ve bütün dünyaya duyuracaktı. Bi'set'ten on bir, on iki sene geçmesine rağmen arkasında bir avuç cemaat ancak vardı. Bu durumun sürekli sıkıntısını, derdini ve ızdırabını çeken Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) davasının duyurulması, anlatılması için yanıp tutuşuyordu. Arkasında destekçiye ihtiyacı vardı.

Dava zatından büyük olabilir, fakat çapına göre desteklenmezse o dava adamı mahzundur. Eğer ki, bu, İslâm davası olursa, kendi zatından da çok büyük olacaktır. Fakat o büyük dava adamı davasıyla geldi. Çapına göre destek bulamıyor, mahzun ve mükedder yaşıyordu.

Onun iki tane destekçisi vardı ki, bunlar: Amcası Ebu Talip ve eşi Hatice-i Kübra validemiz idi. Bunlar da peygamberliğinin dokuzuncu senesinde birbirlerine yakın zaman içinde vefat ettiler. Mahzun peygamber daha da mahzunlaştı. O kadar hüzünlendi ki artık Mekke'de yaşayamaz hâle geldi. Akraba-i taallukatının kendine cephe alması, her gün başına işkembe torbası konmak istenmesi ve konması, ashabının büyük sıkıntılara maruz kalması, başlarının kaynar kazanlara sokularak işkence edilmeleri ve bir de arkasında en büyük maddî ve manevî iki destekçisini kaybetmesiyle, Mekke'de şartlar aleyhine çok ağırlaşmış ve yaşanmaz hâle gelmişti.

Taif'te Aradığını Bulamadı

Âlemlerin Fahrı Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem), yaşanmaz hâle gelen Mekke'den akrabalarının bulunduğu Taife, "Oradaki akrabalarıma, halka belki, tebliğ

ederek bir şeyler anlatırım." düşüncesiyle gitti. Fakat düşündüğü gibi olmadı. 'Akrabalarım' dediği kimseler O'nu dinleyerek alay ediyor ve inanmıyorlardı. İnanmamakla kalmadılar. Peygamberimizi (sallallâhu aleyhi ve sellem) Taif'ten kovdular. Kovmakla da kalmadılar; "Taşlayın şu mecnunu!" diyerek Taif'in çocuklarına taşlattılar. Taif'in dışına kadar böyle bir şiddetle karşılaştı. Vücudundan kan akıyor ve Mahzun Nebinin mahzuniyeti daha da artıyordu. O mahzuniyeti dünyada yaşadığı için inşaallah öbür âlemde mahzun olanlardan olmayacaktır ve hüzünlenmeyecektir. Şu Ayet-i Kerime de bunu belirtiyor:

"يَوْمَ لاَ يُخْزِي اللهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ : O gün Allah, peygamberlerini ve onun beraberindeki mü'minleri utandırmaz..."[224]

Mahzun Nebi artık Taif'te yerini bulamayınca beslediği ümitler bir-bir son buldu. O kadar mahzundu ki, mahzuniyeti, ızdırabı doruk noktaya çıkmıştı. Bir rivayette, miraç gecesi Ümmihânî'nin evindeydi. Ümmihânî, Ebu Talib'in kızı, Hz. Ali'nin ablasıdır. Diğer bir rivayette Hâtîm'de yatıyordu. Kabe'de altın oluğun altında, duvarla çevrilmiş bir yer vardır. Efendimiz orada mahzun, mahzun istirahat ediyordu, ama çok hüzünlüydü. Yerdekiler onu kabul etmeyince, Allah (celle celâluhu) O'nu semaya dâvet etti. Onun çektiği çile, ızdırap ve hüznün zirvede olması miraca götüren mühim sebeplerden, faktörlerden bir tanesidir.

Göğsünün Yarılması

Malik b. Sa'sa'dan, Malik b. Enes, Efendimizin şunları söylediğini bildiriyor: "Bir defa Ben, Beytin yanında uyur-uyanık bir halde iken, birdenbire bir ses işittim. Bu ses "üçten birisi, iki kişinin arasında" diyordu. Derken bana geldiler ve beni alıp götürdüler. Bana, içinde zemzem suyu bulunan altın bir tas getirdiler. Göğsümü şurdan şuraya kadar yardılar (Katade demiş ki, karnın altına kadar demek isti-

---

[224] Tahrim 66/8

yor), kalbimi çıkardılar ve zemzem suyu ile yıkadılar, sonra yerine iade ettiler. Sonra kalbime iman ve hikmet doldurdular."[225]

Bu yıkamada yıkanan Efendimizin maddî kalbi değil, imanın mahalli olan manevî kalbi idi. Efendimizin üzerinde böyle bir olayın gerçekleşmesi, ümmetinin temsili yönünü anlatması açısından önemlidir. Efendimiz (aleyhisselâm),her yönüyle bize imam olduğundan Allah huzuruna çıkmanın, cennete girmenin ve Allah nazarında makbul ve mahbub olmanın, fitne ve fesat içinde, dünya sevgisi ile dolu bir kalple mümkün olmadığını, Allah'ın huzuruna böyle bir kalple çıkılamayacağını vurgulamış olmaktadır.

Bununla ilgili bir ayeti kerime, misal olarak verilebilir:

يَوْمَ لاَ يَنْفَعُ مَالٌ وَلاَ بَنُونَ :"O gün ki, ne mal, ne mülk, ne evlât insana fayda eder." [226] Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu fiiliyle bize ders vermektedir. Onun kalbi için altın leğen cennetten gelmiştir.

Kalbi Niçin Zemzemle Yıkandı? Zemzemin Fazileti

Hz. Peygamberimiz'in kalbi niçin zemzemle yıkandı da cennetten gelen bir suyla, zencebil ile, şârâben tahûra denen cennet ırmaklarıyla yıkanmamıştır? Her hâlde zemzem'in fazilet noktasında cennet nehirlerinden ve sularından da üstte olduğunu göstermek içindir. Veya semavî ve arzî olan iki şeyle bir nikah akdetmek, bunları cem'etmek için olmuştur. Arzî olan bir su ile, cennetten gelen bir leğen su sayesinde semavileştirme mantığı da olabilir.

Burak Nedir?

---

[225] Ahmet Davutoğlu, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, 2/610-611, H. No: 264

[226] Şuara 26/88

Ve Efendimiz (aleyhisselâm), bu şekilde yıkandıktan sonra buraka bindirildi. Burak, kök itibariyle berkten gelir. Berk; şimşek çakmasıdır, çaktığı zaman ile bittiği nokta arasında zaman farkı çok çok azdır. Bunun gibi Burak da gözünün gördüğü yere kadar adım atıyordu. Mescid-i Aksa'ya geldiğinde, peygamberimiz burada diğer peygamberlerin ervahına imam oldu. Bu imam oluş, peygamberimizin dünyada diğer bütün insanlara da imam olduğunu gösterir. Evet Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu olayla Hz. Âdem'den kıyâmete kadar gelecek olan bütün insanların ve Nebilerin imamı olduğunu, Mescid-i Aksa'daki imamlığıyla kanıtlamış oldu. Nebilerin imamı peygamberimiz olduğuna göre, ümmetlerin imamı da ümmet-i Muhammed olması lâzımdır.

Bununla ilgili olarak Furkan suresinde şu ayet-i kerime vardır: وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَاماً : "Allah'ım ne olur ki bizi muttakilere imam eyle:"[227]. Bu ayetteki mana ile dua ediyoruz. Öbür âlemde, haşir meydanında topyekün beşer sıkıştığı zaman, kendi durumunu şöyle belirtiyor: أَنَا سَيِّدُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ:"Ben kıyâmet günü insanların efendisiyim"[228] buyurarak sadece kendi ümmeti için değil bütün insanları bu sözünde ele alıyor.

İsra suresinin birinci ayeti, Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya gidişi anlatır. "İsra" ayetle sabit olduğu için, bunun inkârı küfürdür. Fakat Mescid-i Aksa'dan semavat âlemlerine seyr-ü seyahatını daha çok sahih ve mütevatir hadisler içersinde görüyoruz. Miraçla ilgili Kur'ân-ı Kerim'de, Necm suresinde de bazı ayetler vardır ki, Mescid-i Aksa'dan sonraki semavat âleminde seyr-ü seferine, seferdeki değişik noktalara ve makamlarına dikkat çekmesi yönüyle çok önemlidir.

Miraç Dönüşü Mekke'de Başına Gelenler

[227] Furkan 25/74
[228] Buhari, Enbiya 3; Müslim, İman, 327-28

Efendimiz (aleyhisselâm), Miraçtan döndüğünde, Mescid-i Haram'ın kenarında mahzun, mahzun otururken, yanına Ebu Cehil sinsice yaklaştı. Ebu Cehil Efendimize; yine anlatacağın bir şey mi var, diye sordu. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); "Evet anlatacaklarım var." diye cevap verdi. Ne oldu, diye merakla sorusuna, Efendimiz İsra ve Miraç hadisesini anlatarak cevap verdi.[229]

Anlatırken ve anlatacağı zamanda içinde bir telâşı vardı. Anlatmakla mükellef olduğu için Mescid-i Aksa'ya kadar gittiğini anlattı. Çünkü buna dahi inanmayacak kimseye, semavât âlemine çıktığını, peygamberlerle görüştüğünü, Allah (celle celâluhu) ile arasında az bir ara kaldığını anlatmanın, çabuk ve yersiz olacağını düşündü. Ebu Cehil İsra hadisesini anlayamadı ve gülmeye başladı. Öyle güldü ki, kahkahaları ardı ardına geliyordu. Sonra bağırdı ve Ebu Lui'yi dâvet etti. Ebu Lui, Peygamberimizin dedelerinden birisinin ismi idi. Kendine yakınlık bakımından akrabalarını ve daha uzak akrabalarını da peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanına çağırdı. Ebu Cehil Efendimize (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle dedi: "Ya Muhammed bana anlattığının aynısını bunlara da anlat" dedi. Efendimiz İsra hadisesini anlattığında orada bulunanlar öyle gülüyorlardı ki düşmemek için birbirlerine yaslanıyorlardı.

Efendimiz'in, bu anlattığına inanmayanlar, iman etmiş olanları da fırsattan istifade ederek, Efendimizin etrafından dağıtmak ve imanlarına halel getirmek istediler. Bu düşünceyi gerçekleştirmek için, ilk olarak, Hz. Ebu Bekir'in yanına gittiler. Ya Ebabekir! Dostun Muhammed, bu akşam Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya gittiğini söylüyor. Bundan sonra ona hâlâ inanacak mısın, şeklinde diye sordular. Hz. Ebu Bekir hiç telâş göstermeden şöyle sordu: "Bunu O mu anlatıyor?" "Evet dediklerinde Hz. Ebu Bekir sıddıkıyetinin emâresi olarak "O diyorsa doğrudur" demiştir. Onun Mescid-i Aksa'ya gidip gelmesi ne olacak ki, O her gece Cebraille görüştüğünü ve O'ndan vahiy aldığını anlatıyor, ben onlara inanıyorum. Bu olay da gayet mümkündür, diyerek Ebu Cehil ve arkasındakilerin beklentilerini boşa

---

[229] Buhari, İman, 1

çıkartıyor. Hz. Ebubekir'e bu gibi vasıflarından dolayı büyük tasdik eden manasında "Sıddîk" dediler. Sıddîk-ı âzam olarak kayda geçti ve bu özelliğiyle bize örnek bir şahsiyet ve imam oldu.

Hz. Ebu Bekir Efendimizin (sallallâhu aleyhi ve sellem) yaptığı, yaşadığı ve her konuştuğu mevzuda neden ve niçin diye sormadan, "O demişse doğrudur, O yapmışsa doğrudur, O emretmişse doğrudur" diyerek Sıddîk vasfını her an sürdürmüştür. Bizler de sıddîkıyet ve teslimiyet noktasında, Hz. Ebubekir'i kendimize örnek bir kabul ederiz.

Ebu Cehil, Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu ifadesine karşılık, Müslümanların dinine yönelik, düşündüğünü gerçekleştiremeyince, bu sefer Hz. Peygamberimize gittiği yerle ilgili olarak sorular sordu. Madem Mescid-i Aksa'ya gittin ve geldin, o hâlde orayı bize anlat da o zaman sana inanalım. "Kaç kapısı vardır? Şekli-şemâli nasıldır? Kaç penceresi vardır?" gibi sorular yöneltti. Efendimiz'in bu sorular karşısındaki halet-i rûhiyesini, Buharî ve Müslim'in rivayetinden öğrenebiliriz. "O zamana kadar böyle sıkışmamış ve sıkılmamıştım. Ben Mescid-i Aksa'ya gittim orada peygamberlerin ervâhına imam oldum. Oradan semavat âlemlerine gittim seyr-ü sefer yaptım ama, benim nazarım Allah'a idi.

مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰى : "Peygamberin gözü kaymadı, şaşmadı, aşmadı da."[230] sırrınca nazarı sadece Allah'a yönelikti.

Ebu Cehil'in bu sorusu karşısında Allah (celle celâluhu) Mescid-i Aksa'yı peygamberimizin görebileceği şekilde tecelli ettirdi. Ve peygamberimiz ona bakarak, ne kadar penceresi, ne kadar kapısı varsa bütününü aynen anlattı. Ebu Cehil ve taraftarları bu olay karşısında hiçbir şey diyemeyip, "Yetim-i Ebu Talib'in sihri, semaya da tesir etti." dediler.[231]

[230] Necm 53/17

[231] Buhari, Tefsir (41) 3; Müslim, İman 276

b) - Miracı Hazırlayan Sebeplerin İkincisi:

O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) İbadeti

Miracı hazırlayan faktörlerden ikincisi de; Efendimiz'in (aleyhisselâm) çok derin kulluğu ve Allah (celle celâluhu) ile münasebetinin çok derin olmasıdır. İbadetten maksat, sadece namaz değildir. Zira namaz ibadetlerin sultanıdır. Miraçta farz kılınmıştır ama, Efendimiz (aleyhisselâm) miraca kadar yani namazın farz olacağı zamana kadar dâhi, Allah'a karşı müthiş bir ibadet yapıyordu.

İbadet, Allah'ın emrettiği şeylere itâat, nehyettiği şeylere karşı da sakınmak demektir. O peygamberliğinden önce dahî, ibâdet yapardı. Cahiliye döneminde insanlar münkerâtın içinde yaşarken, Efendimiz'in cahiliyyesi olmadı. Azığını alarak Hira mağarasına çekiliyor ve orada Hanîf dini üzere Allah'a kulluk ediyordu. Hadîsin ifadesiyle; taabbüd ve tahannüs yapıyordu.[232] Ve peygamberlik kendisine verilince Cibrîl-i Emin önde imam, Efendimiz arkada, Hatice-i Kübra validemiz de onun arkasında cemaat oluşturarak Allah'a ibadet ediyorlardı.[233] Derin mi derin bir ibadeti vardı. İbadet çekirdeği neşv-ü nemâ buldu. Semavat âlemlerine kadar dal budak saldı. Sonuçta miraca yükselmesiyle sebebiyet verdi. Ayet-i Kerimede miraç kulluk yönüyle ele alınmıştır ki, "بِعَبْدِهِ"[234] denilmiştir. Abd kelimesi yerine "بِرَسُولِهِ" veya "بِنَبِيِّهِ" denilebilirdi. Fakat özellikle kulluk, âbd buudundan ele alarak Allah (celle celâluhu) böyle bir mu'cizeyi Kulu ve Resulu üzerinde tahakkuk ettirmiştir.

Mütevatir hadislerde miraçla ilgili bilgiler vardır. Necm suresinde de miraçla ilgili çok önemli malumât vardır. Semâvat âlemine, seyr-ü sefer esnasında yedi kat çıkmış ve her katta değişik peygamberlerle görüşmüştür. Bu görüşmenin vuku' bulması peygamberimizin her makamı arkasında bırakıp, daha yukarılara çıkması ve

---

[232] M. Fuad Abdülbaki, el-Lü'lüü ve'l-Mercan, 1/32, H. No: 99

[233] Asım Köksal, İslâm Tarihi, Mekke Devri, s. 138-139

[234] İsrâ 17/1

hiçbir peygamberin çıkamadığı o muallâ makama, sidre-i müntehâya çıkmış olmasıyla önemlidir. Sırasıyla görüşmüş olduğu peygamberleri mütevatir bir hadiste peygamberimiz beyan ediyor. Birinci kat semada Hz. Âdem'le, ikinci kat semada Hz. İsa ve Zekeriyya (aleyhimesselâm) ile görüştüğünü, üçüncü kat semada Yusuf (aleyhisselâm) ile, dördüncü katta Hz. İdris ile, beşinci katta Hz. Harun'la, altıncı katta Efendimizin makamına yakın olan "kelimullah" ünvanı ile namdâr olan Hz. Musa ile ve yedinci katta ise Cedd-i emced ve eşrefi olan mübârek ve muazzez dedesi, Hz. İbrahim ile görüştüğünü ifade eder.[235] Bütün makamları geçerek yükselmesi şu ayeti kerimeyle bağlantılıdır: " وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ"[236] ile serfirazdır.

Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) peygamberlik minaresinin şerefesine namzet olan birisidir. Her peygamber âdetâ o minarede bir basamaktır. Hz. İsa'ya kadar basamak tamamlanmış Hz. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile şerefe meydana gelmiştir. Miraçta, semâvat âleminde, peygamberimiz âdetâ basamaklara basa basa daha ileriye çıkıp, peygamberlik minaresinin şerefesinde topyekün insanlığa karşı büyük hakikatleri anlatmak ve Allah'a dâvet etmek için, o muallâ makama, Allah'ın inayeti ve Keremiyle yükselmiştir. Necm suresinde geçen Sidre-i müntehaya yükselmiştir ki

وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرَى، عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى

"Onun bir başka inişini sidretul munteha'nın yanında görmüştü."[237] âyeti bu makamı belirtir. Sidre-i Münteha, Elmalılı Hamdi Yazır'a göre âlem-i şehâdetden âlem-i gayba geçildiği noktadır. Efendimiz (aleyhisselâm), son noktaya kadar yükselmiş, daha ileriye gitmiş ve sonra da kab-ı kavseyne yükselmiştir. Kab-ı kavseyn; iki kavsin birleştiği

---

[235] M. Fuad Abdülbaki, el-Lü'lüü ve'l-Mercan, 1/36, H. No: 103
[236] İnşirah 94/04
[237] Necm 53/14

yer demek olup devrimizde büyük âlim Bediüzzaman tarafından "imkân vücub arası" olarak tefsir edilmiştir.[238]

c) – Mircı Hazırlayan Sebeplerden Üçüncüsü:

Miraç, İmanda Hakka'l-Yakîn Mertebesi Ufkudur

Miracı hazırlayan üçüncü sebep de yakînidir; Varlıklar üç sınıf olarak değerlendirilir: Birincisi: Mümkünü'l-vücut,

İkincisi: Vacibu'l-vücut ve

Üçüncüsü de Muhal vücut olan varlıklardır.

Mümkünü'l-vücut: Allah'tan başka bütün varlıklar; varlığı, yokluğu müsavi olanlardır. Bu mümkünü'l-vücut varlıkların olabilmesi için bir Vacibu'l-Vücuda ihtiyacı vardır. Vacibu'l-vücut Allah'ın vücududur. Vücudu kat'i demek. Daimî vücut demektir. Ve Allah hakkında ilk olarak "Vacibu'l-vücut" tabirini İbn-i Sina kullanmıştır. Ve bir de muhal vücut vardır ki, olması mümkün değildir. Allah'ın şeriki gibi.

Evet Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) miraçta imkândan, mümkün'ül vücuttan çıktı ve iki vücut arasındaki noktayla (kâb-ı kavseyn) müşerref oldu.

ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى، فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى : "Sonra o yaklaştı ve iyice sarktı. Öyle ki araları yayın iki ucu arası kadar veya daha az kaldı."[239] burada ru'yetullah ile müşerref oldu. Allah'ın büyük ayetlerini seyretti.

" لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى: Vallahi gördü, hem de Rabbinin ayetlerinden en büyüğünü gördü."[240], ifadesiyle bu gerçekleşti. İman ilme'l-yakîn'den, ayne'l-yakîn'e, ora-

---

[238] Said Nursi, Sözler, s. 525

[239] Necm 53/8-9

[240] Necm 53/18

dan da hakka'l-yakin'e yükseldi. İmanın en zirve noktası, Hz. Peygamberimizde meydana geldi. Kur'ân-ı Kerim'de bu makamı zorlayan zatın, Hz. Musa olduğu belirtilir. Hz. Musa, "Kelîmullah", Hz. Âdem "Safîyullah", Hz. Nuh "Necîyullah", Hz. İbrahim "Halîlullah" ve âlemlerin fahri Hz. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise, "Habîbullah'tır" ve "Ru'yetullah"a mazhardır. Hz. Musa, "Kelimullah'tır" zira; Allah ile Tur Dağı'nda konuştu. Konuşurken, o sesi duyunca sesin sahibini görmeyi arzu etti.

قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ "Allah'ım ne olur göster ki seni göreyim"[241] dedi. Allah (celle celâluhu) şöyle cevap verdi."

قَالَ لَنْ تَرَينِي وَلَكِنِ انْظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَينِي

"Sen beni göremezsin, ama şimdi şu dağa bak, eğer yerinde durursa sen de Beni görürsün."[242] Kıyamet kopuncaya kadar veya sen ölünceye kadar manasında te'kidi nefyi istikbaldir."

وَلَكِنِ انْظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَينِي

"Fakat şu dağa bak, şayet o dağ yerinde durursa sen beni görürsün[243] dedi. Hz. Musa Tur'a baktı ve Allah Tur'a tecelli etti, Tur sarsıldı ve Musa bayıldı, bunun üzerine Hz. Musa tevbe etti."

فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ : Hz. Musa kendine gelince, Allah'ım ben tevbe ettim. Bu makam benim makamım değil. Haddimin üstünde bir şey istemişim"[244] dedi. Bu makam Hz. Musa'nın makamı değildi. Ru'yetullah'a mazhariyet makamının sahibi vardı. Bu makam Mirac-ı güzînle şerebyâb olan, Hz. Muhammed'e (aleyhisselâm) nasip olacaktı ve oldu.

---

[241] Araf 7/14

[242] Aynı ayet.

[243] Aynı ayet.

[244] Aynı ayet.

Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Hz. Musa'nın (aleyhisselâm) Farkı;

Çok ilginçtir, İsra suresinde Cenab-ı Hak, birinci ayet'te Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) israsından, gece yürüyüşünden bahseder. Ve ikinci ayet'te Hz. Musa (aleyhisselâm) ile ilgili hususa geçilir. Bunun çok hikmetleri olsa gerektir. Mühim bir hikmeti, belki de her iki peygamber arasındaki farkı göstermek, Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Hz. Musa arasında kıyas yapmak içindir. Zira Hz. Musa'nın Allah'ı (celle celâluhu) görme isteği üzerine, Allah (celle celâluhu) Tur dağına tecelli etti ve Tur'a yöneldiğinde Hz. Musa dayanamayarak bayıldı. Halbuki Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Sidret'ül-Müntehâya, oradan kab-ı kavseyn makamına çıkarıldı, Allah (celle celâluhu) Sidretü'l-Müntehâya daha fazla tecelli ettiği halde, Sidretü'l- müntehâ sarsılmadı ve Hz. Muhammed (aleyhisselâm) de bayılmadı. Bu iki ayetin ardı ardına ifadesi bu yönleriyle ilgili olması, her iki peygamberin, kıyas yoluyla değerlendirilmesi söz konusu olması içindir. Fakat asıl mesele, Hz. Muhammed'in (aleyhisselâm) o muallâ şahsiyetini anlatmasıdır.

Miracın Hediyeleri

Bütün beşeriyet ve bizler, O'nun yolundan gidersek inşaallah cennete gireriz. Cennette Cenab-ı Hakk'ın Cemaliyle müşerref oluruz.

Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah'a ulaştı, döndü ve gelirken, ümmetine birtakım hediyelerle geldi. Ümmetin ve insanlığın namına miraca yükseltilmiş Efendimiz (aleyhisselâm), oradan dönerken de boş gelmesi hikmete muvafık olmayacaktı. Zira bir kimse uzak bir yere gittiğinde, arkada kalan tanıdıkları bir hediye bekleyecektir ve onun da gelirken eli boş dönmesi hoş olmayacaktır. İşte bunun gibi Efendimiz büyük hediyelerle geldi. Bunlardan üç tanesi şunlardır:

1. Allah'a ortak koşmadan vefat eden ümmetin affedileceği ve şefaat müjdesi,

2. Bakara suresinin son iki ayetindeki üstün peygamber ve üstün ümmet müjdesi,

3. Elli vakte müsâvi olabilecek beş vakit namaz müjdesi ile geldi.

Namaz, bir yönüyle Allah ile konuşmak, huzurun artması, miraç basamağı ve merdivenleriyle Allah'a yükselmesidir ki namaz mü'minin miracıdır. Bu gelen üç hediyeyi tam olarak koruyup, yaşarsak en büyük hediye olan öbür âlemde şefaat-i uzmâya mazhar olacağız. Şefaat-i uzma, Efendimizin öbür âlemde, ümmetine şefaat etmesi ile gerçekleşecek bir hediyedir. On dört, on beş asırdır elimizde bulunan bu hediyeleri hakkıyla korumayı ve yaşamayı Rabbimiz bizlere nasip etsin.

Miracın Gece Oluşunun Hikmetleri

1. Geceler sevgililere mahsus olan zamanlardır. Dost, dostun sohbetine geceleyin gider. Dost dosta gecelerde kavuşmayı arzu eder. Aşık, maşukâsına gecelerde kavuşmayı murad eder.

2. İbnü'l-Münîr (rahmetullahi aleyh) dedi ki: "Geceleyin vâki' olmasının sebebi şu idi; gecenin hâli gizlidir. Mü'minlerin gayba iman cihetinden fazlalık bulup, imanı artıp, kâfirlerin de, küfrünün ziyade olması için miraç geceleyin vaki olmuştur. Eğer gündüz uruç etse idi, mü'minler gayba iman faziletini kaçırırlardı. Şakîlere ve kâfirlere vaki olan fitne hasıl olmazdı."

3. İbnü'l-Merzukî'nin (rahmetullahi aleyh) zikrettiği üzere; "... Biz gece ayetini mahvettik..."[245] ayetinin fehvasınca gecenin gündüze karşı eksikliği bu surette tamamlandı.

[245] İsrâ 17/12

İsra Gecesi mi, Efdaldir Yoksa Kadir Gecesi mi?

Sual: İsra gecesi mi, yoksa Kadir gecesi mi daha efdaldir:

Şeyh Ebu Umame b. Nakkâş'ın buyurduğu gibi; İsra gecesi Fahrı Âlemin (sallallâhu aleyhi ve sellem) şahsı hakkında daha üstündür. Kadir gecesi de ümmeti hakkında daha üstündür. Zira Kadir gecesi; ümmetine, sâir ümmetlerin seksen yıllık amelinden daha hayırlıdır.

Evinin Tavanı Yarılarak, Meleğin Gelmesinin Hikmeti

"Ben Mekke'de iken evimin tavanı yarılarak melek bana geldi."[246] İfadesinde ise, meleğin evin kapısından değil de çatının yarılıp oradan gelmesini şöyle izah etmişler:

1. Melek gökten nasıl indiyse, asla yolundan sapmadan doğru - düz - gelmiştir. Sırat-i müstakîmi temsil etmek, bize örnek olmak içindir. Şartlar karşısında sağa sola zikzak çizmemeyi bize anlatmak istemiştir.

2. İşin, çok aceleyle ve ansızın olduğuna dikkati çekmektir.

2. Bütün bunlar Fahr-ı Âlem'in (aleyhisselâm) yüceltilmesine yöneliktir.

3. Çatının yarılması; mübârek göğsünün yarılmasını düzenlemek ve kendilerini daha önceden ona hazırlamak içindir. Yani; çatının yarılıp birleştiği gibi, göğsün de yarıldığı zaman birleşeceğinden emin olsun. Korkmasın. Kalbi mutmain olsun diyedir.

O Gece Göğsünün Yarılması Neyi Anlatır?

---

[246] M. Fuad Abdülbaki, el-Lü'lüü ve'l-Mercan, 1/35, H. No: 102

Efendimiz (aleyhisselâm), "O gece göğsüm yarıldı"[247] buyuruyor. Göğsünün o gece yarılmasının hikmeti ise; uruç edeceği o mukaddes derecelere istidât hasıl edip, lekelerden temizlenmiş olarak gitmesiydi. Musa'da (aleyhisselâm) bu durum vaki olmadığı için, O'na miraç ve ru'yet hasıl olmadı. Halbuki Musa (aleyhisselâm) çok arzu ediyordu.

Kaç Defa Göğsü Yarılmıştır?

Efendimiz'in (aleyhisselâm) Üç Defa Göğsü Yarılmıştır:

1) İlk defa Benî Saîde kabilesinde, süt annesi Halime'nin nezdinde iken vuku buldu. İmam-ı Müslim Sahihinde, Şeyban'ın rivayetinde: çocuklarla oynarken kendisine Cibril-i Emin gelerek, efendimizi tutmuş, yere yatırarak karnını yarmış, kalbini çıkarmış, O'ndan bir kan pıhtısı aldıktan sonra Resul-ü Ekrem'e (aleyhissalâtu vesselâm): "İşte şeytanın senden nasibi budur." demiş, sonra kalbini altın bir tas içinde zemzem suyu ile yıkayarak dikmiş ve yerine koymuş. Bu hadiseyi gören çocuklar telâşla süt annesine koşarak "Muhammed öldürüldü" diye haber vermişler. Sonra onu karşılamaya döndükleri zaman rengini uçmuş görmüşler. Ulemanın beyanına göre bu ameliyenin hikmeti Resulullah'ı (sallallâhu aleyhi ve sellem) şeytandan korumaktır.

2) Resulullah'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) vahiy ilk geldiği zaman olmuştur. Bunun hikmeti O'nun kalbini kuvvetlendirmek, vahyi telâkki etmesini sağlamak, vahyin ağırlığına tahammül gücü vermek içindir.

3) Mirac'a çıkacağı zaman kalbi yarılmıştır. Bunun hikmeti ise münâcaata hazırlamaktır. İtminân-ı kalp olsun, tehlikelerden korkmasın. Allah'ın (celle celâluhu) inayetine ziyade yakîni olsun. Böyle olunca, adi tehlikelerden zarar etmediğini, kendi nefsinde müşâhade etmiş olsun. Onun için Efendimiz (aleyhisselâm), insanların en yiğidi, en

---

[247] A.g.e., 1/35, H. No: 102

cesuru, en şecâatlisi idi. Huneyn de düşmana saldırıyordu. Ne yapıyorsun? Kendini tehlikeye atıyorsun, diyen amcası Abbas'a; "Ben peygamberim, bunda yalan yoktur. Ben Abdülmüttalibin torunuyum, bunda yalan yoktur." diyor, ve atını mahmuzlayıp, tek başına düşmana doğru hücum ediyordu. Nitekim o gece, Cibrîl, "Ben bundan öteye gidemem." deyince, O, tereddütsüz, tek başına daha ileriye gidiyor, nur denizine atılıyor ve kâb-ı kavseyn'e yükseliyordu.

Peygamberimizin Kalbinin Zemzem Suyu İle Yıkanmasının Hikmeti İse;

Zemzem suyunun kalbi takviye ve teskin edip, melekutun görülmesine kuvvet hasıl etmesi içindir.

Şeyh-ül İslâm Belkînî; buradan istidlâl ederek: "Zemzem suyu kevser suyundan daha üstündür. Zira; âlemlerin hocası Efendimiz'in (aleyhisselâm) şerefli kalbini hangisi yıkamaya daha üstünse, lâyıksa onu getirmişlerdir."

Peygamberimizin Kalbinin Yıkanmasında Altın Leğen Kullanılmasının Hikmeti İse;

"Altın leğen kullanılması, şerefli ahkâmda haram iken, o hususa kullanılmasının sebebi nedir?" diye sorusuna karşı; Ârif b. Ebu Cemre (rahmetullahi aleyh):

1) Altın kullanmak dünya yurdunda haramdır. Ama o ahiret yurdunda mü'minlere mahsustur. Nitekim; "Altın dünyada kâfirlere, ahirette bize mahsustur." buyrulmuştur. O gece vâkî olan muamele ise âhirete mahsustur.

2) Altın leğeni kullanmak, Efendimiz (aleyhisselâm) tarafından vâkî olmadı. Belki melekler onu kullandı. Meleklerin ise altın leğen getirmeleri, O'nun derecesinin yüksekliğini gösterir.

3) İbn-i Hacer (rahmetullahi aleyh) der ki; "Altın kullanmanın haram kılınması Medine devrinde vâkî oldu." Halbuki miraç Mekke'de gerçekleşti.

Bazı münasebetlerde vardır:

Altın leğen cennet kaplarındandır. Ateş ve toprak onu yiyemez, çürütemez. Aynı zamanda pas tutmaz ve cevherlerin en ağırıdır. Muhammed'in (aleyhissalâtu vesselâm) şerefli kalbi de cennet kaplarındandır. Şu bakımdan ki, İlahî sırrın mahzenidir. Ateş ve topraktan zarar görmesi ihtimali yoktur. Ateş görmemesi açıktır. Toprak çürütemeyeceğine dair de Kendilerinden şeref südur olan; "Allah toprağa peygamberlerin cesetlerini yemeyi haram kıldı." buyurmuş olmasıdır.

Altın Leğenin Hikmet Ve İmanla Dolu Olmasına Gelince;

İman ve hikmetin leğen içine konması mecaz yoluyla bir ifadedir. Hakikat de olabilir. Manaları cisimleştirmek caizdir. Bütün amellerin temessülü vardır. İman ve hikmet de temessül ederek altın leğeni doldurmuş olabilir. Nitekim kıyâmet gününde Bakara suresi, çadır şeklinde gelecektir.

Burak'a Gelince;

Efendimiz'in (aleyhisselâm) Burak'a bindiği bir rivayette zikredilmiş, bir diğerinde ise zikredilmemiştir. "Sadece Cibril elime yapıştı, Beni semaya uruç ettirdi." buyurmuştur. Ancak, bunda da murad, "Burak" ile uruçtur. Her ne kadar, insanın havada yürümesi, hususiyle Burak ile yürümesi âdetullah'a aykırı ise de, yerde yürüten Allah, eksiksiz ve namütenahi kudretiyle havada da yürütür. O'nun kudreti âdeta bağlı değildir. Zaten miraç ayeti, "Subhanellezî..." ifadesiyle başlamıştır. Yani; Allah (celle celâluhu) kulunu havada yürütememe gibi noksanlıklardan münezzehtir.

Efendimiz (aleyhisselâm): "Şâkîler, kıyamet gününde yüzleri üzerinde yürüyecekler." buyurdu. Ashab-ı kiram: - Nasıl olur ya Resulallah, diye sordular. Efendimiz (aleyhisselâm) de: -"Dünyada ayakları üzerinde yürüten kim ise, kıyâmette de yüzleri üzerinde yürütmeye Kâdir'dir." buyurmuştur.

Burak'ın Üç İştikakı Var;

1-Bazıları, "Berîk" 'dendir ki; ışık, parıltı demektir.

2-Bazıları, "Berk" 'dendir ki; şimşek gibi seyrinin oluşundandır.

3-Bazıları da, "Verka" 'dan alınmıştır, dediler. Burak'ın iki rengi vardı. 'Verka' diye; ak yünü olup, yer yer siyahları bulunan koyuna derler. Bazı rivayette ise Burak; dağa çıktığı zaman arka ayakları uzar, aşağı inerken de ön ayakları uzardı demişlerdir.

Fahri Kâinat Efendimiz (aleyhisselâm), Miracı Esnasında Beş Şeye Binmiştir;

1) Mekke'den Mescid-i Aksa'ya kadar Burak'a,

2) Oradan birinci semaya kadar, Miraç denilen merdivene,

3) Yedinci kat semaya kadar, meleklerin kanatlarına binerek,

4) Oradan sıdre-i müntehaya kadar Cibril'in kanadıyla,

5) Kab-ı kavseyne kadar ref ref'e binmiştir.

Mescid-i Aksa'da işi bittikten sonra, iki merdiven getirdiler. Biri, gümüş; biri, altın. "Gümüşten Cibril, altından ise Ben uruç ettim" buyurdular. İmam Beyhaki'nin Ebu Said-il Hudrîden naklinde: "Şu insan oğullarının ruhlarının eflâka çıktığı merdiveni bana getirdiler, yaratıklar o merdivenden daha güzel bir şey asla görmemiş-

lerdir. İnsanın öldüğü zaman gözlerini göğe dikmesi, O merdivenin şaşılacak güzelliklerine nazar etmesidir. O kimse, onun güzelliği karşısında hayret ve şaşkınlıktan dona kalır." buyurmuşlardır.

Miraç Ruhânî mi? Cismânî mi?
Veya Ruh Maal Ceset mi?

Mirac Mevzuunda Sabit Ve Köklü Üç Müteala Vardır:

1) Miraç, ruhiyle ve uykuda olmuştur,

2) Miraç, ilâ-mâşaallah semalara kadar hem ruhuyla, hem cismiyledir,

3) Derler ki; Resul-ü Ekrem (aleyhissalâtu vesselâm) cismiyle Mescid-i Aksaya kadar gitti. Oradan semalara kadar menâmen yani; uykuda gitti diyenler. Bunlar, uykuda gitti diyenler esasen, miracı inkâr etmiyorlar. Uykudadır, fakat bu bizim uykumuzdan başkadır. Çünkü; Efendimiz (aleyhisselâm), "Gözüm uyur, fakat kalbim uyumaz." buyuruyor. Uykusu başka olan Bu İnsanın, uykuda miracı da bizim anladığımız manada rüya görmekten çok başkadır, derler.

1) "Mirac, Ruhuyla Ve Uykuda Olmuştur" Diyenlerin Delilleri Şunlardır;

Üç Delilleri Vardır:

1) Miraç münasebetiyle nazil olduğu kavi bir zan ile zannedilen:

وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلاَّ فِتْنَةً لِلنَّاسِ : "Miraçta sana gösterdiğimiz temaşayı, sırf insanları deneme vesilesi kıldık."[248] ayet-i kerimesidir. Hz. Aişe (radıyallahu anha) ve Hz. Muaviye (radıyallahu anh): "ayetteki rüyadan maksat, Miraç rüyasıdır." derler. "Mü'minlerin imanı artsın, müteredditler de girdikleri gayyaya gitsin, diye bu rüyayı gösterdik." İşte bu rüyadan maksat miraç rüyasıdır dediler.

---

[248] İsrâ 17/60

2) İbn İshak'ın Hz. Aişe'den (radıyallahu anha) nakletti-ği;

مَا فُقِدَ جَسَدُ رَسُولِ اللهِ : "Resul-ü Ekremin cesedi o gece hiç kaybolmadı." Başka bir rivayette ise مَا فَقَدْتُ جَسَدَ رَسُولِ اللهِ : "Resulullahın cesedini ben hiç o gece kaybetmedim."

Bu da gösteriyor ki, Efendimiz miraca rü'yasında ve ruhu ile gitti.

3) Resulu Ekrem (aleyhissalâtu vesselâm) miraç hadisin-de, hususuyla İmam-ı Şerîk'in naklettiği hadisi şerifte:

بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ : "Bir aralık ben Mescid-i Haramda uyuyordum." Demek ki uyurken miraç yaptı, hükmü istimbât edilmektedir.

Bir başka rivayette ise yine Şerîk: وَهُوَ نَائِمٌ بِالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ : "O, Mescid-i Haram da uyku hâlinde idi." cümlesini rivayet eder. Ve yine Şerîk'in naklettiği miraç hadisinin sonunda; فَاسْتَيْقَظْتُ وَأَنَا نَائِمٌ بِالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ "Uyandım ve kendimi Mescid-i Haramda buldum." ilâvesi vardır.

Bu hadisi şerifdeki cümlelere dayanarak; demek ki, miraç uykuda, rüya ile ve ruhi ile olmuştur dediler.

Burada hemen şunu ilâve edelim ki, Şerîk, Buharî ve Müslim'in ricalindendir. Fakat hafız olmadığı için hadisleri karıştırır. Şerîk hakkında bu mutalaayı İmam-ı Müslim söylüyor.

2)- Mirac, İlâ-Mâşaallah Semalara Kadar Hem Ruhuyla Hem Cismiyledir Diyenlerin Delilleri;

1) Cumhur-u sahabe, tabiinin büyük imamları, ve on dört asırdan beri cumhur-u ulema miracın ruh-maal ceset olduğuna inanırlar. Miracı pek çok sahabi nakleder: İmam Kastalânâ (Mevâhibinde): yirmi altı sahabi zikreder. Sûyutî yirmi beş sahabi zikrediyor. Mütevatir hadislerin müellifi:

Kırk beş sahabi zikrediyor. Bunların arasında efâdil sahabe de var. Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Cabir, Hz. Huzeyfetü'l-Yemâni, Ümm-ü Hânî, Ümm-ü Seleme, Abdullah İbn Ömer, Abdullah İbn Amr, Abdullah İbn Abbas, Enes b. Malik, Übey İbn K'âb, Cabir b. Abdullah, Semure İbn Cündüb, Şeddad İbn Evs, Mâlik b. Sâsaa, Ebu Ümâme, Ebu Eyyübü'l-Ensari, Ebu Habbe, Ebuzer, Ebu Saidu'l-Hudri, Ebu Süfyan, Ebu Hureyre, Esma Bint-i Ebu Bekir (radıyallahu anhüm ecmaîn)

Ruhanî diyen sahabi, Hz. Muaviye ve doğru ise, -Hz. Aişe'dir- (radıyallahu anha). Eâzım-ı Sahâbe, ruh-maal ceset olduğunu kabul eder. Fikirlerini izhar ederler. Bunların başında; Hz. Ebu Bekir, Hz. İbn Abbas, Hz. Cabir, Hz. Enes, Huzeyfetü'l-Yemâni, Ümmü Seleme, Hz. Ömer ve bunların başında bu mevzuda iddialı, Hz. Abdullah İbn Mes'ud gelir. İsmini duyduğumuz diğer ashab, fikrini izhar etmez. Fakat Efendimiz, "Ben ruhumla miraç yaptım." demedi ki, fikirlerini izhar etsinler. Binaenaleyh onlar da miracı ruh-maal ceset kabul ediyorlar deriz. (Kırk beş Sahabiden ikisi müstesna kırk üçü ruh-maal ceset der.)

İkinci tâbiîn asrında; Dehhâk İbn Müzâhim, Katâde İbn-i Diâme, Said İbn Cübeyr, İkrime, Mücâhid, İbn Cüreyc, Hz. Aişenin bizzat Tilmizi olan Mesruk b. Ecda', bütün bunlar, ittifakla miracın ruh-maal ceset olduğunu kabul ederler. Bunlar tefsircidir ve hadiste mühim kanalların başında imamdırlar. Daha sonra fukaha ve imamlar asrında bu mesele geçince, imamların bu mevzuda hiç bir aksi fikir; iddia etmediklerini görüyoruz. Cumhur-u ehl-i ilm-i Kelâm da miraç ruh-maal cesettir derler.

1. İbn-i Ebi Hâtim, Beyhâki, Taberâninin naklettiğine göre; Evs b. Şeddad naklediyor: Hz. Ebu Bekir (radıyallahu anh), o gece Resul-ü Ekrem'i aramış ve bulamamıştı. Ertesi gün; Neredeydin, diye sorunca; Efendimiz: Mescid-i Aksâ'ya gittim ve miraç yaptım buyurdu.

2. Ruh-maal ceset diyenler; Ruhuyla miraç yaptı diyenlerin delillerinin de; tutarsız olduğunu izah edip, onların

delillerini çürütüyorlar: Miracın ruhanî olduğunu iddia edenlerin delillerinden birincisi:

a) - “Ruhanîdir” Diyenlerin Delilleri

Hz. Aişe ve Hz. Muaviye bu ayette geçen rüyadan

وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلاَّ فِتْنَةً لِلنَّاسِ : “Miraçta sana gösterdiğimiz temaşayı, sırf insanları deneme vesilesi kıldık”[249] maksat miraç’tır derler;

I) -Kur’ân-ı Kerim “Fitne” tabirini kullanıyor. İmtihan demek. Rü’yasında bir insanın Kuds-i Şerife kadar gitmesi, hatta seyyarelere gitmesi, bütün cihanı teftiş edip geriye dönmesi; bu aklın haricinde bir mesele olmadığından, bu mesele insanları imtihan olmayacaklardır. İnsanın rüyasında gayr-i aklî, gayr-i mantıkî şeyler de olur. Hatta gayr-ı meşru şeyler de olur. Ama bunu anlatırsa kimse bunu tekzip etmez. Kimse mantıksız görmez, ve bu insanlar için bir imtihan da olmaz. Avamdan bile pek çokları rüyasında cenneti, cehennemi görmüşlerdir. Bu çok harika değildir. Demek ki, bu rüyanın dışında bir şeydi. Delilleri budur. Nitekim Hz. İbn-i Abbas (radıyallahu anh) dediğimiz zat, bu ayetteki rüya tabirine buyuruyor ki; bu rüya değil “Rü’yet”tir. Meşhur edip Mütenebbi, rü’ya tabirini rü’yet yerinde kullanmıştır. Arap dilinde rüya bazen rü’yet yerinde, bazen rü’yet rü’ya yerinde kullanıldığına dalalet eder.

II) -Bu mevzuda ikinci mütâlaâ beyan eden, (ruhanî diyenlerin delillerine karşı); meşhur muhaddis Süheylî diyor ki: Resul-ü Ekrem’in (aleyhisselâm) ilk miracı uykuda olmuştur. Bu bir alıştırma idi. Nitekim bidayet-i vahy de nübüvvet işinin alıştırılması için salih rü’ya ile başlamıştı. Miraç da böyle. Daha önce rü’yasında alıştırıldı. Sonra, cismiyle semalara çıktı. Öyle ise iki defa Miracı vardır. Buharî Şârihi Mühelleb’in de aynı görüşü arz ettiğini görüyoruz. Bu mütâlaâlar serdedildiği zaman yine onların bu ayetten delil çıkaramayacaklarını görüyoruz. Resul-i Ekrem’in İsra’ya mazhariyeti ruh-maal cesettir. Daha

---

[249] İsrâ 17/60

evvel bir kısım rüyalarla hazırlıklar olsa bile... İmam-ı Nevevî de: “İki kere miraç olmuştur, biri ruhu biri cesedi ile der.”

III) -Bu hususta ayrı bir mütâlâa şudur; ayette geçen bu rü’ya miraç rüyası değil de, Hudeybiye ile fetihlerin başlaması mevzuunda ki rü’yadır. Nitekim harf-i tarifle sure-i feth’in sonunda: لَقَدْ صَدَقَ اللهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ : “Allah, Resulünün rüyasını elbette doğru çıkaracaktır.”[250] derken bu rü’ya anlatılıyor. Mekke’nin fethi ile Mescid-i Haram’a gireceği rü’yadır ki, onlara delil olmadan çıkar. (Hudeybiye ve o rü’ya da bir fitne idi.)

Bütün Müfessirin-i izâm böyle anlamış. (İbn Kesir, Fahreddin-i Râzi... gibi müfessirler).

b) -“Ruhanîdir” Diyenlerin Delillerinin İkincisi; Muhammed İbn İshak, Hz. Aişe’den naklediyor: Hz. Aişe (radıyallahu anha) buyurdu ki:

مَا فُقِدَ جَسَدُ رَسُولِ اللهِ : “Resul-ü Ekremin cesedi o gece hiç kaybolmadı.” Başka bir rivayette; مَا فَقَدْتُ جَسَدَ رَسُولِ اللهِ : “O gece Allah Resulünün cesedini hiç kaybetmedim.”

Evet, sahabe-i kiramın icmaiyle miraç hadisesi Mekke’de olmuştur. Ve en son tarihte, hicretten bir sene evveldir. Zührî gibi eâzım-ı tabiinden olan bir zatın beyanına göre bi’setin beşinci senesidir. Miraç bi’setin beşinci senesi olduysa, Hz. Aişe (radıyallahu anha) daha dünyaya gelmemişti ki, yatakta yatarken, Resul-ü Ekrem’e zevce olsun da, Resul-ü Ekrem (aleyhissalâtu vesselâm) onun yanından ayrılsın veya ayrılmasında o, onun farkına varsın ...

Mağazi yazarı İbn İshak vak’ayı anlatırken şöyle diyor; “Âli Ebu Bekr’den birisi bana anlattı, ve Aişe bana dedi ki diyor. Az hadis bilen bu hadisin mevzu olduğuna hükmeder. (Hadis Ricalini yeğenlerinden iyi tanır hadisçiler). Binaenaleyh hadiste ta’n edeceğimiz iki mesele var;

---

[250] Fetih 48/27

1- İbn-i İshak'ın adam atlayıp meseleyi bir meçhule bağlaması ...

2- Hz. Aişe (radıyallahu anha) hazretlerine Resul-ü Ekremin cesedi hiç ayrılmadı (v.s.) gibi bir manayı isnad etmek, doğru olamaz. Çünkü, Hz. Aişe validemiz ya hiç dünyada yoktu, veya birkaç yaşında bir çocuk idi ki, miraç meydana geldiği zaman, bunu bilmesine imkân yoktur. Yukarıdaki sözleri de muhtemeldir ki Aişe validemiz söylememiştir. Bir kezzab meseleyi karıştırmış ve bize nakletmiştir. Kaldı ki, Mevlâna Saâdettin Taftazânî diyor ki; "Hz. Aişenin sözünün manası, 'Cesedi ruhundan ayrılmadı, onunla beraberdi. Miraç ruh ve cesetle birlikte oldu.' demektir." dedi. Böyle olunca bu da onlara delil olmaktan çıkmış olur.

c) -Ruhanî Diyenlerin Üçüncü Delili; Resul-ü Ekrem (aleyhissalâtu vesselâm) miraç hâdisesinde, hususiyle Şerîk'in (Müslimin ricalindendir, Müslim, Tekzib eder, hafız olmadığı için hadisleri karıştırmıştır, der.) naklettiği (tabiinden) hadisde, Resul-ü Ekreme şu sözleri isnad eder:

بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ بِالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ "Bir aralık Ben Mescid-i Haramda uyuyordum" demek ki uyurken rüyasında miraç yaptı derler. Bir başkasında da, وَهُوَ نَائِمٌ بِالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ve yine Şerîk miraç hadisinin sonunda فَاسْتَيْقَظْتُ وَأَنَا بِالْمَسجِدِ الْحَرَامِ: "Uyandım ve kendimi Mescid-i Haramda buldum." Evet, zaten Resulu Ekrem (aleyhissalâtu vesselâm) miraç yapacağı gece uyuduğunu bize naklediyor.

Yine İbn İshak, İbn Cerir gibi iki imamın, mürsel bir hadisle, Hasan el-Basri'den; bize naklettiğine göre; (Hasan el Basri çocukluğunda Resul-i Ekrem'in zevcelerini görmüş, fakat Efendimiz'den hadis nakletmemiştir. Sahabiyi atlayarak doğrudan Efendimizden naklediyor. Onun için mürsel diyoruz.) Resulu Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) ferman ettiler; "Hatîmde yatıyordum, yanıma Cibril-i Emin geldi. Ayağıyla ayağımı dürtüverdi.", Resulu

Ekrem ferman ediyor; "Ben uyandım, etrafta kimseyi göremeyince başımı yere koydum yattım. Yatınca bir daha ayağıma dürtüverdiler. Bir daha kalktım. Kolumdan tuttu. Beni kapıya kadar getiriverdi. Uyuyordum. İşte böyle uyandım. Sonra miraç başlayıverdi, demek suretiyle miraç başlamadan hakikaten Resûl-ü Ekremin orada yattığını görüyoruz.

Yine Ümm-ü Hânî tarikiyle (Hz. Ali'nin ablası, Resûl-ü Ekreme kurbiyeti olan bir kadın. Bir rivayette onun evinde yattığını söyler...) İbn-i Ebi Hâtim rivayet ediyor, Ümm-ü Hâni diyor ki: "Sabah namazında Resûl-ü Ekrem'in (aleyhissalâtu vesselâm) yanına sabah namazı kılmaya geldiğimizde, buyurdular ki; "Akşam burada sizinle namaz kıldım, sabah namazını da sizinle kılıyorum ama gece ben çok uzaklara gittim. Mescid-i Aksâ'ya gittim, geldim." Bundan da anlaşılıyor ki, Resûl-ü Ekrem (aleyhissalâtu vesselâm) miracı uyanıkken ve mübârek cismiyle beraber yaptı.

3- İsra ayetinde geçen " بِعَبْدِهِ " kelimesi, miracın ruhmaal ceset olduğuna delildir. Zira: "Abd, ruhla cesedin mecmuuna itlak olunur."

4- İsra ise lügatta geceleyin bir cismi yürütmektir. Mirac ruh-maal cesettir.

5- Küffârın şiddetli inkârı dahi mi'râcın ruh ve cesetle vâki' olduğuna delildir. Rü'ya olsa niye inkâr etsinler, niye deli desinler. Ebu Bekr'e gittiler... arkadaşın neler söylüyor... "O dediyse doğrudur!" dedi Sıddîk ünvan-ı âlisini aldı.

6- Necm sûresindeki ayetler de miracın ruh-maal ceset olduğuna delildir.

7- Rü'ya ile diyenlerin delilleri, İbn Hişam'ın sîresinde ve ve Taberî Tefsirinde var. Hadis kitaplarında yoksa mûteber değildir.

Bütün nakiller miracın ruh -maal ceset olduğunu söylüyorlar. Eğer Miracı akıl ve mantık noktasından ele

alıyorsak, miraç mu'cizedir. Fevka'l-kanundur. Kudret-i ilahi iledir. Pozitif ilimler müvâcehesinden miraca çıktığını imkânsız görüyorsak, Allah'ın (celle celâluhu) gücünü kuvvetini laboratuvarlarımızdaki dar kalıpların içine sıkıştırdığımızı anlamalıyız ve utanmalıyız. Allah'ın kudreti nâmütenahidir.

David Hume'un mu'cizeleri inkârı karşısında; Avrupalı Edikton gibi, Jean gibi kimseler, Hz. İsa'nın mucizelerini anlatmanın yanında, bu türlü tekellüflere düşmüşlerdir. Tuğlanın uçabildiğini izah için atom fiziğiyle meseleyi izaha kalkışmışlardır. Bu bir zavallılıktır. Cenab-ı Hakk'ın kudreti içinde cereyan eden hadiseleri, beşerî kıstaslar içinde tahlil etmek zavallılıktır.

O bakımdan biz Avrupa'da mu'cizeleri te'vil eden ilim adamları gibi düşünmüyoruz. Büyük tahkikçi Mevlâna Şıblîyi bu hususa zorlayan ve büyük Allâme Nedvî'yi bu hususta zorlayan, ve Avrupalılara karşı kitap telif eden Muhammed Hamidullah'ı bu hususta hataya sevk eden, Avrupalıların atom fiziği, fizik, kimya anlayışıdır. "Mevcut ilmî kıstaslar içinde bir insanın semaya gitmesine imkân yoktur. Öyle ise biz bunu ruhen götürelim." dediler. Bizim gibi bir insan bile uykusunda gidebilir. Bu ise Allah Resulünün bir mu'cizesidir.

Mescid-i Aksa Hakkında Değişik Mütalâalar

Yine İslâm Peygamberi Kitâbının Müellifinin Yanıldığı Bir Husus Daha Var;

O miracı anlatırken Mescid-i Aksanın da yerde olmayıp, gökte olduğunu anlatır. "Yerde olan Kuds-i şeriftir.

Hz. Davud'un çilehânesi, inzivâhanesi, peygamberlerin mescididir." der. مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الأَقْصَى bahsedilen şey, O göklerdedir. Binaenaleyh Resulu Ekrem'in (aleyhissalâtu vesselâm), oraya gidişi rüyasıyla olmuştur, demektedir.

Bunu anlatırken de kendisini böyle düşünmeye sevk eden hususu şöyle anlatıyor; "أَقْصَى" uzak demektir. Halbuki Mescid-i Aksa, Harem-i Şerif'e çok uzak değildir. Kur'ân, Rûm suresinde " أَدْنَى الأَرْضِ Yakın yer, arz" diyor. Romalıların bulunduğu, İranlılarla savaş yaptığı yere "en yakın" diyor. Halbuki yer, Kuds-i şerif'te Mescid-i Aksa ona uzak diyor. Demek ki " أَدْنَى الأَرْضِ" olan yer. Bir yere uzak deniyorsa; Mescid-i Aksanın yerde değil gökte olması lâzım. Çok uzak olması lâzım diyor.

Cevap;

1) Kur'ân-ı Kerim'de o da var, o da var. Doğru ama, orada başka maksatla anlatılıyor, beride başka maksatla anlatılıyor. Birisinde devlete göre bir yakınlık, أَدْنَى الأَرْضِ : "Hemen yanı başında". Romalılar, İranlılara galebe çalacak, burnunuzun dibinde demek. Öbürü de إِلَى الْمَسْجِدِ الأَقْصَى : "Resulu Ekrem'in yaya yürümesi hesabıyla diyor ki çok uzaktır". Bir insan yaya gitse ancak kırk günde varabilir. Bu kadar uzak bir mesafe, Mescid-i Aksa, işte oraya gitti.

2) I) -Başta Buharî, Müslim, Ahmed b. Hanbel, Tabarâni, Bezzâr gibi en mûteber kitaplar, Mescid-i Aksadan bahsediyorlar. Gökte değil yerde bir Mescid-i Aksadan bahsediyorlar:

لاَ تُشَدُّ الرِّحَالُ إلاَّ فِي ثَلاَثَةِ مَسَاجِدَ: اَلْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَسْجِدِي هَذَا وَالْمَسْجِدِ الأَقْصَى

“Üç mescitten başka mescitlere Şedd-i rihâl yapılmaz Şu üç mescide ibadet için koşulur: Mescid-i Haram, Mescid-i Aksa ve benim şu mescidimdir.”

II) -Ahmed b. Hanbel müsnedinde, Taberani, el-Mucemu’l-Evsat ve el-Mucemu’s-Sağîrinde rivayet ediyorlar;

صَلاَةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ صَلاَةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلاَّ الْمَسْجِدَ الأَقْصَى

“Benim şu mescidimde kılınan namaz, Mescid-i Aksa hariç, diğer mescitlerden bin kat daha hayırlıdır” başka bir rivayette; “وَإِلاَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامِ : Mescid-i Haram hariç” buyurdular. Şayet Mescid-i Aksa yerde olmasaydı, orada namaz kılma mevzu olmazdı...

Mecmaü’z-Zevâid ve Menbeü’s-Şevahid araştırılsa en azından yüz kadar hadis, Mescid-i Aksa’nın gökte değil, yerde olduğunu anlatır.

Burada çok ciddî bir yanılma var, selefe, cumhur’a muhalefet var.

Efendimiz (aleyhisselâm) Miraç'ta Rabbini Gördü mü?

Ru'yetullah Mümkün müdür?

Âhirette Allah (celle celâluhu) Görülecek midir?

Ezvâc-ı Tâhirat'dan Hz. Aişe (radıyallahu anha) validemiz, Efendimiz'in (aleyhisselâm) Miraçta Cenab-ı Hakk'ı görmediğine kâil olmuştur. El-lü'lü-ü vel-Mercan isimli hadis kitâbında geçen yüz on bir ve yüz on iki numaralı hadislerde, Aişe validemiz bu ictihadını beyan etmişlerdir. Görünmez diyenlerin küllî olarak iki delileri var;

1) لاَ تُدْرِكُهُ الأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ: "Gözler O'na erişemez. O'nun ilmi ise bütün gözleri ihata eder. Gözlerin görmediği her şeye nüfuz eden, her şeyden haberdar olan O'dur."[251]

2) Hz. Musa'nın (aleyhisselâm) Tur'da Cenab-ı Hakk'ı görmek istemesi ve Cenab-ı Hakk'ın;

قَالَ لَنْ تَرَينِي وَلَكِنِ انْظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَينِي

"Sen, Beni göremezsin. Ama şimdi şu dağa bak, eğer yerinde durursa sen de Beni görürsün." buyurması...[252]

Diğer taraftan bütün ashab, başta Abdullah İbn Abbas; Efendimiz'in Miraçta Cenab-ı Hakk'ı gördüklerine, ve öbür âlemde de Cenab-ı Hakk'ın görülmesinin aklen caiz, naklen sabit olduğu hükmüne varmışlardır. Ve aynı zamanda karşı tarafın bu mevzudaki delillerini te'vil ve tefsir ederek, onların delilleri bile (anlatılacağı üzere) "görüleceğine" delildir demişlerdir. Mâ'mer b. Raşid; Aişe ile İbn Abbas (radıyallahu anh) arasındaki ihtilâf zikredildiği zaman, "Bizce Aişe (radıyallahu anha)

---

[251] En'âm 6/103

[252] A'raf 7/143

daha âlim değildir, şu da var ki, İbn Abbas bir şeyi ispat, başkaları ise aynı şeyi nefyetmiştir. Nefiyle ispat işte bu şekilde teâruz edince ispat tarafı tercih olunur.

Mu'tezile ve Şia hariç, bütün ehl-i sünnet uleması, Efendimiz'in miraç'ta Cenab-ı Hakk'ı gördüğüne kâildirler, ve öbür âlemde görülebileceğine inanırlar. Bu hususta ayet var, ashab ve tabiin dahil, icma-ı ümmet vardır, derler. Bu deliller te'vile ihtiyaç duymadan zahiri manaları ile ispat edilmiş: يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ : "Gün gelecek birtakım yüzler ağaracak, birtakım yüzler ise kararacak."[253]

3) İcma-ı ümmete gelince; bu hadis,

سَتَرَوْنَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرَوْنَ الْبَدْرَ : "Rabbinizi ayın on dördü gibi göreceksiniz" sahabe-i kiramdan yirmi zat tarafından rivayet edilmiş bir hadistir. Ashab'dan: Ebu Saidi'l-Hudri, Ebu Hureyre, Enes b. Mâlik, Câbir, Suheyb, Bilâl-ı Habeşi gibi zatların itikadı budur.

Hz. Aişe'nin (radıyallahu anha) ayeti kerimeyle delil getirmesine İbn Abbas muhalefet etmiştir: İmam Tirmizi, İbn Abbas'dan (radıyallahu anh); رَأَى مُحَمَّدٌ رَبَّهُ : "Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Rabbini gördü" dedi. Allah (celle celâluhu): لاَ تُدْرِكُهُ الأَبْصَارُ : "Gözler O'nu göremez." demedi mi? O hâlde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) O'nu nasıl görür, dediler. Bunun üzerine İbn Abbas; "Yazıklar olsun sana! O, görülmediği zaman kendi zatının nuru ile tecelli ettiği zamandır. Gerçek, Fahr-ı Âlem, O'nu iki kere gördü." diye buyurdu.

İmam Kurtûbî, ayette geçen "el-ebsâru" kelimesinde cem' mahalli "Lâm" harfidir. Bu takdir tahsisi kabul eder. Yani bundan bütün gözler değil, belli gözler anlaşılır. Hasılı, görmemek kâfirlere mahsusdur. إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ كَلاَّ لَمَحْجُوبُونَ "Hayır! Hayır! Bu cezasız kalmayacak. Onlar, o gün Rablerini görmekten mahrum kalacaklardır." Kafirler

[253] Ali İmrân 3/106

kıyamet gününde Rabbimizin Cemalini göremezler. Gözler O'nu göremezden murad budur. Ama mü'minlerin müşehade edecekleri:

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ، إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ : "Yüzler vardır ki, o gün ışıl ışıl parıldar. Ve Rabbine bakar..."[254]

Kadı İyaz der ki: "Allah'ın görülmesi mümkündür. Akılda bunu muhal görecek bir nesne yoktur. mümkün olduğuna Musa'nın (aleyhisselâm) suali delildir, رَبِّ أَرِنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ : " Ya Rab! Göster seni, göreyim seni." [255] Nebiler muhal olan şeyi dilemez.

Kadî İyaz yine der ki: "Şerefli şeriatte rü'yetin muhal olduğuna ve mümkün olmadığına delil yoktur."

لاَ تُدْرِكُهُ الأَبْصَارُ : "Gözler O'nu görmez." ayeti kerimesinden rü'yetin reddedildiği ve mümkün olmadığı sonucunu çıkaranların hücceti yoktur. Bu ayet üzerinde muhtelif teviller vardır:

I) -İbn Ebi Hâtim, İsmail b. Ali'den; ayet-i kerimenin tevilinde

هَذَا فِي الدُّنْيَا : "Bu rü'yet dünyada olan rü'yettir." Yani dünyada görülemez.

II) -Bazıları; Gözler O'nu idrak edemez, yani bütün gözler demek.

Bazı ulema dedi ki: "Görmenin sabit olmasıyla, idrakın reddedilmesi arasında birbirine zıtlık yoktur. Zira idrak, görmeden daha hususîdir. Görürde fakat idrak edemeyebilir. Ay'ı görmek başka, hakikatini idrak etmek başka. Bazıları idraktan murad, ihatadır, der. Görür de fakat ihata edemeyebilir.

[254] Kıyame 75/23
[255] A'raf 7/143

Görünmez diyenler: Cenab-ı Hak Hz. Musa'ya: لَنْ تَرَيٰنِي : "Sen Beni asla göremezsin." Ayetini esas alırlar. Nef-i ebedî olarak ele alırlar.

Halbuki;

a) Eğer görmek muhal olsaydı, rü'yetin cevazına itikad edenlerin sapık ve kâfir olmaları, iktiza ederdi. Musa (aleyhisselâm) bundan münezzehtir. Görmek arzusu ve talebi, rü'yetin cevazına işarettir.

b) "Şu dağa bak, dağ yerinde durursa." ifadesi rü'yet mümkün olan şeye bağlanmış. Demek rü'yet mümkündür.

c) Musa (aleyhisselâm) hemen o saat görmek istedi. Allahu Teâlânın cevabı: "Şimdi göremezsin ya Musa" olmuştur. Musa (aleyhisselâm) gelecekte görmeyi dilemedi ki, reddetmeye netice olsun. Yani "gelecekte göremezsin" olsun.

d) Kadı Beyzâvî, tefsirinde demiştir ki; "Bu ayette rü'yete cevaz var. Zira Hak Teâlâ hazretleri لَنْ تَرَيٰنِي : "Sen beni göremezsin" buyurdu, reddetti.

لَنْ تَرَيٰنِي : "Ben görünmem" diye reddetmedi.

İmam Mâlik buyurdu ki; "Allau Teâlâ hazretleri dünyada görülmez, zira Bâkidir. Baki olan, fani gözle görülmez. Ama ahiret yurdunda baki gözler verildiğinde, Baki olan Allah görülür... Bu dünyada görülmemesi, beşerin terkibinin zayıflığındandır. Cenab-ı Hak dilediği kuluna terkib kuvveti vermeye ve dünyada da görünmeye kâdirdir. Efendimiz (aleyhisselâm) miraçta öyle gördü. Ahirette terkib kuvveti ile mü'minler de görecekler.

İmam-ı Abdürrezzak, Hasan-ı Basri'den rivayet eder;

إِنَّ مُحَمَّداً رَاٰى رَبَّهُ : "Gerçekten Muhammed (aleyhissalâtu vesselâm) Rabbini gördü."

İbn-i Huzeyme, Urve b. Zübeyr'den tahriç etmiştir ki; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) hazretleri, "Allahu Teâlâyı gördü." diye ispat etmiştir.

İbn-i Abbas da, bütün ashab da buna kâil olmuşlardır. Kâ'bu'l-Ahbar, Zührî Mâmer b. Râşid kesin olarak buna hükmettiler. Ebu Hasan-el Eş'ari ve ona tabii olanların çoğunun görüşü budur.

Rü'yetin sübutuna delâlet eden hadis-i şeriflerden biri de şudur ki; İmam-ı Nesâî sahih isnadla tahriç edip, Hâkim müstedrekinde doğrulamış, İkrime yoluyla İbn Abbas hazretleri rivayet etmiştir:

أَتَعْجَبُونَ أَنْ تَكُونَ الْخُلَّةُ لِإِبْرَاهِيمَ وَالْكَلَامُ لِمُوسَى وَالرُّؤْيَةُ لِمُحَمَّدٍ "Halilliğin İbrahim'in, Kelimliğin Musa'nın, rü'yetin Muhammed'in (aleyhissalâtu vesselâm) olmasına siz şaşar mısınız?"

Biri de şudur; İmam-ı Müslim, Ebu'l-Âliye yoluyla, İbn Abbas'dan şöyle rivayet etmiştir; مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى: "Gözünün gördüğünü, gönlü, kalbi yalanlamadı" ayetinin tefsirinde رَأَى رَبَّهُ بِفُؤَادِهِ مَرَّتَيْنِ : "O gönlüyle Rabbini iki defa gördü" diye buyurmuştur.

Yine Atâ yoluyla İbn Abbas (radıyallahu anh): "Kalbiyle O'nu gördü." diye rivayet edilmiştir.

Bundan daha sahih olanı şudur ki, İbn Merdûye, Atâ yoluyla, İbn Abbas'dan (radıyallahu anha): "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm), Allah'ı ancak kalbiyle gördü."

Bu takdirde, İbn Abbas'ın isbatıyla, Hz. Aişe'nin nefyini birleştirmek mümkün: Hz. Aişe'nin (radıyallahu anha), görmedi demesi, baş gözüyle görmedi. İbn Abbas'ın gördü dediği, kalp gözüyle gördü demektir.

İmam-ı Tabarânî evsatında; İbn Abbas'dan:

إِنَّ مُحَمَّداً رَأَى رَبَّهُ مَرَّتَيْنِ مَرَّةً بِبَصَرِهِ وَمَرَّةً بِفُؤَادِهِ : "Muhakkak Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Rabbini iki defa gördü. Bir defa gözüyle, bir defa da kalp gözüyle"

defa gördü. Bir defa gözüyle, bir defa da kalp gözüyle" kalp gözüyle gördüden murad: "Ona hasıl olan rü'yet, şerefli kalbinde yaratıldı. Başkalarında hasıl olan rü'yetin gözlerinde yaratıldığı gibi."

İbn-i Huzeyme, Enes b. Mâlik'ten: "Muhammed (aleyhissalâtu vesselâm) Rabbini gördü." diye, buyurmuştur.

İmam-ı Mervezî diyor ki: İmam-ı Ahmed b. Hanbel'e, Hz. Aişe'nin: "Kim Muhammed (aleyhissalâtu vesselâm) Rabbini gördü derse Allah'a büyük iftirada bulunmuş olur" dediğini söylüyor. Onun sözü ne ile reddedilecek dedim... Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Rabbimi gördüm." sözüyle dedi ve ilâve etti. Peygamberin sözü onun sözünden daha büyüktür. İmam-ı Ahmed b. Hanbel'e bu mesele sorulduğu vakit nefesi tükeninceye kadar; Onu gördü... Onu gördü... der, başka bir şey söylemezdi.

Hâkim müstedrekinde İbn Abbas'dan: رَأَيْتُ رَبِّي : "Ben Rabbimi gördüm" hadisini rivayet etti.

Beraat Gecesi

Bizler Cenab-ı Hakk'tan geldik ve yine O' na döneceğiz. Allah'a dönerken de, mühim olan Allah'ın rızasını kazanarak Allah'a dönmektir. Ama rızayı kazanmak bu dönemde nasıl olacaktır.? Uzaktaki bir cismin merkeze ulaşması iki türlü olur:

Birincisi; kendini zorlayarak merkeze doğru yavaş, yavaş gitmesidir. Bu işte, iradenin büyük bir payı vardır ve uzun bir süreye ihtiyaç duyulur. Buna mühitteki eşyanın cezb yoluyla merkeze gitmesi de denir.

İkinci yol ise; merkezin incizabıyla, çekmesiyle eşyanın merkeze çekilmesidir. Mıknatısın uzaktaki bir cismi hızla çekmesi gibi. Bunun için uzun bir süreye ihtiyaç yoktur, bir anda ve bir hamlede oluverir.

Allah'a Yaklaşmanın İki Yolu;

İşte bunun gibi Allah'a uzak olan bizlerin, Allah'a yakınlaşması da iki türlü olacaktır.

1- Belli şeyleri değerlendirerek, ibadet basamak ve merdivenlerini kullanarak, Allah'ın bildirdiği vesilelere sımsıkı sarılarak, Allah'a doğru manen mesafe kat etmektir.

2- Allah'ın kutsî incizabıyla, kutsî çekimiyle, uzaktaki şeyleri kendisine çekmesidir ki, bu çok sür'atlice olur. Nebîlerin, mukarrabînin ve bilhassa velayet-i kübrâya mazhar olan sahabîlerin Allah'a yaklaşması böyledir.

Kur'ân-ı Kerim, Allah'a doğru giderken birtakım vesileleri değerlendirmemizi emrederek şöyle buyuruyor:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

"Ey iman edenler! Allah'ın hukukunu gözetin, O'nun hukukunu ihlal etmekten sakının, O'na yaklaşmaya vesile arayın ve O'nun yolunda mücâhede edin ki korktuğunuzdan kurtulup umduğunuza kavuşasınız."[256]

Allah'tan nasıl korkulması gerekiyorsa öyle korkunuz. Allah ne kadar büyük ve siz ne kadar küçükseniz, nimetler ne kadar Allah'ın elinde ve siz nimete ne kadar muhtaçsanız, azab-ı ilâhî, cehennem ne kadar büyük ve siz bunlardan korunmaya ne kadar muhtaçsanız; işte ne çapta Allah'tan nasıl korkulması gerekiyorsa öyle korkunuz. Allah'tan korkmak, aynı zamanda Rahmetine iltica etmek demektir. Tıpkı annesinin tokatından korkup, yine annesinin şefkatli kucağına kendisini atan bir çocuk gibi, bir mü'min de Allah'ın gazabından çok korkacak ve gidecek başka kapısı olmadığı için Rahman ve Rahim olan Allah'a dönecek ve O' na sığınacaktır.

Ayet-i Kerîme'ye biraz önce yaptığımız taksimatta baktığımızda;

Birincisi; kendimizin yapabileceği, irademize bakan yönüyle Allah'a ulaşmada vesileler var.

Bir de Allah'a ulaşmada cihaddan bahsediliyor ki, cihad incizap yoluyla Allah'a ulaşmadır. Allah yolunda bir saat terlemek, bir saat nöbet tutmak, bir saat cihat etmek, bir saat gayret sarf etmek, belki onun bir saati, bir ömre denk, bir ömür ibadete denk olacaktır. Hele maddî cihad vesilesiyle bir de şehit olursa, bir dakikada şehit olan bir insan, Allah'a incizap yoluyla öyle yaklaşmış, öyle yaklaşmış olur ki; bir velînin bir sene ibadeti ile elde ettiği makama, o bir anda yükselir. Diğer taraftan vesileler arayarak ulaşma ise cezb yoluyla ulaşmadır. Bu diğerine göre biraz daha uzun ve zahmetlidir.

[256] Mâide 5/35

Allah'a Ulaşmanın Yolları;

Ayet-i Kerime'de, Allah'a ulaşmada vesileler ittihaz edinmemiz bildiriliyor.

İşte bu vesilelerden birincisi ayette de ifade edildiği gibi قُلِ ادْعُوا اللّٰهَ أَوِ ادْعُوا الرَّحْمٰنَ : "De ki dua ederken ister "Allah", ister "Rahman" diye hitap edin" [257] Yani Allah diyerek dua etmektir. Allah'ın Zatına ulaşmada dualarımızı vesile kılacağız. Bu dualarımızda da; "Allah'ım, Allah isminin hürmetine" diyerek dua edeceğiz.

İkinci büyük vesile ise İsm-i Âzamlardır. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) diyor ki: "Şunu bilin ki, kim İsm-i Azamla dua ederse Allah ona icabet eder, onunla talepte bulunursa (Allah ona dilediğini mutlaka) verir."[258] İsm-i Âzamlar vesile kılınacak, fakat bu İsm-i Âzamlar nelerdir?, Bunlar tam olarak belli değil. Allah'ın "Rahman ve Rahim" ismi, İsm-i Âzam olabilir. Bazılarına göre "Vâhid" ismi bazılarına göre de; "Vedud" ismi İsm-i Âzamdır. Hz. Ali'ye (radıyallahu anh) göre ise, "Ferd, Hayy, Kayyum, Hakem, Adl, Kuddûs" isimleri İsm-i Âzamdır. İşte bu isimleri ile Cenab-ı Hakk'a dua edersek, dualarımız hüsn-ü kabul görecek, reddedilmeyecektir inşallah.

3) -Ayetin devamında da أَوِ ادْعُوا الرَّحْمٰنَ : "İster Rahman diye hitap edin"[259] deniyor. Yani " ister Allah diyerek dua et, istersen Rahman diyerek dua et" demekle İsm-i Âzam'ı vesile kılmaya dikkat çekiyor. Yine ayetin devamında

أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰى : "Hangisini deseniz, hep O'nundur o en güzel isimler"[260] buyrularak Esma-ûl Hüsna'ya, yani Allah'ın güzel isimlerine dikkatimizi çekiyor. Bir rivayette Esma-ül Hüsna doksan dokuz tane olarak bildirilmiştir. Bu ayetten anlaşılan; ister Allah diye dua

[257] İsrâ 17/110
[258] İbrahim Canan, Hadis Ansiklopedisi, 5/533, H. No: 1790
[259] İsrrâ 17/110
[260] İsrrâ 17/110

edelim, ister Rahman diye dua edelim, istersek Allah'ın güzel isimlerinden birini vesile kılarak dua edelim, duamız Hüsn-ü kabul görecektir inşallah. Bunları Allah'a ulaşmada, birer vesile kılarak dua etmeliyiz.

4) -Allah'a ulaşmada vesilelerden biri de, belki de en büyük, en önemli vesile Hz. Muhammed'dir (sallallâhu aleyhi ve sellem). Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah'a ulaşmadaki vesilelerin en başında gelir. O (sallallâhu aleyhi ve sellem) öyle bir vesiledir ki, eğer O olmasaydı bu âlemin kapısı açılmazdı ve biz de bu âleme gelemezdik. O'nun vesileliği ile bu âlemin kapıları açıldı. Ve yine O'nun duasının kabulü olarak, öbür âlemin kapıları açılacak.

Ancak Hz. Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) sımsıkı tutunduğumuz zaman, Allah'a ulaşma şansını, imkânını yakalamış olacağız. Onun için Cenab-ı Hak O' na bîata dâvet eder, O'nun elinden sımsıkı tutmamızı emreder. Ve Ayette;

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللهُ : "Ey Habibi zişanım! Sen onlara deki: Eğer Allah'a muhabbetiniz varsa, bana itâat ediniz ki Allah da sizi sevsin."[261] buyurarak kendisine ulaşmada, Habibine tabi olmanın en büyük vesilelerden biri olduğunu bize bildirmektedir.

Rivayet edildiğine göre; Hz. Âdem cennetten mahrum olunca üç yüz sene tevbe etti. Ama Allah üç yüz sene ettiği tevbesini kabul etmedi. Birden Hz. Âdem'in kafasında şimşek gibi bir şey çaktı. Yani aniden bir şey hatırladı. Ve Hz. Âdem ellerini kaldırarak "Ya Rabbi! Muhammed hürmetine beni affeyle" dedi. Buna karşılık Cenab-ı Hak: Seni affettim, ama sen Muhammed'i nerden tanıyorsun buyurdu. Hz. Âdem de dedi ki: "Ya Rabbi ben cennette gezerken cennetin tavanında senin adınla beraber "Muhammedü'r-Resulullah", adının geçtiğini gördüm. Adını adınla yazmışsın, Zâtını Zâtına mir'at eylemişsin, ben de onun hürmetine dedim" dedi ve Cenab-ı Hak O'nu affetti.[262]

[261] Al-i İmrân 3/31
[262] Kurtubî, el-Câmi li-Ahkami'l-Kur'an, 1/324

Evet, sanırım Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ne kadar mühim, ne kadar önemli bir vesile olduğunu anlamamız için yeterlidir. Eğer Hz. Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem), sımsıkı tutunabilirsek O'nun davasını gayemiz ittihaz edersek ve sünnet-i seniyyesini rehber ittihaz edip, sımsıkı tutunursak; O bizi inşallah yolda bırakmayacak ve Allah'a ulaştıracaktır. Allah'a ulaşmamıza ve Allah nazarında makbul sayılmamıza vesile olacaktır.

5) -Bizi Allah'a ulaştıracak vesilelerden beşincisi ise; Kur'ân-ı Kerimdir. Kur'ân-ı Kerim Allah'tan gelen bir mesajdır. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyuruyor; "Kur'ân'ın bir ucu Allah'ın elindedir, diğer ucu sizin elinizde olan bir vasıtadır. Ona sımsıkı sarılın. Ta ki Ondan sonra ebedîyyen sapmayınız ve helâk da olmayasınız."[263] Yani yolda kalmayacaksınız, sonucunda cennete ve Allah'a ulaşacaksınız.

Kur'ân-ı Kerim bizi her şeyin en kıvamına en mükemmeline götürür. Dünyada hangi noktalarda mükemmeli yakalamak istiyorsak, işte O noktaya bizi ulaştıracak Kur'ân-ı Kerimdir. İçtimai hayatın ahkam noktası, en mükemmeli, her şeyi, Kur'ân-ı Kerim'de'dir. Ahlâk-ı âliyenin, iktisadın, saâdetin en mükemmeli Kur'ân-ı Kerim'de vardır. Ve kim ki Kur'ân-ı Kerime sımsıkı tutunursa, O yolda kalmaz, Allah'a ulaşır. Cenab-ı Hak ayet-i kerimede de

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ : "O Kur'ân-ı Kerim her şeyin en kıvamına en mükemmeline ulaştırır"[264] buyurarak Kur'ân-ı Kerim'in ne kadar mühim mesele olduğuna dikkatimizi çekiyor.

Hz. Yusuf (aleyhisselâm) kuyunun dibine atıldığında oradan kurtulmak istiyordu. Acaba ne yapsam ne etsem diye beklerken üsten kuyuya bir ip salıverildi. İp sağlam bir ipti, İpi çeken adam da güçlüydü. O sapasağlam ipe Hz. Yusuf (aleyhisselâm) sıkıca tutununca kuyudan kurtul-

---

[263] Sahih-i İbn Hıbban, (Tah: Kemal Yusuf el-Hût), 1/166, H. No: 122

[264] İsrâ 17/9

du. Onun kuyudan kurtulmasına sağlam bir ip ve çekenin de güçlü ve sağlam olması vesile olmuştur.

Bu gün millet olarak, ümmet olarak, hadd-i zatında bizim yerimiz burası değil. Biz, şu an İslâm dünyası olarak bir derbederliğe, bir mezellete maruz kalmışız. Buradan kurtulmak, âli bir noktaya çıkmak istiyoruz. Kur'ân'ın ifadesiyle ümmet-i vasatın mualla makamına, yeryüzünde muvazene unsuru olabilecek noktaya çıkmak istiyoruz. Ama, bizim için, Hz. Yusuf'da olduğu gibi sağlam bir ip gerekiyor. İşte semavî âlemden gelen O ip, Kur'ân-ı Kerim'dir. O hablü'l-metin[265] yani sağlam bir iptir. Ve yine Kur'ân'ın ifadesiyle

بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى : "O kopmaz sapa sağlam bir iptir"[266] Yani urvetu'l-vüskadır. Tabir yerinde ise, ipin bir ucu bizde, bir ucu da, sonsuz bir güce sahip olan, Allah'tır (celle celâluhu).

"لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ" : diye inandığımız güç ve kuvvetin tek ve yegâne sahibi Allah tarafından uzatılan bu ipe sımsıkı tutunursak hiçbir zaman yolda kalmayız. Mazide yükseldiğimiz gibi yükselir, dünyada hak ettiğimiz yere geliriz. Ve öbür âlemde de cennete -yine bu sağlam ip sayesinde- gitme şansını yakalamış oluruz.

6) -Bizi Allah'a ulaştıracak olan altıncı büyük vesile ise; Allah'ın emir ve yasaklarına riayet etmektir. Yani farzlara yapışmak ve haram kıldığı şeylerden kaçınmaktır.

7) -Ve yedinci büyük vesile ise nevâfil dediğimiz, farzların dışındaki ibadetlerdir. Bu hususta Cenab-ı Hak kudsî bir hadisde buyuruyor ki: "Kulum bana nafilelerle yaklaşır. Ve o kadar yaklaşır, o kadar yaklaşır ki: hatta ben onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum"[267] artık bundan sonra insan fenâfillah'a, bekâbillaha mazhar olur. Allah onun her yerde yardımcısı olur. "Tutan

---

[265] Al-i İmrân 3/103
[266] Bakara 2/256
[267] Buhari, Rikak 38; Müsned, 6/256

eli olurum"; yani ona yanlış bir şey yaptırmam demektir. "Yürüyen ayağı olurum"; yani haram ve günaha adım attırmam, onu muhafaza ederim demektir. "İşiten kulağı olurum" demekle artık Hakk'ı işitecek hale getiririm ve feyz-i Akdes'ten gelen sırlara ve nurlara muhatap olabilecek hale gelir ve bu şekilde insan Cenab-ı Hakk'ın koruduğu, muhafaza ettiği bir varlık haline gelir.

Allah'a ulaşabileceğimiz yollar hayatın bütün noktasında denememiz lâzım gelen yollardır. Günün yirmi dört saati O'na ulaştıracak vesilelerle meşgul olmamız gerekir. Ve bir ömür boyu bunlarla meşgul olmalıyız. Ama heyhat ki, insan etten ve kemikten mürekkeb bir varlık olduğundan dolayı, zaaflarıyla, kaprisleriyle insandır. Onun için, bir insan belki yirmi dört saat, bir hafta, bir ay ve ömrünün tamamında Cenab-ı Hakk'a tam teveccüh etme imkânı bulamaz. İşte bundan dolayı Cenab-ı Hak kendisine ulaşabileceğimiz vesileleri, yolları ifade buyurduktan sonra; belki devamlı bu işleri yapamazsınız esprisi içinde, bir de bizim için hususî zamanlar, hususî aylar ve geceler tayin etmiştir.

Acaba hiç düşünebildik mi ki; Cenab-ı Hak niçin yirmi dört saat içinde beş vakit namazı belli vakitlere tayin etmiştir? Acaba haftada bir Cumayı niye tayin buyurmuştur? Acaba hiç düşünebildik mi ki; niçin Cenab-ı Hak mübarek geceleri, mübarek ayları özellikle de Ramazan-ı Şerif'i bu ümmete ihsan etmiştir.

İnsan Rabbine karşı ibâdet-ü tâat ile tesbih ve ta'zim ile meşgul olması gerekirken, madde ve cesed içersinde kayboldu, nefs-i emmarenin baskısı altında ezildi ve dünyaya aldandı. Bütün bunlardan dolayı da Cenab-ı Hak âdeta, imdadımıza yetişerek; "Daima ibadet etmeniz gerekiyordu ama yapmadınız, bari benim şu ta'yin ve tespit ettiğim zamanlarda bana teveccüh edin." diyerek, bizlere hususî zamanlar tayin etmiştir. Allah'ın bize bahşetmiş olduğu, hayat içinde hayat olan mübârek aylar vardır, mübarek günler ve geceler hatta mübarek saatler vardır. Bunlar Cenab-ı Hakk'ın azametine uygun, rahmetine muvâfık iltifat ettiği zamanlardır. İşte bu mübarek gecelerden

birisi de Şaban ayının on beşinci gecesine takâbül eden Beraat gecesidir.

Beraat, adından da anlaşılacağı gibi kurtuluş demektir. İnsanların kurtuluşuna sebebiyet veren, kurtuluş fermanlarının boyunlarına bir yafta gibi, bir ihsan mektubu gibi bahşedildiği gecedir. Beraat gecesi o kadar mühimdir ki, idam olacak bir insanın tam idam sehpasındayken birisinin ona gelip – müjde sana beraat ettin, kurtuldun demesi karşısında sevince boğulması gibi, biz de Cenab-ı Hakk'ın bu lütfu karşısında aynı sevinci, aynı mutluluğu duymalıyız. Çünkü bizim günahlarımız da, bizim idamımızı gerektirirken, beraat gecesindeki teveccühümüz sayesinde Cenab-ı Hak kurtuluş fermanımızı boynumuza asıyor.

Ama bu gecede rahmeti sonsuz olan Cenab-ı Hakk'ın rahmetinden müşrikler ve sıla-ı rahimi yani akraba ziyaretlerini kesen insanlar faydalanamayacak. Bunun dışında Cenab-ı Hak az veya çok bu gecede kendisine teveccüh eden, huzuruna dehalet eden bütün insanları inşallah affedecektir.

Ümmetin anası, Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) pâk zevcesi Hz. Aişe validemiz beraat gecesinde kurtulduğunu söyler o gecede daima Rabbine teveccüh eder ve ağlardı. Hz. Aişe validemizin akrabalarından olan Muhammed b. Kasım diyor ki: Mutadım üzere, devamlı yaptığım gibi bir kuşluk vakti Aişe validemizin huzuruna gittim. Ona soracaklarım ve ondan öğreneceklerim vardı. Baktım ki, Aişe validemiz Allah'a teveccüh etmiş, ibadet ediyordu. Belki selâm verir diye bekledim, fakat selâm vermedi. Gittim biraz dolaştım geldim. Baktım hâlâ ayakta Allah'a teveccüh etmiş namaz kılıyordu. Ve gözlerinden de şakır, şakır yaş dökülüyordu. Sonra bekledim, biraz da yaklaştım ki, acaba namazda hangi ayeti okuyordu da bu kadar ağlıyordu diye. Aişe validemizin dili bir ayete dolanmış, dilinin vird-i zebanı olmuş, tekrar tekrar okuyor ve ağlıyordu. O ayet:

فَمَنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا وَوَقٰينَا عَذَابَ السَّمُومِ : "Minnet ve şükran öyle bir Allah'a dır ki, O Allah bizi yakıcı, kavurucu, mah-

vedici azabın ateşinden muhafaza eyledi ve bizi kurtardı."[268] Ayetin meâl-i münifi budur. İşte âdeta bu ayet beraat ayeti olarak, Cenab-ı Hakk'ın bizi ateşten beraat eylemesini ifade ediyordu. Minnet ona deyip, aynı ayeti tekrar tekrar okuyarak Allah'a teveccüh ediyor ve ağlıyordu.[269]

Eğer biz de bu geceyi iyi değerlendirip, Rabbimizin Rahmâniyet ve Rahimiyetine mazhar olabilirsek ve bize beraatın vesilesi olarak gönderdiği Kur'ân-ı Kerim'e temessük ile, beraatın en başında olan Hz. Muhammed'e (aleyhissalâtu vesselâm) teveccüh ve dehâlet edebilirsek; inşaallah Rahman ve Rahim olan Allah da, bize, beraatımızı ihsan edecektir. Elbette bu, beraatımızı kuru bir sevinçle değil, minnet duyarak, şükran hislerimizi sunarak, hamdimizi, tesbihatımızı, tahmidatımızı Allah'a arz-ı takdim ederek bu geceyi değerlendirmiş olacağız.

Efendimizde (aleyhissalâtu vesselâm) beraat gecesini diğer gecelerden farklı değerlendiriyordu. Hz. Aişe validemiz diyor ki; bir gün Urve ile oturdum sohbet ediyordum, Urve bana dedi ki: Efendimizin garip, tuhaf gecelerinden bir gecesini bize hikâye edebilir misin. Aişe validemiz diyor ki: Ben heyecanlandım. Urve'ye hangi gecesini anlatayım ki; Onun (sallallâhu aleyhi ve sellem) her gecesi acâib ve garipti, heybetli ve dehşetli idi. Bir gün Şaban-ı Şerif'in on beşinci gecesinde Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanımdan haberim olmadan ayrılıp gitmişti. Ben Allah'a yemin ederim ki, elbisem harirden veya bükülmüş ibrişimden veya ketenden de değildi. Urve dediki: Subhanallah elbisen bunlardan olmaz da neden olur. Hz. Aişe validemiz bunun üzerine dedi ki: Erişi kıldan, argacı deve yününden idi. Ben Resulullah'ı diğer hanımlarına gitti zannettim. Ve hemen karanlık odamda Resulullah'ı aramaya başladım. Dakikalarca yanıma gelmedi diyor. Acaba başına bir hâl mi geldi, diye telaş ettim ve odamın içinde el yordamıyla aramaya başladım. Elim ayağına dokundu, ayağı dik idi. Anladım ki başı secdede. Efendi-

[268] Tur 52/27

[269] Gazali, İhyau Ulumi'd-Din, (Terc. Ahmed Serdaroğlu), 4/740

miz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) secdede şu duayı okuduğunu duydum. "Ya Rab! Sana kendimden geçerek secde ediyorum, yürekten inandım sana Allah'ım. Nimetini ikrar, günahımı itiraf ediyorum. Allah'ım nefsime zulmettim, beni affet. Çünkü senden başka günahlarımı bağışlayan yoktur. Allah'ım! Cezandan affına, intikam almandan rahmetine, gazabından rızana sığındım. Ve senden sana sığınıyorum. Kendi nefsini sena ettiğin kadar seni hakkıyla sena edemedim, Allah'ım övmekten acizim"[270] dedi. Ve Efendimiz ayakta ve oturarak bu şekilde sabaha kadar ibadet etti diyor Aişe validemiz. Ve Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Şaban-ı Şerif ayının on beşinci gecesi olan beraat gecesi böyle geçmişti. Aişe validemiz anlatmaya devam ediyor ve diyor ki:

Efendimiz namazını bitirince ayaklarının çok şiştiğini gördüm. Yaklaştım, ayaklarına masaj yapabilir miyim dedim ve müsaade buyurdu. Ayaklarını ovuyordum sonra dedim ki: Anam, babam sana feda olsun, Ya Resulallah! Allahu Tealâ seni evvel, ahir affetti. Fetih suresinde geçtiği gibi[271] senin bütün günahlarını affetti. Ve zaten senin günahın yok ki. Niye kendine bu kadar zahmet ve azab veriyorsun. Efendimiz ağlamalı bir eda ile أَفَلاَ أَكُونُ عَبْداً شَكُوراً : "Allah'ın bu kadar lütûf ve ihsanları karşısında O' na şükreden bir kul olmayayım mı ya Aişe"[272]

Bunun manası: Allah beni hiç yaratmayabilirdi ama yarattı, yarattığı zaman cemâdattan bir varlık olarak yaratabilirdi ama canlı olarak yarattı, canlı olarak yarattığı zaman bir bitki veya hayvan olarak yaratabilirdi ama insan olarak yarattı, ve insan olarak yarattığı zaman da en mükemmel uzuvlarla, manevî cihazlarla beni donattı ve kainatta her şeyi yaratarak bana ihsan etti. Bana bu kadar sonsuz ihsanlarda bulunan Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı, demektir.

---

[270] Abdulkadir Geylani, Üç Aylar Ve Faziletleri (Terc: Mustafa Güler), s. 68
[271] Fetih 48/2
[272] Abdulkadir Geylani, A.g.e., s. 69

Hz. Aişe anlatmaya devam ediyor ve diyor ki: O gece Efendimiz Allah'a öyle bir teveccüh etmişti ki ve secde de öyle ağlıyordu ki, ben artık kalbi duracak, ölecek zannettim. Ve sonunda şöyle sordum diyor: Ya Resulallah bu gecede ne var dedim. Resulullah şöyle buyurdular: Bu sene zarfında doğacak ve ölecek olanlar bu gecede takdir ve tespit edilir. Bu gecede canlıların erzâkı tertip edilir. Ve onların amelleri Allah'a arz olunur, dedi.[273]

Ve yine Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Ya Resulallah! Allahu Tealânın rahmeti olmadan cennete girilemeyecek mi" diye sordum. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Allah'ın rahmeti olmadan hiç kimse cennete giremez." "Sen de mi Ya Resulallah", dedim. O da: "Evet! Allah'ın Rahmeti olmazsa, ben de cennete giremem"[274] buyurdular. Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah'ın nebisi olduğu, Allah nazarında muazzam bir makamı ve mevkii olduğu, geçmiş ve gelecek günahları affedildiği halde, O (sallallâhu aleyhi ve sellem) bütün bunlara bakmadan, beraat gecesinde bütün gücüyle Allah'a teveccüh ediyor ve ibadet ediyorsa, bizim neler yapmamız gerektiğini artık siz düşünün.

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hz. Aişe validemiz'in rivayet ettiği bir hadis-i şerifte şuna inanmamızı tavsiye buyuruyor ve diyor ki: "Allah Teâlâ hazretleri beraat gecesinde dünya semasına iner ve Kelb Kabilesinin koyunlarının tüyünün adedinden daha çok sayıda insanı affeder."[275] İşte biz muhtemelen bu affedilenler arasında olabiliriz. Yeter ki, bütün benliğimizle Allah'a yönelip, Ondan afv-u mağfiret dileyelim.

Beraatı, hadd-i zatında tek boyutlu olarak, sadece cehennem ateşinden kurtulup cennete gitme olarak değerlendirmemeliyiz. Beraatın bir maddî bir de manevî yönü vardır. Manevî yönü öbür âlemde Cenab-ı Hakk'ın azabından, kahrından bizi kurtarıp beraat vermesidir. Bir

---

[273] Abdulkadir Geylani, Üç Aylar Ve Faziletleri (Terc: Mustafa Güler), s. 69-70
[274] A.g.e., s. 69-70
[275] Tirmizi, Savm 39

de beraatın maddî yönü var. O da dünyamızı ilgilendirmektedir. Yani dünyaya bakan yönüdür. Biz şu anda millet olarak beraatımızı aldık mı, almadık mı? Bu manada düşünebiliriz. Acaba dünya milletleri arasında iktisadî noktada kaçıncı sıradayız, sanayi inkılâbında, gelişmişlik sırasında, gelir dağılımında işin neresindeyiz. Acaba, dünyadaki beyne'l-milel güçler arasında emir komuta zinciri içerisinde işin neresindeyiz. Acaba, bu manada millet olarak dünyada beratımızı aldık mı? Allah'ın yeryüzünde halifesi olabildik mi? Şanlı, şerefli olarak temsil edebildik mi? Bize bıraktığı ve eğer bu iki şeye sımsıkı sarılırsanız asla sapıtmazsınız[276] dediği iki büyük emanet olan Kur'ân ve Sünnet'e sahip çıkarak, acaba maddeten beraatımızı alabildik mi?. Maalesef İslâm dünyası son üç yüz senedir beraat gecesini yaşar ama hâlâ maddi imkânlar noktasıyla ve, dünyevî terakkî yönüyle beraatımızı alamadığımızı görüyoruz. Merhum Mehmet Akif'in ifadesiyle;

"Baksana kim boynu bükük ağlayan
Hakk-ı Hayatın senin ey Müslüman,
Kurtar o biçareyi Allah için,
Artık ölüm uykularından uyan.

Bunca zamandır uyudun kanmadın,
Çekmediğin kalmadı, uslanmadın,
Çiğnediler yurdunu baştan başa,
Sen yine bir kere kımıldanmadın.

Ninni değil dinlediğin, velvele...
Kükreyerek akmada müstakbele,
Bir ebedî sel ki, zamandır adı,
Haydi katıl sen de o coşkun sele.

---

[276] Muvatta, 2/899

Karşı durulmaz cereyan size çok,
Varsa duranlar, olur elbet helak,
Dalgaların anlamadan seyrini,
Göz göre girdabına nedir inhimak?

Dehşet-i maziyi getir yâdına,
Kimse yetişmez yarın imdâdına,
Merhametin yok diyelim nefsine,
Merhamet etmezmisin evlâdına?"

"Boynu büküğün" kim olduğuna bakacak olursanız; âlem-i İslâm'ın mahzun ve mukedder ağladığına şahit olacaksınız. İnşallah bu boynu büküklükten birgün kurtulacağız. Necip Fazıl'ın ifadesiyle, "musalla Müslümanı" olmaktan kurtulacağız. Hakikatin varisi olacağımızı gösterip İslâmı şanla şerefle temsil edeceğiz. Ve böylece inşallah maddî beraatımızı almış olacağız.

İnşaallah beraat gecesini gerektiği gibi değerlendirerek, Cenab-ı Hak'tan, hem maddî beraatımızı alırız hem de cehennem azabından kurtuluş olan manevî beraatımızı alırız.

Bir "ah!" diye huzuruna dehalet edebilirsek; hadîsin ifadesiyle, "Allah (celle celâluhu) Şaban'ın on beşinci gecesi olan Beraat gecesinde hayır ve bereketlerini dünya semasına indirir. Yani Müslümanlara nice nimetlerini indirir ve bu gece Benî Kelp Kabilesinin koyunlarının kıllarından daha çok kimsenin günahlarını aff-u mağfiret eder.[277]

[277] Muvatta, 2/71

Kadir Gecesi

Kadîr-ü Zülcelâl olan Cenab-ı Hak insanlara sonsuz nimetler bahşetmişdir. Ama Kadir gecesi, ümmet-i muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) bahşedilen en büyük nimetlerden bir tanesidir. Bu ümmetin bir arzusuydu, bir iştiyakıydı ve Allah bunu lütfetti.

Hüsn-ü misal, güzel örnek olsun diye Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) sahabeye, İsrailoğullarından misaller anlatırdı. Ve bir keresinde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Beni İsrailden dört kuldan bahsediyordu ki, onlar Allahu Tealâya, göz aralığı kadar hiç günah işlemeden seksen sene ibadet etmişlerdir. Bunlar, Eyyub, Zekeriyya, Hazkıl ve Yuşa b. Nun (aleyhisselâm) idiler. Ashab-ı kiram bu haberden hayret ettiler. Seksen sene hiç günah işlemden ibadet etmelerine çok şaşırdılar. İşte bu sırada Cebrail (aleyhisselâm), Resulullah'ın yanına gelip şöyle dedi:

"Ya Muhammed! Sen ve ashabın bu olaya taaccûp ettiniz. İşte Allah (celle celâluhu) bundan daha hayırlısını sana gönderdi." dedi. Ve Kadir suresini sonuna kadar okudu. Bu sure-i celilede beyan edilen fazilet, o ibadetlerden daha hayırlıdır dedi. Bunun üzerine Nebi (aleyhisselâm) ve Ashab, memnun ve mesrur oldular.

Kadir; takdir etme, değer verme, kıymet atfetme, manalarındadır. Bunun anlamı Allah'ın bizi takdir edip de değer vermesi ve verdiğini göstermesi, inayet etmesidir. Cenab-ı Hak Kur'ân-ı Kerim'i indirip, hakkımızda en hayırlısını takdir etmiş. Ve Kadir gecesini, "bin aydan daha hayırlı" kılmıştır. Acaba biz ne yaptık, takdir ufkuna yükselebildik mi? Bu gecede Allah'ı takdir edebildik mi, Allah'ın takdir ettiklerini takdir edebildik mi? Cenab-ı Hak bir ayette özellikle Yahudileri itâb ederek: وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهِ : "Onlar Allah'ı hakkıyla takdir edemiyorlar..."[278] diyor.

---

[278] Hac 22/74

Allah'ı hakkıyla takdir edebilmek; O'nun güç ve kuvvetini anlayabilmemiz, kainattaki hakimiyetini kavrayabilmemiz, sonsuz takdîrât ve tecelliyatını idrak edebilmemizdir. İşte bu ufka yükselebildiğimiz gece bizim için Kadir gecesidir. Bunun için zaten İmam-ı Âzam bir sene içersinde aramak lâzım der.[279] Her geceyi Kadir gibi bilip değerlendirmek lâzım aslında.

Halk arasında meşhur bir söz vardır: "Her geceyi Kadir, her geleni Hızır bil" diye. İmam-ı Âzamın ifadesi de hemen hemen aynı manaya gelmektedir. Biz de her geceyi Kadir bilip, her gece Allah'ın gücü, kudreti karşısında kendi acz ve fakrımızı, hiç ender hiç olduğumuzu idrâk ederek, O'nun karşısında serfurû' ederek, "Allah'ım sen büyüksün, biz ise küçüğüz" deyip aczimizi itiraf edip O'na yönelmeliyiz. İşte o zaman gecemiz, Kadir gecesi kıymetinde olacaktır.

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Kadir gecesini Ramazan-ı Şerif'in son on gecesinde araştırırdı. Özellikle de tek gecelerine çok dikkat ederdi. Tabi karışma ihtimalinden dolayı da çift gecelere de aynı önemi verirdi. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) son on gününü, çok ibadet ve tefekkür ile geçirirdi. Ağlamaktan bayıldığı zamanlar olurdu. Allah'a teveccüh ederdi.

İnsanlar her geceyi kadir bilip değerlendirsinler diye Kadir gecesi gizli tutulmuş. Buharînin sahihinde, Ubade b. Sabit'ten gelen bir rivayette; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize Kadir gecesini haber vermek üzere çıkmıştı. Müslümanlardan iki kişi birbirine girdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunun üzerinde buyurdu ki; Ben size Kadir gecesini haber vermek için çıkmıştım. Falanca ve falanca birbirine girdi. Ben de ayırdım. Belki bu sizin için daha hayırlıdır. Mü'minlerin kendi aralarında da münakaşa etmeleri vahyin kesilmesine sebep olur.[280] Demek ki; hayırlısı buymuş. Kadir gecesi senenin bütün günleri içersinde gizlenmiştir. Ama Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve

[279] İbn Kesîr, Hadislerle Kur'an-ı Kerîm Tefsiri, 15/8543
[280] İbn Kesîr, Hadislerle Kur'an-ı Kerîm Tefsiri, 15/8547

sellem), onu Ramazan-ı Şerif'in son on gününde aramış. Ve bu on gecenin de özellikle tek gecelerinde aramıştır. Bu tek geceler arasında da yirmi yedinci gecenin Kadir gecesi olabileceğine dair bir kısım işaretler var. Bunlardan bir tanesi; Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ramazan-ı Şerif'in yirmiyedinci Gecesi ashabına namaz kıldırırken yağmur yağdı ve mesdinin zemini çamur oldu. Ve Efendimizin (sallallâhu aleyhi ve sellem) mübârek burnu çamura battı. Bu da kadir gecesinin yirmi yedinci gece olduğuna dair bir işarettir.[281]

Bizler inşallah kadir gecesini ruhumuzda hissederek idrak etmiş olacağız.

Zaten, kadir gecesinin Ramazan-ı Şerif'in son günlerinde olması, bizim için ayrı bir nimettir. Çünkü biz oruç sayesinde Allah'ın malikü'l- mülk olduğunu, kendimizin de hiçbir şey olduğunu anladık.

Oruç sayesinde nefs-i emmaremizi keserek tezkiye ettik.

Şeytanımızı mağlup edip, onu gemledik.

Oruç sayesinde, iktisatlı yaşamayı öğrendik.

Ne bulursak yemeyip, cismaniyetten uzaklaşarak, ruhun ve kalbin derece-i hayatına çıkarak sabrı öğrendik.

Yemeyi içmeyi terk ederek melekleştik.

Meleklerin dahi, gıpta edeceği bir mevkiye yükseldik.

Ruhen ve kalben terakki ettik.

Ramazan-ı Şerif'te, Allah'ın kullarına, merhametini öğrendik.

Merhametin gereği olarak zekât ve sadaka verdik.

Allah da, bize merhamet etti.

[281] A.g.e., 15/8547

Kardeşliği öğrendik. Başkalarına yardım eli uzatmayı ve millet için yaşamayı öğrendik. Aynı anda sahur, iftar yaparak ve teravih namazı kılarak, içtimaî vahdet, birlik ufkuna yükseldik. Birlik ve beraberliğimizi perçinleştirdik ve disiplinli bir fert haline geldik.

Ramazan-ı Şerif'te nimetlerin kadr-u kıymetini öğrendik. Tekrar Hz. Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) dönerek biat ettik .

Günahsız ağzın duası makbuldür. Melekler o gecede yeryüzüne inerek[282] bizim için tövbe ve istiğfar ederler. Allah, meleklerinin ağzıyla bize tövbe-i istiğfar ettiriyor. Çünkü bu duayı kabul edecek, eğer biz de oruç vasıtasıyla melekleşme ufkunu yakalayabilirsek, bu gecenin rahmet ve feyzinden tam istifade etmiş oluruz.

Arz etmemiz gereken mühim bir husus daha var ki o da; Cenab-ı Hakk'ın rahmetinin ayrı bir tecellisi olarak meleklerin inmesi berekete ve sekîneye sebebiyet verecek ve saâdet inecektir.

---

[282] Kadir 97/4

Ramazan Bayramı

Cenab-ı Hak idrak etmiş olduğumuz mübarek Ramazan-ı Şerif Bayramını, hakkımızda ve İslâm dünyası hakkında hayırlı, mubârek ve müteyemmin eylesin. Eğer bizler hakikî manada bir bayram idrak ettiysek, o zaten hakkımızda mutlaka hayırlıdır. Cenab-ı Hakk'ın kastettiği manada ve Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) takdim ettiği manada bir bayramı idrak edebilseydik, o; bizim için ve inanmış cemaat için mutlak hayır demektir.

Çok defa bayramın niçin bu ümmete ihsan edildiğini, Cenab-ı Hakk'ın niçin bu güne bayram dediğini, Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu güne, neden bayram dediğini bizler pek idrak edemediğimizden, yanlış anlayıp yanlış değerlendiriyoruz. Dolayısıyla da hayır gibi görünen böyle bir şeyi dahî çok defa haram ve günah işlemeye kadar götürebiliyoruz. Eğer bayramı böyle yanlış anlar ve böyle değerlendirirsek, mutlak hayır olan bu şeyi, hakkımızda şer olmaya inkılap ettirmiş oluruz.

Devrimizde, insanların bir bayram anlayışı vardır. Oruç tutma ağrılığından ve yükünden kurtulduğu için bayram yapıyor zanneder. Onun nazarında bayram demek; gülmeye, yemeye ve içmeye dalmak, harama ve günaha inhimak etmek demektir. Kadın-erkek fark etmeden her türlü insanların iç içe girmesini kabul etmektir. Ve yine bayramı camiyi ve cemaatı terk edip, gezmeye- dolaşmaya gitmek zanneder.

Bu kötü anlayışta kutlanan bir bayram, hadd-i zatında Cenab-ı Hakk'ın kast ettiği manada bir bayram değildir. Ve Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) de murad ettiği bir bayam değildir. Bayramı böyle anlayan ve değerlendiren kimseler, bu işi yanlış anlamış ve bayramı idrak edememiş, bayramı haklarında hayırlı yapamamışlardır. Bayram mutlak bir sürur ve sevinç günüdür. İnsanlar bayram gününde sevinecek ve sevince gark olacaklardır.

Efendimiz de (sallallâhu aleyhi ve sellem) bayramı bir sevinç günü olarak anlatır.

Oruç tutan insanın iki sevinci vardır;[283] Oruç tuttuğu gün akşam vaktinde iftar eder, iftar etmenin sevinci ve sürurunu yaşar, Ramazan-ı Şerif biter, o Ramazan-ı Şerif içerisinde, Cenab-ı Hakk'ın istediği mualla mevkiye gelir. Günahlarından, cehennem ateşinden kurtulma, cenneti idrak etme, cennette Cenab-ı Hakk'ın selâmına muhatap olma ve cennetten Cenab-ı Hakk'ın Cemali bâkemalini müşahade etme manasında, sevinir, ve işte bu manada bir bayramı idrak etmiş olur.

Bizler de bayramı bu manada ele almalıyız. Bayram, Ramazan-ı Şerifte elde ettiğimiz şeylerin bir sevincinden ibarettir. Ramazan-ı Şerif'in başında rahmete mazhar olmanın sevincini yaşıyoruz. Ortasında mağfirete mazhar olmanın sevincini idrak ediyoruz ve sonunda cehennem ateşinden kurtuluşun bayramını yapıyoruz.

Bu üç mesele Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ifadeleri içerisinde mutlak manada, mutlak ümmet için anlatılan bir meseledir.

Ama ciddî olarak ramazanda Allah'a teveccüh etmiş, gönlünü, kalbini, hissiyatını Allah'a vermiş bir insan, Ramazan-ı Şerif'in sonunda sadece cehennem ateşinden kurtulmuş olmayacaktır.

İlâve olarak, cennete gitme liyakatını da kazanmış olacaktır. Bu ayrı bir bayramdır.

Cenab-ı Hakk'ın selâmına muhatap olma mevkine gelmiş olacaktır, bu ayrı bir bayramdır ve yine ona da bir ilâve olarak cennetten Cenab-ı Hakk'ın cemâlini görme liyakatını kazanmış olacak, bu da ayrı bir bayramdır.

İşte biz, Ramazan-ı Şerif içerisinde bunlardan hangi ufka gelebildiysek o nispette bir bayram idrak etmiş ve bayramı hakkımızda hayırlara ve yümünlere vesile kılmış oluruz. Ramazan-ı Şerif geldiği-geçtiği halde mağfirete mazhar olamamış, cehennem ateşinden kurtulma

[283] Münzirî, et-Terğib ve't-Terhib, 2/209, H. No: 1397

liyakatını elde edememiş bir insan bayramı idrak etmiş sayılmaz. Böyle bir gün onun için bayram olamaz.

Cennete girme liyakatını kazanıp, cehennem ateşinden kurtulabildiğimiz zaman bayram olacaktır. Cenab-ı Hakk'ın selâmına muhatap olduğumuz, cennetten Cenab-ı Hakk'ın cemâlini müşâhade ettiğimiz zaman bayram olacaktır.

Bizler inşaallah şu mubârek ve muazzez ay içerisinde, kademe kademe anlatılan şu lütuflara mazhar olarak bu günü inşallah hakkımızda bayram yapacağız. İşte bu manada bayram hakkımızda ve İslâm dünyası hakkında hayırlara ve yüminlere sebebiyet verecektir. Cenab-ı Hak hakkıyla değerlendirmeye muaffak kılsın.

Bizler Cenab-ı Hakk'ın bu âleme gönderdiği aziz misafirleriz. Ruhlar âleminden başlayan bir yolculuğumuz vardır. Baba sulbünde bir miktar kaldık. Oradan anne karnına intikal ettik. Anne karnından, işte şu dünya hayatına bir çocuk olarak geldik, çocukluğumuzdan gençliğimize intikal ettik, ediyoruz ve gençliğimizden ihtiyarlığa, oradan kabre- doğru gidecek, kabirde de her halde ebedîyen kalmayacak; oradan haşre, haşirden sırata gelecek ve sırattan da ebedlere kadar yolculuğumuz devam edip gidecektir.

Bu ebedî yolculuk seyri içerisinde çok dehşetli şeylerle karşılaşacağız. Çok derin deryalardan geçeceğiz, çok büyük tepeleri aşacağız, derin vâdilerden ve derin okyanuslardan geçerken, büyük tepeleri ve engelleri aşmaya çalışırken, elbette bir kısım hazırlıklarımız olması gerekmektedir.

Bir insanın hiç hazırlığı yok, sağlam bir gemiye binmemiş, ve iyi bir azık elde etmemiş, fakat deryaları aşmak istiyorsa, o aşamaz, batar ve yolda kalır. Bir insan eğer sağlam bir bineğe binmediyse ve bu şekilde dağları aşmak istiyorsa, aşamaz, yollarda kalır. Eğer bir insan sağlam bir azık, sağlam bir gıda elde etmemiş ise, yolda giderken yiyecek-içecek bulamaz, yolda aç, bîilâç ve bîtap düşer ve neticeye gitme imkânı bulamaz.

Bizim yolculuğumuz esas bundan sonra başlayacaktır. Kabre girdiğimiz zaman büyük büyük vâdilerden geçeceğiz. Derin mi derin deryaları aşmaya ve büyük tepelerden geçmeye çalışacağız. Acaba bir binek, sağlam bir gemi, ve bir azık olmadan bütün bunları nasıl aşacağız. Nasıl o deryaları aşarak, ukba âleminde cennete gitme imkânı bulacağız.

İşte bayram denildiği zaman bunların tasavvur edilmesi gerekemektedir.

Yol azığımız tastamam, bir gemiye binebilseydik, öbür âlemde ayağımız kayıp cehenneme düşmeyecek ve sırattan süratle geçip meleklerin teşrifatı içerisinde cennete girme imkânı bulabildiysek, işte bu bizim için bir bayram demektir.

Âkıbetinde cehennem olan bir gidişe bayram denemez. Eğer neticesinde cennete, Allah'ın selâmına, Allah'ın Cemâlini müşahade etmeye doğru bir gidiş varsa, böyle bir yoldaysak bayram, işte, o zaman bizim için bayramdır. Dünyada bayram kutlamaya hakkımız olduğu gibi öbür âlemde de hakikî bayramlara nail olacağız inşaallah.

Allah Resulu chada çıkmıştı. Ama cihada iştirak etmeyen öyle biri vardı ki, ne mazeret beyan ederek izin istemişti, ne de diğer gruptandı. O zühdün ve takvanın imamı Ebûzer'di. Bineğim nasıl olsa hızlı, şu işimi de yapayım, bu ihtiyacımı da göreyim, arkadan yetişirim diye geç kalmıştı. Efendimiz, (sallallâhu aleyhi ve sellem) Tebük'e yol alıp, ufka vardığında ordusuna göz gezdirdi ve Ebûzer'in olmadığını gördü. Zühdün ve takvanın imamı olan Ebûzer yoktu ve buyurdular ki; "Eğer Ebûzer gelmediyse, kaybetti ve hüsrana uğradı."

Ebûzer'e gelince, o gitme aşkıyla dopdoluydu ama, şu işimide yapayım, bu işimi de yapayım arkadan yetişirim diyerek, geç kalmıştı. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Tebük'e vardığında, yine gözleri Ebûzer'i aradı ve, "Eğer Ebûzer gelmediyse, kaybetti ve hüsrana uğradı." buyurdu. Sonra uzaktan bir toz belirdi. Bunun üzerinde Efendimiz

(sallallâhu aleyhi ve sellem), "Gelen inşallah Ebûzer olur." dedi.

Ebuzer tarikli bir hadis-i şerifte Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebûzer'e buyuruyor ki; "Ya Eba Zer! Gemini sağlam yap, çünkü derya çok derindir." Deryalardan aşacaksın, kabir deryalarını, haşrin o müthiş ve korkunç deryalarını aşacaksın, sıratın o sarp kayalarından ve deryalarından geçeceksin.

"Ya Eba Zer! Gemini ve bineğini sağlam yap, çünkü deryalar çok derin ve uzaktır. Büyük deryalar ve büyük okyanuslar aşacaksın. Ama çürük bir gemiye bindiysen, gemini sağlam yapmadıysan deryayı aşamaz, batıp yollarda kalırsın, sahil-i selâmete ve saâdete gitme imkânı bulamazsın."

"Ya Eba Zer! Yiyecek, içecek ve azığını da tas tamam al, çünkü sefer ve seyahat çok uzundur."

"Kabirde kaç bin sene kalacaksınız, haşir meydanında kaç yüzbin sene kalacaksınız, sıratta kaç bin sene kalacaksınız, uzun bir çölde seyahat yapıyor gibisiniz, azığını tas tamam al, çünkü sefer çok uzundur. Sen çölde, sahrada seyahate çıkmışsın, ve yolda yiyecek, azık tedarikin de mümkün değildir. Eğer yola başlarken de bir azık almadı yola tedarikli çıkmadıysan, aç kalır, bîtap düşer ve yolda kalır, neticeye gidemezsin."

"Yükünüde hafif yap, çünkü sarp dağlardan geçeceksin. Yükünü hafif yap, tepereleri, dağları aşacaksın, ama sırtında ağır yük varsa, taşıyamayacağın ağır bir yükün altına girdiysen bu sarp vâdileri ve dağları aşamayacak, yükün altında ezilip kalacak, sahil-i selâmete ve saâdete gitme imkânı bulamayacaksın. Günah işleme, yükünü hafif yap diyor. İsyan ve günah yükü altına girme, bu yüklerle öbür âleme gitme, çünkü; seni gören ve bilen, senin her şeyine nigahban olan bir Allah vardır." buyuruyor.

İşte ben bu noktadan çıkış yaparak, acaba bizim bineğimiz nedir? Azığımız nedir? Biz hangi noktalara dikkat etmekle bu deryaları, vadileri, sarp yamaç ve yokuşları

aşabilecek, öbür âlemde saadete ve cennete gitme imkânı bulacağız.

Bizim geçmemiz gereken çok büyük bir derya vardır. Şu dünyadaki deryalar bizim aşacağımız deryalar yanında bir damla bile kalmaz. Kabirde, haşirde, sıratta, hesapta büyük deryalar var. Bu deryaları sen sağlam bir bineğe, sağlam ve tas tamam bir gemiye binmeden nasıl aşacaksın? Evet bizim için böyle bir binek ve gemi ancak iman gemisidir. İman gemisine bineceksiniz, onu sapasağlam yapacaksınız, onda bir eksik ve gedik bırakmayacaksınız, iman geminizde bir şüphe deliği dahi bırakmayacaksınız. Öyle sağlam yapacaksınız ki onu, sanki Allah'ı, meleği, cinni, şeytanı, kaderin kâlemini, cenneti ve cehennemi görmüşte inanmışsınız gibi...?

Bakara suresinde, وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ : "Onlar felâha erdi, onlar felâh buldular."[284] ama, kim birinci şart olarak,

اَلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ : "Gayba inananlar"[285] Allah'ı, meleği, cinni ve şeytanı, kaderin kâlemini, cennet ve cehennemi görmediği halde inananlar. Yani bütün bunlar gayb olduğu için, bunlara inanan felâh bulacaktır.

Birinci şartı iman ama, çürük, basit ve delik deşik olmuş bir iman değil. Deryaları aşıp, sağlam, dayanıklı, çürük olmayan, seni yolda bırakmayacak ve en küçük bir deliği olmayacak bir gemi olmalı. Deryada giderken bindiğin geminin bir kenarında küçük bir delik olsa ve yıllarca gidecek olsan yine de o gemi seni sahili selâmete götürmez, batar ve deryada kalırsın.

Kur'ân-ı Kerim'in kaç yerinde kurtuluşun şartı evvela imanla başlar.

İşte Asr suresi; وَالْعَصْرِ، إِنَّ الإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ : "İnsanlar yolda kaldı, deryada battı kaldı, felâketlere maruz kal-

[284] Bakara 2/5
[285] Bakara 2/3

dılar acaba bu deryayı aşacak, bu felâketler cenderesini aşacaklar yok mu?”[286]

إِلاَّ الَّذِينَ آمَنُوا : “İman ederse müstesna.”[287] Kurtuluşun birinci şartı imandır.

Devrimizde hemen hemen herkesin imanı vardır. “Benim imanım var” diyene de imansız denemez. Elhamdülillah, imanımız var ama, acaba bu iman sağlam mıdır? Tastamam mıdır? Atom ağırlığınca dahi şüphe olmayacak bir iman mıdır? Ve bu iman bize deryaları, aşırtabilecek kadar sağlam bir iman mıdır?

Kurtulmanın ikinci şartı da; eğer gemi sağlam ise onun bir dümeni ve o dümende bizi istikamete doğru götürecek bir kaptan gerektir. Şayet onun bir dümeni ve emin bir kaptanı yoksa, o yine istediği taraflara doğru gidecek, fakat maksut damına gidemeyeceksin, sahil-i selâmete ve saâdete ulaşmaya imkân bulamayacaksın.

İşte bu iman gemisine bindikten sonra Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebûzer’e tavsiye ettiği ikinci cümle;

“Ya Eba Zer! Azığını da tastamam al, eksiksiz al, sanki sefer çok uzundur.” Bir azık manasında yolda seni gıdasız bırakmayacak, aç bırakmayacak, bîtap ve bîilâç bırakmayacak, o geminin dümeni manasında imanınızın imdadına ibadeti tâatlerle salih amellerle koşacaksınız. Bir insan iman gemisine bindi. Ama onun dümeni manasında salih amel, ibadeti tâat yapmadı ise böyle bir iman gemisi onu sahili selâmete götürmeyecek ve cennet yurduna ulaştırmayacaktır.

Şartları anlatırken iman gemisini başta anlatır, arkasından da salih amel azığının, giyecek ve içeceğinden bahseder. Salih ameli gemide dümen olarak kullanacaksınız. Kur’ân-ı Kerim’de iman dendiği zaman,

[286] Asr 103/1, 2
[287] Asr 103/1, 2

arkasından ibadeti tâat ve salih amelden bahsedilir. Kur'ân-ı Kerim:

فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلاً صَالِحاً [288], : "Kim Rabbine mülâki olmak, Rabbi ile görüşmek, huzuruyla müşerref olmak istiyorsa, iman etsin demiyor, salih amel, ibadet-ü tâat, Allah'ın emirlerine imtisal, ibadet-ü tâat adı altında, Allah'a tam teveccüh etsin" diyor.

Evet, uzun bir seyahate çıktık. Derin deryalar aşacağız, büyük tepeler geçeceğiz, ve kimsenin kimseye faydası olmadığı günler göreceğiz. İşte bunun için bir gemiye bineceksiniz, sapasağlam bir gemiye, Allah'a doğru sizi götürebilecek amel-i salihlerle yolculuğa çıkmış olacaksınız.

Sizler büyük bir deryaya açıldınız, gidiyorsunuz. İman gemisine bindiniz ve salih amel yapmış gidiyorsunuz. Ama bazen bu da bozulabilecek olursa, şaşıracak, sapacak, Allah'a isyan edecek olursanız; tövbe etme pusulanızı kullanacaksınız.

Tövbe, yeniden hizaya gelme, yeniden sırat-ı müstakîme gelme manasındadır. Eğer isyan ettiyseniz, yeniden itâate gelme manasındadır. Cennete doğru giderken şaşırdınız, bazen yol, cehenneme doğru gidiyor, hemen onu, yani tövbe pusulanızı kullanacak, yeniden hizaya gelecek ve cennete gideceksiniz.

Hz. Âdem cennette iken; cennetten mahrum oldu, kendine göre sağlam bir imanı vardı, ibadeti tâat yelkeni ve dümeni de vardı ama isyan ile de hafif kaydığı ve sapıttığı zaman, tövbe pusulasını kullandı.

قَالَ رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا : "Allah'ım biz, Havva ile nefsimize zulmettik."[289], dedi. Eğer bizi affetmezsen, bindiğimiz iman gemisi fayda vermez.

---

[288] Kehf 18/110

[289] Ali İmrân 3/230

Şaşırdık, yanlış yola girdik, Allah'ım! Eğer bizi doğru yola kabul etmezsen, biz hüsrana uğrayanlardan oluruz, batıpta yolda kalanlardan oluruz.

Hz. Musa (aleyhisselâm), Mısır'da çarşıda gezerken, Mısırdan bir yerli, kıptiyle dövüşüyor. Yerli, Hz. Musa'dan (aleyhisselâm) yardım istedi. Hz. Musa (aleyhisselâm), celâdetli ve haşmetli bir insandı. Yardım edeyim derken kıptiye bir yumruk vurdu ve kıpti ölüverdi. Kendi ölçülerinde yoldan kaymış oldu. Hedefine giderken, gemi hedeften uzaklaştı. Ama yine hemen tövbe pusulasını kullandı, yine Allah'a rucu etti.

قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي : "Allah'ım ben nefsime zulmettim, hidayete giderken ayağım kaydı, sıratı müstakimden giderken ayağım tökezledi, cennet istikametinde giderken hedefimden saptım Allah'ım."[290] dedi.

Allah'ım ben nefsime de zulmettim. Allah da tövbe pusulasını, kabul etti; "evet, ya Musa, sen mağfirete mazhar oldun, yeniden yoluna geldin ve necâta gidecek yola girdin" dedi.

Müslimi şerifte, Hz. Ebu Hureyre tarikli bir hadisi şerifte bir vak'a vardır. Hz. Ebu Hureyre diyor ki; "Bir gün Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), mescitte sahabe-i kiramla sohbet buyuruyordu. Ben de dışta, kim geliyor, kim gidiyor diye bakıyordum. Yaşlı bir adam geldi. Saçı, sakalı bembeyaz olmuş, beli iki büklüm, gözü görmez olmuş, belli ki günah yükü altında iki büklüm bir adam geldi ve Efendimizle (sallallâhu aleyhi ve sellem) görüşmek istediğini söyledi bana, adama sordum ne halin var dedim.

Adam: "Bir yaşlı adam, saçı, sakalı ağarmış, iki büklüm, çok günah işlemiş, günah altında inim inim inleyen bir ihtiyarım benim için bir tövbe kapısı var mı?"[291] dedi. Ben yüzümü ekşittim, ona bu halinle de peygamberin huzuruna gitmesen iyi olur dedim, madem ki bu kadar

[290] Kasas 28/16

[291] Gazali, İhyau Ulumi'd-din, (Terc. Ahmed Serdaroğlu), 4/85

günaha girdin, bu kadar yükün altında ezildin kaldın, bu halinle de peygamberin huzuruna çıkmasan iyi olur dedim. Adam mahzun ve mükedder dışta oturmaya başladı. Az sonra Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) geldim, dedim ki;

Ya Resulallah, dışarıda bir adam var sizinle görüşmek ister. Derdini dinledim, Yaşlıyım, saçım, sakalım bembeyaz olmuş, bir ayağım kabre girmiş, benim için bir tövbe var mı? günahın altında ezildim, dedi. Ben de bu halde Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) huzuruna çıkmasan iyi olur der gibi, bir eda ile baktım ona. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana kaşlarını çattı; "Ya Eba Hureyre; ne kötü söylemişsin, adama ne kötü hitap etmişsin" dedi. "Ya Eba Hureyre, bırak adam huzuruma gelsin." Adam geldi, iki büklüm aynı sözü söyledi.

Ya Resulallah; "yaşlı bir adamım, iki büklüm olmuş belim, ve günahın altında inim inim inliyorum, tek ayağım da kabre girmiş, acaba benim için bir tövbe var mı?" dedi. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona sordu; "sen "La ilahe illallah Muhammeden Resulullah" diyor musun? dedi. Adam içinden gele gele "La ilahe illallah Muhammeden Resulullah" dedi ve sen Allah'a teveccüh ediyor musun? dedi, ediyorum dedi, Ya Resulallah (sallallâhu aleyhi ve sellem). Resullulah:Evet, sen bilmiyor musun? dedi, bir insan ne kadar günah işlerse işlesin, ne kadar isyan ederse etsin, ne kadar ağır günahlarla gelirse gelsin Allah'a inanır, Allah'a tövbe eder, Allah'a dönerse, Allah onun günahlarını bağışlar. Sen bunu bilmiyor musun? dedi. Adam cennetlik olmuş gibi sevindi. Gençleşmiş, yükü hafiflemiş gibiydi, ve bir hay! Çekti, secdeye kapandı, kalkma imkânı bulamadı ve ruhunu orada Allah'a teslim etti.

إِلاَّ مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلاً صَالِحاً فَأُوْلَئِكَ يُبَدِّلُ اللهُ

سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللهُ غَفُوراً رَحِيماً

"Ancak şu var ki dönüş yapıp iman edenler güzel ve makbul işler işleyenler bundan müstesnadır. Allah onların

kötülüklerini iyiliklere, günahlarını sevaplara çevirir. Çünkü Allah Gafur'dur, Rahim'dir."[292] Ne kadar koparsanız kopun, istikamete giderken hedeften ne kadar ayrılırsanız ayrılınız tövbe ederseniz, istikamete gelirseniz, iman ederseniz, bir de salih amel yaparsanız, iman gemisine binerseniz. Salih amel dümenini kullanırsanız ve birde tövbe pusulasıyla devreye girerseniz, Allah (celle celâluhu), onun ne kadar günahı, isyanı, fıskı, fücuru varsa onları iptal eder ve onları hasenâta tebdil eder buyuruyor.

إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ : "İman, salih amel, tövbe seyyiatı iptal eder." [293]

Dünya mal ve meşgalesi bizi sıratı müstakimden inhiraf ettiriyor, cinni ve insi şeytanlar, nefs-i emmare, kötü arkadaşlar, ben de herkes gibiyim felsefesi ve herkes de Allah'tan korktuğuna, camiden ve cemaatten koptuğuna göre, ben de onlar gibiyim felsefesi bizi sırat-ı müstakîmden ve Allah yolundan şaşırtmış oluyor, hele günümüzde şaşrımamak mümkün mü?

Fakat tövbe kapısı, yani Allah'a dönme kapısı açık, Allah'a dönmeye ve Ona teveccüh ve dehâlet etmeye çalışacağız. Allah'ın rahmetine bel bağlayacağız Allah'ın rahmetine itimat edecek "rahmeti ilahi sayesinde inşaallah kurtulacağım" hüsnü zannında bulunacağız ve Allah'ın rahmet ve inayet tecellisini ümit edecek ve bel bağlayacağınız.

Çünkü Buharî ve Müslimde geçen bir hadiste, Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyuruyor ki; "Hiç kimse yaptığı ameliyle, ibadetiyle cennete gidemez, hiç kimse ibadeti tâatiyle cennete gidemez." Sahabi sordu, sende mi Ya Resulallah; evet, Allah'ın rahmeti olmazsa halim nice olur manasında Allah'ın rahmetine bel bağlayacak, rahmeti ilahiyeden kuvvetli ümit edeceksiniz. Rahmete hüsnü zannınız, rahman ve rahim olana teveccühünüz nispetinde Allah rah-

[292] Furkân 25/70
[293] Hûd 11/114

met edecek, inayet edecek ve kurtuluşunuza inşallah sebebiyet verecektir.

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لاَ تَقْنَطُوا

مِنْ رَحْمَةِ اللهِ إِنَّ اللهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعاً إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

"De ki: Ey çok günah işleyerek kendi öz canlarına kötülük etmede ileri giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz. Allah dilerse bütün günahları mağfiret eder. Çünkü Gafur ve Rahimdir: Çok affedicidir, Merhamet ve İhsanı fazladır."[294] benim gibi günahkar insanlar için, baldan, şerbetten bir ayettir. Günahından bıkmış, şeytanından şikayetçi, cehennem endişesiyle korkan insanlar için cennet şarabından daha tatlı bir ayettir. Bu ayet; "Ey habibim, sen onlara, de ki "Ey nefislerini günah yolunda israf eden, hayatını günahla tüketen, bitiren kullarım, Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz". Allah bütün günahları mağfiret eder, niçin? Çünkü O'nun mağfiret çapı, rahmet kabı çok geniştir. Benim günahım bana yakışıyor, fakat rahmet ve şefkatle muamele etmek, o da Allah'a yakışır, onun için, Allah, bütün günahları affedebilir. Çünkü O Rahmandır, O Rahimdir.

İşte ne kadar günaha dalarsanız dalınız, anlattığım ile ilk üç şartı yaptıktan sonra Allah'ın rahmetine bel bağlayacak, rahmetini ümit edecek, öbür âlemde Rahmet-i İlahiyle kurtulacağınıza inanacaksınız. Evet, Rahmet-i İlahi ile inşallah kurtulacak, öbür âlemde Darü's-saâdete ve selâmete ermiş olacağız.

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebuzer'e (radıyallahu anh) hitâben buyurdu. "Ya Eba Zer, azığını tastamam al, gemini sağlam yap çünkü derya çok derindir. Azığını tastamam al, çünkü yolculuk çok uzundur. Günah yükünü hafif yap, çünkü büyük tepelerden, büyük vadilerden geçeceksin." dedi. Ben aynı şehirde, büyük deryalardan geçme seyri içerisinde sağlam gemi noktasından çıkış yaparak, sağlam bir iman gemisi ve sağlam bir ibade-

---

[294] Zümer 39/53

ti tâat, salih amel azığı ve aynı zamanda, salih amel yelken ve dümeni, tövbe pusulasıyla beraber. Eğer bu da bir işe yaramayacak olursa, Allah'ın rahmetine bel bağlama, ümit etme; "kulum Beni, nasıl tanırsa, ona öyle muamele ederim."[295] Sen ne kadar günaha dalarsan dal, ama Allah bana mağfiret eder, affeder, O rahman ve rahimdir, diye yolunda teveccüh ederek, rahmetine bel bağlamalısın. Ve bu inşallah, senin halâsın, necâtın kurtuluşun olacaktır.

İşte bu kurtulduğunuz günde, hakiki bayramınızı idrak etmiş olacaksınız. Mevzuma girerken hakiki bayram dedim, suni bayram da mı var? Günümüzün yanlış anlaşılan bir bayramı vardır. Oruçtan kurtulmanın bayramı, âdeta yeme içmeye dalmak, haram ve günaha dalmak, camiyi ve cemaati terk etme bayramı; bu bayram değildir. Biz cehennemden kurtulduğumuz gün, cennete gittiğimiz, Allah'ın selâmıyla muhatap olduğumuz, cennetten Cenab-ı Hakk'ın cemalini gördüğümüz gün bayram yapmış olacağız. İşte bizim hakikî bayramımız o gündür...

---

[295] Aclunî, Keşfu'l-Hafa, 1/234, H. No: 613